

ZPRÁVY

KOMISE PRO SOUPIS STAVEBNÍCH, UMĚLECKÝCH A HISTORICKÝCH PAMÁTEK KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY

POŘADAJÍ

Prof. Dr. K. CHYTIL, Inž. JAN HERAIN, Dr. LUBOŠ JEŘÁBEK
a kan. EDUARD ŠITTLER.

ZA REDAKCI ODPOVÍDAJÍ

Prof. Dr. K. CHYTIL a Dr. LUBOŠ JEŘÁBEK.

SVAZEK TŘETÍ.

1911.

NÁKLADEM VLASTNÍM, — TISKEM »POLITIKY« V PRAZE,

OBSAH.

Nástrovní malby v bývalém domě hraběte J. P. Straky na Malé Straně. Napsal Dr. Karel Chytil	3
Dějiny komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek král. hlav. města Prahy. Píše magistrátní sekretář JUDr. Fr. Herman	22
Králův dvůr u Prašné brány v Praze. Píše inž. Jan Herain, stavební archivář král. hlav. města Prahy	52
Kostel sv. Linharta a dům »U černého orla« na Starém městě pražském, Sděluje Ed. Šittler	75
Vyobrazení (7).	

* * *

Příloha: Protokoly »Soupisné komise« od roku 1906 až do roku 1907 incl. —
Upravil magistrátní sekretář Dr. Fr. Herman.

TABLE DES MATIÈRES.

Les peintures sur le plafond de l'ancienne maison du Cte J. P. Straka. Par Dr. Karel Chytil	3
Annales de la Commission de conscription des monuments d'architecture, d'art et d'histoire de la Ville Royale de Prague. Par M. le secrétaire de la Ville le Dr. Fr. Herman	22
La tour du Roi près de la » <i>Prašná brána</i> « (La Tour aux poudres). Par M. l'archiviste de bâtiments de la Ville, l'ingénieur Jan Herain	52
L'église St. Léonhard et la maison »A l'aigle noir« dans L'Ancienne Ville de Prague. Par M. Ed. Šittler	75
Hors-texte (7).	* * *

Supplément: Procès verbaux de la »Commission de Conscription« de 1906 à 1907.
Rédigés par M. le secrétaire de la Ville le Dr. Fr. Herman.

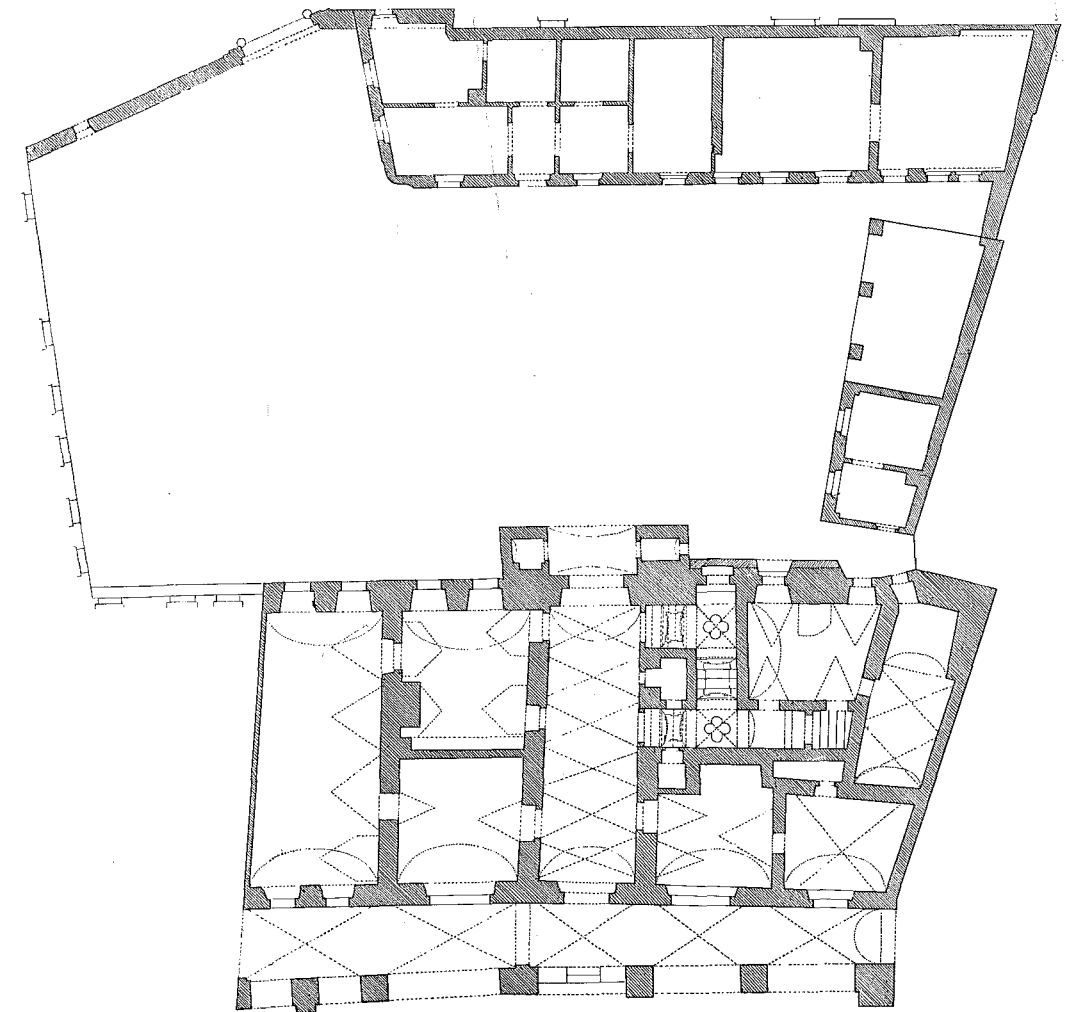

PODOBIZNA J. P. HRABĚTE STRAKY OD JANA KUPECKÉHO,

Nástrovní malby v bývalém domě hraběte J. P. Straky na Malé Straně.

Napsal Dr. *Karel Chytil*.

Vybídnut komisí soupisnou, abych pojednal ve »Zprávách« o malbách Strakovského domu na Malé Straně, podjal jsem se milerád tohoto úkolu, jelikož se zde skutečně jedná o pozoruhodnou uměleckou památku, která zasluhuje toho, aby se všestranně ocenila.

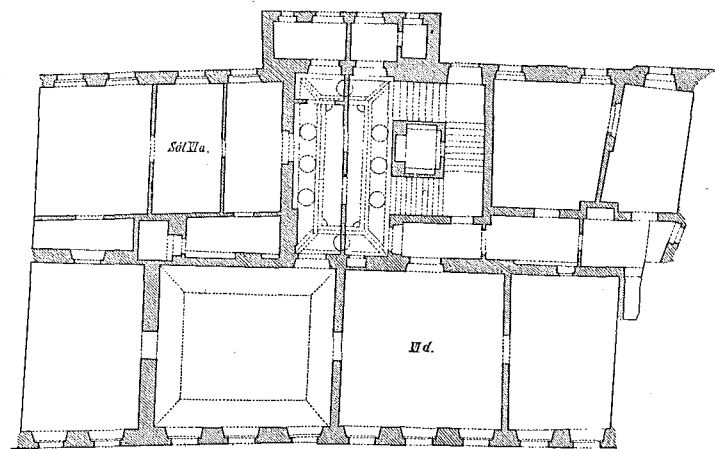
PŮDORYS PŘÍZEMKU S DVOREM.

V posledním sešitě »Zpráv« podává stav. archivář J. Herain pod stejným titulem, jenž stojí v čele tohoto článku, podrobnou historii celé budovy i povšechný popis maleb a ku pojednání tomu připojuji některé dodatky a úvahy o umělecko-historickém významu maleb a jich autoru.

Dům »na právě Maltézském« ležící, zvaný »bílý koníček«, zakoupil Jan Petr hrabě Straka z Nedabylic r. 1695 od Jana Ant. Hyserle z Chodů. Jak Herain dovozuje, měl tehdy dům ten již svůj nynější rozsah i svou podobu, avšak vnitřní úprava dostala se mu teprve Strakou samým. Z doby jeho pocházely štukatury a malby a celé někdejší zajiště bohaté »mobilirování«. Zevnějšek budovy jest prostý, tak jako tomu bývalo na sklonku XVII. a na počátku XVIII. věku u četných paláců a venkovských zámků u nás i v cizině. Za to uvnitř rozvíjela se nádhera, spojená s komfortem, k němuž dospěla doba Ludvíka XIV.

Již schodiště domu Strakovského upraveno bylo dosti nákladně. Mělo jiný vzhled než nyní, kdy intervaly mezi čtyřmi stěžejními pilíři, kol nichž schody obíhají, jsou zazděny. V obou patrech domu vedly schody k prostranným předsíním, jež dosud příčkami na dvě místnosti jsou přepaženy. Předsíně ty, stejně jako větší část místností jak přízemních tak i v obou patrech, mají ozdobné štukové rámování. Nejbohatší výzdobu mělo druhé patro, ve kterém nacházely se parádní místnosti, jež svojí výškou a tudíž celou prostorností svou překonávaly obydlí prvního patra. S podobnou dispozicí, kde vlastně v nejvyšším patře se vyvrcholuje nádhera celého domu, setkáváme se u pražských paláců a domů oné doby začasť.

Zde v domě Strakovském ve druhém patře (viz půdorys, sál VIa) za předsíní vedoucí ze schodiště, prostírá se onen slavnostní sál, který svými malbami dodává celé budově ceny mimořádné. Jinak ovšem často prostupoval hlavní velký sál obě po-

PŮDORYS DRUHÉHO PATRA.

schodí, tak jako to již shledáváme u paláce waldštejnského, ale dům »u bílého koníčka« přece jenom nebyl velkým palácem, a byl-li již v podstatě založen od předchozích majitelů, nezbyvalo panu Strakovi, než spokojiti se honosnější úpravou druhého patra a výzdobou významnějších místností.

Velký sál Strakova domu, když zbaven byl příček nového svého rozdělení a stropového zapažení, objevil se v celé své značné prostornosti, ale zároveň i ve stavu spuštění, v němž uveden byl as na sklonku XVIII. století. Někdejší veliký obraz nástropní byl ten tam a na místě něho zela prázdnota, malba stěn zakryta byla novou omítkou, a když tato sejmuta, objevily se již jen pranepatrné její zbytky. Nově proložené vchody, otvory pro kamna, vestavené příčky odstranily celé partie starých stěn a staré omítky a co zbývalo, bylo obvyklým způsobem profukáno a vyšpicováno, jen aby nová vrstva omítky měla na čem se zachytiti. To se stalo před dobou, než dům získal jeden z posledních majitelů, Dr. V. Němec, jehož dcera měla pevné přesvědčení, že pod omítkou stěn skrývají se vzácné obrazy. Toto její přesvědčení, vypěstěné v podivínskou pietu ku zakrytým památkám starého domu, jemuž dostalo se populárního tajuplného názvu »u sedmi čertů«, alespoň z části se vyplnilo. Na vydutíně stropní ostala původní výzdoba, s cyklem čtyř obrazů, zachována, ne sice v stavu bezvadném, ale přes všechny díry, trhliny a sedřeniny ostal zde celek, jehož celé partie a mnohé detaily nebyly zhoubou vůbec ani dotčeny. A celé tyto partie podržely svoji původní svěží a jemnou barvitost.

Celá nástropní výzdoba jest samostatným celkem, o sobě komponovaným, a ač jest co litovati, že ji nikdy nespátříme, jak byla přizpůsobena a sladěna ku ostatní malbě stěn, přece netrpí tím dojem, kterým stropní malby působí, značné újmy.

Architektura a struktura celé výzdoby pohybuje se oním směrem, který po Michelangelově klenbě sixtinské kaple rozvinuli jmenovitě bratři Caracci v palazzo Farnese a i jinde a jež pak další následníci vlastní i francouzští přizpůsobovali baroknímu architektonickému smyslu a citění vlastní doby.

Monochromní postavy, polo sochy, polo životné malby zastávají funkce architektonických článků, pilířů, podpěr a konsol-karyatidy, ale v živém pohybu.

Ve čtyřech koutech sálu »u sedmi čertů« rozvíjí se taková oživená architektura. Nad silně vystouplou římsou umístěno balkonovité pažení, na jehož středu sedí telamoni, šedě v šedém malovaní, kteří s námahou, s napětím všech sil a svalů nesou širokou, malovanou konsolu, nad níž rozvíjí se další architektura, tvořící zároveň hořící rámec malbám čtyř nástropních ploch. Tito grisailoví nosiči jsou výborně modelováni a malováni. Sedí neb klečí po dvou, v nejrůznějších pohybu, obrácení nestejně, vždy jeden ku předu a druhý vzad. I věku jsou různého, mladí i staří, a tito zejména svou těžkou nosičskou práci zastávají se zjevnou nevolí, zračící se ve výrazu tváře. (Tab. č. 3 a 4.) Nad trojbokou konsolou střední široký pruh postupuje v bohatém rozčlenění a vyzdobení ku rohům rámce, jenž obklopoval odstraněný obraz stropního zrcadla. (Délka zrcadla měří 4·67 (u oken) —4·70 m, šířka 2·547—2·585 m.)

Mezi volně rozloženými akantovými lupeny, rozvíjejícími se spíš malebně než plasticky a architektonicky umístěny jaré, roztomilé postavičky andílků, poletujících a vznášejících se, pohrávajících si s koncem květinové guirlandy, kterouž jakoby obepínali těleso pendentivní. Tyto květy, různotvárné a pestré, vypěstěné v zahradách XVII. věku, provedeny jsou s jemným smyslem pro jich domácí i exotickou krásu, a barvitost i pel, jenž jim propůjčil štětec malíře, zachovaly si po většině až podnes.

Pestré tyto pletence, zavěšené nad středem užších stěn, ovinují střídavě ze předu i ze zadu nástropní architekturu, jež tu a tam jest oživena květy a ratolestmi. Nad andílky zaujmají šířící se střední plochu pendentivu kartuše mušlovitých tvarů; okrouhlá pole kartuší na zlacené půdě nesou pohledy a emblemy označené nápisy. Emblemy a nápisy mají jistý zřejmý i utajený vztah ku obsahu maleb, stejně jako větší nápisy umístěné v jakýchsi závěrných kamenech nad obrazy samotnými. Smysl nadpisů zajisté by byl ještě srozumitelnější, kdyby se byla zachovala střední nástropní malba, ve které celá výzdoba spolu s historickým a allegorickým svým obsahem vrcholila. Také malba nástěnná nebyla beze vztahu ku malbám nástropním.

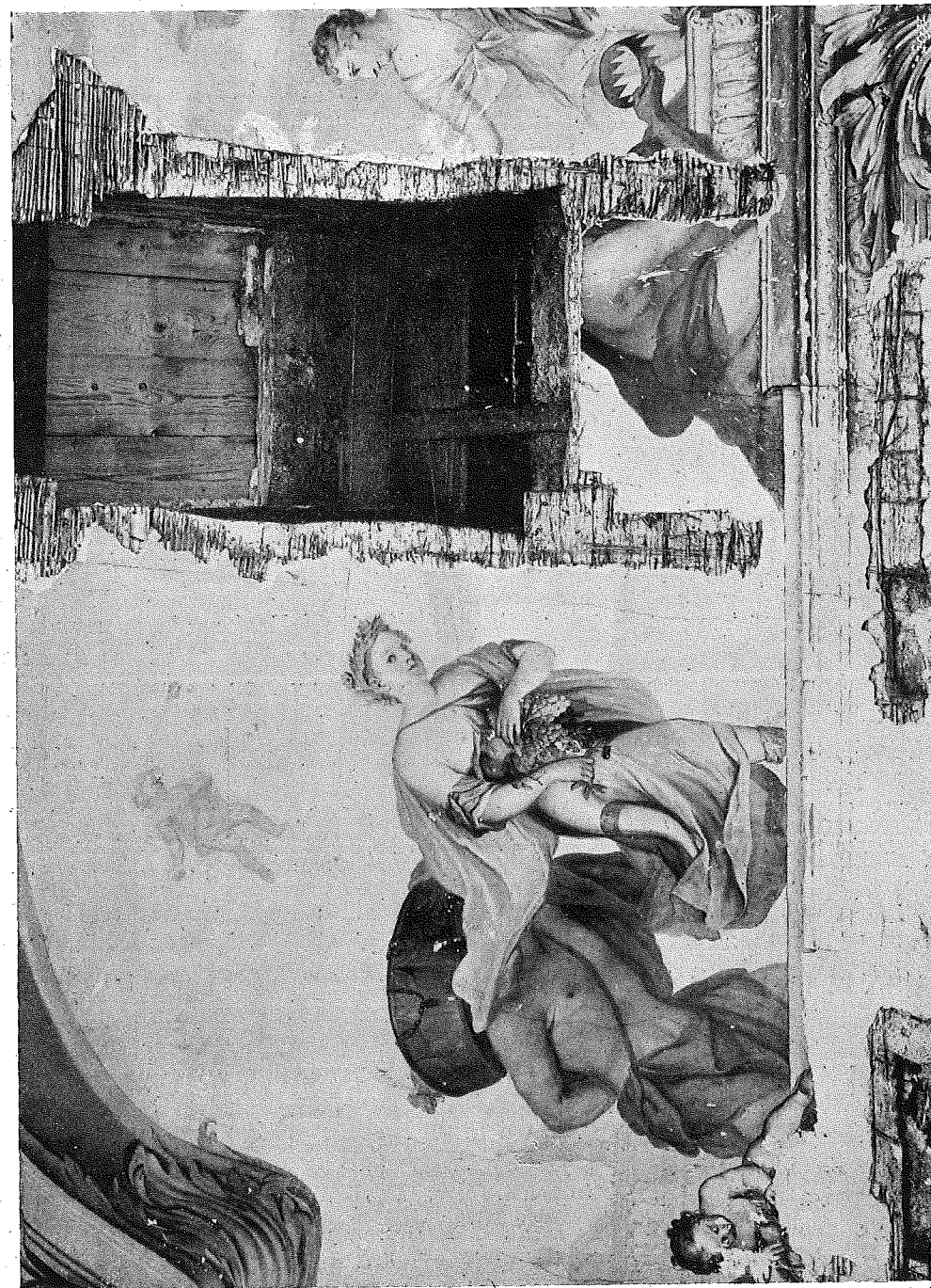
Významný obraz nástěnný nacházel se zajisté, soudíme-li dle zbytků, ve středu stěny proti oknům. Zbyla z něho malovaná mušle obklopená shora lupením a po stranách draperiíovou kartuší; v mušli umístěná pětilístá koruna, kterou drží ruka, od levé strany, jakožto zbytek postavy; zbytek postavy nacházíme i na pravé straně. Pod mušlí viděti jest ještě částky vavřínových keřů. Nástropní obraz na této straně (Tab. 5.) umístěný, byl bohužel právě ve střední partii proražen, takže zde zbyly jen částky postavy klečícího muže. Hlava jeho jest zničena, částečně porouchána jest pravá ruka, ve které drží korunu ozubenou; pod touto, pod postavou muže, leží jakýsi podstavec ve tvaru hlavice a na něm spočívá věnec. K muži držícímu korunu sklánějí se na pravé straně tři sličné Charitky, z nichž přední jakoby ruku vztahovala po koruně; druhá v levici drží věnec, kdežto třetí směřuje pravíci svou ku postavě klečícího muže. Bohužel ruka až po loket jest zničena otvorem a opadáním omítky, takže nevíme, jak byla zakončena a zdali co držela. Od této skupiny na pravo stojí postava s pohárem, před níž klečí dívka, zády k nám obrácena u koše s květinami a opodál sedí dívka s půvabně nakloněnou hlavou, jakoby v hovor s oběma postavami. Opodál na samém kraji objevuje se hlava muže nesoucího na bedrech břemeno. Na levé straně klečícího muže vystupuje Štěstěna s věncem z klasů a polního kvítí na hlavě a rohem hojností naplněným hrozny a ovocem v rukou; za ní nese těžce se prohýbaje svalnatý muž kovovou mísu, naplněnou patrně penězi a kovem, jak tomu nasvědčuje váček nad okraj vyčnívající, označený páskou s číslicí 5000. (Vyobr. v textu.) Celá scéna odehrává se na výši jakéhosi schodiště, na němž stojí, klečí, sedí a po němž vzhůru stoupají súčasné osoby. V pozadí v levo i v pravo znamenáme obrysy nádherných palácových architektur, v oblacích vznášejí se geniové.

Obraz znázorňuje blahobytnou hojnost a mírné užívání krás a radostí života. Nápis nad obrazem, k němu se vztahující,

TRIBVS
CORONIS

ostává mi dosud záhadným.

Na protější straně, nad stěnou s okny, vyobrazeno rozcestí Herkulovo. Herkules, oděn lví kůží, již rozhodnut, přijímá z rukou ženy, věncem vavřínovým zdobené — personifikace ctností — palici a zuřivým pohledem měří prostopášnou, již povalenou družinu Bacchovu; bacchantka se škraboškou v ruce a rohatý Satyr klesají k zemi, satyrské děcko s kozíma ušima prchá za ležící otlou postavou zděšeného Baccha, jenž s číší v ruce odpočívá u vinného kráteru. Za postavou ctností malí geniové drží trofeje válečné a vedle křepá postava síly s oštěpem a štítem

NÁSTROPNÍ MALBA: OBRAZ SE ŠTĚSTĚNOU.

rukou poukazuje ke skupině rozložené nad schodištěm a u nárožní balustrády. Dvě věštkyně vzhlíží od obětního oltáře, muž v předu zaznamenává do knihy historie události pamětihodné a nad balustrádou, loktem o ni opřen, stařec-filosof s věncem na hlavě probírá se otevřenou knihou. (Vyobrazení v textu.) V oblacích nad skupinou bacchickou Apollo jede na voze svém, čtyřmi koňmi taženém a před ním poletující genij zahání zděšené Harpyje. Nápis nad obrazem

AD VIRTUTEM

tlumočící význam Herkulova rozhodnutí, nemá zapotřebí bližšího výkladu.

Obrazy kratších stran mají význam politický a vztah ku historii doby Strakovy.

Obraz na stěně nynějšího vchodu oslavuje vítězství nad Turky. Na voze triumfálním, taženém bílým čtyřspřežím, jede imperator antického kostymu se svou chotí. Pěší vozataj drží na uzdě vzpínající se koně, kdežto druhý zbrojenec zadržuje je napřaženým kopím. Pod kopyty koňskými válejí se mužové orientálních typů a tureckých kostymů; jeden z nich s turbanem, chápá se nohy zbrojencovy. Vítězné tažení se končí, blíží se doba míru. Před vozem postava ženy s korunou a červeným pláštěm prostírá nádherný koberec, druhá v zeleném rouchu přijímá z ruky panovníka olivovou ratolest míru. Za vozem následuje průvod vojenský s trubačem a praporečkem, nesoucím labarum s nápisy: »Triumpat« »Augustus«.

V oblacích spočívá Zeus, jenž vysílá orlici, držící v zobáku za hrdlo holubici s olivovou ratolestí, již císařovna napřaženou náručí vítá. K tomu vztahuje se nápis

VT AQVILA VOS

Klečící postava s kobercem má hermelinem podšitý rudý plášť, na němž rozsety jsou heraldické podoby dvojocasých lvů, a ač tvar koruny nesrovnává se s korunou svatováclavskou, není pochyby, že postava značí Čechii — personifikaci království českého, kdežto druhá korunovaná postava, přijímající z ruky panovníka ratolest míru, znázorňuje Hungarii. Vztah ku válkám tureckým jest zřejmý. (Tab. čís. 2 v druhém svazku »Zpráv«.)

Také obraz protější strany má jistě význam politický. (Tab. č. 6.) Malebná skupina střední skládá se z osob spících, probouzejících se a jaře probuzených. V předu na modrém rouchu posetém zlatými hvězdami leží žena, která levicí protírá si levé oko, kdežto pravé jest pootevřeno; leží bezvládně, jakoby z těžkého spánku se probírala. Vedle ní na levo jiná žena, schoulená, pohřížena jest ve spaní; na hlavě má věnec z makových květů a poupat — symbolu mdloby a snu; dvě děcka, nahá, ležící před ní ve spaní, jedno bílé, druhé černé, zdají se znázorňovati den a noc.

Vedle spící ženy dále na levo zvedají dva lvi své mohutné hlavy s rozevřenými tlamami a blýskavými očima, hlava třetího lva vyzírá za nárožní balustrádu a na této stojí kohout, vítající den a budící ze sna svým kokrháním. Za ležící ženou tyčí se bohatýrská postava mladého bojovníka, jenž s pozvednutou hlavou s jiskrným zrakem a rozmachem paží hledí vstříc a kyne dvojici dívčích postav vznášejících a blížících se v oblacích. Drží se těsně spjatými rukama; v okřídlené nahé postavě

NÁSTROPNÍ MALBA: HERKULES NA ROZCESTÍ.

na levo, s okřídlenýma nohama poznáváme Jitřenku (Auroru), druhá, jejíž roucho poseto jest kvítím, znázorňuje jaro. Střelbitým letem provází je čáp, opodál vznáší se genij.

K mladému bohatýru, jehož tvář rumění se nachem, pojí se skupina bojovníků, vzhlízejících buď k němu neb do výše. U jednoho znatelné byly stopy praporce zdobeného rhomby zelenými a bílými. Záhadným jest předmět (přilba?) v koutě za balustrádou v podobě čtverhranné pevnosti s ozubenými věžemi na rozích. Má-li zvláštní vztah a mají-li zvláštní význam tvary nádherných přilb vojáků, nedovedu povědět. Na přilbě mladého heroa vidíme báječného jednorožce, přilba vojína v šupinatém pancíři zdobena jest jednohlavým orlem, přilba bezvousého mladíka v pozadí zdá se míti tvar okřídleného lva neb noha. Možno též, že jsou to ozdoby čistě dekorativní, v jakýchž umělec si vůbec libuje.

Nápis

E
VIGILA
TE

(Evigilate, procítněte) nabádá ku procitnutí a bdělé pohotovosti. Kohout, vítající jitro, nebude asi beze vztahu ku erbovnímu znamení páně Strakovu.

O válce a míru, vítězství a ostražitosti, o cestě cností a činech hodných zapamatování pro budoucnost, o blahobytu a ovoci míru jednájí obrazy, k nimž přísluší též medailony s emblemy a nápisy v nárožních pendentivech umístěné. Mezi obrazem triumfu a stěnou západní v medailonu částečně poškozeném znázorněno slunce, zatemněné jakýmsi předmětem (půlměsícem či bubnem?) a zaclonění označeno nápisem **OBSCVRATVR**. Na straně opačné u obrazu probuzení září slunce plným jasem, označeno jsouc devisou:

NEC PLVRIBVS IMPAR.

Zvlášť důležitý pro obsah a datování obrazů jsou oba medailony u východní strany. Znázorněny jsou zde palácové budovy, z nichž ona u obrazu probuzení označena jménem **RVSWIK**, druhá u triumfu nad Turky má název **CARLOWIZ**.

Jak vyloženo již ve článku Herainově, týkají se tyto nápisy obou důležitých mírů, uzavřených za císaře Leopolda I. v Ryswyku r. 1697 s Ludvíkem XIV., králem francouzským a v Karlovcích r. 1699 s portou tureckou. Nejzřejmější jest vztah nápisu »Carlowic« ku obrazu, v němž znázorněno jest vítání míru a zastavení vítězného vozu císařova, jehož spřežení deptá Turky a Tatařiny. Podoba císařova jest ideální a nemá známých tahů Leopolda I. Náhled, že by v obrazech tkvěl také jakýsi vztah ku válce o dědictví španělské, která vypukla r. 1701, nemá tak určitých, patrných opor, leč že by se jí dotýkal varovný obraz »Evigilate«, který by mohl platiti počátkům nových bojů.

Z maleb nástěnných ostaly jen nepatrné stopy v partiích hořejších a místy také v částech dolních.

Stěny byly pokryty architekturou dosti fantastickou, perspektivicky zkonstruovanou, složenou z podválu, nízkých pilířových soklů a podivně lomených oblouků s průhledy, kterými rozšiřuje se prostora. Podstata této architektury patrna jest

v obou koutech, jež tvoří užší stěny s širokou stěnou západní; zde tvořil střed zmíněný již obraz s korunou. Ve výhledech umístěna zátiší a i stafáž postav lidských, do sálu pohlížejících.

Dostí dobře zachována část zátiší se skládací plentou, obrazy a guitárou. (Viz obraz v textu.) Na hrdle guitary frappantně malovaném čteme nápis vyrobitele Cocho (?)

Venetus.

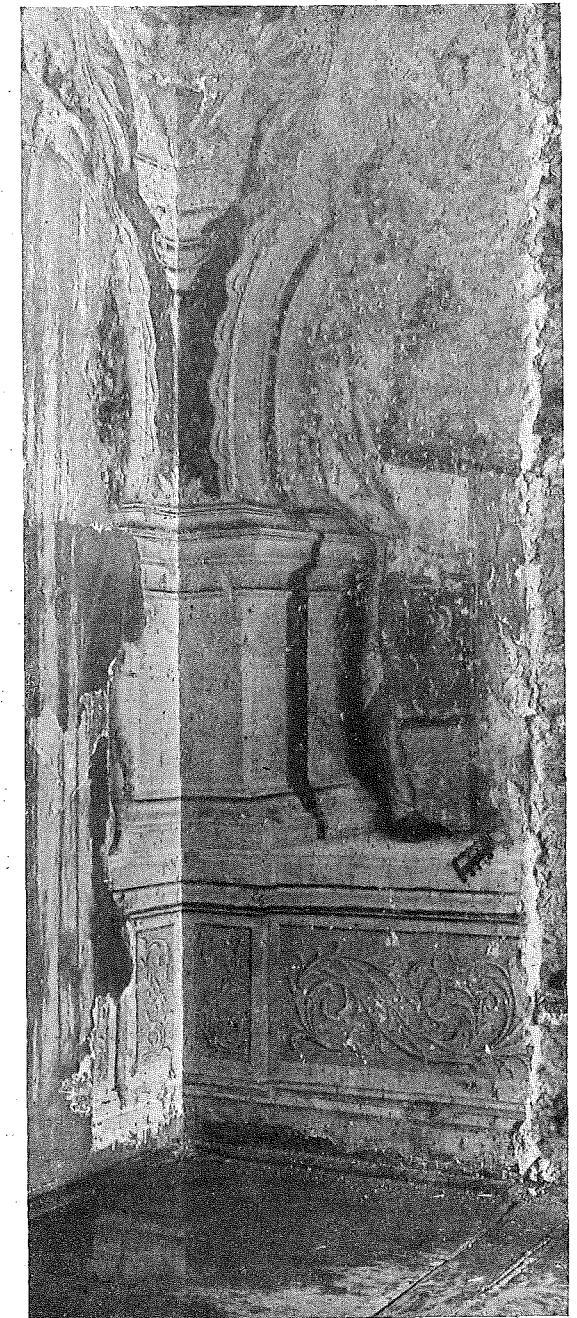
Snad zvěčněn zde byl nástroj benátského loutnisty Krištofa Cockona¹⁾.

Na pažení jednoho výklenku široké stěny seskupeny malované šálečky.

Pod římsou stropní na pravo i na levo od obrazu s korunou nacházíme ovální proláklá pole, obklopená kartušovým rámcem, provázeným monochromními postavami ženskými. Pole zlatá s emblemy nedosti zřetelnými, tak jako zde, nacházela se i ve střední části užších stěn. Tu a tam zachovaly se stopy vznášejícího se genia prostírajícího neb držícího draperii. Ornamentální motivy jsou sic tytéž jako u nástropní malby, avšak figurální část jest mnohem slabší; buď jest to přičísti na účet jiného spolupracovníka, aneb malíř s úkolem svým rostl.

Neválně zdařilé jsou malby na straně okenní. Zajímavý obsahem jest obraz na středním, nejširším meziokní, znázorňující patrně rodokmen Strakovský. U bílého podstavce nachází se postava nahého starce (Kronos?), jenž drží větev s ratolestmi a lupeny; na listech jsou štítky ovální s erbovními znameními, mezi nimiž opětuji se Strakovský kohout, ost.ve pánů Berků z Dubé i jiné odznaky; dole

¹⁾ Lutgendorff, Die Geigen- u. Lautenmacher. Frankfurt 1904, str. 109. Cocko Christopher.

MALBA NÁSTĚNNÁ.

leží spadlý lístek se Strakovským znakem. Mělo býti tím snad naznačeno, že pan Petr Straka jest jeden z posledních svého rodu?

Na užších stěnách meziokní po obou stranách namalovány jsou karyatidy.

Také v jiných místnostech nacházely se nástrovní a nástěnné malby, z nichž zachovaly se ještě značné zbytky v jedné z blízkých místností téhož patra. (Viz půdorys sál VI d.) Střední okrouhlé pole stropu, obklopené bohatou štukaturou (z níž ukázky přinesl předešlý svazek druhý na tabulce č. 2), nese veliký obraz Vulkána s Venuší. (Tab. č. 7.) Svalnatá postava Vulkána stojí před kovadlinou a vzhlíží k Venuši sedící na oblaku na modrém, zlatem obroubeném rouše. Venuše levicí svou poukazuje k Amoru níže klečícímu, jenž Vulkánovi podává šíp, aby jej přioštlil. Za Venuší v oblacích stojí její vůz tažený holoubky, kteří se cukrují, v pozadí za Vulkánem pracují jeho pomocníci, bušice u výhně. Na stupni, na něž vystupuje Vulkán, čteme signaturu umělce J. R. Byss. V menších medailonech do čtyř směrů mezi štukaturami kol hlavního obrazu rozestavených zobrazeno působení Amora ve všech živlech. Amor, vyzbrojený svým lukem, sedí na delfinu ve vlnách moře, míří ze vzdušné výše, sedí na orlu, spočívá na lvu, klidně ležícím na zemi a zápasí v plamenech podsvětí s trojhlavým Kerberem.

Na straně okenní nad okny a ve špaletách zbyly stopy medailonů s Amoretý a postavy poletujících genů.

Signaturou dosvědčen jest jako autor obrazu s Vulkánem švýcarský malíř Jan Rudolf Byss, jenž v Praze delší čas působil a není pochybnosti, že také přístrovní malby velkého sálu jsou jeho dílem. Jest zde též perspektivický princip, vypočtený pro pohled z dole, jsou zde tytéž tvary figurální, zejména u graciózních postav Venuše a Amora, totéž lehce naznačené stromoví v pozadí i ono dekorativní bohatství v seskupení předmětů, štítů, přílby a zbroje. U maleb velkého sálu přistupuje k tomu ještě květinová výzdoba pro Bysse obzvlášť charakteristická. Byss byl výborným malířem a aranžérem kytic po způsobu nizozemských malířů květin a plodin a dle svých obrazů, nacházejících se v různých galeriích, jest znám hlavně po této stránce.

První biografii Byssovu podal krajan jeho Füsli ve svém »Künstlerlexikonu« a zprávy jeho rozmnožil dáty o pražské jeho činnosti Dlabač. O malbách jeho v domě Strakovském nebylo dřívějším biografům ničeho známo. Nové zprávy archiální přináší pojednání Herainovo.

Data ze života Byssova, jež podává Herain, možno ještě podrobnostmi rozšířiti a též doplniti zprávami o jeho působení, kdy se zdržoval mimo Prahu.²⁾ Jan Rudolf Byss pocházel z rozvětvené umělecké rodiny v Solothurnu ve Švýcařích, jakožto nejstarší syn malíře Františka Josefa Bysse; také dva bratři jeho byli malíři, ale nevynikli tou měrou. Dle jedněch dat narozen byl 11. května 1660, dle zprávy Herainovy byl křtěn v Churu ve Švýcařích dne 2. května 1662; matka jeho byla Kateřina, rozená Sturmová. Zpravidla uvádí se jako jeho rodiště Solothurn, ale ve Slovníku švýcarských umělců podotýká se, že se narodil v době, kdy rodina jeho dlela dočasně jinde. Nejen co se místa a roku narození jeho týče, ale i také v tom jsou neshody, že se doba sňatku otce jeho s Kateřinou Sturmovou klade do r. 1665.

²⁾ Viz zejména: Brun C. Schweizerisches Künstlerlexikon. I. 1905. Str. 249.

Zpráva Herainova zakládá se na znění kopie kritického listu, již Byss v Praze předložil; dle listiny té sluší čísti jako den narození 11. května (místo 2. května), čímž datum dokumentu pražského, alespoň co se dne týče, s jinými zprávami se shoduje. Svědectví o křtu vydal Byssovi listem datovaným v Churu 31. října 1688 Pater Clemens Lucernský, řádu kapucínského, missionář a superior v Churu, a hodnověrnost jeho potvrdil biskup churský Udalricus dne 1. ledna 1689. Toho roku, 1689 nacházíme Byse již v Praze a buď že si tento doklad vzal s sebou na cestu, anebo opatřil si jej, že jej nutně potřeboval ku své ženitbě a jiným krokům. Dle Dlabače přišel do Prahy jako malířský tovaryš a protloukal se prý zprvu dosti nuzně, až na sebe obrátil pozornost tak, že hrabě Heřman Černín mu svěřil svou obrazárnu. Dlabač snad mísí zde pravdu s domněnkami, avšak doklad, kterého se dovolává, zápis o sňatku Byssově 24. dubna 1689 (nikoliv 1692) ve farním kostele sv. Václava na Malé Straně posvěceném, jest správný. Z okolnosti, že Byss uveden jest jako malíř J. M. p. Heřmana hraběte Černína, soudí asi Dlabač, že byl správcem Černínské obrazárny a není nemožné, že dříve nebo později se jím skutečně stal. Manželkou Byssovou se stala panna Maximiliana Ludmila, pozůstalá dcera po Arnoštovi Dominikovi Wagnerovi z Ankerburku, někdy koncipistovi a referendariovi c. k. české kanceláře.

R. 1692. 1. února přijal Byss právo měšťanské na Novém Městě pražském, při čemž produkoval křestní svědectví p. Klementa; rukojmí za něho byli Sylvester Carloni, známý stavitel a Václav Samec ze Stráže. Odtud přestěhoval se záhy na Staré Město, kde 5. února 1694, vzav dne 26. ledna t. r. na Novém Městě propuštění, přijat za měšťana na rukojmí umělců vlašských Jana Bapt. a Martina Allio.³⁾ Zajímavé jest, že téhož dne přijal právo měšťanské Jan Rainer, sochař, spolu se svým synkem Václavem, potomním proslulým malířem.

Dne 18. března 1694 přijat byl Byss do cechu malířského, a sice zároveň s Petrem Brandlem, který byl o několik let mladší.

Sňatkem s Maxmilianou Wagnerovou dostal se Byss do příbuzenských svazků se zámožnějšími patricijskými a úřednickými kruhy pražskými. Že udržoval též, jak z různých rukojemství a svědectví vidíme, styky s vlašskými umělci pražskými, kteří

³⁾ Dokumenty: *Listina v městském archivu pražském IV. 19788* zní následovně:

Benevolo Lectori Salutem.

Ego Pr. Clemens Lucernensis ffm. Min. Capuc. Con. Missionarius Apostolicus et Superior Curiae Rhaetorum fidei facio Joannem Rudolphum Bijs Curiae in Ecclesia Cathedrali Ao 1662 die 11 Maji a P. Joanne Ludovico Vraniense Capucino eo tempore Missionario apostolico fuisse, baptisatum. Parentes eius fuere Praenobiles Dominus Josephus Bijs Solodorensis et Domina Catharina Sturmin Feldkirchensis; e sacro Baptismate levantes fuerunt Praenobilis ac Reverendissimus Dnus Christianus Capellzar Canonicus Curiensis et Praenobilis Domina Catharina Caduff. Datum Curiae 31. Decembris 1688.

(Jinou rukou.) Udalricus Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopus Curiensis, S. R. J. Princeps, Dominus in Fürstenburg et Grosengstingen. Suprascriptum Patrem Clementem Lucernensem Capucinum Missionarium et Superiorem Curiensem talem esse, qualem se facit ac proinde plenam fidem mereri, hinc attestamus. In quorum etc. Curia, die 1. Januarii Ao 1689. (Podpis a pečeť biskupa Oldřicha.)

List byl složen, na zevní straně obálkové připsáno: Requisitum Joannis Rudolphi Bijs. Fidejus. D. Sylvester Carloni et D. Wenceslaus Samecz. R. D. Crusig. 1. Feb. Ao 1692.

pocházeli namnoze z okrsku jezer lugánského a comského, z Bergámska a Grisonska, jest při jeho původu ze Švýcar a rodišti Churu v Grisonsku pochopitelno.

Bratr manželky jeho, Vojtěch Jiří Wagner z Ankerburku, koupil r. 1692, smlouvou ze dne 6. května dům »na Perkštejně nad brankou za třemi zlatými kouli ležící«, za 1100 zlatých od poručníků Doroty Šlechtové, vdovy po Václavovi Šlechtovi, měšťanu a uzdaři, a pozůstalých sirotek Šlechtových, a na kupní cenu splatil ihned 700 zlatých. Z dalšího jednání se dovídáme, že vydlužil si obnos ten od švagra Bysse a sestry své Maxmiliany; 400 zlatých ostal dlužen za jistých podmínek dědicům Šlechtovým. R. 1693, 23. září, postupuje Vojtěch Wagner, hodlaje se odebrati na cesty a jsa zadlužen, dům ten v úplný majetek Byssovi a jeho manželce, při čemž fungují jako svědci mimo jiné Jan a Martin Allio. Zbytek kupní ceny 400 zl. zapravili manželé Byssovi (der edle und kunstreiche Johann Rudolph Byss sammt dessen Eheconsortin Frau Maximiliana Ludmilla als Cessionarii des Weyland H. Adalbert Wagner) dle kvitování vdovy a poručníků Šlechtovských ze dne 12. května 1699.⁴⁾ To vše svědčí o jisté zámožnosti, které Byss nabyl nejen svým sňatkem, ale zajisté i svou uměleckou činností.

O jeho působení v Praze, mimo palác Strakovský, není podrobnějších zpráv.

V r. 1704 a letech následujících působil ve Vídni za císaře Leopolda I. a Josefa I. a provedl zde nástrojní malby v audienčním sále hradu císařského, nějaké malby v knihovně dvorní a v sále říšské dvorní rady. Malby ty při pozdějších stavebních přeměnách vzaly za své. Mimo Vídeň pracoval Byss v klášteře Göttweiku, kde

⁴⁾ Viz zápisy v archivu městském v Liber contractuum ruber secundus č. 2256, str. 444 a 445 Smlouva o koupi domu s p. Vojtěchem Jiřím Wagnerem z Ankerburku (v českém jazyce) ze dne 1692, 6. Maje; ratifikováno a povoleno k vložení do knih městských 25. Octob. 1694; vedle toho kvitování (německé) ze 400 zl. Byssovi a choti ze dne 12. Maje 1699. Per-juxtam inverzuleiben bewilliget 21. Junii 1712. Následuje (str. 445) zápis o cessi r. 1693, 23. Sept.

Poručníci Šlechtovi jsou Jan Vilím Málek a Jan Matěj Wirth z Ehrenfelsu; jako komissarii intervenují Tomáš Wokoun z Wokounštejna a Bohuslav Jan Woříkowský z Kundratic.

Zápis o sňatku Byssové; farní archiv u sv. Mikuláše na Malé Straně; Matrica copulatorum 1683-1716 někdejšího farního kostela sv. Václava, str. 9. 1689, 24. Aprilis.

Vstoupili v stav Manželství Urozený pan Ján Rudolf Bijs z Solothurnu, Malíř J. M. P. P Heřmana hraběte Černína z Chudenic malíř spolu s urozenou pannou Maximilianou Lydmiíou pozustalou cerou po Urozenym P. Ernestovi Dominicovi Wagnerovi z Ankerburku, někdy při J. M. cis. a kralovskej kanceláři české Concepista a Referendarius. Testes: Urozený P. Jan Procházka, Uro, P. Jan Jiří Muczely, Uro, P. Vojtěch Wagner, Pan Jan Frydrych Hennig, Panna Rosalya Prochazkova. Panna Ludmila Mynejlova, P. Joanna Hennigra.

Zápisy o přijetí práva městského. Městský archiv č. 561. Liber municipalis ruber Nového města Str. 56. v. Udělení práva městského opírá se o atestát Patera Clementa a rukojemství měšťanů Nového Města Sylvestra Carloniho a Václava Samce ze Stráže. Actum . . 1 Februarii 1692.

Liber juris civilis albus quartus Starého Města. C. 538. Str. 61. »Demnach Johann Rudolph Bijs seiner Kunst ein Mahler . . . eine ordentliche Entlassung seiner burgerlichen Pflicht wormit derselbe der königl. Neuen Stadt Prag zugethan gewesen, nebst burgerlichen Recommandation vom Herrn Burgermeister und Rath der jetzt berührten königl. Neuen Stadt Prag untern 26 Januarii in stehende 1694 produciret, . . . ist . . . ihm . . . das Burgerrecht erteilet . . . worden. In die Burgschaft haben sich für denselben gestellet Johann Baptista Allio und Martin Allio. Actum. 5 Febr. 1694.

připisují se mu malby ve velkém sále klášterním a ve Vratislavi, kde společně s vídeňským mistrem Rottmayerem vyzdobil palác hraběte Hatzfelda.⁵⁾

Z Vídně navštívil Byss Itálii, zdržel se v Římě a zde dle otevřeného listu papežského představen byl 18. března 1707 papeži Klementu XI. Dle vlastní výpovědi před radou v Solothurnu r. 1721 učiněnou, zdržoval se také v Holandsku a Anglii.

Ve Vídni seznal Bysse uměnímilovný biskup bamberský, arcibiskup a kurfirst mohučský Lothar František hrabě ze Schönbornu, jenž Bysse k sobě povolal. Do služeb jeho vstoupil Byss r. 1713. Dům svůj na Perštýně drží Byss po celou tu dobu, až teprve 20. září 1715 (dle zprávy Herařinovy) jej prodává, když asi již bylo ujednáno, že pobyt u dvora Schönbornova bude trvalým. Tento styk s uměnímilovným rodem Schönbornovským, jenž později také v Čechách se zakoupil a usídlil, má i pro historii umění v Čechách svůj význam.

Lothar František, jenž od r. 1693 byl biskupem bamberským, a od r. 1695 arcibiskupem mohučským, zemřel r. 1729. Bratr jeho Melchior Bedřich, jenž jako státní ministr a plnomocník kurfirstství mohučského účastnil se jednání při míru Rysswyckém, měl četné potomstvo. Jeden z jeho synů, Jan Filip, stal se roku 1719 biskupem würzburským († 1724), druhý, Bedřich Karel, následuje strýce svého v r. 1729 v důstojenství biskupství bamberského († 1746).

Všichni tiho Schönbornové horlivě a nákladně staví, Lothar František zřizuje residenci v Bamberku a nedaleko nádherný rodinný zámek Weissenstein u Pommersfelden, Jan Filip založil skvělou budovu biskupské residence ve Würzburgu. Tři tyto stavby přináležejí k nejpřednějším památkám barokního stavitelství v Německu a pro nás zajímavé jest, že stavitelem residence bamberské a zámku Pommersfelden byli bamberští stavitelé Jan Leonhard a bratr jeho Jan Dienzenhofer, bratři onoho Křištofa Dienzenhofera, jenž přišel pak do Čech a strýcové syna jeho Kiliana Ignáce, a residenci würzburskou provádí Baltazar Neumann z Chebu rodilý.⁶⁾

Při výzdobě staveb těchto duchovních hodnostářů rodu Schönbornovského značnou měrou zaměstnán byl Byss, jemuž Lothar František Schönborn svěřil též správu svých obrazáren v Pommersfelden a Gaybachu. Zámek Pommersfelden založen byl dle plánů Jana Dienzenhofera r. 1711; velkolepé tamní schodiště dokončeno bylo r. 1715. Administrativní správu stavby má bamberský jezuita Loyson, jenž vede také korespondenci a referuje kurfirstovi o postupu práce. V druhé polovině r. 1716 zahajuje se malířská výzdoba schodiště, při níž účastní se dvorní malíř Jakub Gebhard, Rudolf Byss a Vlach Marchini. Do konce října 1717 byly veškeré malby obrovského schodiště hotovy. Zároveň objevuje se vídeňský druh Byssovů Rottmayer, jenž vymaloval fresko velikého sálu. Byss s ostatními malíři pracuje ještě do sklonku r. 1719 na

⁵⁾ Ilg, Kunstgeschichtliche Charakterbilder aus Österreich-Ungarn zmiňuje se (str. 300) o malbách v Göttweiku, jmenuje jako autora Roberta Bysse. Malby ve Vratislavi (Schultz A.: Untersuchungen zur Geschichte der schlesischen Maler. 1882. Str. 31) přináležely as již k pozdějším pracím Byssovým.

⁶⁾ O stavbách v Bamberku a Pommersfelden viz zejména: Schmerber Hugo, Beiträge zur Geschichte der Dienzenhofer. Prag 1900. — Weigmann O. A., Eine Bamberger Baumeisterfamilie um die Wende des 17. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte der Dienzenhofer. Strassburg 1902. — Frimmel, Verzeichnis der Gemälde in gräfl. Schönborn-Wiesentheid'schem Besitze. Pommersfelden 1894. O Würzburgu: Keller, Balthazar Neumann. Würzburg 1896. — Göbl S., Würzburg. Ein kulturhist. Städtebild. Würzburg 1904.

výzdobě ostatních sálů a pokojů a po smrti Loysonově (zemřel koncem ledna r. 1720) stává se na místě jeho říditelem stavby. Zároveň jest komorníkem a kabinetním malířem a správcem obrazárny Schönbornovské; také řídí výzdobu zámku v Gaibachu, jehož popis vydal r. 1724. Že neopomenul vtělit do obrazáren četné své obrazy jest pochopitelno.

R. 1721 odebral se se svým čtyřletým synem do Solothurnu, kde dne 27. září v tamní radě složil přísahu měšťanskou.⁷⁾ Snad pomýšlel tehdá na návrat do vlasti anebo to bylo nutné opatření, aby mohl upravití svůj právní poměr v místech svého působení. V době té provedl několik obrazů, jež chovají se v museu v Solothurnu. Navrátil se zpět bydlel buď v zámku v Pommersfelden nebo v Bamberku.

Po smrti Lothara Františka r. 1729 nastupuje na biskupský stolec maecenáš ne menší, synovec jeho Bedřich Karel, který stává se zároveň i biskupem würzburgským. Byss přesídlil nyní do Würzburgu, kde maluje v zámku a tamním dómu. Zde od něho pocházejí malby v kapli Schönbornské, přistavené dle plánů Baltazara Neumanna k dómu jako jakési mausoleum rodu Schönbornského. Stavba zahájena r. 1720 za biskupa Jana Filipa a dovršena bratrem jeho Karlem Bedřichem r. 1736. Freskové malby Byssovy představují »Vzkříšení« a »Poslední soud« a čtyři učitele církevní.

Také v zámecké kapli provedl malby v letech 1737—1738, za účasti svých žáků a rovněž účasten byl na výzdobě některých sálů residence, zejména v pověstném zrcadlovém pokoji. Malby dvorní kaple jsou poslední prací stárnoucího mistra, jenž zemřel ve Würzburgu 11. prosince 1738, zanechav dosti značné jmění svému jedinému synu Janu Rudolfovi. Ku provedení hlavních maleb v residenci ve schodišti a kolosálním »sále císařském« povolán mistr daleko větší — Benátčan Giovanni Battista Tiepolo.

Není zde příležitosti vypsati a oceniti veškerá díla Byssova, toliko jeho činnosti v Pommersfeldenu po dobu, jež následuje po jeho pražském pobytu si podrobněji povšimneme. Jest dvojího druhu, jako malíře a jako galerijního správce. Nejsou zde již všechny obrazy, jež dle starších pramenů se uvádějí, ale jest zde jeho hlavní dílo v galerii velkého schodiště, která je předsíní místnosti hořejšího patra, vedouc přímo do tak zv. mramorového sálu. Velké fresko na klenbě vlastního schodiště představující čtyry díly světa, božství slunce, bohy Olympu a personifikace ctnosti (»Slunce zdobí svět a ctnost lidstvo«) pochází od Marchiniho, ač není vyloučena součinnost Byssova, jemuž dílo toto bývá též připisováno. Jistě jemu přináležejí malby zmíněné galerie, k nimž vzhlíží se průhledem, architektonicky zajímavě řešeným. Velký nástěnný obraz znázorňuje Herkula na rozcestí a celá plocha oválového stropu a přístropí za velkým prostředním obloukem, jímž galerie otvírá se do prostory schodiště, jest vyplněna bohatou malovanou architekturou, oživenou četnými postavami.

Ve čtyřech koutech i na obou podélných stranách umístěny personifikace vlastností s emblemy, provázené genii, držícími rovněž různé odznaky. Na konsolích, obloucích a římsách, jež spějí do výše a obklopují střední oválnou zrcadlovou plochu, usadili se a poletují geniové, držící květinové guirlandy a ve střední ploše, napodo-

⁷⁾ Zetter-Collin, ve Schweizerisches Künstlerlexikon. I. (1905) Sh. 250.

bující otevřenou oblohu, poletují v kole, držíce se za ruce tři půvabné gracie obletované genii rozsévajícími květy. Architektura a její ornamentika (viz jmenovitě ornament obruby středního pole), bohatství svěžích, pestrých květů, sličné tváře a půvabné postavy ženské, rozkošné postavičky geniů, to vše jest téhož rázu jako v malbách velkého sálu domu Strakovského, takže není pochybností, že zde máme jednu a tutéž ruku. Jen kolorit jest v Pommersfeldenu o něco hlubší a tvrdší, inkarnát namnoze brunátnější, avšak to připadá na účet freskové techniky a jiného způsobu zpracování podkladu a pak té okolnosti, že oproti veliké a vysoké, otevřené prostře Pommersfeldenského schodiště, jest sál Strakovský mnohem menší a nižší.

Kompoziční úkol byl zde poněkud jiný, ale duch jeho je týž. Svěžím půvabem a jarým vzletem přináležejí malby Strakovského domu a předsáli Pommersfeldenského k nejlepšímu pracím Byssovým.

Tímže duchem dýše též obraz allegorický v obrazárně (č. 76) znázorňující v oválním poli čtyři doby denní a kol nich tři Parky a Floru; skupiny postav jsou obklopeny a propleteny hustými květinovými pletenci a na všech stranách provázeny a obletovány jsou 24 Eroty, značícími 24 hodin. Oproti nástrojním malbám jest provedení až příliš hladké, a při vši graciosnosti chladné. Obraz je signován jménem Byssovým a letopočtem 1717.

Tou dobou anebo záhy potom svěřena mu byla správa obrazárny a druhem jeho na zámku Gaibachu byl krajinář Jan Jošt de Cossiau. Od obou mistrů v obou obrazárnách bylo obrazů hojně. František Lothar Schönborn byl horlivým sběratelem obrazů již jako kanovník bamberský a založiv Pommersfelden rozhodl se zříditi v tamních sálech a koridorech velkou obrazárnu. Jak dalece účastnil se sbírání a zakupování obrazů pro galerii malíř Byss, nevíme, ale soudíme ze všeho, že nápomocen byl svými styky, zejména také s kruhy pražskými. Mezi seznamy sbírek, jež knížeti byly nabízeny ke koupi, nacházel se i seznam staré pražské obrazárny hrabat Vršovců a v obrazárně pommersfeldenské vidíme dosud četné obrazy pražských a vídeňských umělců, zejména z kruhů mistrů Rudolfských a současníků Byssových. Jsou zde zastoupeni Jan van Aachen, J. Rottenhammer, Roland Savery a z vrstevníků Byssových Petr Brandl, s nímž Byss zároveň vstoupil do pražského cechu malířského a Jan Kupecký. Z četných obrazů Brandlovi zde připisovaných zcela jistě jest jeho dílem velký krásný obraz Judity před veleknězem, (č. 56) signovaný

PETRUS BRANDL,
INVENIT.⁸⁾

Z obrazů Kupeckého plně zajištěn jest výborný obraz (č. 306) svatého poustevníka. Uvedené obrazy Brandla a Kupeckého přináležely obrazárně hned od počátku. Již r. 1719 vydán byl v Bamberku tiskem katalog této obrazárny zpracovaný Bysem,

⁸⁾ Z obrazů, jež katalog Frimmelův dle starších udání Brandlovi připisuje, dlužno vyloučiti č. 58, podobiznu dámy, která při restauraci objevila se jako signovaná práce malíře Pesna, a č. 59 podobizna mladého muže, která pochodí od Govarta Flinka. Pravděpodobně je Brandlovo autorství u č. 60. S pochybnostmi připisují se Brandlovi č. 57. Kotlár (alegorie hmatu?) — upomíná spíše na Kupeckého — a č. 60 a 61 allegorie sluchu a zraku znázorněné polovičními postavami mužů. Známe však příliš málo Brandlovy geniové obrazy a lidové postavy, abychom mohli autorství Brandlovo zamítnouti.

který platí za nejstarší tištěný galerijní katalog v Německu. Katalog tento jest velikou vzácností a byl již v XVIII. stol. řídkým, pročež znovu byl otištěn r. 1774 pod titulem: Verzeichniss der Schildereyen in der Gallerie des hochgräflichen Schönbornischen Schlosses in Pommersfelden (Anspach bey Jacob Christoph Posch). Gallerie Schönbornská nezachovala se ve své integritě, nejpřednější její díla slavných mistrů (více než 200 čís.), rozprodána byla v r. 1867 v Paříži. Již z té příčiny někdejší uspořádání galerie, jak provedeno Byssem, se nezachovalo; ale již průběhem XVIII. stol. doznalo změn. Jeden z pozdějších majitelů, hrabě Frant. Ervín Schönborn nařídil posléz nové zařízení a sice hlavně z té příčiny, že oba dvorní malíři, Byss a Cossiau, nejen aby svým vlastním pracím nejpříznivější světlo získali, mnohým daleko cennějším obrazům temná místa vykárali, nýbrž i dle tehdejšího obyčeje méně brali ohled na umělecký dojem, jenž v diváku by měl býti vzbuzen, než na bohaté ověšení stěn. Snad takovéto možnosti při uspořádání galerie měl pan Petr hrabě Straka na paměti, když učinil ustanovení, zdánlivě podivínské, aby každým rokem byl správcem jeho obrazárny jiný malíř. Zdali nějaký čas před ustanovením závěti byl Byss sám dozorcem obrazárny Strakovské, nedovedeme pověděti; zajisté musil míti v oboru tom jisté zkušenosti, ba i jméno, když tak velký sběratel a mecenáš jako František Lothar Schönborn počtil jej svou důvěrou. Zpráva Dlabačova, dle níž byl správcem obrazárny Černínské v Praze, nezní nepodobně pravdě⁹⁾.

Od r. 1689 až do r. 1713, tedy bezmála čtvrt století působil v Praze tento švýcarský umělec, jenž oženiv se s pražskou patricijskou dcerkou, a vstoupiv do řad měšťanstva i cechovního malířstva, přičiňuje se dle tehdejších i dosavadních názorů k umělcům domácím.

Přišel do Prahy mlád a třebaže nebyl odchovancem pražským, ovzduší zdejší, spíše svými mecenáši, než kruhy výtvarníků, působilo na jeho podajnou, elastickou uměleckou povahu. Sám do umění pražského vnesl mnohý nový tón. Jeho obrazy květin, ptactva a hmyzu po způsobu mistrů nizozemských patřily k oblíbeným ozdobám salonů a galerií, stejně jako jeho mytologické scény a personifikace.

V malbě květin jest blízek zejména třem umělcům tohoto oboru druhé poloviny XVII. stol. Jsou to antverpští mistři Nicolaas van Veerendael (1640—1691) a Jan van Kessel (1616—1676), kteří oba stáli pod vlivem nejpřednějšího malíře květin, Jana de Heem a vlašský mistr Maria Nuzzi (1603—1673), zvaný Mario dei Fiori. Umění Veerendaelova vážil si pan Straka vysoce, jak svědčí passus v jeho kodicilu, ze dne 24. února 1714, kterým odkazuje paní hraběnka z Vrtby, nejvyšší purkrabové na památku »můj obraz s kvítíma od Ferendala malovaný«. Na příbuznost Byssových prací s Kesselem poukazují již starší biografové, zejména i Dlabač, a Nuzzi mohl mu býti vzorem hlavně v jednom speciálním oboru, v malbě květin na zrcadlech, ve které proslul Byss dobou pozdější svou účastí na výzdobě zrcadlového sálu v residenci würzburské. V malbě květin vycvičil Byss u nás také žáka Jana Vojtěcha Angermayera (narozen v Bilíně 1674, zemřel v Praze r. 1740), který ještě za pobytu

⁹⁾ Soupis památek historických a uměleckých v království českém. XIV. J. Novák, Politický okres Jindřichovo-Hradecký str. 93. uvádí podobiznu Heřmana J. Černína z Chuděnic jakožto domněle dílo Byssovo (s otazníkem). — O obrazárnách Schönbornských viz krom uvedeného katalogu Frimmelova pojednání téhož autora: »Kleine Galeriestudien I. Bamberg 1891—93, a II. Leipzig 1898.«

jeho pražského přijat r. 1707 do pražského cechu malířského. A Angermayer působil svými květinomalbami i na jiné umělce pražské.

Než i v Praze samé mohlo se Byssovi dostat nových podnětů, jak soudíme z reminiscencí na Jana Brueghela a Rolanda Saveryho, jež v obrazech Byssových se objevují. Tito a jiní podobní mistři doby Rudolfské zastoupení byly tehda ještě velice hojně v obrazárně na Hradě pražském a ve množících se galeriích privátních. Jako malíř květin, plodů a drobné zvěře jest Byss pro jich svěžít, přirozený zjev dosud ceněn i od posuzovatelů jinak přísných.¹⁰⁾

Mnohé z obrazů toho druhu jsou datovány a právě ty nejzdařilejší nesou leto-počty spadající do doby jeho pražského pobytu. Tak velice pěkný obraz vázy s květinami v obrazárně Casselské, signovaný podobně jako obraz Vulkána v domě Strakovském, označen jest letopočtem 1701. Staršího data — z r. 1695 — jest zátiší v městské obrazárně (Städtische Kunst- und Gemäldesammlung) v Bamberku, vyobrazení plastické hlavy obklopené květinovou guirlandou s ptactvem a hmyzem. Jest to pokud mi známo nejstarší signovaná práce umělce. V Praze samé nachází se jeden obraz toho druhu v obrazárně hrabat z Nosticů. Serie obrazů jeho znázorňující čtyři živly v obrazárně Schleissheimské, upomínající v mnohém na mistry Rudolfské doby, datována jest leto-počty 1708 a 1711.

Shledávána-li u Bysse také jistá příbuznost s koloritem Adriena van der Werff, může to platiti nanejvýš o jeho menších obrazech pozdější doby, jelikož o nějakém vlivu Werffově na Bysse téměř stejně starého nemůže býti pro dobu jeho mládí ani řeči. Spíše to může platiti o jiném umělci, s nímž se porovnává, totiž o Gerardovi de Laïresse. Narozen 1640 v Lutychu, byl národností Valonem a přináležel tudíž k románskému živlu v umění nizozemském. Jeho umělecký vývin opírá se o akademický směr francouzského malířství. Přestěhovav se do Amsterdámu, kdež r. 1711 zemřel, byl úplným protichůdcem směru Rembrandtova a holandských mistrů. Jeho komposice rozmnoženy byly četnými rytci a on sám sáhl nejednou k jehle. Galerie amsterdámská (Rijks-Museum) chová veliký počet jeho složitých, uhlazených a chladných komposic, jichž themata jsou čerpána z téhož mytologického a allegorického okruhu jako malby Strakovské. Opětují se častěji v jeho celém díle skupiny Marta, Venuše a Amora, personifikace ctností, zákonité moci a revoluce, plafondy se znázorněním Noci prchající před Apollonem, Apollo a Aurora a pod.

Ač není vyloučena možnost, že Byss v mládí svém dlel v Holandsku, není nutno pomýšletí při něm na direktní vliv Laïressův, to vše má společný základ v umění francouzském doby Ludvíka XIV. i v působení francouzské »école de Rome« a není divu, že u malíře zrozeného ve Švýcařích vlivy obou sousedních uměleckých kultur, francouzské a vlašské jsou patrnými. Samostatnou individualitou ani v malbách Strakovských ani jiných se Byss nejeví, jest však velice obratný a vtípný, při tom v podání oblých tvarů ženských těl, ve výrazu sličných hlav velice graciosní; prudký pohyb, vášeň a síla méně jemu svědčí. Dekorativní směr doby vede jej k používání oblíbených pomůcek a triků. Stavení postav a scén na stupně a za stupně, které řezou dolní končetiny, přehození a splývání malovaných kobereců a

¹⁰⁾ Woltmann u. Wörmann: Geschichte der Malerei III. str. 884. — Janitschek H.: Geschichte der deutschen Malerei, Berlin 1890 str. 580.

látek přes římsu, dokončení přečnávajících tvarů (zejména noh geniů), plastickou modelací v sádře, to patří k oněm bravurním kouskům, v nichž doba si libovala.

Nástěnné malby Byssovy zůstaly nepovšimnuty, anebo alespoň nebyly doceněny. Freskové malířství a nástěnné vůbec století XVII. a XVIII. není dosud v celku svým náležitě prozkoumáno, a to nejen u nás, nýbrž v celé rakouské říši i Německu. Kromě několika vynikajících zjevů, jako je Tiepolo, Reiner, Daniel Gran, nedostalo se oboru tomu dosud tolik pozornosti jako obrazům galerijním. Toť dosti pochopitelné, ježto seznání prací toho druhu vyžaduje mnoho studia na nejrůznějších místech a nutno putovati i do míst odlehlých, kdežto malby přenosné jsou skoncentrovány ve známých, snadno přístupných a namnoze dobře skatalogisovaných obrazárnách. I reprodukce obrazů galerijních jsou mnohem snazší a tím také hojnější.

U nás v oboru tom má Byss předchůdce a četné nástupce domácí i cizí. Z cizích bezprostředně jej předchází antverpský rodák Abraham Godin se svými obrovskými malbami zámku v Troji u Prahy. Provedeny v letech 1688—1692 znázorňují oslavu rodu habsburského, a války turecké, za Leopolda I. vedené, nacházejí i v nich ohlasu. Jsou mnohem těžkopádnější ve tvarech a tónu, ale mohutnější, než malby domu Strakovského, jež za to vynikají graciosností, dekorativní lehkostí a světelnou barvitostí. Obrazy hlavního sálu domu Strakova vznikly asi brzo po r. 1699, kdy upomínky na válku tureckou a oba míry, ryswický a karlovický byly ještě živé. K účelům obrazárny sál tento se svými malbami nástěnnými sotva sloužil, spíše byl nádherně upraven pro slavnosti a zábavy společenské a hudební.

Jaký byl obsah galerie Strakovy, pohříchu nevíme, jelikož inventář její dosud nebyl vypátrán.¹¹⁾ Známo jest jen tolik, že r. 1778 obrazy této galerie byly prodány. Obrazárna nepochybně se rozptýlila do všech úhlů světa a jen péči Prahy máme co děkovati, že po letech objevené obrazy nástěnné zachovány budoucnosti spolu s památným domem Strakovským.

Příznivcem malířství byl p. Petr Straka až do poslední chvíle. Podobu jeho z posledních dob zachoval velký portrét od J. Kupeckého, chovaný nyní v obrazárně Joannea ve Štyrském Hradci. (Viz příl. č. 8.) Jest to poprsí starého silného muže energického, ale při tom přívětivého výrazu. Bílá dlouhá allongeová paruka splývá mu na ramena, na vrchní fialové roucho; spodní šat s košilí jest volně rozhalen. Na zadní straně obrazu jest obšírný nápis, dosvědčující, že máme před sebou našeho mecenáše; zní:

Illustrissimus et Excellentissimus Dñs, Dñs Joannes Petrus Straka Comes de Nedabilicz, Liber Baro de Libczan, Dñs in Libczan, Okorouhlicz, Strzezeticz, Zdiar, Oberweckelsdorf, Jonsdorf et Belle in Ducatu Burgundiensi, Sc̄rm. Caerum Mättum Leopoldi, Josephi, et Caroli VI. Cubicularius, nec non Duarum ultimarum Actualis intimus Consiliarius Status, aetatis suae septuaginta trium Annorum fuit, dum se pingi curavit.

Dle nápisu tohoto byl pan Straka, když se dal malovati, 73 let; ježto se narodil r. 1645, spadá obraz, který, ač poněkud sešlý, prozrazuje veškeré vlastnosti

¹¹⁾ Dle sdělení bývalého ředitele Strakovské akademie p. prof. dra Trakala.

mistra Kupeckého do r. 1718.¹²⁾ Obraz náleží do oné periody, kdy Kupecký, zdržuje se v Karlových Varech, Vídni a Lipsku, pracoval pro cara ruského Petra Velikého a dvůr Karla VI. Mezi vznešenými osobami, které od Kupeckého daly se portretovati, nacházíme takto i pána malostranského domu, v jehož prostorách se snad obraz ten druhdy nacházel.

Dvě leta později, 28. září 1720 zemřel pan Jan Petr Straka z Nedabilic, tří »svatých císařských majestátů Leopolda, Josefa a Karla VI. komoří jakož i obou posledních skutečný tajný rada státní«. Pochován jest v kostele P. Marie v Libčanech, kde mu r. 1740 zřízen pěkný epitař z pískovce uměle tesaný. Na konsoli, označené rodinným erbem, spočívá poloviční postava Strakova, nad níž Kronos drží splývající draperii, pokrytou obšírným nápisem, velebícím po právu vlastnosti a zásluhy zvětšeného.

¹²⁾ Podobiznu dalo před léty fotografovati ředitelství Strakovské akademie. O náhrobku Strakově viz Soupis památek historických a uměleckých v království českém, XIX. Cechner A.: Politický okres královéhradecký. Str. 145.

Dějiny „Komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek“ král. hlav. města Prahy.

(Pokračování od počátku r. 1904 do konce r. 1907.)

Píše JUDr. Fr. Herman.

V dodatku k tomuto článku uveřejňuji řadu důležitějších nařízení vládních, která mají za účel chrániti umělecké a historické památky, aby je poznala širší, neúřední veřejnost, aby z nich čerpalý interessované kruhy direktivu a seznámily se s podporou státních orgánů, a konečně, aby bylo viděti, jak těžce proniká pochopení o důležitosti a o významu památek nejen do širších vrstev lidu, ale i do kruhů úředních, které by měly býti z povinnosti náležitě informovány a k samostatné iniciativě vlastním uvědoměním inspirovány.

Z těchto výnosů mluví k nám výzva vědy, pro kterou má každá památka a každý nález mnohostranný význam, výzva umění, jež na základě starých vzorů buduje a k novým myšlenkám z nich čerpá popudy, a konečně i výzva vlastenecké samolibosti, jež chrání dokumenty staletého bytí národa.

Nesmrtelná jména těch, které zvěčnili jen dějepiscové a po nichž žádného nám díla nezbylo, jsou zvukem, slovem, udržujícím se z pokolení na pokolení; však ti, jejichž díla zůstala, jak ztělesněné plody jejich nadání a myšlenek, ti žijí nejen zvukem svého jména, ale hlavně v nesmrtelném díle, které nesou stopy ducha svého tvůrce, stopy života i poučení, dává poznati je zrakem, srdcem, pravou představou.

Z historických a uměleckých památek doplňuje věda poznatky o životě našich předků, o dějinách národa, o jeho kultuře a o poměrech společenských, rodinných i veřejných. K těmto památkám vzhlíží novodobé umění s loyálním obdivem, akcentujíc obsáhlou vyspělost myšlenek, uměleckou smělost v koncepci a v mnohém směru dosud nepřekonanou ušlechtilost forem i projevu. A kdo nemá pochopení ani pro snahy vědecké, ani pro umělecké, tomu má, ba musí stačiti argument čistě citový, jakým je úcta k výtvorům vlastních předků v nejširším smyslu, nadšení ze všeho, co je krásným, chlouba důkazy kulturní vyspělosti vlastního národa a touha krásliiti svůj domov tím, čím krásliili jej dávno před námi. Vždyť z historie žijeme a pro budoucí zakládáme novou!

Kdyby se skutečně plnilo to, co se vládními výnosy předpisuje, jak mnoho cenného bylo by uchováno, co z nepochopení a z důvodů nahrazujících ušlechtilé tendence hamižným nevděkem bylo zničeno! Proto nemůže sloužiti heslo »zachovati staré památky« ani snahám politickým, ani snahám lokální stranickosti, nebo pouze sportovním zájmům jednotlivce, nýbrž je třeba lásky k věci, která nestrpí sesměšnění ani v dobývání, ani v odbývání.

Čím hlouběji proniknou do nejširších vrstev vzdělání a ušlechtlejší názory na všeobecné, veřejné otázky, tím lépe se povede starým památkám. A úkolu tomu napomáhají u nás hlavně populárně psané publikace, musejní spolky, přednášky odborné i přednášky spolků vzdělavacích, třeba by tento účel nestál u nich v první řadě.

V popředí musí však státi tento účel u autonomních korporací, které jsou povinny chrániti a rozmnožovati každý majetek národa. A tu, dávno ještě před tím, než si ochrana starých památek vydupala své programové místo, bylo mezi prvními král. hlav. město Praha, které ustanovilo pro tyto otázky zvláštní komisi, pracující již bezmála dvacet let, a obdařilo ji vydatnou roční dotací.

Soupisná komise obírala se s počátku pouze soupisem pražských památek, ale záhy dala se do boje za každou ohroženou památku, luštila veliké regulační otázky a sbírala malé i velké doklady o změnách útvaru pražských typů, zachovávala staré ulice a zákoutí aspoň v pohledech a podnikla úporný nevděčný a obtížný boj, s proudem kommunikačních, obchodnických a velkoměstských otázek modernisujícího se města, které, podporovány také uznání hodnou potřebou, valily se na historické a umělecké památky s pásmem a motykou v ruce.

Jak daleko dospěla a jakých úspěchů se domohla, o tom vypravují tyto dějiny, které čím dále, tím více je nutno obmezovati jen na věci důležitější. Ovšem, čím přirozenější obraz, čím jednodušší báseň a čím lehčí melodie, tím méně zví divák, čtenář a posluchač o námaze přemýšlení, škrtnání a práci autora. Tak je tomu také zde. Výsledek jest třeba vysloven krátkou větou, ale mnoho práce často předcházelo, než se směla vyslovit.

Velkou zásluhu o to mají ovšem členové komise, kteří jako první odborníci, jako delegáti prvních odborných spolků a jako čestní funkcionáři pracovali s opravdovým porozuměním, s nadšením a obětavostí ku prospěchu české veleobce i na ochranu památek.

Od začátku roku 1904. do konce roku 1907. byli členy Soupisné komise tito pánové:

Ze sboru obecních starších:

JUDr. Luboš Jeřábek (členem od r. 1900).

JUDr. Jan Podlípny (členem od r. 1901).

Ing. Frant. Zvěřina (do konce roku 1906).

Ing. J. Kukla (v roce 1907.)

Konservátoři:

Ing. Jan Herain (členem od počátku).

Řid. Břetislav Jelínek (členem od počátku).

Stav. rada Ant. Wiehl (od počátku).

Za českou akademii věd a umění:

Prof. Dr. Josef Pič (od počátku až do června 1907).

Th. Dr. Antonín Podlaha (od června 1907).

Za Museum král. Českého:

Prof. Dr. Bohumil Matějka (byl členem od r. 1899 do r. 1900., pak od r. 1902 až do 1. června 1904).

Prof. Dr. Čeněk Zíbrt (od června 1904).

Za Uměleckou Besedu :

Prof. Adolf Liebscher (členem od r. 1902).

Za městské museum :

Cís. rada J. V. Novák (od počátku).

Za Společnost přátel starožitností českých :

Prof. Richard Klenka z Vlastimilů (od roku 1902).

Za Křesťanskou akademii :

Msgr. Ferd. Lehner (od počátku).

Za Umělecko-průmyslové museum Obchodní a živn. komory :

Prof. Dr. Karel Chytil (od počátku).

Za Spolek architektů a inženýrů :

Josef Martin (od počátku do r. 1905).

Vincenc Müller (od roku 1906).

Za Jednotu výtvarných umělců (od roku 1902) :

Karel Klusáček (od roku 1903).

Za spolek »Manes« (od r. 1902) :

Kamil Hilbert (od r. 1902).

Z Klubu »Za starou Prahu« (od r. 1903) :

Ladislav Čupr (od roku 1903).

Za městský archiv :

Prof. Dr. Jaromír Čelakovský (od počátku až do roku 1906).

JUDr. a PhDr. Josef Teige (od roku 1907).

Za stavební referát :

Dr. Frant. Herman (od roku 1901).

Za stavební úřad :

Vrch. inž. Josef Hajský (od roku 1901 až do roku 1906).

Ing. asist. Vlad. Zákrejs (od roku 1907).

Odborníci :

Václav Brož (od roku 1902).

Cís. rada Jindřich Eckert (od roku 1902 do roku 1904 incl.).

Karel Fiala (od roku 1902).

Prof. Rudolf Kříženecký (od počátku).

Vládní rada prof. Dr. W. W. Tomek (od počátku až do roku 1905).

Josef Martin (od roku 1906).

Prof. Dr. Jaromír Čelakovský (od roku 1907).

Předsedou byl po celé období pan cís. rada J. V. Novák (od roku 1899), *místopředsedou* msgr. Ferd. Lehner (od roku 1899) a *jednatel* až do roku 1905. pan ředitel Břetislav Jelínek. Při volbách na nové tříletí dne 28. prosince r. 1905. konaných zvolen byl *jednatel* pan archivář Jan Herain. — *Referentem* ve schůzích komise i rady městské byl magistrátní komisař Dr. Fr. Herman.

Dne 1. června r. 1904. oznámil pan prof. Dr. Boh. Matějka, že přestává býti členem Soupisné komise, poněvadž se vzdal svého úřadu v Museu král. Českého. Místo něho jmenován delegátem pan prof. Dr. Čeněk Zíbrt, bibliotékař Zemského

musea. — V prosinci r. 1905. zvolen pan architekt Josef Martin za odborníka, ježto přestal býti členem jako delegát. — Dne 9. listopadu 1906. zvolen radou městskou členem komise jakožto člen sboru obecních starších pan inž. J. Kukla místo p. inž. Fr. Zvěřiny, který na členství komise resignoval. — Ve schůzi komise dne 16. listopadu r. 1906. zvolen pan prof. dr. Jaromír Čelakovský odborníkem, poněvadž přestal býti archivářem města Prahy. — Dne 9. února r. 1907. zvolen byl za pana prof. dra Josefa Píče delegátem archeologické komise České akademie pan kanovník ThDr. Ant. Podlaha.

Do *užšího výboru* byli zvoleni pp.: msgr. Ferd. Lehner, prof. Dr. Karel Chytil, Dr. Luboš Jeřábek, Jan Herain a Kamil Hilbert. — Do *redakčního výboru* pp.: prof. Dr. Karel Chytil, Dr. Luboš Jeřábek, Jan Herain, prof. Rud. Kříženecký a Dr. Frant. Herman.

V tomto období zemřeli z odborníků pp.: cís. rada Jindřich Eckert a vládní rada prof. Dr. W. W. Tomek. — Oba získali si horlivou podporou činnosti Soupisné komise velikých zásluh a plenární schůze litujíc vřele jejich ztráty dala jim zaznamenati trvalou čestnou vzpomínku.

Ani tentokrát nebyla ještě definitivně rozřešena otázka místností, ve kterých by mohly býti uloženy a vystaveny bohaté a stále rostoucí sbírky komise. Ve schůzi dne 25. května 1905. žádal pan Dr. Luboš Jeřábek, aby byly dány k dispozici 3 až 4 místností, třeba jen dočasně (na př.: v býv. paláci hrab. Straky), aby se sbírky staly obecně přístupnými. Jedná se hlavně o řádné deponování kreseb, plánů a modelů, aby mohl každý a v každý čas dle potřeby do nich nahlédnouti. Mimo to je ještě mnoho plánů a konkurenčních projektů po různých místech roztroušeno a je třeba, aby se uložily ve stavebním archivu, hlavně pro technický dorost. Ale teprve v roce 1906. byly komisi přikázány místnosti v domě čp. 486-I. v Železné ulici, kterých bylo použito v první řadě pro předměty určené pro Londýnskou výstavu, a které dříve, než je mohla Soupisná komise obsaditi, byly opět za byt pronajaty.

Největší pozornosti vyžadovaly opět *otázk* regulační. Základní projekty byly sice vypracovány, ale prodělávaly řadu změn a oprav před svým definitivním schválením.

Takovým způsobem byl *projednáván* regulační plán *Starého Města* a když byly opravné návrhy zakresleny, domáhala se Soupisná komise toho, aby jí byly ku posouzení předloženy. — Nejchoulostivějším místem celého řešení se stanoviska staré Prahy jsou *domy na Malém náměstí* u Staroměstské radnice. Už ve schůzi dne 20. května r. 1904. upozornil pan Dr. Luboš Jeřábek na to, že bylo vypsáno ofertní řízení na úpravu radnice bez dotazu Soupisné komise. Podmínky konkursu byly změněny tak, že neudrží půdorys Malého náměstí a že má býti sbourán dům čp. 3. a 4-I. A přece se hlavně jedná o zachování typického půdorysu náměstí. V předešlém konkursu, který ponechával volnost zachování starý ráz, bylo podáno více projektů, které požadavku tomu vyhovovaly, než těch, které starý stav ničily. Nejedná se tu o vytvoření něčeho nového, nýbrž o přizpůsobení nového objektu starému slohu. Nové věci mohou se prováděti jinde a dle slov pana prof. dra Karla Chytila, bylo by velice osudným, kdyby se mělo z této budovy vykomponovati něco, co by budoucnost nerada přijímala. — Proto prohlásila komise, že na zachování půdorysu

Malého náměstí trvá, že se vyslovuje proti sbourání domů čp. 3. a 4-I. a žádala, aby u ostatních domů byla připuštěna varianta, která by je zachovávala. Domy tyto mají být vyměřeny a elaboráty konkurentům k dispozici dodány. — Užší výbor oznámil v lednu r. 1905., že se na těchto domech našla sgrafita, částečně i figurální. Komise žádala, aby byl povolen náklad na prozatímní ohledání průčelí domů zkusmo a aby se práce tato dělala pod dozorem členů komise. Dne 25. května r. 1905. žádal pan Dr. Luboš Jeřábek opětně, aby se obec pražská vrátila při řešení regulace Starého Města ke starým projektům, které Malé náměstí zachovávaly. V zachovaných domech lze umístiti podřízené kanceláře a radnice se může rozšířiti na Linhartském náměstí. Jak by se daly dobré a slušné staré domy zrestaurovati, ukázala výstava architektů a inženýrů. Pan archivář J. Herain poukázal k půdorysu projektované radnice a mínil, že zachování starých domů bude vzhledem k němu obtížno. Pan ing. Fr. Zvěřina připouští, že by se otázka zachování dala v projektu stavebním kombinovat, ale pokládá to s ohledem na celkové řešení budovy radniční za nemožné. Pan architekt Jos. Sakař sdělil, že se v návrhu plánu polohy Starého Města zachovává půdorysný tvar i výškové poměry Malého náměstí a mimo to navrženo je uzavření náměstí proti náměstí Linhartskému směrem k ulici Úzké projektovaným přechodem z hlavní radniční budovy do přístavby a dále je navrženo v přízemí na straně východní probíhající loubí. Malé domky na této straně, kde byly nalezeny různé fragmenty sgrafit, spadají do komplexu nové přístavby radnice a nejsou k zachování navrženy. Bylo-li by však možno zachovati aspoň dům nárožní čp. 4-I. s arkýřem, přimlouval by se pan arch. J. Sakař více za to, poněvadž tento dům tvoří popředí krásného pohledu na náměstí Staroměstské od ulice Karlovy, kterýžto pohled, jako jeden z nejkrásnějších pohledů Staroměstských, byl by sbouráním domu nárožního zničen. Pan Dr. Luboš Jeřábek opíraje se o toto prohlášení pana arch. Sakaře tvrdil ve schůzi dne 17. října r. 1905., že je povinností komise nynější konstelaci Malého náměstí chránit, protože je stará budova milejší, než její kopie, a navrhnul, aby komise na svém původním návrhu setrvala. Pan arch. K. Hilbert nesouhlasil s těmito náhledy a prohlásil, že kruhy, které vyvolaly konkurenci na podání návrhů na úpravu radnice, chtěly postavití budovu monumentální a ne kopii něčeho starého. Pan prof. Dr. Karel Chytil vítal dobré zdání pana arch. Sakaře a souhlasil spíše s návrhem pana Dra. Jeřábka, který byl konečně také schválen. — Konečně bylo měst. úřadem stavebním oznámeno, že byla nynější regulační čára u domů čp. 3. a 4-I. zachována, což bylo ve schůzi dne 10. února 1906. vzato s povděkem na vědomí a usneseno, aby zachování těchto domů bylo neustále v evidenci.

Užší výbor žádal ve schůzi své dne 18. dubna r. 1904. (k návrhu pana arch. J. Heraina), aby assanační referát pamatoval včas na to, aby příští rovinná výška od *Platněřské ulice* přes Mariánské náměstí k Husově třídě byla přiměřeně snížena. než jak bylo dosud projektováno, tak aby palác Clam-Gallasův neztratil značnou část soklů. Rovněž by tím byly poškozeny domy v Husově třídě, kdyby prahy byly pod nivo ulice stlačeny. Bude-li kanalisace dešťových vod vysoko položena, nedostane se voda z řeky do ulic a pak by bylo zbytečno na tolik rovinnou výšku zvyšovati. — Návrh užšího odboru byl ve schůzi komise dne 20. května roku 1904. schválen.

Rovněž schválen v téže schůzi návrh užšího výboru, aby bylo praesidium rady městské upozorněno na promemoria, která Soupisná komise učinila při posuzování konkurenčních plánů na úpravu Starého Města roku 1901., a aby bylo požádáno vzhledem k tomu, že se musí v nejbližší době přikročiti k luštění rovinné výšky a regulačních čar v okolí *Staronové školy* (synagogy) v assanaci, aby přihlédlo také k návrhům bývalé umělecké komise ve prospěch snížení výšky rovinné činěným. — Ve schůzi dne 30. ledna r. 1905. žádala pak Soupisná komise, aby úprava onoho okolí řešena byla vypsáním konkursu.

Ve schůzi užšího výboru dne 18. dubna r. 1904. bylo usneseno, aby se provedl soupis domů a památek na *Novém Městě* a na *Vyšehradě*. Pp. prof. Dr. K. Chytil a Dr. Luboš Jeřábek se uvolili, že soupis tento sestaví.

Ve schůzi dne 2. května r. 1906. učinila Soupisná komise jednohlasný projev, že klade váhu na zachování pohledu na *Emauzský klášter* s nábřeží, a navrhla, aby se řešení regulace této části provedlo pomocí veřejné soutěže a žádala, aby jí pak tyto plány dodány byly ku posouzení. Regulační plán Podskalí až k viaduktu c. k. státní dráhy byl potvrzen zemským výborem roku 1902. V roce 1905. bylo navrženo přerušení stavebních skupin při nábřeží a projektováno nové náměstí při vyústění ulice Trojické do nábřeží. Tento nový návrh byl dle zprávy stavebního úřadu v červenci a srpnu r. 1905. veřejně vyložen. Aby bylo západní průčelí kostela Emauzského přivedeno s nábřeží k platnosti, projektovány z náměstí Palackého a z nábřeží šikmé ulice, jimiž se otevřel na kostel krásný pohled. Poněvadž se celé nábřeží má v brzku zastaviti, učinil již sám stavební úřad návrh, aby na výškové a fačadové upravení Podskalského nábřeží vypsán byl veřejný konkurs, což vzala Soupisná komise ve schůzi dne 27. října r. 1906. na vědomí.

Pan Dr. Luboš Jeřábek upozornil ve schůzi dne 3. února r. 1904. na to, že se u c. k. místodržitelství pracuje na *navigačním plánu*, který bude mít velký vliv na tvářnost Prahy, zejména v oblasti Nového Města. Pan archivář J. Herain slíbil, že opatří kopie tohoto plánu, aby se po případě mohlo včas zakročit. K tomu již předem žádala komise ve schůzi dne 20. května r. 1904., aby se vodárenská věž na straně Smíchova zachovala.

Již ve schůzi dne 18. dubna r. 1904. žádala komise, aby na úpravu *regulace Vyšehradu*, zejména jeho hořejší části a jeho okolí, vypsán byl veřejný konkurs. Městský úřad stavební podal k tomu zprávu, že byla před krátkým časem zřízena zvláštní kancelář, která se má v první řadě zabývati vypracováním plánu polohy pláně Letenské a Libně. Jakmile budou tyto práce skončeny, vypracuje tato kancelář regulační plán pro Vyšehrad, a kdyby tento intencím městské rady nevyhovoval, může se vypsati veřejný konkurs. — Komise naléhala ve schůzi dne 20. května r. 1905. opětně na vypsání konkursu a navrhovala, aby se konaly odborné porady dříve, než bude plán vypracován, a nikoli, jako se děje, až po dokončení plánu, který se pak neustále opravuje. — Mezitím byl regulační plán pro Vyšehrad vypracován a ve schůzi dne 16. března r. 1907. konečně Soupisné komisi předložen. Odborný výklad podal pan stavební rada Václavek, načež se komise usnesla na tomto posudku: »Zachování hradeb, zřízení promenad a dispoicce parkové se schva-

luji. — Arkády před kostelem by se měly vypustit a ponechat volné prostranství. — Na straně od řeky mělo by se zřídit ke kostelu dvoustranné schodiště v ose kostela. Schodiště přes staré bašty se schvaluje. Skála by se měla zachovat a schodiště řešit pohledově. — Úprava pod Vyšehradem v části Libušiny ulice se schvaluje. Větší veřejná budova na místě Libušinky měla by se vypustit. V bloku před branou je nutné výškové omezení nejvýše na dvě patra v hořejší části proti hradbám. — Francouzská brána budiž vyhrazena jen pro jízdu a po obou stranách budtež zřízeny schody pro pěši, ježto prorva v hradbách vedle brány by působila nepěkně. Tábořská brána budiž upravena se schodištěm na výhled a zachována tak, jak je navrženo. — Na katastru Podolském a Pankráčském nebudtež navrhovány bloky souvislých domů, nýbrž volné zastavení dle III. zony osnovy stavebního řádu. Tak zv. »Slepičárna« budiž odstraněna a její místo vyhrazeno eventuálně pro příští kostel Podolský. V tom případě by bylo nutno regulaci pod ním tak změnit, aby byl utvořen volný průhled od řeky. V každém případě buď však pamatováno na náměstí a na místo budoucího kostela s průhledem od řeky. Kolem starého kostela budiž upraveno náměstí s průhledem od řeky. Tunel a cesta z Podola do Nuslí budiž rozšířena, poněvadž bude komunikací velmi frekventovanou. — Ohledně veřejné budovy vedle kostela na Vyšehradě je třeba, aby předcházelo výškové a pohledové řešení.

* * *

Regulační plány Malé Strany byly dosud ve stadiu opravném. Ve schůzi dne 24. února r. 1906. uvedl pan arch. Vincenc Müller, že vyšla od pana arch. Balšánka brožura o zachování výšek dosavadních budov, ve které navrhuje, aby se provedl odhad všech domů na Kampě a u Čertovky a aby se uvažovalo o tom, zda by se nedalo provést zakoupení domů a opětný jejich prodej s podmínkou, že musí jejich dosavadní stav zůstat nezměněn. Pan ing. Fr. Zvěřina prohlásil, že vítá každý krok, kterým by se úprava Malé Strany dostala ku předu, ale že se mnoho uvažuje theoreticky a málo se řeší prakticky. Komise doporučila, aby byly návrhy pana arch. Balšánka vzaty ve věcnou úvahu a aby se jím navrženým pokusem učinil počátek. — Pan Dr. Luboš Jeřábek sdělil ve schůzi dne 31. května r. 1907., že nebylo schváleno, aby seznam domů, který Soupisná komise vypracovala, byl k plánu polohy připojen. Pan arch. J. Herain upozornil na to, že se bude konati úřední komise nová, která má vyšetřiti, které domy by se měly zachovati a která sestaví nový jejich seznam. Komise tato skutečně pracovala přes 6 neděl. Rada městská usnesla se totiž dne 11. června r. 1907., aby byla konána zvláštní komise pochozí za tím účelem, aby prohlédla na Malé Straně a Hradčanech budovy, jež dle seznamu i návrhu Soupisné komise pro jejich uměleckou nebo historickou cenu zachovány býti mají, a aby se vyslovila o tom, které z těchto budov mají takovou cenu, že by rozhodně zachovány býti měly a konečně, aby zjistila, zdali stavební stav zachování připouští. Dle návrhů Soupisné komise mělo se zachovati na Malé Straně 108 domů. Místní komise vypustila domy čp. 181., 367., 376., 459., 510 a podmíněčně čp. 3., 4 a 249-III. Mimo to byly již sbourány č. p. 84 a 268-III. — Naproti tomu doporučila pochozí komise, aby bylo zachováno osm jiných budov, které v seznamu Soupisné komise nejsou, a to: č. p. 56., 183., 196., 197., 198., 234., 355 a 553-III. Ohledně Hradčan Soupisná komise seznamu nepořídila. Pochozí komise doporučila k zachování 19 budov a

u domků č. p. 12 až 27-IV. v ulici »U Daliborky« navrhla zachování jen dočasné. — Ve schůzi Soupisné komise dne 13. listopadu r. 1907. bylo usneseno, aby protokol o pochozí komisi byl v opise dodán všem členům, aby se o návrzích mohli vysloviti.

V užším výboru dne 18. dubna r. 1904. učinil pan prof. Dr. Karel Chytil návrh, aby byl učiněn dotaz ohledně rozšíření otázky zastavení *průlomu u Klíčů* a rozšíření ulice Karmelitské a bude-li se jednati o změnu původního návrhu, o kterém se před časem vyslovila Soupisná komise, aby bylo vyžádáno opět její dobré zdání. Komise návrh tento dne 20. května r. 1904. schválila a připomenula, že má obavu, že by eventuelní rozšíření Karmelitské uličky a přeložení tramwayového spojení mohlo vésti ke snahám po odstranění zajímavých domů pod kostelem sv. Mikuláše a to proto, že by elektrická dráha musela jíti na Malostranské náměstí velkou zatáčkou, což je dle pravidel železničních u stanice nepřipustno. K návrhu pp. Dra Luboše Jeřábka a Dra Jana Podlípného prohlásila komise dne 17. listopadu r. 1904., že trvá na požadavku zastavení průlomu »U Klíčů« a na zachování Karmelitské uličky dle návrhu pana arch. A. Balšánka technickou komisí schváleného a poukázala zejména na zachování výšek. Současně se usnesla vydati všem členům sboru obecních starších zvláštní cirkulář.

* * *

Na základě dřívějšího usnesení odebrala se k panu starostovi deputace Soupisné komise se žádostí, aby nedopouštěl sbourání »*Staré kolkovny*« (č. p. 922-I.) v Dlouhé třídě. O výsledku bylo ve schůzi dne 3. února r. 1904. referováno, že pan starosta si vyžádá ještě dobrozdání pana arch. Sakaře a že vzhledem k důležitosti této budovy dá přednéstí návrhy ve schůzi sboru obecních starších. Soupisná komise se usnesla, že vydá cirkulář všem členům sboru obecních starších za účelem informace. Pan Dr. Luboš Jeřábek se uvolil, že cirkulář sestaví a že jej dá ihned tisknout. Obsah oběžníku byl v podstatě tento:

SLAVNÝ SBOR OBECNÍCH STARŠÍCH!

V poslední chvíli ještě obrací se Soupisná komise k slavnému sboru se žádostí, aby v nejvlastnějším zájmu královské naší Prahy zachoval historicky i umělecky vynikající dům č. p. 922-I., »*Starou kolkovnu*« v Dlouhé třídě, druhdy též »*Wagenburský*« zvaný. Rozlehlá budova tato byla druhdy majetkem Menharda z rodu Rokycanských, člena bohaté patricijské rodiny Pražské, již ve 13. století v Praze známé a vážené. Pak přešel dům na čas v držení biskupa Vratislavského a na počátku 15. století do rukou *samého krále Václava IV.*, jenž v domě tom i přebýval. Z doby této až na naše dny dochoval se *krásný gotický arkýř* s ozdobnou polygonální nohou, v hořejší části své bohužel v 18. století valně znešvařený. Za to *krásně profilovaný gotický oblouk*, vedoucí z místnosti prvního poschodí do arkýře, výborně jest zachován. Arkýř tento jest *třetím* ze stávajících v Praze ještě gotických arkýřů vůbec. (Staroměstská radnice, Karolinum.) Zároveň *jediným a posledním arkýřem v soukromé budově pražské*. V době držení krále Václava sahal tento dům až k ulici Věžeňské a měl vchody i do nynější ulice Dušní a Kozí, jež se zachovaly až dodnes. Z majetku královského přešel v držení Petra z Michalovic, jež domem tím obdařil král Zikmund. Z dob těchto udržel si dům i název »*královský dvůr*«, kterýž název i v některých spisech

přichází. Na počátku století 16. nazýval se »dům Tovačovský«. Později roku 1628. koupil tento dům, zvaný též »Kometkovský«, Kristian svob. pán z Illo, podmaršálek Albrechta z Valdštiny, za 10.000 zlatých od Zdislava Hřaně z Harasova. Když pak byl Illo dne 12. ledna r. 1634. s Valdštinem pro zradu v Chebu zabit, byl dům od císaře Ferdinanda II. konfiskován. Po rozličných změnách v osobách držitelů v stol. 17. stal se v první polovině 18. století majetkem hrabat Trauttmansdorffů, z kteréžto doby asi pochází mohutná jeho barokní fačada. V paláci tom v době příjezdu svého do Prahy roku 1743. *slavila i císařovna Marie Terezie jako host rodiny hraběcí slavným způsobem své narozeniny.*

Není to však jen *historický* význam, jenž činí tuto budovu tak vysoce zajímavou; jest to i *malebná jeho poloha*, jež tvoří překrásný prospekt efektně uzavírající Dlouhou třídu směrem od třídy Eliščiny. V krásném pohledu plné platnosti dochází rázovitá barokní fačada domu, lesenami a výborně profilovanými okenními římsami, jakož i mohutným dvojitým balkonem nad mramorovým portálem zdobená. Bohatě lomená, prejzy krytá mansardová střecha, vikýři a attikou s vázami vykrášená je převýšena pěknou věží, uvnitř bohatě mramorovým štukem zdobenou, jež vévodí celému svému okolí. Z ní otevírá se i krásný pohled na staré malebné střechy okolní. Nádherná kovaná mříž dvojitého balkonu prvního poschodí, valené klenby schodiště a *znameníta řemeslná práce zednická* v průjezdě působí dojmem *zvláštní důkladnosti* tak charakteristické pro patricijské domy pražské z doby barokní, vlastní naší vinou z Prahy bohužel stále mizící k nenahraditelné škodě celého města, již vůči budoucím generacím *nebudeme moci zodpovídati.*

Není divu tedy, že »Soupisná komise« velikou váhu kladla na zachování pozoruhodného tohoto domu. Učinila tak již v promemoriích svých o projektech na regulaci Starého a části dolního Nového města ze dne 20. ledna r. 1902., v nichž *výslovně takto se praví:* »Zajímavá budova tato *budiž neporušeně zachována.* V případě nemožnosti udržení *celé* této cenné budovy budtež chráněny aspoň krásná její věž a arkýř budovy.« Tedy aspoň část obklopující první dvůr č. p. 922-I. »Regulační kancelář pro upravení Starého a části dolního Nového města« (arch. Sakař) *vzorným způsobem vyhověla* tomu pokynu, navrhnoucí upravení Dlouhé třídy tak, že výstavný tento dům byl zachován a regulovány naproti tomu za účelem rozšíření ulice *protější*, historicky a umělecky *bezcné*, stavebně chatrné domy č. p. 613—617, čímž komunikačně málo užívaná ulice tato rozšířena až na 14—18 metrů. Avšak návrh tento byl zamítnut a Soupisná komise obrátila se v měs. listopadu r. 1903 novým zvláštním promemoriem sepsaným po lokální komisi, v níž byli přítomni msr. Lehner, Dr. Chytil, konservátor Herain a Dr. Jeřábek — k praesidiu rady městské, *protestující* energicky proti bourání tohoto domu. Již dříve však celá řada korporací a i řada členů sboru pozvedla hlasu svého pro zachování a sama *c. k. centrální komise ve Vídni* protestovala *proti* boření této památky. Jediným výsledkem všech zakročení bylo usnesení, aby novostavba činžovního domu na místě domu č. p. 922-I. nesla ráz domu sbořeného.

Avšak ani s tímto návrhem »Soupisná komise« *spřáteliti se nemůže*, upozorňující *opětně* na přednosti návrhu *regulační kanceláře* (Sakařova), který neobyčejně šťastným způsobem vyřešil i *postranní* fačadu domu č. p. 922-I., povstalou *odbouráním* ve-

dlejšího domu Prokúpkova, použiv zde motivů fačady hlavní, a umístiv v přízemí dvojitý portál s balkonem nad dvěma novými krámy. Tím i *výnos domu* (nyní ceně 480.000 K odpovídajícího) ještě povznesen. V prvním, druhém a třetím poschodí opakuje se architektura hlavní fačady s lesenami a okenními římsami. Bohatě zdobená střecha vyzdobena pak mohutným vikýřem s přílehlou attikou, vázami zdobenou. Tím způsobem dosaženo, že pohled, jež výstupek tento poskytovati bude, jest velice *malebný*. Bude již z dále viditelný, a sice ze samého severovýchodního cípu náměstí Staroměstského, jako krásný prospekt, ovroubený pěknými staršími domy okolními. Vůbec pak tímto způsobem navrženého upravení Dlouhé třídy se docílí, nejen že se dům č. p. 922-I. stane krásným »*point de vue*«, viditelným hned ze tří ulic, totiž Dlouhé třídy, Masné a Kozí ulice, ale bude i dosaženo malebného přerušení *monotonních rovných čar*, bohužel zde navržených a částečně již provedených. Z vážných důvodů těchto obrací se tedy komise ještě včas *ke všem, dějin a památek tohoto města milovným* členům staroslavného sboru obecních starších, žádajíc slušně:

Slavný sbore obecních starších královského hlavního města Prahy, račiž v zájmu krásného rázu města a v dobře uváženém hospodářském zájmu Prahy návrh na sbourání domu č. p. 922-I. »Stará kolkovna« zamítnouti, dům tento obecním účelům zachovati a regulovati dle varianty č. 20. regulační kanceláře pro upravení Starého a části dolního Nového města pouze protilehlou stranu Dlouhé třídy, totiž domy č. p. 613—617.

Oběžník podepsali za Soupisnou komisi pp.: cís. rada J. V. Novák, msgr. Ferd. Lehner, prof. dr. Karel Chytil, Dr. Luboš Jeřábek, inž. Jan Herain a prof. Rudolf Kříženecký. — Osud Staré kolkovny byl však na to zpečetěn a bourání povoleno. Ve schůzi komise dne 25. května 1905 bylo ještě usneseno, aby se ofotografoval pohled s věží kostela Týnského na kolkovnu, a brzy potom stala se tato obyčejným staveništem.

* * *

Městský archiv vypracoval návrh textu pro *pamětní desku na Staroměstské radnici*, který byl komisi dne 20. května 1904 doporučen. Pan prof. R. Klenka z Vlastimilu vypracoval z ochoty návrh na úpravu desky z černého mramoru, s bronzovou ozdobou a se zlatým písmem. Užší výbor, jednaje ve schůzi své dne 17. listopadu 1904 o tomto návrhu, seznal, že text městským archivem vypracovaný je příliš obsáhlý a doporučil, aby byl aspoň o jednu třetinu zmenšen. Poněvadž nebylo docíleno v plenu komise dohody, bylo rozhodnutí ponecháno radě městské. Když pak byly návrhy opět předloženy Soupisné komisi, vypracoval p. archivář J. Herain nový návrh textu tohoto znění:

»Památná tato radnice vystavěna v letech 1350—1354 na místě nárožního domu od obce r. 1338 zakoupeného.

Věž dostavena před rokem 1365, v ní zařízena a roku 1381 vysvěcena nádherná kapele.

R. 1399 vyhořela světnice radní, která opět znovuzřízena a dosud zachována jest. Koncem 15. stol. veliká síň sklenuta visutou klenbou, jižní portál a přístavek pro orloj zřízen, do něž mistr Hanuš r. 1490 památný orloj zhotovil.

Zde sněmováno v letech 1437, 1444, 1448, 1452, 1454, 1458 a r. 1437 zvolen Albrecht, pak r. 1458 slavný Jiří Poděbradský za českého krále.

Po nešťastné bitvě na Bílé Hoře vězněno zde 27 českých pánů, kteří pak dne 21. června 1621 na východní straně před radnicí popraveni byli.

Roku 1784 po spojení čtyř měst pražských v jedinou obec stará radnice v letech 1839—1848 přestavována a rozšiřována. R. 1879 zbudována nová zasedací síň.

V obecním tomto domě po staletí byl střed veřejného života netoliko královského hlavního města, nýbrž i slavného království Českého, jehož Praha jest hlavou.«

Návrh tento byl ve schůzi dne 2. května 1906. schválen a zároveň komise doporučila, aby byla pamětní deska umístěna na jižním průčelí věže na levé straně orloje a aby byla zhotovena z bronzu, bez městského znaku a dle návrhu pana prof. Klenky z Vlastimilu.

* * *

Ve schůzi dne 27. října 1906. upozornil pan architekt Kamil Hilbert na to, že se opravuje severní portál *kostela Týnského* a že se při tom opukový tympanon omývá vodou, což by mohlo cennou tuto památku značně poškodit. Pan dr. Luboš Jeřábek byl zmocněn, aby osobně požádal pana starostu dra Karla Groše za zastavení těchto prací. Zároveň bylo k návrhu pana prof. Dra K. Chytila usneseno, aby se některé detaily portálu daly obkreslit. Pan Dr. L. Jeřábek referoval pak ve schůzi dne 6. prosince 1906 o výsledku své intervence a sdělil, že byl panem starostou ubezpečen, že práci zastaví, což se také stalo.

Ve schůzi rady městské dne 6. listopadu 1906 učinil pan městský radní Lada návrh, aby bylo dbáno o záchranu maleb v *Týnském dvoře*. V Soupisné komisi dne 30. ledna 1907 podal pan archivář J. Herain stručný historický popis domů čís. p. 639 a 640-I. — Starý Ungelt zvaných — a zároveň návrhy, jak by se zachování maleb na průčelí zabezpečilo. Starý Ungelt, patřící pražskému záduší, jest neobyčejně zajímavá stavba čistě renesanční, postavená od pražského patricia Jakuba Granovského z Gránova; nade dveřmi v přízemí je vytesán v kamenu letopočet 1559 a 1560. Proti Týnskému kostelu vyniká mohutný kamenný portál, jehož okolí bylo dříve sgrafitováno. V nádvoří je v I. patře krásná loggie a figurální i ornamentální malby obsahu mythologického. Malby tyto, provedené šedé v šedém, nazývají se »chiaro scuro« a prováděl je vlašský malíř, jak se zdá Francesco Tertio, dvorní malíř arciknížete Ferdinanda, jenž roku 1560. prováděl na hradě pražském portrey českých panovníků také tímto způsobem. Na východní straně, kde není loggie, pokryty jsou velké plochy stěn mezi okny figurální i ornamentální výzdobou, ještě dosti znatelnou. Tato část byla spravována asi před 16—18 lety z ochoty pp. architektů Janem Koulou a Jos. Fantou. Když byla v letech 1830—1840. zřízena ve druhém patře trojtřídní škola, byly čtyři sloupy loggie obezděny, čtyři malá okna zahněna a tři větší okna vybourána, čímž zevnější malby i loggie sama byly značně poškozeny. Jisto jest, že malované průčelí Ungeltu blíží se své zkáze a že je nejvyšší čas, aby bylo učiněno přiměřené opatření za účelem udržení této památky pro budoucnost. Pan archivář J. Herain navrhoval, aby se malby obkreslily pro případ,

že by některá jejich část musela býti někdy nahražována, a aby se celé průčelí vyměřilo. O způsobu zachování a udržení maleb může se komise znalců teprve potom vysloviti, až jí na místě ohledá. Obezdivky v loggii by se měly zase odbourati, aby se tato objevila zase v plné své kráse. — Komise návrhy tyto schválila.

* * *

Rada městská upozornila zvláštními podáními kuratorium Moderní galerie a výbor Společnosti vlasteneckých přátel umění na budovu *Milosrdných Bratří*, která by se zvláště hodila pro trvalé umístění obrazů, zvláště kdyby umístěny byly souběžně s jinými příbuznými sbírkami uměleckými, národopisnými a pod. Úpravou kláštera a přiléhajících ploch k naznačenému účelu získaly by nepopíratelně veškeré tyto sbírky i celá budova na významu, jako je tomu u pařížského Louvru, nebo Germánského musea norimberského, staly by se všem vrstvám obyvatelstva snadněji přístupnými a zachránila by se vynikající budova kláštera Milosrdných Bratří, jedna z nejkrásnějších a nejzachovalejších stavebních památek pražských před stavební spekulací a zkázou. Poněvadž dle pověstí bude konvent Milosrdných Bratří nucen hledati jiné místo pro svou nemocnici, jest záchrana oné budovy svrchovaně nalahavou a proto svolala rada městská zvláštní anketu a vyzvala také Soupisnou komisi, aby svého delegáta vyslala. Komise uvítala ve schůzi dne 13. listopadu 1907 tuto akci a zvolila pana ing. J. Kuklu.

* * *

Ve schůzi dne 17. prosince 1904. navrhoval pan Dr. L. Jeřábek, aby bylo okolí *villy Ameriky* upraveno a pan archivář J. Herain, aby byly znovu při ulici dány mříže, které by se mohly zhotoviti dle vzoru mříže u kostela sv. Karla Boromejského pod českou technikou. Pak bylo téměř v každé schůzi naléháno na urychlení restauračních prací a posléze usneseno požádati sadovou komisi o zhotovení plánů na dobový sad. Konečně byly předloženy plány na rekonstrukci villy Ameriky, které byly užším výborem ve schůzi dne 8. března 1907 prozkoumány a podán tento posudek: Přední mříž ve čtyřech polích a ve dveřích budiž upravena bohatěji v rázu mříže u kostela sv. Karla Boromejského, jež pochází rovněž od Dienzenhofera, a do každého pole buď dán letopočet, kdy byla zhotovena. Na bohatosti mříže dlužno trvati proto, že původní mříž byla jistě bohatou, když byla do Drážďan prodána. — Schody u hlavního vchodu buďtež upraveny tak, aby jich nepřišlo mnoho do vnitř a aby byl při tom respektován bývalý terrain kolem villy. — Na pilíře buďtež dány plastické skupiny a na jižní pavillon lezeny, jako jsou na severním. Prázdná stěna pravého pavillonu by měla býti fačádována. — Střecha přístavku u pavillonu budiž kryta pultem do dvora svrhnutým. Okna při ulici dlužno otevřiti a v pavilonech upravit k otvírání do vnitř. Komíny buďtež upraveny dle starého vzoru. — Na ostatních třech stranách doporučuje se jednoduchá mříž kovaná v barokovém slohu. Východní vchod budiž upraven v ose villy. Alternativa u vchodu východního červeně zakreslená se doporučuje. Pilíře by měly býti upraveny jako u vchodu předního. — Při zdi v ulici »u Karlova« dlužno zříditi izolaci, aby omítka neodpadala, a kamenný sokl z tvrdého pískovce. — Terrain v zahradě budiž aspoň v střední části upraven na původní výšku rovinnou. Průčelí villy v I. patře budiž odlíšeno v omítce, ne však použitím cihel. Zahrada buď řešena architektonicky. Vchody by se mohly

spojiti alejí. Vázy by měly býti respektovány, aby přišly do středu skupin. — V I. patře villy by se měly zabílené fresky odkryti. — Návrhy užšího výboru byly schváleny ve schůzi komise dne 16. března 1907 a na konci roku oznámil archivář pan J. Herain, že našel dvě sochy z villy v zahradě jistého soukromníka na Slupí. Usneseno, aby byly zatím ofotografovány, a komise pak učiní příslušné návrhy.

Již dne 14. prosince 1903 konala se stavební komise na úpravu staré budovy trestního soudu na Karlově náměstí, čili *Novoměstské radnice*. Při tomto řízení podali pp. archivář Jan Herain a stavební rada Ant. Wiehl obsáhlé prohlášení, ve kterém vylíčili historii budovy a domáhali se úsilovně toho, aby bylo pátráno po starém zdivu, klenbách a po eventuelní výzdobě. Hlavně pak položili důraz na požadavek, aby fačada v průčelí bývalé Novoměstské radnice s jejími malebnými štíty a vysokou střechou byla opět zřízena a sice ve tvarech, které na starých rytinách a obrazech vidíme. — Výsledek řízení komisionálního byl ovšem ten, že c. k. místodržitelství nevzalo na uvedené požadavky žádného zřetele a přidrželo se pouze prostého znění stavebního řádu. Ve schůzi Soupisné komise dne 23. května 1904 vysvětlil pan Dr. Luboš Jeřábek všechny dosavadní kroky podniknuté za účelem vytvoření rekonstrukce dle starého rázu a sdělil, že ministerstvo nepřistoupilo na obnovení staré fačady, protože by tím trpěla jednotnost průčelí nové budovy soudní a staré části nejsou hodnověrně zjištěny. Nyní se však objevil při otloukání omítky krásný portál, sloupy, ostění, okna i původní lomenice a tím je celý starý stav zjištěn. Bylo tudíž komisí usneseno, aby bylo proti stanovisku centrální komise ohledně nepřípustnosti zpětného restaurování podáno ohražení, a doporučeno zakročit všemi prostředky pro zachování objeveného původního stavu. K tomuto návrhu podala rada městská důrazné ohražení i příslušnou odůvodněnou žádost a důsledkem toho zakročení byla nová komise dne 2. srpna 1904, ustanovená za účelem zkoušení plánů na úpravu průčelí oné části staré budovy trestního soudu, jež byla dříve Novoměstskou radnicí. Při komisi vzali zástupci stavebního komitétu původní plány zpět a předložili nové, které se přizpůsobovaly objeveným zbytkům starého průčelí. Již před touto komisí vypracovali pp. stav. rada Ant. Wiehl a architekt K. Hilbert návrh na restauraci této budovy a při komisi bylo také setrváno na tom, aby byla fačada přesně dle objevených zbytků upravena tak, jak ve shora uvedeném návrhu bylo vyznačeno, a aby také památný sál v celém svém bývalém rozsahu byl obnoven. C. k. místodržitelství schválilo komitétem předložené plány, avšak od znovu-zřízení sálu a dodržení návrhu pp. Wiehla a Hilberta upustilo. Proti tomuto rozhodnutí podala rada městská k ministerstvu obsáhlou stížnost, ve které žádala, aby starobylá, historická a umělecká památka bývalé Novoměstské radnice byla před zmařením a zkázou zachráněna a aby v původním vzhladu jak v průčelí, tak i ve svém vnitřku byla dle předloženého projektu pp. arch. Kamila Hilberta a stav. rady Ant. Wiehla restaurována. — Ve schůzi Soupisné komise dne 17. listopadu 1904 sdělil pan Dr. Luboš Jeřábek, že centrální komise zaujala opět proti požadavku obce Pražské nepřívznivé stanovisko, a proto se usnesla komise na tom, aby bylo podáno zvláštní memorandum správci ministerstva vnitra, dále ministru krajanovi a poslancům za Prahu, a aby se podalo opětně ohražení k centrální komisi, o kterém se mají uraditi pp. Dr. Jeřábek, Dr. Chytil a Hilbert. — Mezi tím bylo ve stavebních

úpravách pokračováno a když objevené zbytky samy usvědčily dosud odporující orgány, bylo docíleno z větší části toho, o čem všichni přátelé starých památek usilovali. Soupisná komise prohlédla restaurovanou budovu dne 31. října 1905, která byla konečně dne 31. října 1907 úředně kollaudována.

Když bylo hledáno místo pro stavbu nového gymnasia na Malé Straně, bylo také pomýšleno na zbourání *paláce hraběte Straky* (dům »U sedmi čertů«) čp. 476-III. K návrhu pana Dra Lub. Jeřábka žádala komise dne 14. února 1905, aby palác bouřen nebyl a aby byl buď pronajat, nebo aby se ho použilo k účelům kulturním, nebo museálním. Ve schůzi dne 25. května 1905 podal pan archivář J. Herain návrhy, jakým způsobem by se měly opatřiti nástrovní malby, které komise schválila a znovu se ohradila proti zbourání paláce již z toho důvodu, že se jedná o majetek hraběte Straky, který projevil tak vzácný úmysl, vychovávat šlechtu v duchu českém. — Klub »Za starou Prahu« žádal, aby byly malby v paláci odkryty. Komise schválila ve schůzi dne 28. prosince 1905, aby se odkrytí stalo nákladem její dotace. Dne 10. února 1906 oznámil pan archivář Jan Herain, že budou dolejší stropy sejmuty, jakmile budou tamní byty vyklizeny. Jakmile se tak stalo, sešla se komise dne 21. září 1907 v samotném paláci a prohlédnuvši malby, učinila další návrhy, zejména: aby byl nynější stav stěn ofotografován, aby se zdi dále oškrabaly a malby odkryly, aby se osekane části stropu a říms doplnily a aby se nástrovní malby odborníkem opravily.

Na základě usnesení ze dne 20. května 1904 bylo poděkováno panu stav. radovi J. Soukupovi za darovaný plán místa, kde leží socha sv. Františka v řece u *Karlova mostu*. Ve schůzi dne 25. června 1904 bylo urgováno vyzdvížení sochy z Vltavy, o které by se mohla pokusiti jiná firma, když dosavadní jednání k cíli nevedlo.

V roce 1902 na podnět a žádost »Jednoty umělců výtvarných v Praze« svolala městská rada zvláštní anketu uměleckou a dala jí prohlédnouti sousoší mostu Karlova se zvláštním zřetelem na nejkrásnější z nich, sv. Luitgardu a sv. Iva.

Tato anketa po zralém uvažování věci doporučila jednomyslně, by obě zmíněná sousoší byla náležitě očištěna a oformována, tak aby před počtím jakékoliv opravy pořízeny býti mohly odlitky sádrové, napotom eventuelně i bronzové.

Odlitky tyto měly býti po ruce pro všechny možné případy poškození zmíněných sousoší, která buď náhodou nebo při kopírování tečkováním anebo konečně při přemísťování nastati mohou.

Městská rada přistoupila kdysi na tento první bod postupu opravy, ale tu jednou vypsána byla soutěž na kopii sv. Iva, v níž nejen není řeči o oformování originálu, nýbrž přímo se požaduje bezohledné snesení chatrné sochy a převezení trosk do lomů nebo dílny, bez jakékoliv zmínky o zachování a udržení originálu.

Má-li tedy sv. Ivo býti snesen, nutno počítati s jistou pravděpodobností, že rozebrané kusy jeho nemají pod tvrdší korou té kompaktnosti, by další transport bez zřejmého poškození vydržely; a také železné čepy, které u děl stejného data

zbytečnou délkou i silou se vyznamenávají, roztrhají chatrný kámen při každém sebe menším pokusu rozebrání a to tím spíše, když o umístění těchto čepů do složení kamenů žádné šetření konáno nebylo a v mrazivém čase konáno býti nemůže.

Proto žádal výbor »Jednoty výtvarných umělců v Praze«, aby se rozebrání sousoší nepřipouštělo, a aby bylo pořízeno oformování obou slavných děl, sv. Iva a sv. Luitgardy, dříve, než se jakékoli pokusy k jejich zachování podniknou. — Soupisná komise projevila ve schůzi své dne 30. ledna 1907 s peticí touto svůj souhlas a doporučila ji k příznivému vyřízení. — V hospodářské komisi byl učiněn návrh, aby sochy na mostě Karlově a pomníky vůbec byly opatřeny vhodnými nápisy vysvětlujícími jejich význam a původ. Rada městská vyžádala si dobré zdání Soupisné komise, která ve schůzi své dne 12. listopadu 1907 takové nápisy nedoporučila a odkázala na vhodnou úpravu tisknutých průvodců.

V schůzi dne 14. února 1905 sdělil pan vrchní ředitel V. Brož, že se mu podařilo najíti v Pohoreleckých knihách zápis o domě *Tychona de Brahe*, dle něhož opat Lohel 1. srpna 1593. potvrdil Jakubu Curtiovi zakoupení majetku pro dům, zahradu a lusthaus. Je naděje, že se najde ještě listina, kterou císař Rudolf tyto objekty zakoupil a Tychonu de Brahe daroval. Ve schůzi květnové téhož roku předložil pak pan V. Brož půdorys Curtiova domu, který našel v archivu Strahovského kláštera, a projevil naději, že se mu podaří zjistiti i vinici t. zv. Šafranci a zabrání pozemků Strahovských fortifikacemi od r. 1650. počínaje. — Pan archivář Jan Herain sdělil ve schůzi dne 10. února 1906., že má již celou řadu zpráv pro stanovení bytu Tychona de Brahe, které povedou k dobrému výsledku.

Komise ustanovená pro zhotovení *panoramatického pohledu na Malou Stranu* usnesla se ve schůzi dne 3. února 1904. na tom, že má býti obraz malován z vodárny a Staroměstských mlýnů, a navrhovala, aby byl obraz barevný, k jehož korektuře by sloužila celková fotografie. Pan Dr. Jan Podlipný projevil náhled, že by se měl voliti takový bod, který je každému přístupný, a že by se snad vůbec neměl malovati obraz v celku, poněvadž bude více umělý než přirozený. Pan Karel Klusáček uvedl, že to má býti informační obraz pro budoucnost a že tudíž na stanovisku nynějšího diváka tak nezáleží. — Návrhy komise byly pak schváleny a v dalších schůzích projednány podrobnosti. Malování obrazu bylo zadáno panu Otto Bubeníčkovi, kterému dána k ruce fotografie v sepiové kontuře. Panorama bylo 6. prosince 1906. dohotoveno, Soupisnou komisí prohlédnuto a schváleno. Ve schůzi dne 30. ledna 1907 schválen byl návrh pana archiváře Jana Heraina, aby byl zhotoven panoramatický pohled na Prahu z Letné, než bude ostrov Štvanice ubrán a než budou mlýny sbořeny, a návrh pana Dra Jeřábka, aby byl vymalován pohled na Emauzský klášter od Smíchova.

K návrhu pana Dra Luboše Jeřábka bylo ve schůzi dne 3. února 1904 usneseno, aby se u přítomnosti zástupců »Svatoboru«, obce Košířské a patronátní komise pražské sepsaly umělecky a historicky cenné pomníky na hřbitově Košířském. Uvedené korporace byly o přípravných krocích v květnu r. 1905 vyzooměny a pan

archivář Jan Herain se uvolil, že sestaví příslušné návrhy. Ve schůzi dne 20. června 1906 navrhoval pan archivář J. Herain, aby byla jedna část hřbitova u kostela upravena jako park, ve kterém by byly památné náhrobky umístěny, a aby desky ze zdi již vypadávající byly do kostelní zdi zazděny. Dne 27. října 1906 předložil pak hotovou specifikaci pomníků a desek, ku které připojil jednak zprávu historickou, a jednak další návrhy. Na Malostranském hřbitově r. 1786. založeném a r. 1884. zrušeném nalézá se dosud mnoho pomníků, u nichž převládají německé nápisy. Vedle těchto jsou nápisy latinské a nejméně je českých. Starší doba z konce 18. století a třetiny století 19. jeví se v náhrobcích forem empírových, mladší doba pseudogotikou a od let 1870. až do r. 1884. převládá sloh renaissanční v pracích slabší umělecké hodnoty. Nejsilněji zastoupen je stav úřednický, vojenský, šlechta a kněžstvo. Ne tak cenné, jako spíše zajímavé jsou pomníky vojenské, které vynikají válečnými emblemy. Náhrobky šlechty mají mnoho znaků, namnoze polychromovaných. Umělecky provedené pomníky má vyšší kněžstvo a hudební skladatelé. Několik hrobek ve formě kapliček nemá význačnější ceny. Veškeré pomníky shora uvedené a desky jsou vítanou pomůckou ku studiu postupu, jakým se vyvíjela hřbitovní architektura a sochařství v době jednoho sta let, než dosáhla té umělecké výše a nádhery, jaká se jeví v době poslední. Větší města, která na své periferii rychle rostou a stavbami ku starým hřbitovům se blíží, jsou nucena tyto rušiti, ale upravují je na parky, zachovávající při tom do jisté míry ráz minulosti hřbitova. Pro takový postup vyslovila se také r. 1905 centrální komise. — K předhistorii hřbitova Košířského uvedl pan J. Herain ještě, že byl již roku 1680. v době moru zřízen v těch místech hřbitov pro Malou Stranu, na to opět za moru r. 1713 a 1714, bylo tam pochováváno, při čemž vystavěna byla malá hřbitovní kaple, která dnes slouží za sakristii kostela a patří záduší obce pražské. Roku 1786 založen hřbitov pro Malou Stranu a Hradčany, na který se také osadníci ze Smíchova a z Košíř pochovávali. Kostel — Nejsvětější Trojice — nemá patrona a patří »Malostranskému bratrstvu lásky k bližnímu«, které jej ze sbírek r. 1831. postavilo. Vysvěcen byl dne 22. října r. 1837. Kostel, jehož půda patří pražskému záduší, je expositurou fary Libocké. — Desky na hřbitově mají tyto nápisy:

Fr. Martius Pelzel (slavný dějepisec) † 24. února 1801.

Josef Tandler (křisitel jazyka českého) nar. 1765., † 1826.

Joseph Zobel, k. k. Hofbaumeister, nar. 1744., † 1814.

Erinnerung an Georg Döbler, Königl. ständischen Lehrer der Kupferstecherkunst. An dessen Mutter Katharina, Gattin Katharina, Kinder: Ludwig und Karl.

Robert Platzner, akadem. Bildhauer. † 3. September 1868.

Gustav Pflieger, moravský spisovatel český, úředník české spořitelny, zemřel 20. září 1875.

Joseph Malinský, Bildhauer, geb. zu Brnien am 10. Juli 1756, gestorben zu Prag am 9. Juli 1827.

Johann Ritter von Rittersberg, geb. 9. October 1780, gest. 18. Juni 1841. (český spisovatel).

Ignatis Cornova † 7. Juli 1822 (spisovatel).

Náhrobky:

Leopolda Linharda hraběte Thuna, biskupa Pasovského, nar. 15. května 1748, zem. 10. listopadu 1826.

Johann Nep. Witassek, Domkapellmeister, geb. zu Hořín am 22. Feber 1770, gestorb. zu Prag, am 7. December 1839.

Franz Wilhelm Tippmann Dor der Theologie, Bischof zu Satala, prager Suffrag. etc., geb. am 11. Juni 1786, gest. 20. Juni 1857.

Dr. Casper Royko, k. k. Gubernialrath und Probst bei Allerheiligen, geb. Marburg in Steuermark den 1. Jänner 1742, gest. in Prag am 20. April 1819 (spisovatel).

Wenceslaus Michael Pešina, eques de Czechorod, Canonicus ad S. Viti, natus Neo-Hradecii 13. Septemb. 1782, † 7. Mai 1859. (Zakladatel sv. Vítské jednoty pro vystavění chrámu sv. Víta. — Pomník proveden od sochaře Emanuela Maxe, a je nejkrásnější z pomníků.)

Frant. Bronislav Kořínek, professor na real. gymnasiu Malostranském, spisovatel a vlastenec, † 19. listop. 1874.

Karel Jaromír Erben, nar. 7. listop. 1811., zem. 21. listop. 1870. (Básník a hist. spisovatel).

Václav Veleba, spisovatel a čestný měšťan Pražský, nar. 5. září 1776, zem. 4. července 1856. (R. 1807 založil na tomto hřbitově slavnost májovou podé jménem »Slavnost vzkříšení«. — Pomník je od architekta Josefa Kranera.)

Wenzel Tomaschek, Compositeur, geb. 17. April 1771, gest. 3. April 1850.

Anton Freiherr von Brettfeld zu Kronenburg, Kronhüter des böhm. Ritterstandes etc. geb. 28. April 1768, gest. 2. October 1830.

F. B. Mikovec, natus in oppido Burgstein, die 23. Decembris 1826, defunctus Pragae 24. Septembris 1862. (Český hist. spisovatel. — Pomník postavil spolek Arkadie.)

Vincenc Morstadt, jub. k. k. Landesgerichtsath, gest. 19. Feber 1875. (Byl také znamenitý rytec, který mnoho rytin Prahy zhotovil.)

Poukázav na své návrhy v předešlé schůzi, doporučoval pan archivář J. Herain, aby byla dolejší část hřbitova od kostela až ke hlavním vratům zachována a na park upravena a aby v tomto parku byly všechny náhrobky malebně rozestaveny. Náhrobní desky by se mohly zasaditi do zdi kostelní. Náhrobky i desky vybere Soupisná komise. Mnoho náhrobků je již dnes opuštěných a ty, ku kterým se dosud majitelé hlásí, daly by se jistě snadno získat. — Komise Soupisná schválila v zásadě tyto návrhy, ale prohlásila se pro zachování celého hřbitova a mimo to doporučila, aby se náhrobní desky nepřenesly, dá-li se zjistiti, na kterém místě původně byly.

* * *

U příležitosti jednání o Novoměstské radnici poukázal ve schůzi dne 17. prosince 1904 pan Dr. Luboš Jeřábek k tomu, že se *centrální komise vídeňská* skládá jen z tamních faktorů místních, kteří pak rozhodují o objektech, jichž nikdy sami neviděli. Msgr. Ferd. Lehner uvedl, že se Krakovská akademie věd hned po svém zřízení odloučila od centrály vídeňské a referuje v této o věcech již hotových. Bylo

tedy usneseno dotázati se v Krakově, jakým způsobem byla tato emancipace provedena a jak je služba v Akademii ohledně zachování památek organisována. Mimo to připojil prof. Dr. Jaromír Čelakovský k dotazu dodatek, není-li nějaká organizace u zemského výboru haličského, která o podobných věcech s ústřední komisí ve Vídni vyjednává. Akademie věd v Krakově odpověděla, že její komise pro vyhledávání historických památek v Polsce, jakož i komise antropologicko-archaeologická, zabývají se toliko vědeckou teorií a nejsou v žádném svazku a styku s centrální komisí ve Vídni. Dle zprávy konservatorů je v Haliči zvláštní korporace, sestávající ze státních konservatorů.

Odpověď tato byla vzata ve schůzi dne 17. října 1905 na vědomí, při čemž opět upozornil pan Dr. L. Jeřábek na to, že se jedná o reorganizaci centrální komise a že je nutno, aby se odborné kruhy o této otázce vyslovily. Měli bychom se domáhati hlavně autonomisování této korporace, která bez vlastní autopsie rozhoduje o našich památkách. K návrhu Msgr. Ferd. Lehnera byla zvolena zvláštní komise (pp. Msgr. Ferd. Lehner, Dr. Luboš Jeřábek, Jan Herain, Dr. K. Chytil), která by takový návrh vypracovala.

* * *

Různé záležitosti. Soupisná komise vyslovila se pro podporu návrhu na zřízení *meziměstské komise* pro řešení otázek regulačních a esthetických, poněvadž je v obcích předměstských mnoho starých památek, jež by se měly chrániti. Pan Dr. Luboš Jeřábek byl pověřen vypracováním příslušného odůvodnění.

Usneseno žádati Zemský výbor, aby předložil sněmu království Českého návrh na schválení oné části *osnovy nového stavebního řádu*, která pojednává o ochraně a zachování starých památek, jako novelty stavebního řádu dosud platného.

K návrhu pana Dra Karla Chytila usneseno, aby byl sestaven *inventář* všech věcí komisi Soupisné náležejících v odborném přehledu. Mimo to doporučeno, aby se všechny umělecké věci, zejména obrazy obci pražské náležející zinventarisovaly; aby se pořídily malé fotografie obrazů za účelem znemožnění výměny jich za kopie a aby byl sestaven inventář a komisi k prohlédnutí předložen.

K žádosti c. k. zemského finančního ředitelství v Praze usneseno, aby byl sepsán *seznam erárních budov* v Praze, pokud jsou tyto památné a zachování hodné.

Schváleno, aby se na účet dotace komise získaly *plány starých budov pražských* a aby se od případu k případu sbíraly pohlednice.

Zásadně schváleno, aby se Soupisná komise účastnila *výstavy pražského komorního obvodu* r. 1908. a aby se vystavily výkresy, zaměřené fotografické pohledy, panoramatické obrazy a mapy. Do výstavní komise delegování pp. architekt Kamil Hilbert a stavitel Vincenc Müller.

Do ankety o získání kláštera *Milosrdných Bratří* pro moderní galerii a národopisné museum zvolen delegátem komise pan ing. J. Kukla.

K návrhu pana prof. Rich. Klenky z Vlastimilů žádala komise, aby se na zevnější úpravu *uličních hodin*, jež se mají po Praze umístiti, opatřil návrh některého umělce, aby hodiny ulice nehyzdily. Rada městská sdělila, že se otázka tato řešiti bude od případu k případu.

Uvažujíc o vhodné *dekoraci ulic*, doporučila komise, aby byly vyžádány zprávy o takovýchto zkušenostech od obce pařížské a bruselské.

Komise se ohradila proti tomu, aby byla věž *Staroměstské radnice* omítána.

K návrhu pana Dra K. Chytila schváleno, aby byly některé zajímavé typy starých domů v *assanaci* vyměřeny a aby stavební úřad dbal pokynů při bourání za tím účelem daných.

Komise setrvala na zachování *kašny u kostela sv. Mikuláše* (ruského) a doporučila, aby bylo vyšetřeno, kam z ní přišly kamenné delfíny, jež by měly býti umístěny na původním svém místě.

Městské museum dalo převést *sousoší sv. Jana Křtitele* do Malostranského obecního dvora. Bylo vyjednáno se zámeckým hejtmanstvím, mohlo-li by se sousoší postavit na nových zámeckých schodech a usneseno vyžádati si příslušné plány a rozpočet.

Pan archivář Jan Herain sdělil, že by bylo c. k. místodržitelství ochotno upravit v kostele sv. Havla *náhrobek Karla Skřety*, kdyby záduší obce Pražské nebo obec sama přispěla polovicí nákladu. Komise se vše za to přimlouvala a navrhla, aby byl na náhrobku umístěn také Skřetův erb.

Komise opět se vyslovila proti sbourání *domu »u Vejvodů«* a doporučila, aby byl po případě zakoupen a k účelům řemeslnického domu přizpůsoben.

Komise připomínala urychlení rekonstrukce *kostela sv. Václava na Zderaze* a doporučila, aby se ulice kolem upravila již nyní a aby se hlavně teras vyzdil za účelem ochrany základů.

Komise prohlédla kapli a jiné památky ve věži *Novoměstské radnice* a na její popud bylo pátráno po starých obrazech a po zvonu, který byl v předsíni kaple uložen.

Při jednání o úpravě *domu č. p. 56-III.* u mostecké věže vyžádány byly plány a studie pana architekta A. Balšánka, načež dům prohlédl užší výbor a podal podrobné návrhy, které byly komisi ku schválení doporučeny.

Vzhledem k důležitosti okolí Čertovky prohlásila se komise proti zbourání *domu č. p. 83-III.*

Když byly projednávány plány na stavbu mostu Svatopluka Čecha, žádala komise, aby byla zachována *kaple sv. Maří Magdaleny* z roku 1635. na levém břehu Vltavy a vyslovila se pro návrh pana profesora J. Kouly.

Komise doporučila návrh pana Dra Luboše Jeřábka, aby byly na ballustrádě *kostela sv. Mikuláše* na Malé Straně obnoveny sochy, které tam dříve bývaly.

Dále doporučila, aby byl zachován *Michnův palác*, jehož by se mohlo použití za součást městského musea a pro museum stavebního vývoje.

Komise účastnila se stavebního řízení ohledně rekonstrukce *kostela sv. Jana Nepomuckého* na Hradčanech, při které se zástupci její přimlouvali za urychlení oprav vzhledem k derutnímu stavu budovy, která má značnou uměleckou i historickou cenu. Kostel jest majetkem c. a k. vojenského eráru a používá ho kadetní škola.

K návrhu soupisné komise byl požádán zemský výbor, aby dal upravit věž *Daliborku*, staré purkrabství a prostranství k němu přiléhající, a aby zjednal do věží starého hradu, zejména do *věže Černé* přístup obecnímu. Oprava Daliborky a purkrabství byla provedena v dohodě s panem konservátorem J. Herainem. Do Černé

věže však přístup povolen nebyl, poněvadž její vnitřek nemá žádných zajímavostí a mimo dřevěných schůdků jiného přístupu do věže není.

Komise prohlédla nálezy a odkryté fresky v *kostele sv. Jiří* na Hradčanech a dala je okreslit a ofotografovati.

Rada městská usnesla se ve schůzi dne 17. června 1904 na tom, aby byla východní část usedlosti *»Rokosky«* č. p. 93-VIII. rezervována pro novou budovu pražské vychovatelny v Libni. Pan městský radní Ladislav Čupr navrhnul, aby byl zámeček na Rokosce jako starobylá památka zachován a aby pohled na něj zůstal neporušen, Pan archivář Jan Herain podal zprávu, že jednopatrová tato budova pochází z polovice 18. století. Od 14. až do konce 18. století bývaly kolem Prahy samé vinice, které náležely patricijským rodinám pražským a při mnohých stávaly letohrádky. Vinice Rokoska s letohrádkem má jméno po staroměstském měšťanu Rokosovi. Většina těchto letohrádků již zmizela a proto doporučil pan archivář J. Herain, aby byl letohrádek Rokoska, který je do jisté míry cennou historicko-stavitelskou památkou, zachován. Soupisná komise, byvši dožádána o své dobré zdání, doporučila radě městské, aby byl letohrádek zachován, opraven a přiměřeně upotřeben, a aby pro stavbu vychovatelny bylo vykázáno místo pod jižní stranou letohrádku, kde je terrain nejpriznivější.

Komise vše doporučila zachování *Dienzenhoferova pavillonu* na Smíchově a navrhovala, aby byl náležitě upraven, při čemž by se nemělo připustiti ani částečné zasypaní, ani zachycení do zdi náběžní, a poukázala k tomu, že pavillon tento tvoří protějšek ulice Resslerovy a Ječné.

Když se jednalo o parcelaci usedlosti *»Kajetánky«* v Břevnově, upozornila komise na starou kapli, stojící v zahradě této usedlosti a vyslovila se pro její zachování. K jejímu návrhu byla obec Břevnovská dožádána, aby kapli chránila. Mimo to bylo v témže smyslu dopsáno okresnímu výboru smíchovskému a zemskému výboru.

K návrhu pana prof. K. Chytila působila komise k tomu, aby byly vzácné a památné pomníky ze zrušeného *hřbitova Karlínského* zachovány. Pan archivář Jan Herain osobně intervenoval u pana starosty města Karlína, který slíbil, že bude akci tuto podporovati, a že budou pomníky umístěny v parku.

K návrhu pana Dra Luboše Jeřábka bylo schváleno, aby se sepsaly a ofotografovaly staré *dvory pražských budov*, zejména ve čtvrti sv. Petruské.

K žádosti městské rady započala komise se *soupisem všech cenných a památných budov* všech částí velké Prahy. Soupis na Novém Městě svěřen pánům prof. Dru K. Chytilovi, Dru Lub. Jeřábkovi a architektu Kamilu Hilbertovi.

Pro *Londýnskou výstavu* byly zhotoveny duplikáty zajímavých fotografických pohledů pražských. Pro *Milánskou výstavu* dovoleno Obchodní a živnostenské komoře v Praze, aby si mohla vyžádati kopii panoramatického pohledu na Malou Stranu s výhradou, že další reprodukce povolena býti nemůže.

Pan architekt Polívka žádal *»Klub za Starou Prahu«*, aby vydal *mapu Prahy z doby Leopoldovy*. Poněvadž Soupisná komise by měla možnost vydati ji jako přílohu svých *»Zpráv«*, bylo jí doporučeno, aby se akce této sama ujala. Pan archivář J. Herain sdělil, že je mapa zhotovena od žáků profesora Hergeta a za vedení

tohoto. Je na ní vyznačeno mnoho kostelů a parků, které na jiných mapách nenačázíme. Bylo usneseno vyžádati si napřed rozpočet a vyzkoušetí, dá-li se mapa zmenšit. Při té příležitosti oznámil pan archivář Dr. Teige, že uveřejní v pokračování místopisu Tomka mapu Starého Města o sto let starší a podotknul, že už před tím byla zhotovena mapa Prahy od Šimona Podolského z Podolí Hory, která se však dosud nenašla.

Pan archivář Jan Herain předložil komisi tak zvanou »Herynkářskou knihu«, kterou měl cech na Novém Městě asi r. 1784. rozpuštěný. Cech tento měl právo kupovati a prodávati herynky ve velkém a založil si svou knihu, ve které měl od roku 1599. až do roku 1640. každý člen svůj list. Třetina je česká, některé listy jsou latinské a většinou německé. Pan archivář J. Herain navrhoval, aby bylo 100 listů vydáno tiskem jako příloha »Zpráv«. Redakční výbor vybral několik listů, které by se k reprodukci hodily, ale vzhledem k velikému nákladu bylo od reprodukce upuštěno.

Pan architekt A. Balšánek nabídnul komisi svůj spis »Ráz Staré Prahy«, aby ho vydala. Usneseno vydávati dílo po částech samostatně stránkovaných ve »Zprávách Soupisné komise« tak, aby se mohlo později spojití v jednotnou brožuru.

* * *

Nálezy a sdělení. — Neúnavný jednatel Soupisné komise pan archivář Jan Herain, jehož horlivá činnost došla častého uznání na kompetentních místech, referoval téměř v každé schůzi o různých objevech a nálezech, které většinou k jeho popudu a na jeho zakročení byly objeveny a zaznamenány. I jeho sdělení z činnosti sběratelské byla vděčně přijímána. Uvádíme zde důležitější:

U pana arch. M. Blechy byl nalezen plán řezu Staroměstské radnice před její přestavbou a získán byl pro archiv.

Když se stavěla stoka uliční na Perštýně, nalezeny v hloubce 9·20 m. na straně domu »u Medvídků« a v hloubce 9·50 m. u Šlikova paláce základy příkopů a jejich pilíře. Podobně byly před časem nalezeny také pilíře při bourání domu na Můstku. Výkres toho místa byl zachován.

Při opravě Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí bylo shledáno, že hlavice sloupu je velmi poškozena a proto musila býti zhotovena nová. Stará byla ofotografována.

V kapli sv. Rocha na Olšanech nalezeny staré fresky, jež byly zachovány a vyretušovány.

V domě čp. 178-I. byl objeven freskový obraz P. Marie Vítězné s bitvou na Bílé Hoře. Majitel domu se uvolil, že obraz sejme a opět na novostavbě umístí. Byly mu za to vzdány díky.

Při čištění stropu staré zasedací síně ve Staroměstské radnici bylo pátráno po účelu řetězů stropní trámy obejmajících a zjistilo se, že jsou trámy ještě dosti nosné. Poněvadž jsou řetězy zapnuty do věšadla střechy, lze za to míti, že tam byly dány jen z důvodů technických.

Ve dvoře Libeňského zámku byla nalezena sgrafita pocházející z doby před rokem 1600. — Byla ofotografována a při další opravě bude pátráno v omítce dále.

Od p. inž. Materny obdržel pan arch. J. Herain 50 fotografií sbouraných budov a jiných zajímavých pohledů. Od p. oficiala Šebka dostal asi 100 fotografií starého stavu částí Libně a od p. architekta Jana Vericha 5 fotografií Rudolfiny mezi stavbou.

Stará grotta, t. zv. lázeň císaře Rudolfa, v Bubnech byla vyměřena a plány i fotografie komisi předloženy.

Na Zderaze byl vykopán základní kámen kostela sv. Petra a Pavla. Byl ofotografován a dodán do Zemského musea.

Při omývání stěn ruského kostela vyšly kontury freskových maleb.

Pod sklepy domu čp. 84-III. na Kampě byl nalezen kvádrový pilíř bývalého Juditina mostu. Byl zaměřen a vykreslen.

Na Františku nalezen byl starý jez, který byl ve 14. století pro mlýny upraven a velkou vodou stržen.

U sv. Víta nalezeno zdivo levé věže, o které se mluví v dějinách za krále Vladislava. Stavitel dómu, pan arch. K. Hilbert, slíbil, že dá nález pro Soupisnou komisi zakreslití.

Při kanalisování u kostela sv. Mikuláše byly nalezeny zdi starého hřbitova. Rovněž u sv. Kříže v býv. Poštovské ulici se přišlo na staré zdi hřbitovní.

Při rekonstrukci kostela sv. Martina bylo pátráno po hrobkách vynikajících osobností a schváleno, aby se památka těchto zvěčnila tím, že by se deska nebo malý pomník umístil uvnitř kostela. — Po odbourání domu vedle kostela objevilo se, jak byl kostel stavěn na třikrát. Čelo hlavní lodi je z kvádrů. Levá loď je z lomového zdiva a patrným je velký požár asi z roku 1678. Ve 12. století vystaven byl malý románský kostel. Kolem 13. stol. upraven byl zvětšený kostel gotický a později hradební zeď sloužila za kostelní věž. V 15. století byla přistavěna křídla.

V kostele sv. Havla se našel starý portál a vyměřen byl celý vnitřek kostela.

Při kanalisování Celetné ulice před Prašnou branou bylo nalezeno staré základní zdivo původní věže, jež byla postavena směrem k »Černému koni«. U starého »Králova dvora« nalezeny obě hradební zdi a příkop.

Komise prohlídla 1. června 1904 objevené památky pod kostelem u Křížovníků. Z nalezené dlažby bývalého Juditina mostu byly kameny vybrány a doporučeno, aby z nich byla upravena dlažba mezi Klementínem a Křížovníky.

Když se boural krov kostela u Všech Svatých na Hradčanech, byl objeven štít s letopočtem 1546 a se znakem pánů Berků z Dubé. Štít byl ofotografován.

V Laschově domě na rohu Staroměstského náměstí a Dlouhé třídy nalezena gotická žebra ze 14. století, štít a žebrové trámy. Kus trámu s erbem odevzdán měst. museu. Okrasné části trámů a profily byly obkresleny.

Při restauraci kostela v Chabrech nalezeny románské figury, které dal pan J. Herain ofotografovati.

Pan arch. J. Herain zakoupil od vdovy Beringeové kopii plánu Prahy z let 1720 až 1730, ve které je zakreslen vodovod a všechny vynikající budovy.

V domě čp. 42-I. nalezeny v I. patře malby. Malovaná prkna stropní byla dodána do obecního dvora.

Při kopání na Linhartském náměstí nalezeny zdi kostela sv. Linharta a kostnice. Před bývalou radnicí Podskalskou nalezen původní hřbitov.

V Novoměstské radnici nalezen byl náhrobní kámen z bývalého kostela sv. Lazara a mimo to fragmenty náhrobních kamenů židovských. Byly dány do musea.

Mimo to sdělil pan V. Brož, že bylo při provádění adaptací ve Strahovském klášteře nalezeno románské zdivo s letopočtem 1424. Kámen byl umístěn v chodbě, kde byl nalezen.

Dále sdělil pan V. Brož, že první zpozoroval, že pod omítkou zbytků kostela P. Marie na Louži je obraz. Zakázal ihned další kopání a oznámil nález panu archíváři J. Herainovi. Ten dal ve zdivu pátrati a našel ve špaletách 6 obrazů.

Pan Dr. Luboš Jeřábek oznámil, že panorama Prahy vzbudilo na Londýnské výstavě velký zájem a že jistý Angličan nabízel za obraz 3 tisíce liber sterlingů.

* * *

Naměření, fotografie a obrazy. — Za účelem soustředění archivu a sbírek Soupisné komise bylo usneseno, aby veškeré fotografie, plány a obrazy, které byly dodány městskému museu, byly komisi vráceny. — Obkresleny a naměřeny byly tyto objekty: letohrádek v Troji, nálezy u Křížovníků, fačada fary u sv. Michala, kostel Nejsvětější Trojice, ruský kostel zevně i uvnitř, typy domů v assanaci, pavillon Dienzenhoferův v botanické zahradě na Smíchově, kostel u Kajetánů, kostel sv. Jana Nepomuckého-IV., dům čp. 585 v Celetné ulici, bývalý Greenův dům na Staroměst. náměstí, židovská radnice a dům čp. 43 v Kaprové ulici. — Ofotografovány byly: Novoměstská radnice, sgrafita v arcibiskupském paláci, stánky u Prašné brány, Podskalí, kostel sv. Petra a Pavla na Zderaze, pražské brány, Strahovská brána a hradby, detaily kostela ruského, pohled na střechy kolkovny s kostela Týnského, s věží malostranských a staroměstských, domy čp. 76 a 77-III. — Získány obrazy: fresky z bývalého kostela P. Marie na Louži, obraz Sedleckého domu na Příkopě a aquarellový pohled na Emauzy. —

* * *

Dodatek: Vládní nařízení o ochraně historických a uměleckých památek.

Výnosem c. k. ministerstva vyučování a kultu ze dne 21. července 1873 č. 131. ř. z. byl uveřejněn statut c. k. centrální komise pro umělecké a historické památky.

Poněvadž působnost této instituce zůstávala úřady nepovšimnuta, ba namnoze byla podceňována, vydalo c. k. ministerstvo vyučování a kultu výnosem ze dne 21. února 1875 č. 9614. a ze dne 15. prosince 1879 č. 66161. nařízení všem c. k. okresním hejtmanstvím, aby snahy a činnost centrální komise podporovala.

Výnosem téhož ministerstva ze dne 28. dubna 1883 č. 1589. byly předešlé výnosy připamatovány a politickým instancím první stolice uloženo, aby činnost centrální komise a její konservátorů podporovaly i pokud se týče historických a uměleckých památek, které nejsou ve správě státních orgánů, a aby vlivem svým působily i na úřady obecní a na ty, jimž náleží právo dispozice s takovou památkou.

Na tato nařízení znovu upozornila centrální komise v únoru 1886 a c. k. místodržitelství pro král. České vydalo oběžník ze 17. dubna 1886 č. 19726, ve kterém poukázalo k tomu, že se dosud provádějí změny na veřejných budovách, reprezentujících se jako památky umělecké minulosti, aniž by byly orgány centrální komise

o tom včas vyrozuměny. Na základě těchto politování hodných poměrů bylo obecnímu upozorněno v úředních novinách na ustanovení statutu centrální komise o jejím povolání a působnosti a současně uveřejněna jména konservátorů a dopisovatelů v Čechách. Politickým úřadům první instance pak opět uloženo, aby předpisů těchto dbaly a vlivu svého v každém případě, kdy se o historickou nebo uměleckou památku jedná, užily.

Výnosem c. k. místodržitelství ze dne 15. září 1886 č. 74437 bylo sděleno c. k. okresním hejtmanstvím a magistrátům, že byl jistý kostel za účelem přestavby až na nepatrné zbytky zdí bez předchozího vyrozumění příslušného konservátora demolován. Poněvadž toto počínání nebylo ani v zájmu úkolu c. k. centrální komise, ani v zájmu vážnosti úřadu konservátorů, byly politické úřady vyzvány, aby napříště vždycky úředně konservátora o zamyšleném bourání kostela zpravily, aby tento mohl ještě včas eventuelní návrhy podati a zejména ony předměty kostelní vyznačiti, které by se zachovati nebo jinam přenéstí měly.

K návrhu centrální komise vydalo c. k. ministerstvo kultu a vyučování společně s c. k. ministerstvem vnitra výnos ze dne 30. ledna 1887 č. 10421, ve kterém uvedlo, že je známo, jak bývají při archeologických nálezích často poškozovány vědecké zájmy, zvláště tehda, kdy nálezce z důvodů ziskových nebo jako »sběratel« všíhá si jen jistých starožitných předmětů, a tím způsobem mnoho, co jemu zdá se býti vedlejším, ale pro vědu je cenným, zůstává nepovšimnuto, nebo je dokonce zničeno. Proto byly politické úřady vyzvány, aby vhodným a vydatným způsobem čelily t. zv. loupežnému vykopávání archeologických předmětů a to hlavně poučením, vzbuzením vlasteneckého smyslu a starožitnických zájmů prostřednictvím duchovních, učitelů a místních úřadů. Dále má býti obyvatelstvu výslovně připomenuta povinnost ohlášení nálezů, aby každý nález byl ihned dozorčím orgánům oznámen a konservátoru nebo zemskému museu dodán. I kdyby úřední oznámení nedošlo, má politický úřad třeba jen na základě doslechu o nálezě konservátora dotyčného okresu, nebo, byl-li by tento vzdálen, nejbližšího odborníka ihned zpravit a jeho návrhy si vyžádati. Hlavním účelem ingerence vědecky vzdělaných orgánů jest, aby se pátrání dalo systematicky. Povolání těchto orgánů je povinností politického úřadu, kdykoli se jedná o objevení většího náleziště, na př. pohřebišť, bývalých hřbitovů, hrobů, zbytků architektonických, opuštěných dolů atd., jakož i vůbec v případech, kdy pátrání může trvati několik dní, nebo týdnů. Politický úřad má v dohodě s archeologickým odborníkem naříditi další příslušná opatření a umožniti konservátorovi náležitý vliv na dozor i řízení prací. Konečně je také důležitým popsání a nakreslení místa nálezů, nalezených předmětů a všech závažných okolností.

Centrální komise oznámila, že v jednom případě byly stavební a dekorační práce na jistém kostele provedeny hned po oznámení konservátorovi, ačkoli se mělo vyčkati úředního povolení. Proto doporučeno všem konservátorům, aby vzhledem k předpisům o kostelní konkurenci věnovali hlavně pozornost stavebnímu projektu a aby stavbu vedoucí obce i strany poukázali na to, že před úředním schválením s opravou započítí nesmí. Poučení téhož obsahu dáno politickým úřadům výnosem c. k. místodržitelství ze dne 13. března 1887 č. 99015.

Předešlé výnosy, nařizující včasné oznámení oprav kostelních konservátorům a centrální komisi, byly připamatovány výnosem c. k. místodržitelství ze dne 29. července 1887 č. 52874.

Poněvadž se všude ztrácela četná středověká obydlí i jiné stavební památky historické a umělecké ceny a ničeho se k jejich zachování nepodnikalo, zakročila centrální komise v tom směru u ministerstva a poukázala k tomu, že počet čestných úřadů c. k. konservátorů není tak velký, aby se tito mohli sami dozvídati o všech stavebních změnách. Ministerstvo upozornilo výnosem ze dne 19. listopadu 1893 č. 3659 politické úřady, aby dodržovaly spojení s konservátory a s centrální komisí a poukázalo zejména státní orgány stavební, aby o každé takové stavební změně podávaly včas zprávy. C. k. místodržitelství žádalo současně výnosem ze dne 4. prosince 1893 č. 152930 zemský výbor, aby působil v témže smyslu na autonomní úřady a jejich technické kanceláře.

Centrální komise vydala všem konservátorům II. sekce oběžník ze dne 9. srpna 1896 č. 930 ohledně maleb na skle v kostelích a vytkla hlavně dva momenty:

1. Často se přihází, že bývají kostely pozdní renaissance, barokní a stylu rokokového opatřeny malbou na skle. Kostely, které tedy povstaly v době, kdy historická malba na skle dávno již vymizela, nehodí se již z důvodů svého stylu ani z ohledů estetických pro takovou malbu a proto je nutno řešiti otázku, zda charakter jejich malbu na skle nevyklučuje.

2. Kdyby ani styl kostela, jeho velikost a forma oken nebyly překážkou malbě na skle, je dlužno ještě posouditi, je-li potřebný náklad na vkusné a krásné malby na skle po ruce. Není-li tomu tak, bývá použito surrogátů bezcenných, které kostel hyzdí a k jeho okrase nepřispívají.

Proto se mají konservátoři v každém případě přesvědčiti, zda-li malbu na skle připustiti lze, a v kladném případě, zda prostředky finanční k tomu dostačují. Jinak má se dáti přednost bílému sklu. Konečně dlužno také přihlížeti ku spolehlivosti firmy a nepřipouštěti, aby staré malby byly za moderní nové vyměňovány. Ve všech případech má býti podána zpráva ihned centrální komisí.

Výnosem c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 5. prosince 1896 č. 28984 uveřejnilo tento oběžník centrální komise a dodalo jej také všem ordinariátům, aby nařídily všem farním úřadům a správám kostelů, aby si vždycky vyžádaly dříve dobré zdání konservátora. Výnosem c. k. místodržitelství ze dne 23. ledna 1897 č. 205605 ai 1896 vyzvalo politické úřady a magistráty, aby v témže smyslu vyrozuměly také kláštery a ústavy svého okresu a aby o výsledku podaly c. k. místodržitelství zprávu.

Výnosem ze dne 26. března 1897 č. 45461 upozornilo c. k. místodržitelství na to, že při vzrůstajícím se stavebním ruchu bývá často nutno odkopávat velké plochy, při čemž se objevují různé nálezy a bývají vykopány četné kostry, které by mohly pocházeti i z doby předhistorické. Zjištění této okolnosti má velkou důležitost vědeckou a proto bylo uloženo politickým úřadům a magistrátům, aby své orgány stavební, dozorce i dělníky o tom poučily a aby v takových případech pátraly, zdali ve vykopávce vedle koster nejsou i jiné věci, jako nádoby, popelnice, sklo, mince nebo jiné předměty z kovu. Všecky takové předměty mají býti ihned odevzdány úřadu a pak konservátorovi, respektive centrální komisí.

C. k. místodržitelství vydalo následující výnos ze dne 10. září 1897 č. 57522: Výnosem c. k. ministerstva věcí duchovních a vyučování ze dne 8. března 1897 čís. 3343 byla učiněna některá opatření na ochranu uměleckých a historických památek.

Provádějíc opatření tato, uvádí se předem politickým úřadům I. stolice na paměť předpis dekretu dvorské kanceláře ze dne 14. srpna 1846, sb. zák. pol. svazek 74., čís. 92, jehož často dostatečně se nezachovává, a dle něhož ku nálezhům starožitností co možná dohlížeti, o důležitějších zprávou podati a nálezce, pokud tak bez donucení učiniti lze, pohnouti jest k tomu, aby zvláště interessantní a lehko přenosné předměty zaslal. Oznámení nechť svědčí, vzhledem ku změněným nyní poměrům a nařízením, předem příslušnému konservátoru ústřední komise pro památky umělecké a historické.

Aby proti bezohledným kopáním také v tom směru bylo zakročeno, by bylo zamezeno zneužívati horních práv kutacích k účelům podobným, odporučuje se, aby politické úřady okresní těm, kdož kutají, pozornost svou také ve směru naznačeném věnovaly, a aby v případě, že učiněny byly nálezy archeologicky důležité, ihned konservátorovi oznámení učinily.

Dále ukládá se při této příležitosti politickým úřadům také, aby při důležitějších nálezech zajisté k tomu působil, by objevené předměty po dobu přiměřenou ponechány byly co možná ve stavu takovém, v jakém byly nalezeny, aby o nález, je-li to vůbec možná, potřebné vědecké popisy učiněny býti mohly.

O tom, jak před se jíti jest při opravách stavebních památek, státu náležejících, a o tom, jak naložiti jest s archeologickými nálezy při stavbách silnic a průplavů, byly již (výnosem ministerstva vnitra ze dne 5. února 1897, čís. 541) zvláštní pokyny vydány.

Zároveň nařizuje se, aby co nejsvědomitěji plněny byly předpisy platné o zkoumání a zachovávání památek uměleckých a historických, i poukazuje se ve směru tom zvláště ku dekretu dvorské kanceláře ze dne 28. prosince 1818, sbírka zákonů pol. svazek 46., č. 124, a na ministerský přípis dvorské kanceláře ze dne 3. dubna 1827, sbírka zák. pol. sv. 55., č. 46 (str. 71.), jimž dekret prv citovaný byl změněn, jakož i ku dekretům dvorské kanceláře ze dne 30. července 1828, sbírka zák. pol. sv. 56., č. 79 (str. 243.), a ze dne 15. června 1846, sbírka zák. pol. sv. 74., č. 77 (o dekretu dvorské kanceláře ze dne 14. srpna 1846, sb. zák. pol. sv. 74., č. 92, byla již shora zmínka učiněna), dále ku výnosům ministerstva věcí duchovních a vyučování ze dne 27. dubna 1856, č. 4882, ze dne 9. ledna 1861, č. 17.552, a ze dne 30. ledna 1887, č. 10.421 ai 1886, ku stanovám c. k. ústřední komise pro památky umělecké a historické ze dne 18. července 1873, ř. z. č. 131, konečně ku výnosům ministerstva vnitra ze dne 13. února 1875, č. 612/M. I. a ze dne 19. listopadu 1893, č. 3659/M. I. Co se týče otázky vývozu památek uměleckých a starožitných do ciziny, o níž jednají oba nejprv zmíněné dvorské dekry, jest zákaz vývozu, jenž vysloven byl dvorským dekretem z roku 1818, dále následovavším ministerským přípisem dvorské kanceláře z roku 1827 změněn v jednoduchou povinnost, oznámiti zamýšlený vývoz památek uměleckých anebo historických.

Magistrát se žádá, aby v případě, je-li tu úmysl, vyvézti podobné předměty, nepřestal snad na tom, že ihned učiní oznámení c. k. místodržitelství a příslušnému konservátoru, nýbrž aby v každém takovém případě zároveň dal si záležeti na tom, by vlivu svého užil v zájmu zachování předmětu, o který jde, pro tuzemsko, buď že předmět ten přenechán bude některé veřejné sbírce, buď i jiným způsobem. Vliv takový bude zvláště pak na místě, bude-li věcí politických úřadů, aby na základě platných předpisů — jako ku příkladu pokud se týče prodeje předmětů z držení kostelů, nadání anebo jiných veřejnoprávních korporací — při rozhodování o věci spolupůsobily.

Výnosem ze dne 25. ledna 1899 č. 206.744 vydalo c. k. místodržitelství tento oběžník okresním hejtmánstvím a magistrátům:

Zvláštní případ, ve kterém politickým úřadem první instance opomenuto bylo při příležitosti provádění rozsáhlých oprav vevnitř i zevně jednoho děkanského chrámu dožádati působnosti c. k. ústřední komise pro umělecké a historické památky ve Vídni, pokud se týče příslušného konservátora této komise, jest nemilým důvodem, aby c. k. okresnímu hejtmánu opětně a co nejdůrazněji na paměť byly uvedeny pokyny v tomto předmětu vícekráté dané, aby při takových opravných pracích, jako při opravách uměleckých a historických památek před jich započítím vždy v souhlasu jednáno bylo se jmenovanou komisí, pokud se týče příslušným konservátorem.

Za přesné vykonávání tohoto pokynu činí se nyní pan přednosta úřadu osobně zodpovědným.

Podle sdělení c. k. ústřední komise pro umělecké a historické památky, jež prostřednictvím c. k. ministerstva kultu a vyučování došlo k c. k. ministerstvu vnitra, byly v poslední době opětně strženy stavby významu historického nebo uměleckého, aniž úmysl takové akce byl předem oznámen jmenované ústřední komisí a jí tak umožněno, aby k tomu zaujala stanovisko.

C. k. ministerstvo kultu a vyučování projevilo při tom obavu, že by se mohli množiti takovéto případy krajně politování hodné se stanoviska péče o památky, kde by při provádění stavby nebo jiného podniku z důvodů komunikace nebo jiných veřejných zájmů padly za obět pracím s tím spojeným budovy ceny historické nebo umělecko-historické, aniž by bylo možno, aby orgány ustanovené k tomu hájiti zachování a neporušenost takových objektů mohly dle povinnosti zastupovati veřejné zájmy ve směru tomto.

Navazujíc na to c. k. ministerstvo kultu a vyučování požádalo ministerstvo vnitra, aby při všech do jeho resortu spadajících, státem subvencovaných stavbách, zařízeních komunikačních a jiných podnicích, při nichž jest nebezpečí, že staré stavební památky nebo jinaké umělecké nebo historické památky poškozeny budou, o těchto úmyslech a projektech zavčas vyrozumělo úřední komisí pro vypátrání a zachování uměleckých a historických památek, aby měla příležitost podati své dobré zdání v dotyčném případě ještě před rozhodnutím.

Z té příčiny vydalo c. k. místodržitelství výnos ze dne 1. února 1907, č. 1808, ve kterém uvedlo na paměť všechny své dřívější oběžníky a nařídilo politickým úřadům, aby k nejpřísnějšímu šetření pokynů v oněch výnosech uvedených přihlížely

svými úředními orgány, zejména funkcionáři stavební služby. Ve stejném směru mají působiti také na samosprávné úřady a jejich technické orgány. Současně bylo politickým úřadům uloženo, aby příště pokaždé podaly přímo c. k. místodržitelství zprávu o všech případech, kde stavbami jsou ohroženy staré stavební památky nebo jinaké umělecké či historické památky.

Podle výnosu c. k. místodržitelství ze dne 20. prosince 1909 č. 275.964 seznává Centrální komise pro umělecké a historické památky vždy znovu, že její existence vůbec anebo alespoň její obor působnosti, stávající předpisy, snahy moderní péče o památky a ochranu domoviny jsou politickým úřadům první instance příliš málo známy, takže rok od roku přiházejí se velmi politováníhodné případy zničení uměleckých, historických, esthetických a ethických děl, které při včasném zakročení politických úřadů tím spíše bylo by lze zameziti, ježto musí s díkem býti vytknuto, že tyto úřady ochotny jsou snahy centrální komise nejvyšší měrou podporovati, jestli se jejich intervence dovolává centrální komise.

Vzhledem k uvedenému má Centrální komise za to, že by se doporučovalo vyrozuměti politické úřady přiměřeným způsobem o její existenci a o jejím působení, aby tím také zájem pro její agendy byl šířen a prohlouben.

Má za to, že by se tohoto účelu dalo tím dosáhnouti, kdyby politické úřady I. instance nabyly vědomosti o důležitějších běžných záležitostech, a to by se stalo, kdyby odbíraly »Sdělení« (»Mitteilungen«), vydávaná centrální komisí. Tatáž obsahují nejen pouze od měsíce k měsíci zprávu o činnosti centrální komise, nýbrž i pojednání o důležitějších, všeobecných a konkrétních záležitostech ochrany památek, normy po každé vydané atd. a bohatý původní ilustrační materiál, který jest s to získati pro ochranu památek nové přátele a který jmenovitě pro činnost c. k. státních techniků není asi bez ceny. Neboť títo jsou podle instrukce pro c. k. stavební úředníky (výnos c. k. ministerstva obchodu ze dne 24. června 1853, čís. 1256, Věstník c. k. ministerstva obchodu z roku 1853, str. 333.) zavázáni po případě konservátory zastupovati, rozpočty sdělovati, zkrátka podporovati centrální komisí v její snahách nejvyšší měrou. K tomu je však nezbytně zapotřebí znalost názorů moderní ochrany památek, kterou by četbou »Sdělení« snadno mohli nabýti.

Roční snížené předplatné na »Sdělení« (12 sešitů) obnáší 2 koruny 40 haléřů. Centrální komise lituje, že vzhledem k svému neobyčejně spoře vyměřenému rozpočtu nemůže politickým úřadům vyhraditi odebírání volného výtisku, má však za to, že obnos pro jednotlivce relativně nepatrný nebude asi překážkou vyhověti danému podnětu.

Magistrát byl tudíž pozván, aby se na »Sdělení« předplatil (což se také stalo).

K návrhu Centrální komise vydalo cís. král. ministerstvo kultu a vyučování ze dne 3. břez. 1910 č. 25618 výnos, kterým schválilo, aby napříště udržovací a restaurační práce na uměleckých a historických památkách provedené se státní podporou anebo za součinnosti c. k. ústřední komise, pokud se týče její orgánů vyznačeny byly poznamenáním umístěným na vhodném místě a viditelně, avšak nikoliv nápadným způsobem, a přizpůsobeným povaze památky, které uvádí rok provedení dotyčných prací a zmiňuje se v pokud možno stručném znění o skutečnosti, že ministerstvem poskytnuta byla podpora, pokud se týče, že c. k. ústřední komise spolupůsobila.

O tom se zemské úřady zároveň uvědomují za účelem náležitého vyrozumění orgánů jim podřízených a jiných interessovaných činitelů.

Také bude podle návrhu c. k. ústřední komise na příště při povolování státní subvence pro udržovací a restaurační práce na uměleckých a historických památkách kladena podmínka ve příčině umístění záznamu uvedeného způsobu.

O tom vyrozumělo c. k. místodržitelství výnosem ze dne 22. dubna 1910 politické úřady a magistráty, aby obsah tohoto výnosu neodkladně také vhodným způsobem ve známost uvedly dotýčným orgánům.

Od tohoto opatření lze dle svrchu uvedeného výnosu ministerského očekávat, že činnost státu a ústřední komise pro umělecké a historické památky ve příčině restaurování a zajištění takových objektů bude ve známost uvedena a oceněna, jakož že způsob této činnosti bude namnoze příkladem účinkovati.

Také bude asi tím širším kruhům prostředkováno nahlédnutí do zásad účelné a vědeckým požadavkům vyhovující péče o památky, což vůči namnoze žalostným výsledkům akcí předsevzatých v tom ohledu soukromou stranou musí býti označeno svrchovaně žádoucím.

Výnos c. k. místodržitelství ze dne 12. května 1910 č. 294476.

V zájmu účinné ochrany starožitností a uměleckých, nebo umělecko-historických památek jest zvláště důležité, aby úřadům povolaným k ochraně takových památek bylo známo, které objekty takového druhu se v jejich obvodu správním nalézají, v jakém stavu jsou a komu náleží právo týmiž disponovati anebo je spravovati.

Znalost těchto okolností umožňuje trvalou evidenci památek, jež mají býti chráněny a dává povolaným činitelům možnost, aby zabránili jednak zavlčení, jakož i změnám těchže, poškozujícím jejich cenu, jednak aby daly včas podnět k potřebným udržovacím nebo obnovovacím opatřením a ku odbornému, znaleckému provedení těchže, anebo aby se o tato postaraly.

Mimo to jest trvalá úřední evidence a dohled nad trváním domácích památek uměleckých sama o sobě způsobila osobám anebo korporacím pověřeným správou těchto objektů jejich vědomí zodpovědnosti plně připamatovati a předejítí tím zcizení anebo změnám drahocenných uměleckých anebo historických památek.

K podnětu c. k. ústřední komise pro umělecké a historické památky, vyšlému z těchto úvah, žádá se c. k. okresní hejtmanství, aby se vhodným způsobem v dohodě s příslušnými konservátory informovalo o památkách řečeného druhu, existujících ve svém správním území, pokud možno úplně, aby seznam těchže založilo a evidenci jejich trvání vedlo.

Za vhodnou pomůcku pro založení seznamu lze označiti dílo: »Soupis památek historických a uměleckých v království Českém«, jež vydává archaeologická komise české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění ve svazcích pojímajících vždy jeden politický okres a které dosud vyšlo pro 32 politické okresy z části v obou zemských jazycích.

C. k. okresní hejtmanství se dále žádá, aby učinilo opatření, aby úředníci, pokud mají příslušné vědomosti, obzvláště úředníci techničtí při služebních cestách se přesvědčovali o jsoucnosti a udržování objektů u úřadu v patrnosti jsoucích, v případě potřeby, aby doporučovali osobám, kterým je svěřena ochrana těchže,

opatření sloužící k ochraně anebo k udržování těchto objektů a po případě, aby dali podnět také ku provedení odborných renovačních anebo restauračních prací u rozhodujících činitelů.

Na základě zpráv podaných úředníky o tom, co shledali, nechť pak okresní hejtmanství učiní opatření snad potřebná k ochraně historických a uměleckých památek v rámci svého vlastního oboru působnosti, po případě po slyšení příslušného konservátora.

V důležitějších případech, v nichž se jeví vliv místodržitelství nutným anebo žádoucím, budiž tomuto podána zpráva.

Mimo to jest každoročně v době od 15. do 31. prosince podati zprávu o tom, co okresní hejtmanství během roku shledalo, provádějíc svrchu uvedená nařízení, jakož i o opatřeních snad učiněných a o jejich výsledku.

Králův dvůr u Prašné brány v Praze.

Podává Jan Herain,
stavební archivář král. hlav. města Prahy.

(Dokončení.)

Od roku 1490., kdy povolán český král Vladislav Jagelonec na trůn uherský, obýval téměř stále v uherském Budíně a jen v některých letech, když zavítal do Prahy za zemskými záležitostmi, ubytoval se na hradě pražském na Hradčanech, ale vždy jen na krátký čas. Králův dvůr u Prašné brány přestal být sídlem královského dvora a stále více pustnul, poněvadž nebyl opravován, a konečně dáván od králů v zástavu a k užívání proti složení jisté částky peněz do královské komory.

Již některý rok před smrtí (13. března 1516) krále Vladislava byl Králův dvůr zastaven Oldřichovi Humberkovi a po jeho smrti Václavu Robmhauptovi.

Takový uživatel hleděl dvůr drobným lidem pronajmouti a z toho jen vytěžiti. Proto stavení a střechy co nejméně opravoval, takže bývalé sídlo královské pustlo a hynulo.

V zemských deskách zanesen tento zápis, jenž se stal ve středu po zvěstování Panny Marie léta 1530.:²⁴⁾

»Item, což se dvoru, řečený královský v Starém městě pražském ležící, dotýče, poněvač stavení velmi sešlé jest a schází, král. Mil. i všichni tři stavové k tomu vůli a povolení své jsou dáti ráčili a dávají, aby Václav Robmhaupt, který týž dvůr drží zápisem krále Vladislava J. Mil. slavné paměti někdy Voldřichovi Humberkovi učiněným, mohl na stavení a opravu toho dvoru vynaložiti do 100 kop grošů českých, ty aby jemu, Václavovi a jeho dědicům, kdyby ten dvůr vyplacen býti měl, což on Václav a jeho dědici a budoucí do té sumy, že jest vynaloženo, slušně prokázal svědomím aneb registry, zase při sumě zápisův, a s tou sumou dáno a navraceno bylo.

Zápis vložen (po shoření desk zemských) v sobotu před sv. Janem Křtitelem léta 1555.«

Jak dlouho držel Václav Robmhaupt Králův dvůr od r. 1530. nevíme, ale zdá se, že to bylo jen málo let.

Další zastavení Králova dvora stalo se rozdělením jeho ve dva díly, a sice na severní část, proti dnešní ulici Královské a z části na náměstí Josefském, menší díl, zvaný občas dvorem králové, a na druhý větší díl sestávající ze sídla královského na straně jižní, do ulice Celetné, a z části východní do náměstí Josefského ležící.

Severní díl Králova dvora obdržel od krále Ferdinanda I. v zástavu záhy po r. 1530. Jindřich Freissicz z Nabdína, a po něm Šebestian Plánský ze Žeberka, po

²⁴⁾ Desky zemské, kvatern č. 45. Památný, šerý, výpisův od r. 1544—1596, na str. F. 17.

jehož smrtí daroval král Ferdinand I. severní menší část Králova dvora — roku 1547. — do neobmezeného vlastnictví Jindřichu Plánskému ze Žeberka (jak se zdá bratru předešlého Šebestiana).

Svědčí tomu zápis v zemských deskách, kvatern čís. 10. trhový, žlutý od r. 1551.—1553. str. E. 15, jenž zní:

»My Ferdinand, z Boží milosti římský král, po všechny časy rozmnožitel říše a uherský, český, dalmatský, chorvatský král, infant v Hispanii, arcikníže rakouské, markrabě moravský, lucemburský, a slezské kníže a lužický markrabě.

Oznamujeme tímto listem všem, že jsme prošeni od urozeného Jindřicha Plánského z Žeberka, věrného našeho milého, abychom mu *kus dvoru našeho královského* ležícího v Starém městě pražském blíže Nové brány s domem, s plací, s zahradou, s pavlačemi, s sklepy suchými i podzemními, s světnicemi, s marštalem, i s tou pustou lázní a s jinými všemi *téhož kusu dvoru a domu jak se zdá od druhého většího dvoru našeho královského* díly příslušnostmi, pokudž toho urozený Jindřich Firssicz z Nabdína a na Hamersstotu, věrný náš milý, v držení někdy byl, dáti a při tom tu milost, aby jej dědičně držel a s ním jako se svým vlastním učinil, učiniti ráčili, k jehožto prosbě naklonění jsouce a prohlídajíce na jeho pilné a věrné služby, kteréž jest nám vždycky rád činil, a tím lépe aby činiti mohl, protož s dobrým rozmyslem našim, jistým vědomím, mocí královskou v Čechách a s radou věrných našich milých dali jsme a tímto listem dáváme jmenovanému Jindřichu Plánskému *týž kus dvoru našeho královského* s těmi všemi příslušnostmi, jakož se svrchu píše, k pravému držení, užívání, prodání, zastavení i s tím jako s svým vlastním dědičným statkem učinění. etc.

Jenž jest dán na hradě našem pražském, v sobotu po narození Panny Marie léta od narození syna božího 1547., království našeho římského 17tého, jiných 21ho.« — Ferdinandus. —

Připomínáme, že v tomto darování jest jmenován Jindřich Firssicz z Nabdína jako předešlý uživatel této části Králova dvora, avšak po tomto Firssiczovi měl dvůr Šebestian Plánský ze Žeberka, který v darovací listině svrchupsané z r. 1547. byl opomenut.

Poněvač pak poručníci nezletilých dětí zemřelého Šebestiána Plánského ze Žeberka nechtěli postoupiti zdarma zmíněnou část Králova dvora a naproti tomu nový majitel Jindřich Plánský ze Žeberka poukazoval k tomu, že stavení jsou sešlá a ve špatném stavu, protože jich zemřelý Šebestian Plánský v čas neopravoval, žádal nový majitel za vyslání komise, aby stav této části Králova dvora zjistila a sepsala.

Této žádosti bylo vyhověno, jak o tom zápis v zemských deskách v kvaternu č. 48 Památném bílém od r. 1549.—1550. na str. D. 8 poznamenán jest:

»Jindřich Plánský z Žeberka, krále českého hejtman v Menším městě praž., žádal na ouřadě komorníky, aby jemu vydáni byli na ohledání škod, i dáni jsou jemu komorníci Jan z Jelče, měřič zemský, a Václav z Šonova, kteří navrátivše se zase k úřadu toto jsou oznámili:

Item, vedeni jsme do domu, který slove královský v Starém městě praž., nejprve do světničky po šneku, viděli jsme, že skel v oknách není, ani stolu žádného, odtud dále přivedeni jsme pod krov, viděli jsme nad dýmníkem cihly pokrývací položené a vápnem nejsou osazené a místy v týmž krově díry jsou a panty ze stolic, na kterých krov stojí, vyražené a vypáčené jsou, a v haltěři při týmž krovu opažení prkny že není žádného a proti tomu dýmníku ukázána nám vížka, skřídrou pobitá, ale na místech prohníla a skřídla opadala.

Pod tím krovem dovedeni jsme do komory, v ní cihly dlažicí na čtyřech místech namnoze vybrané. Též jsme vedeni do světničky, v ní dvě okna, v těch oknách mříže, před světničkou dlažení, několik kusův kamení není.

V komoře jdouc z mázhauzu do dvou komor, v jednom okně mříže, zámek u dveří té komory, pod krov jsme vedeni, tu mříže v okně jedna a podlaha místem není hlinou položená.

Odtud jsme vedeni do komory proti světnici na mazhauze, v ní dveře, zámek západitý v nich, almary při stěně, skel tu v oknech ani mříží není, než okenice.

V světnici velké na mazhauze, tři okna jsou a v nich skla celá, krom tří koleček, mříže při týchž oknech a zámek u dveří při též světnici.

Z té světnice vedeni jsme do komory před taflovanou světničku, okno v ní jedno, skla zlá a mříže za ním, v druhém okně mříží ani skla není.

Item v světnici taflované, dvě okna a v nich skla celá krom dvou koleček, zámek u dveří západitý.

Odtud vedeni jsme do komory, v ní okno jedno, v něm mřížka, dveře v ní a zámek západitý.

Odtud do sklepu sklenutého na jeden sloup, v něm tři okna a každé o dvou mřížích a při sklepu plechové dveře na dřevě, zámek v nich západitý.

Z toho sklepu do sklípku sklenutého, v něm okno s mříží, v jednom místě cihly vybrané, dveře a zámek západitý při něm.

Odtud do sklepu dolejšího, sklenutého, v něm kantně dvoje, dveře bez zámku.

Dále do sklípku, kde se pivo chová, tu dveře bez zámku.

Odtud do marštálky na čtyři koně, okénka malá dvě a mřížky v nich, před tou marštálkou jest síňka a dveře dřevěné a mřížované.

Odtud do sklepa sklenutého podle též marštale, v něm okna dvě, mříže v nich, dveře plechové na dřevě, zámek při nich.

Odtud na dvůr do marštale na 5 koní, v nich stojí nad touž marštálí světnice zlá, podlaha diravá, krov pod šindelem na ní shnilý a zlý.

Odtud do světnice nad lázní, kamen v ní není, oken šest, skla žádného, ani mříže, okenice dvě, před tou světnicí jest okno, mříže půl, krov nad touž světnicí šindelový i zlý, jest ho polovice.

Lázně pod tou světnicí, kamna v ní zlá, okna tři, v nich mříže železné, lavic není, dveře bez zámku, podlaha shnilá před lázní, zámek u dveří západitý. Kolna na lázni místy neopažená prkny, střecha zlá, žlab zlý.

Odtud jsouc vedeni do viničky za dům, tyčky nevytažené, v ní hruška, štěpí jedno, tři vlašské ořechy, mladé břeskví drahně mezi touž viničkou

dveře u též viničky bez zámku, před viničkou ořech veliký jeden na dvoře proti vratům, které jsou do domu, studnice, oznámeno nám, že provaz, okovy, kolo, že je na náklad paní uděláno.

Dveře do domu z ulice, zámek při nich na dveřích krytý, rygl na dveřích velkých, pavláčka nad témiž dveřmi, dvě prkna vybraná na díle z podlahy, dvě okna a dvě mřížky.

Druhé dveře zadní, zámek krytý u dvířec a rygl na těch dveřích.

Odtud jsme vedeni na pavlač, která přes ulici od toho domu jde a kudy na ní vcházejí, jsou dveře bez zámku a pod tím jsou ze dvora dveře též na pavlač, v nich zámek západitý.

Ta pavlač, která jde přes ulici i ta druhá, která leží k nové věži, jsou dobré, než třetí pavlač, která stojí k Novému městu dosti dlouze, jest všecka zlá a na podporách stojí, zeď pod ní zlá, krov nad ní též zlý a na těch pavlačích oken drahně, ale žádných při nich okenic není.

Stalo se toto ohledání škod, skrze nás Jana (z Jelče), měřiče zemského, a Václava z Šonova, komorníkův při deskách zemských, na to od úřadu desk zemských vyslaných, při přítomnosti Jeronyma Popiczera z Jihlavy, Jiříka Stříbrzského a Florence Zaunara z Mital. Léta 1550 v pondělí den svatých Fabina a Šebestiana. Vklad do desk tohoto kvaternu stal se v sobotu, den obrácení sv. Pavla 1550.«

V témže kvaternu čís. 48 čteme na str. G. 20 další popis:

»Jindřich Plánský z Žeberka, král. Mil. hejtman Menšího města praž., žádal na úřadu komorníky, aby jemu dáni byli k ohledání škod, i dáni jsou jemu Václav z Šonova a Jan z Jelče, kteří navrátivše se zase k úřadu, toto jsou oznámili.

Uvedeni jsme do domu, kterýž slove Královský dvůr v Starém městě praž. u Nové věže ležící, po prvém ohledání na pavlač, kteráž leží při týmž dvoru královském u Nové věže v Starém městě pražském, tu jest nám ukázáno na též pavlači, kdež jdou do haltěře po též pavlači, cihlama vypleteného, že při stupních prken žádných není, kdež jest byla ve zdi zbořená díra prkny zadělaná a zapažená, tu není žádných prken.

Stalo se toto ohledání škod v úterý po sv. Bartoloměji léta 1550 v přítomnosti Kryštofa Račina z Račina.«

Svrchupsaný popis od obou komorníků desk zemských týká se pouze severní podřízené části bývalého Králova dvora, nikoli však paláce na jižní straně stojícího, ale i tento popis jest nedokonalý a pravý obraz budov, pater, a jich všech místností — nám nepředvádí.

Jsou tu hlavně vyjmenována jen ona místa, na kterých předešlý uživatel způsobil buď sám škody anebo škody povstaly tím, že včas nebylo opravováno. Jest samozřejmo, že si uživatelé Králova dvora hleděli více zisku, nežli budov jim svěřených. Z ohledání a popisu obou komorníků jest však patrna sešlost a zkáza bývalého královského sídla.

Poručníci dětí dřívějšího uživatele Králova dvora, resp. jeho severní části, totiž Šebestiána Plánského ze Žeberka, nechtěli novému majiteli Jindřichu Plánskému

zmíněnou část královského dvora bez náhrady postoupiti — jak o tom čteme v Malých zemských deskách v kvaternu č. 230. v menším zápisném žlutém od r. 1554 až 1557. na str. B. 29. a r. 1554. vepsaném, avšak nálezem zemského soudu byli zamítnuti.

Po nálezu zemského soudu i stavové na sněmu shromáždění svolili, aby vklad pro Jindřicha Plánského do desk zemských byl učiněn, jak čteme v Malých deskách v kvaternu č. 230 v menším zápisném žlutém od r. 1554.—1557. na str. C. 1.:

»Poněvač jest to on, Jindřich Plánský z Žeberka, král, Milosti hejtman Menšího města praž., původ majestátem královské Mil., kterýž v desky zemské povolení všech tří stavů vešel, prokázal, že jest král kus dvoru královského v obeslání dotčeného jemu Jindřichovi Plánskému dědičně darovati ráčil. Z té příčiny dává se jemu Jindřichovi Plánskému z Žeberka, původu plnomocnému poručníkům dětí a statku někdy Šebestiana Plánského z Žeberka obeslání za právo, tak aby oni poručníci téhož kusu dvoru královského v obeslání jmenovaného podle téhož dání krále Mil. jemu Jindřichovi Plánskému postoupili a to konečně od dnešního dne ve 2 nedělích pořad zběhlých.

Než chtějí oni poručníci na místě týchž sirotkův podle obeslání svého k zastoupení dále pořadem práva hleděti, právo se jim uzavírá dál.

P. relatorové: Jan mladší z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou, z pánův Jan starší Al. z Lípy na Malešově, z vladyk Ertl.

Feria po sv. Urbanu 1554.«

Teprve nyní, r. 1554., vstoupil Jindřich Plánský v držení severního, menšího dílu Králova dvora a držel jej až do r. 1560., kdy jej své manželce Ludmile, rozené Sekerkové z Sedčic, za 500 kop. groš. čes. postoupil.

Záznam o tom v deskách zemských čís. 13 v kvaternu trhovém zeleném od r. 1557.—1561. na str. M. 13 toto uvádí:

»Jindřich Plánský z Žeberka a na Velharticích přiznává se, že dědictví své, kus dvoru královského, ležícího v Starém městě pražském, blíže Nové brány, s domem, s placi, s zahradami, s pavlačemi, sklepy suchými i podzemními, s světnicemi, s marštalemí, s pustou lázní a s jinými všemi téhož kusu domu a dvoru, jakž se zdí od druhého většího dvoru královského dělí, s příslušenstvími a také tak, jakž na to vše majestát od nejjasnějšího knížete a pána pana Ferdinanda, voleného římského, uherského a českého krále, krále Jeho Mil., jemu Jindřichovi Plánskému daný ve všem plněji svědčí a o sobě šíře drží a zavírá i se vším s panstvím, tak a v témž plném právě v týchž mezích a hranicích záležití, prodal Lidmile z Sedčic, manželce své a jejím budoucím za 500 kop grošů praž., úplně zaplacených postoupil, etc.

Vloženo v desky zemské v pátek po sv. Voršile 1560.«

Téhož dne učinila Ludmila Plánská z Sedčic vklad do menších desk zemských č. 232, kvaternu menšího zápisného popelatého od r. 1560—1566. na str. C 15, jenž zní:

»Ludmila Plánská z Sedčic přiznává, že jest dlužna dluhu pravého a spravedlivého 100 kop grošů praž. panně Benigně a Marianě Plánské z Žeberka, dcerám svým, a jich budoucím všem spolu zaplatiti má po smrti své a prvě nic, když by bez nich býti nechtěli a pakliby nezaplatila, tehdy oni

všichni spolu, neb jedna z nich budou se moci s jedním komorníkem pražským uvázati v dědictví její Ludmily Plánské v kus dvoru královského, ležícího v Starém městě pražském blíže Nové brány, s domem, s placi, s zahradami, s pavlačemi, sklepy suchými i podzemními, světnicemi, s marštalemí, s pustou lázní a s jinými všemi téhož kusu domu a dvoru, jakž se zdí od druhého většího dvoru královského dělí, s příslušenstvími, tak, jakž sama v držení a užívání jest a to k jmění držení i dání, zastavení, zapsání a učinění, s tím se vším jako svým vlastním dědictvím žádného práva ani které zvláštnosti sobě ani budoucím sobě po smrti své dále na tom všem nepozůstává, a umřelali by která z nich, že díl z mrtvé na živou připadnouti má, pakli by všechny zemřeli, nežli nadepsaná Lidmila Plánská, tehdy táž Ludmila od toho zápisu bude prázdna a svobodna etc.

Stalo se v pátek po sv. Voršile 1560.«

O 30 let později, kdy obě dcery manželů Jindřicha Plánského a Ludmily roz. Sekerkové ze Sedčic byly provdány, po matce zmíněnou část dvora královského prodaly Abrahamovi Hrochovi z Mezilesic za 940 kop grošů českých, tudíž za značně vysokou cenu, z čehož možno souditi, že byly sešlé stavby před tím opraveny, neb i některé části nově vystaveny. Zápis o tom čteme v zemských deskách v kvaternu č. 25 trhovém sivém od r. 1589.—1591 na str. E. 14.:

»Benigna Vartemberská a Mariana Smrčková z Mnichu, sestry vlastní (Plánské) z Žeberka, přiznávají, že dědictví své na ně po dobré paměti Lidmile z Sedčic, máteře jich, příšlé, totiž kus dvoru královského ležícího v Starém městě praž., blíže Nové brány s domem, placi, zahradami, s pavlačemi sklepy suchými i podzemními, světnicemi, s marštalemí, s pustou lázní a s jinými všemi, téhož kusu domu a dvoru, jak se zdí od druhého většího dvoru královského dělí, s příslušenstvími a také tak jakž na to vše majestát od nejjasnějšího knížete a pána pana Ferdinanda, voleného císaře římského, uherského a českého krále, J. Mil. na onen čas J. Mil. královské někdy Jindřichovi Plánskému z Žeberka a na Velharticích otci jejich dán a v desky zemské vloženo, tak jakž desky zemské vkladu téhož kusu dvoru, od téhož někdy Jindřicha Plánského z Žeberka též někdy Ludmile (Plánské) z Sedčic manželce jeho a máteři jich sester jistou zprávou plněji svědčí, a týž vklad v kvaternu trhovém zeleném leta 1560. v pátek po sv. Uršule M 8, to vše v sobě šířeji obsahuje a zavírá i se vši zvolí úplným panstvím.

Tak a v témž plném právě, v týchž mezích a hranicích v nichžto nadepsané dědictví záležití i jak jsou toho oni, Benigna Vartemberská a Mariana Smrčková, sestry vlastní z Žeberka, samy v držení a užívání byly.

A také tak, jakž smlouva trhová mezi stranami učiněná a spečetěná plněji svědčí, žádného práva, panství, ani které zvláštnosti, kromě výminky v též smlouvě doložené, na tom všem sobě ani budoucím svým nepozůstávajíce, prodaly Abrahamovi Hrochovi z Mezilesic a jeho dědicům a budoucím za sumu 940 kop grošů českých úplně a docela zaplacených a jemu jsou téhož dědictví ihned dědičky postoupily.

Ve středu den sv. Valentína 1590.«

Když Abraham Hroch z Mezilesic zemřel, dědil severní část při dnešní ulici Královské jeho syn, Jan Hroch, načež r. 1604. tuto část novými stavbami značně zlepšenou prodal Janovi Hruškovi z Března na Peruci a Selmicích za 3000 kop českých grošů.

Kvatern č. 132 trhoví zlatý od r. 1603.—1605. na str. J. 13 o tom blíže udává:

»Jan Hroch z Mezilesic přiznává, že jest dědictví své zpupné a nezávadné, totiž kus dvora řečeného královského, ležícího v Starém městě praž. blíže Nové brány s domem obnoveným, a stavením s placi, s zahradami, s pavlačemi i s tou pavlačí, kteráž od téhož domu přes ulici k věži staré na druhé straně též ulice ležící se vztahuje, (to jest dle našeho soudu věž brány sv. Benediktské v dnešní Královské ulici) a jakž v též věži do zdi trámy založena jest, se sklepy suchými a podzemními, světnicemi, komorami, s marštalem, s pustou lázní, studnicí v témž dvoře nedávno udělanou a s jinými všemi v témž kusu dvoru a domu, takž jakž se zdmi od druhého většího dvoru královského dělí, a k ulici u Nové brány dosahuje, pokojemi a příslušenstvím, jakž v své ohradě jest, i s tou pavlačí přes ulici, též s tím stavením a pokojemi, kdež nyní někteří řemeslníci v nájmách zůstávají, též s obojími vraty, kterými se po obou stranách z ulic do téhož dvoru vchází, s jiným vším téhož kusu domu a dvoru, jak se od druhého většího dvoru královského dělí, příslušenstvím, tak jakž desky zemské někdy Abrahamovi Hrochovi z Mezilesic od někdy Benigny Vartmberské a Mariany Smrčkové, sester vlastních z Žeberka, v Kvaternu trhovém sívém leta 1590. ve středu den sv. Valentina E 15 plněji svědčí a on, Jan Hroch z Mezilesic, po témž někdy Abrahamovi Hrochovi z Mezilesic, otcí svým, toho na díl svůj dostavše, v držení a užívání byl a také tak, jakž smlouva trhová spečetěna o to mezi stranami učiněno, to vše v sobě šířeji obsahuje a zavírá i se vši svolí s plným panstvím, v týchž mezích a hranicích, v nichž to nadepsané dědictví záleží, žádného práva, panství ani které zvláštnosti sobě ani budoucím svým na tom na všem tudíž dále nepozůstávajíce, prodal Janovi Hruškovi z Března na Peruci a Selmicích dědicům a budoucím za sumu 3000 kop grošů českých úplně a docela zaplacených a jemu téhož nadepsaného dědictví ihned dědicky postoupil. etc.

V sobotu po svatých Petru a Pavlu 1604.«

V uvedené trhové smlouvě činí se zmínka o nájemnících, kteří bydlí v této části Králova Dvora, a z jich vyjmenování²⁵⁾ seznáváme, že byla tehda severní část Králova Dvora obydlena řemeslníky a chudinou. Jména jejich jsou: »Václav Bečvář, Jan Koruna, krejčí, Albrecht Krejčí, Hans Němec, krejčí, Tuma, postřihač, Vavřinec, drvoštep, Magdalena Zeláková, Jaroš, přísežný krejčí, Kristina, podruhyně, Jan Stolička, Anna, hokyně, Pavel, šenkýř, Anýžka, šenkýřka, Jan, krejčí, Jakub, krčmář, Matěj, krosnář, Anna Filipka, Mikuláš Čeněk, pokrývač, Vavřinec v omastku handluje, nemá městského práva, Šimon hluchý, Jan Fausek, krejčí, Kryštof, krejčí, Kateřina Jílková na den dělá, Václav, hrnčíř, Václav, forman, Matouš, zámečník, Lída, stará hokyně, Matouš kameník, Dorota, kořenářka a čtyři jiní nádeníci.«

²⁵⁾ Archiv města Prahy: Č. 324. Chaos rerum memorabilium II. Nájemníků a podruhů ve čtvrti Týnské z r. 1603. ve středu den sv. Alžběty sepsaných na str. 429.

Od dnešní Prašné brány směrem na západ proti ulici na Příkopě stávaly městské hradby na půdě staroměstské, za nimi byl městský příkop a val a mezi valem a ulicí Celetnou, od domu u mince (dnes č. pop. 587—I.) až zase ku Prašné bráně, byla zahrada a v ní stál dům, dnešní č. pop. 586—I., východně od mince, jenž původně kdysi i se zahradou, valem a příkopem patřil též ke dvoru královskému až do druhé polovice 16. století. Přístup do tohoto příkopu a zahrady také byl pavlačí přes ulici Celetnou z Králova dvora, do staré věže a bývalé brány těsně u Nové brány, resp. Prašné věže stojící.

Stará tato brána a věž, i když byla vedlejší nová brána Rejskem zbudována, nebyla zbořena, a vidíme ji zřejmě na Sadelerově rytině, pohledu na Prahu z r. 1606. Kdy byla zbořena není známo.

Roku 1909, když chodník mezi Prašnou bránou a vedle stojícím přízemním stavením, kde jest knihkupec, byl pro vodovod rozkopán, viděl jsem těsně u Prašné brány na západ v Celetné ulici mělce pod šamotovým chodníkem zdivo z tesaných kvádrů, pocházející na jisto z bývalé brány z 13. stol.

Dům vedle mince, dnešní č. pop. 586—I., s příkopy, zahradou a starou bránou a věží v Celetné ulici měl r. 1604 Daniel Hroch z Mezilesic (dle desk zemských čís. 179 str. C 8), který dal tento majetek do zástavy Janu Hruškovi z Března a na Peruci ve 300 kopách miš. :

— — »Domeček svůj dědičný s věží starou pustou, s cihlami přikrytou, s pavlačí při ní šindelem přikrytou, kteráž u téže věže podle samé ulice na zdi staré, hlavní, kteráž domečku a věži náležitě, stojí — v kterémžto místě při témž domečku a věži podle zprávy lidské jest někdy za předešlých králův českých lev chovával — — — atd.

V pátek po sv. Tomáši 1604.«

Zajisté zajímavá to zpráva o lvu, jenž chován v městském příkopu proti dnešnímu hotelu u Černého koně. Zprávy o lvu a o jeho opatrovníku, zvaném levmistru, nalézáme ve zprávách 15.—17. stol. častěji při popisu hradu král. na Hradčanech. Lev byl zajisté proto v úctě a chován při dvoře králů českých, poněvadž jej mají Čechy ve svém znaku, tak jako Rožmberkové chovali na Krumlově v příkopu medvědy, jichž také co strážců znaku svého užívali.

O domě č. pop. 586—I. a o měst. příkopě nalézáme další zprávy v deskách zemských čís. 93 na str. L 6 r. 1606.

Po Janovi Hruškovi z Března dědil syn Adam Hruška z Března zmíněnou severní menší část královského dvora proti ulici Královské ležící, že však se r. 1619.—1620. účastnil odboje stavů českých proti císaři Ferdinandovi II., byl při konfiskační komisi dle královské výpovědi ze dne 17. března 1623. odsouzen k ztrátě třetiny dílu jmění.²⁶⁾

Dle desk zemských čís. 307. Památný, ořechový druhý od 1651.—1652. na str. B. 10 zapsán je prodej domu Hruškovského:

»Leta Páně 1625. dne 6. března prodávají zřízení císařští komisaři a radové české komory dům, jenž slove Hruškovský i s druhým domkem obno-

²⁶⁾ Tomáš Bílek: Dějiny konfiskací v Čechách z r. 1882, díl I., str. 190.

veným, též s pavlačí přes cestu, jako i s těmi krámy, v nichž řemeslníci v nájmu naničky jsou, ležícím v Starém městě praž. blíže Nové brány se zahradami a sumou vším příslušenstvím, tak jakž v své ohradě jest a Adamovi Hendrychovi Hruškovi z Března náležel, jehož jest on po někdy Janovi Hruškovi z Března, otci svém, v držení a užívání byl, a jakž jemu desky zemské, od někdy Jana Hrocha z Mezilesic v kvaternu trhovém zlatém leta 1694 v sobotu po sv. Petru a Pavlu d. 13 na týž dům plněji svědčí, *pro jeho Adama Hendrycha Hrušky, proti Jeho Mil. císařské provinění, na Jeho Mil. Cís. spravedlivě připadl*, kterýžto dům jménem a na místě Jeho Mil. Cís. svrchupsaní císařští komisaři, prodali jsme a touto smlouvou prodáváme osvícené kněžně paní a paní Polixeně kněžně z Lobkovic, rozené z Pernšteina, na Roudnici nad Labem a Lytomyšli, dědicům a budoucím Její Mil. za 7000 rýn. zcela zaplacených, s tím vším právem vlastním, zpupným, svobodným, nezávadným, jakž nadepsané dědictví náleží, etc.

Tato smlouva v desky zemské vložena dne 8. Máje 1648. Druhou větší část Králova dvora, kde stával palác s průčelím proti dnešnímu Josefskému náměstí až k Prašné bráně, a s druhým průčelím do Celetné ulice, daroval král Ferdinand I. r. 1554. Ladislavu z Lobkovic na Chlumci, ustanovil pouze, aby tento darovaný díl si ze zástavy, do které dán byl, dříve sám vyplatil.

Čteme tak v kvaternu č. 127. trhovém, rozínovém od roku 1505.—1597. na str. L. 30.:

»My Ferdinand, z boží Milosti římský král, uherský, český král etc. — oznamujeme tímto listem všem, že jsme prošeni od urozeného Ladislava z Lobkovic na Chlumci, dvoru našeho v království českém maršálka a presidenta nad apelacemi, věrného milého, abychom mu *na dvoru našem královským ležícím v Starém městě pražském výplatu a potom i dědictví dáti ráčili*.

K jehožto ponížené prosbě naklonění jsouce a zvláště pak prohlédajíce k jeho dávným věrným a pilným službám, které jest nám dotčený Ladislav vždycky rád činil a činiti nepřestává, s dobrým rozmyslem našim, jistým vědomím mocí královské v Čechách a s radou věrných našich milých dalí jsme, a tímto listem dáváme jmenovanému Ladislavu z Lobkovic na dotčeném dvoru našem, pokudž v svém okrsku jest a co ještě k němu mimo prvnější dání naše urozenému Jindřichovi Plánskému z Žeberka, hejtmanu našemu Menšího města praž. věrnému milému, k tomu dvoru zůstává a náleží, výplatu i také dědictví, tak aby on Ladislav neb jeho dědicové a budoucí, ten dvůr královský se vším a všelijakým jeho příslušenstvím v sumách jistých, ač jsou-li které na něm spravedlivě a pořádně zapsané; i jinak vyplatiti mohl, a vejda v jeho držení, on i dědicové jeho i budoucí tak v té svobodě jakž nyní svobodný jest, měl, držel, užíval, v něm vedle libosti své stavěl, dal, prodal, směnil a s tím jako s svým dědictvím učinil a učiniti mohl bez naší, dědicův našich i budoucích králův českých.

Poroučíme ouředníkům i soudcům zemským, aby to v desky zemské vloženo bylo. Ac:

Dáno na Poděbradech v pátek na den povýšení sv. kříže leta 1554. — Ferdinand.

Volf z Vřesovic. Hanuš z Renšperku. Kašpar z Granova.
Lidl.

Vloženo do desk v pátek po neděli Reminiscere 1597.«

Tento větší díl Králova dvora zůstal v držení rodiny Lobkovické až do r. 1631., kdy prodán Arnoštu kardinálu z Harrachu, arcibiskupu pražskému, i s dílem severním, menším. V kvaternu čís. 304. Památném cypřišovém zeleném prvním z r. 1645. na str. C. 2. zapsán tento trh:

»Leta 1631., v outerý 27. máje, stala se smlouva dobrovolná a trh celý dokonalejší a to mezi nejdůstojnějším a osvíceným knížetem a pánem panem Arnoštem, sv. římského kostela kardinálem z Harrachu, arcibiskupem pražským, svatě stolice apoštolské legátem, J. Mil. císaře římského tajnou radou a nejvyšším jeneralmistrem křížovníků s červenou hvězdou v Čechách, na Moravě, Slezsku a Polsku *kupujícím s jedné*, a osvícenou kněžnou a paní paní Polixenou Lobkovskou rozenou z Pernštejna, paní na Roudnici nad Labem, též osvíceným knížetem a pánem panem Václavem Františkem Eusebiem sv. římské říše knížetem z Lobkovic, pánem na Šternštejně, Neustattu, Rybnicích a Holejšově, takže jsou dotčeni J. Mil. kněžna a J. Mil. kníže z Lobkovic, *dům slove Hruškovský* i s druhým domkem obnoveným, ráčili prodati a touto smlouvou prodati ráčí, předně J. Mil. kněžna z Lobkovic . . (kus řádky vynecháno v orig.) též s pavlačí přes cestu, pokoje jako i s těmi krámy, v nichž řemeslníci naničko v nájmu jsou, ležícím v Starém městě pražském blíže Nové brány se zahradami a sumou se vším příslušenstvím, jak to v své ohradě jest, a dotčené J. Mil. kněžně, smlouvou od J. M. Cís. skrze jisté pány komisaře v letu 1625.: dne 16. března prodán a nač se vklad od někdy Jana Hrocha z Mezilesic Janovi Hruškovi, kterýž v deskách zemských do kvaternu trhového zlatého leta 1604. v sobotu po sv. Petru a Pavlu str. d. 13 na týž dům vykonaný vztahuje, nic v něm nevymínujíc.

A ačkoliv táž smlouva vedle výminky v ní doložené posavad od J. M. C. ratifikována a vklad téhož domu v desky zemské J. Mil. kněžně vykonán není, však ráčí se v to J. Mil. kněžna uvolovati a touto smlouvou s dědici a budoucími zavazovati, touž ratifikací a tolikéž vklad sobě mezi tímto časem a sv. Havlem nejprve příštím způsobiti a po dosažení toho J. Milosti knížeti panu kardinálu zase se vším jeho příslušenstvím v desky zemské vložiti a J. Milost kníže z Lobkovic *dvůr slove Králový dvůr* též v Starém městě praž. ležící, se vším k tomu příslušenstvím nic nevyjímajíc, jakž od starodávna jeho předkové J. Mil. knížete v držení a užívání býval a sobě jej za dědičný, zpupný a nezávadný od J. M. cís. Ferdinanda, z Boží Mil. římského císaře, daný mají, jakž nadání neb relati v deskách zemských v kvaternu trhovém rozínovém leta 1597. v pátek po neděli Reminiscere L. 30 to sebou přináší a plněji svědčí.

A to dotčenému J. Mil. knížeti panu kardinálovi za sumu 15.428 kop míšenských, 40 krejcarů, a to k jmění, držení, dání, prodání, a s tím jakž svým vlastním učinění, dáleji sobě na týchž domech žádného práva a spravedlnosti

na díle neb na všem ani dědicům a budoucím J. Mil. nepozůstává, nýbrž J. Mil. kníže pan kardinál, jakožto již svým vlastním, moc činiti, míti ráci, co se J. Mil. líbiti bude.

Kteroužto sumu svrchu dotknutou J. Mil. kníže pan kardinál, neb držitelové týchž domův po smrti jeho, ač by jeho pán Bůh od smrti uchovati neráčil, týmž J. Mil. prodávajícím buď jednomu neb oboum, takto platiti míti ráci:

Hned při actum této smlouvy dal a položil hotově p. kardinál 3000 kop míšenských.

Ostatní pak pozůstávající sumu, to jest 12.428 kop míš. 40 krejcarů, vše bez úrokův takto odvozovati má:

Na den sv. Havla nejprve přítomného r. 1631 . . . = 3107 kop 10 krejc.

Item na den sv. Jiří 1632 . . . = 3107 kop 10 krejc.

Item na den sv. Havla 1632 . . . = 3107 kop 10 krejc.

na den sv. Jiří léta 1633 posledních . . . = 3107 kop 10 krejc.

dáti a zaplatiti míti ráci.

Kdyby se tak nestalo, mohou prodávající zvodem domů se opět ujmouti. etc.

Stalo se tak léta a dne svrchupsaného.

A. Card. z Harrachu.

W. K. z Lobkowicz.

Vloženo do desk zemských ve čtvrtek po sv. Mikuláši, to jest 7. Decembris 1645.◀

Tímto trhem scelen menší severní díl Králova dvora s jižním větším dílem opět v jeden celek, až na jednu malou částku z menšího severního kusu, která r. 1597. byla odprodána — Janovi Hendrichovi z Frankšteina.

V kvaternu č. 1084. menším zápisným, brunátným od r. 1587. na str. S 8. zapísán trh:

»Zděnek z Lobkovic na Chlumci a Jistebnici, J. M. cis. dvorská rada, přiznává, že jest dlužen dluhu pravého a spravedlivého 15 kop grošů pražských, českých, Janovi Hendrichovi z Frankssteyna a jeho dědicům a budoucím, v kterémžto dluhu postoupil jest jemu a tímto zápisem *postupuje díl a kus dědictví svého někdy dvoru královského, jmenovitě to všechno stavení a věži, kteráž postavena jest v zahradě téhož Jana Hendricha v příkopích Starého města praž., naproti kostelu sv. Benedikta fortny a rohu ležící, od někdy Jana staršího z Lobkovic na Točnicku koupené, se všemi zdmi a grunty, na nichž takové stavení stojí, i s tím vším, což mezi těmi zdmi jest, se vši zvolí a s plným panstvím a to k jmění, držení, dání, prodání, s tím se vším jako svým vlastním v témž právě a dědictví žádného práva ani kteréž vlastnosti sobě ani dědicům budoucím svým v nadepsaném dědictví nepozůstávajíce.*

V outerý po neděli Laetare 1597.◀

Tuto zbývající malou část Králova dvora přikoupil r. 1659. kardinál Harrach za 200 zl. rýnských od Jana Gottfrieda z Arnova dle kvaternu čís. 313 v Památném nebeském třetím od 1660—1662 str. C 18.:◀

»Leta Páně 1659. dne 6. Octobris stala se smlouva a trh celý dokonalý mezi Vysoce důstojným a osvíceným knížetem a pánem panem Arnoštem Adalbertem, sv. římské církve sv. Praxedis presbyterus kardinálem z Harrachu arcibiskupem

pražským etc. kupujícím z jedné, a urozeným panem Janem Gottfriedem Syttem z Arnova, prodávajícím z strany druhé a to taková:

Jakož jest někdy dobré paměti uroz. pan pan Zděnek z Lobkovic na Chlumci a Jistebnici, *díl a kus dědictví svého, někdy dvoru královského*, jmenovitě to všechno stavení a věži, kteráž postavena jest v zahradě Jana Hendricha z Frankssteina v příkopích Starého města praž., *naproti kostelu sv. Benedikta fortny a rohu ležící*, od někdy pana Jana z Lobkovic na Točnicku koupené, se všemi zdmi a grunty, na nichž takové stavení stojí, i s tím se vším, což mezi těma zdmi jest, se vši zvolí a plným panstvím, k jmění držení, dání, prodání, zastavení, zapsání a se vším, jak se svým vlastním nahoře psanému Janovi Hendrichovi z Frankssteina postoupil a odevzdal, jakž téže postoupení v deskách zemských v kvaternu menším zápisném brunátném leta 1597. v outerý po neděli Laetare S 8. plněji svědčí.

Potomně týž Jan Hendrich z Frankssteina takové stavení a dědictví někdy dvoru královského postoupil jest a odevzdal Marianě, manželce své, jakž zápis v deskách zemských v kvaternu zápisném stříbrném leta 1617. v pátek po neděli Exaudi K. 20 to v sobě šíř obsahuje a zavírá.

Po jejížto smrti všechn a všelijaký mohovitý i nemohovitý statek právem nápadním na Markétu Ryngerovou z Nysdorfu hornici, tetu její, dle vznešené výpovědi při právě Starého města praž. 27 Martii 1635. a na to stalé confirmaci od tribunálu appellationum 22 Octobris 1635. jest přišel a připadl, a učinice táž Markéta Ryngerová kšaft a pořizení, takovým jest všechnu a všelijakou pozůstalost Marii Magdaleně Syttové, dceři své, a vnuku jejímu Janovi Gottfriedovi Syttovi a na díle manželé svému Isaiášovi Ryngerovi, na ten však způsob, aby po jeho smrti také i jeho díl, na touž Marii Magdalenu Syttovou, dceru její, a na vnuka již nahoře psaného, přišel a připadl, odkázala, jakž týž kšaft a publikování jeho při právě města Hory Kutné z Februarii 1638. to v sobě šíř obsahuje a zavírá.

Takže po smrti dotčené Marie Magdaleny on, Jan Gottfried Sytt z Arnova, jakožto vlastní syn a dědic všeho a všelijakého statku po ni pozůstalého, takové stavení právem synovským a dědickým, vedle jinší pozůstalosti jest zdědil a jej v pořádném držení a užívání zůstává.

Kterýžto již často dotčený domek neb stavení nahořepsaný Jan Gottfried Sytt z Arnova prodal jest a touto smlouvou prodává Jeho knížecí Eminenci panu panu kardinálovi z Harrachu, arcibiskupu pražskému, též budoucím arcibiskupům pražským, *tak aby zase k Královému dvoru* a k seminarium příslušelo a přináleželo, a to za sumu 200 zl. rýnských, hned zcela a zouplna zaplacených etc. Card. z Harrachů.

Johann Gottfried Sytt von Arnau.

Vloženo v desky zemské v pondělí po neděli Sexagesima, to jest 21 Februarii 1661.◀

Ve XIV. a XV. století patřila ke Královu dvoru i ona část půdy, na níž jsou dnes domy západně (od kadetní školy č. p. 654-I.) do ulice Královodvorské a Celetné, proti hotelu »U zlatého anděla«, totiž č. p. 653-I. »Černý orel«, č. p. 652-I. »U tří sekyrek«, a č. p. 585-I. Soudíme tak z darování krále Ladislava, jež učinil na den

sv. Františka r. 1454., dle kterého daroval Pračkoví z Kunstatu dům nárožní proti domu Hankovu. (Viz archiv města Prahy, sbírka listin I. — 288/1.) —

Kardinal Arnošt hrabě z Harrachu, arcibiskup pražský, zakoupil bývalý Králův dvůr, aby tam zřídil kněžský seminář pro studující mládež, jež by se chtěla duchovnímu stavu věnovati.

Seminář měl odchovati kněžstvo pro fary arcibiskupské diecese a pro jiné klášterní řehole, čímž se chtěl Harrach vymaniti z odvislosti Jesuitů u sv. Klimenta v Praze, kteří ovládali tehdejší theologickou fakultu pražské university. S úpravou místností pro přednášky a obydlí seminaristů započal ještě r. 1631., avšak téhož roku na podzim zmocnili se Sasové Prahy, vydrancovali seminář sotva nuzně zařízený, zničili tu všechn nábytek, čímž učiněna škoda několika tisíc zlatých.

Následkem toho a pro různé nepokoje započato v semináři s přednáškami a vyučováním teprve r. 1636., kde jako profesori přednášeli řeholníci z praž. klášterů zejména blízkých Hybernů.

Na to r. 1639. vtrhl vítězně švédský vůdce Banner do Čech sváděje vítězné bitky s vojskem císařským, zejména u Brandýsa nad Labem, odkudž přivezeno v listopadu do Prahy množství raněných císařských vojáků, z nichž bylo pak 300 v semináři v Králově dvoře ošetřováno po osm měsíců.

Jak tito řádili, seznáváme z dopisu ředitele semináře, jenž o tom podává 1. prosince r. 1639. arcibiskupu následující zprávu: »Velké škody způsobili vojáci, lavice i schody spálili, okna a almary roztloukli, komůrky z prken pro 62 alumnův udělané zbořili. V každé z nich byl stoleček, stolice a lože. Prkna vytrhali a kamna dnes boří«.

Teprve v létě r. 1640. mohli se alumnové zase do semináře navrátiti.

Když pak v bitvě u Jankova, dne 6. března r. 1645., byl císařský general Götz od Švédů poražen a Praha očekávala brzký příchod Švédů před Prahu, tu ze všeobecného strachu před nepřítelem seminář uzavřen a alumnové posláni na venek.

Také za obležení Prahy od Švédů r. 1648. zastaveny přednášky v semináři, do jehož budovy padlo 15 kulí, aniž by však uškodily.

Harrach chtěl míti při semináři zahradu pro zotavení alumnů. K tomu účelu zdála se mu prostora příkopů městských u Králova dvora proti dnešnímu Josefskému náměstí malou a nedostatečnou.

Vymohl si tudíž na magistrátu obce Starého města pražského povolení, aby příkopy mohl zasypati, a zároveň jednal již r. 1631. o to, aby prostor za příkopy do Josefského náměstí mohl získati a přikoupiti k seminářské zahradě.

Pro nepokoje a válečná léta uskutečnila se tato myšlenka teprve dne 3. září roku 1647. Dle tržové smlouvy zapsané v čísle 2204 knihy kontraktů viridi čís. 14 Nového města pražského na str. 368, velebný kněz Kryšpín z Hradiště, opat kláštera Strahovského a světicí biskup arcibisk. praž., jako zástupce arcibisk. Harracha koupil od starších osady záduší kostela sv. Jindřicha jisté místo *za Novou Branou* (Prašnou) a *za zdí, kterouž předešle příkopové hrazeny bývaly a na dále ještě stojící* náležejícího někdy urozenému pánu Vladislavovi Václavovi Bezdrůžickému z Kolo-vrat, od téhož pak urozenému panu Jindřichovi z Choemic starším osadním k záduší sv. Jindřicha (r. 1539.) darovaného.

Místo toto, které Harrach přikupoval, bylo 258 loket dlouhé, a v předu od Nové brány (Prašné) počnouc bylo 20 loket, v prostředku 10 loket, a na konci ke Královské ulici při někdejší zahradě uroz. Kašpara Sytta z Arnova bylo 12 loket široké.

Ujednaná tržová cena obnášela 300 zl. rýn., kteroužto sumu měli prodávající správcové záduší na opravu kostela sv. Jindřicha věnovati.

Poněvač však obec Nového města praž. měla v odprodaném pozemku dřevěné potrubí na rozvádění vody z Novomlýnské vodárny, a toto potrubí bylo nutno vykopat a přeložit, aby nešlo seminářskou zahradou, ujednáno dne 11. května r. 1647. mezi obcí Nového města praž. a zástupcem arcibiskupa Harracha, že kupující na svůj náklad zmíněné vodní potrubí na obecní pozemek přeloží. (Viz o tom zápis v archivu města Prahy, č. 413 Manual panský Nového města praž. z let 1624. na str. 338.) —

Jest asi málo známo, že většina půdy, kterou dnešní Josefské náměstí zabírá mezi kasárnami, klášterem sv. Josefa a mezi bývalým Královým dvorem, od r. 1539 až do dnes patří dosud k záduší kostela sv. Josefa.

Bližší o tom seznati můžeme z monografie vydané farářem Karlem Navrátilem r. 1869. pod názvem: »Paměti kostela sv. Jindřicha na Novém městě praž.« na str. 72—74.

Nově přikoupené místo za příkopem a hradbami staroměstskými dal Harrach zděnou hradbou obehnati a příkopy městské proti Josefskému náměstí zasypati. Tyto byly průměrně nahoře přes 18 metrů, dole as 16 metrů široké a 7-54 metrů hluboké, pod dnešní úrovní Josefského náměstí.

Stěny příkopů byly jak se našlo zděné, avšak síla zdí byla poměrně slabá.

Dno příkopů bylo nedlážděno, jak zjištěno, když se půda v těchto místech kopala. Nález tento byl Soupisnou komisí náležitě zaměřen.

Když pak r. 1857. stavěny protější kasárny na Josefském náměstí, sbourána za příčinou regulace tohoto náměstí ohradní zeď od Králova dvora proti Josefskému náměstí a postavena na zad nová ohradní zeď od bývalých krámků u Prašné brány v rovné čáře proti Damenštiftu č. p. 655-I., čímž dosti mnoho půdy od Králova dvora obci na náměstí postoupeno.

(Viz časopis »Bohemia« ze dne 1. října r. 1858.)

Na zakoupení Králova dvora pro arcibiskupský seminář obdržel Harrach z Říma od kongregace de propaganda fide 18.000 zl. rýn., čili 15.428 kop 40 krejcarů, a na zařízení semináře ze solní kasy 20.000 zl. rýn.

Jesuité pražští velice žehrali na to, že v Králově dvoře byl zřízen samostatný arcibiskupský seminář, a žalovali císaři Ferdinandu III., že jedině jim dle daných privilegií patří vyučování alumnů a udílení doktorátu.

Proti tomu se arcibiskup Harrach bránil u císaře spisem latinským, který nelibě byl od císaře přijat a Harrachovi poručeno, aby dle zřízení království českého, psal budoucně ke dvoru buď česky nebo německy, načež týž později užíval v dopisech svých ku císařskému dvoru němčiny, poněvač češtinu málo znal.

Že mu ležel zdar arcibiskupského semináře na srdci, dokázal Arnošt hrabě Harrach svým testamentem, dle kterého odkázal semináři 20.000 zl. rýn. Zemřel 25. října 1667. ve Vídni, kde byl i pochován.²⁷⁾

Za arcibiskupa Matouše Sobka z Bílenberka vystavěno bylo r. 1673. nové křídlo budovy seminářské do ulice Královské, avšak při velkém požáru Prahy, od francouzských palíčů 21. července 1689. založeném, zachvácen i seminář v Králově dvoře a z větší části shořel.

Záhy na to, za arcibiskupa Jana Fridricha hraběte z Valdštejna, byl Králův dvůr opět nově zbudován. Zejména vystavěna velká dvoupatrová budova s hlavním průčelím k Josefskému náměstí s kostelem sv. Vojtěcha, pak křídlo od hlavní budovy na západ, k č. p. 653-I., kde byl v přízemí velký sál, patrně refektář. Štuková výzdoba klenby tohoto sálu však dle svých tvarů barokních ukazuje na dobu mladší, as 1700—1720.

Sál ten nebyl (jak v půdorysu na str. 35. II. svazku »Zpráv Soupisné komise« pod písmenou *d* poznamenáno) v té velikosti jako za naší doby, kdy byl kadetní školou používán, nýbrž byly to původně sály dva, a sice refektář a druhý o něco menší sál.

Na půdorysu průčelní budovy do Josefského náměstí, na str. 35. tamtéž vidíme neobyčejně silné zdi budovy v střední části, které pravděpodobně pocházejí ještě z původního sídla královského.

Po délce všech sálů a pokojů mimo menší část západní, jsou chodby, ze kterých bylo možno do všech místností vstoupiti, jak toho potřeba semináře vyžadovala, a máme za to, že jsou to vesměs stavby z konce 17. a počátku 18. stol. a že ze staveb bývalého Králova dvora nic nebylo zachováno do let 1902—1903, kdy byly královské kasárny sbořeny.

U hlavní budovy semináře na jižní straně při Prašné bráně postaven byl malý kostel ku cti sv. Vojtěcha. Kdy byl po ohni založen, nevíme; nejspíše to bylo roku 1694., kterýžto letopočet vytesán je ve vlysu nad hlavními dveřmi kostela. (Vyobrazení str. 43. II. svazku »Zpráv Soupisné komise«.)

Erb Valdštejnský ve štuku s emblemy provedený naznačuje budovatele arcibiskupa Jana Fridricha hraběte z Valdštejna.

Stavba kostela dokončena byla r. 1697., 16. června kostel vysvěcen nemaje ještě hlavního oltáře, jenž teprve r. 1705. postaven a vysvěcen. Postaven byl nákladem farářů, kteří zde někdy v semináři studovali. Hlavní oltářní obraz sv. Vojtěcha maloval dovedný slezský malíř Michal Leopold Willmann.

R. 1701. dne 24. července posvěceny v kostele dva postranní oltáře a sice v levo na straně evangelia oltář sv. Jana evangelisty, a druhý v pravo sv. Jana Nepomuckého, jenž tehda ještě nebyl za svatého prohlášen, avšak uctíván již byl.

Obrazy obou postranních oltářů maloval taktéž slezský malíř Jan Křištof Liška. Zvony na sanktusové vížce posvěceny dne 1. srpna r. 1697.

R. 1744. dobyli Prusové Prahy, načež mimo jiné vojenské kontribuce uložili městům pražským daň ze zvonů klášterů a kostelů a sice v částce 5717 zlatých 17 krejcarů 6/7 denáru.

²⁷⁾ Dr. Ant. Krásl: Arnošt hrabě Harrach, tiskem z r. 1886., str. 157—198.

Arcibiskupská kancelář rozvrhla daň a tu dle vyměření ze dne 5. října 1744. přišlo k placení na seminář při Králově dvoře 56 zl., na ředitele semináře 15 zl. a na představeného alumnů 2 zl. 15 krejcarů.²⁸⁾

Zároveň učinili Prusové ze semináře vojenskou nemocnici a poručeno magistrátu Starého města pražského dne 29. října r. 1744., aby potřebné dříví k topení pro špitál, jakož i 28 mužů k obsluze nemocných dodal.²⁹⁾

Když pak r. 1773. řád Jesuitů byl zrušen, kolej Klementinská na Starém městě pražském byla vyprázdněna a stála několik let nepoužita, přeložen byl seminář s dorozuměním tehdejšího arcibiskupa a vlády r. 1777. z Králova dvora do Klementina a dány mu k dispozici kostely sv. Salvatora a sv. Klimenta v dnešní Karlově ulici, kde až dosud seminář jest. Šat tehdejších alumnů sestával z modrého šatů, modré stuhy přes pás a modrého pláště s červeným límcem.

Po r. 1777. zabral stát arcibiskupský seminář v Králově dvoře, umístil v něm vojsko, granátníky, a z kostela sv. Vojtěcha učiněno skladiště vojenských postelí, při čemž dva postranní oltáře odstraněny.

R. 1804. skladiště postelí zrušeno a dnem 24. dubna 1804. stal se kostel sv. Vojtěcha v Králově dvoře kostelem pražské vojenské posádky a zůstal jím až do r. 1900. Dva obrazy z postranních oltářů od Willmanna a Lišky byly opět od r. 1804. v kostele na zdi zavěšeny, oba oltáře však tehda někam prodány.

V týdnu o svátcích velikonočních vždy stavěn zde v kostele oltář ze samých zbraní vojenských dovedně zhotovený a na Bílou sobotu v 5 hodin odpoledne odbývána zde slavnost »vzkříšení« s průvodem přes třídu »na Příkopě«, což se dalo až asi do r. 1898 s velkou vojenskou okázalostí.

Jméno »arcibiskupský seminář« zaniklo od té doby, co tam přišlo vojsko a pomalu nazýván bývalý Králův dvůr »Královskými kasárnami«, a na to, když na podzim r. 1869. zřízena zde vojenská kadetní škola, z níž před tím se vojsko vystěhovalo, tu se opět ujal nový název: »Kadetní škola«, neb »Kadetka«.

Kadetní škola zde setrvala od r. 1869. až do konce srpna r. 1900., načež téhož roku na zimu přestěhovala se do své nové budovy na Hradčanech u Bruské brány. Hlavní oltář kostela sv. Vojtěcha přenesen a postaven v nynějším vojenském kostele sv. Jana Nep. na Hradčanech.

R. 1899. koupila Živnostenská banka od vojenského eráru ve Vídni bývalý Králův dvůr, čili Kadetní školu č. p. 654-I., ve výměře asi 14370 čtverečných metrů dle nespolehlivého udání za 2,600.000 K. (V pozemkových knihách není tržová cena vyznačena.)

Obec pražská také o získání této budovy se ucházela, ale její nabídka prý byla nižší, tudíž nebyla přijata.

Dne 6. prosince r. 1900 převzala Živnostenská banka od vojenského eráru realitu č. p. 654-I., načež si dala vypracovati parcelační plán na rozprodání stavebních míst tohoto objektu.

Než přistoupeno k bourání Kadetní školy, využito různé místnosti budov neb velkého nádvoří proti Josefskému náměstí.

²⁸⁾ Archiv města Prahy: Sběrka listin, čís. I. — 304/54.

²⁹⁾ Archiv města Prahy, Sběrka listin, čís. I. — 304/122.

Koncem června r. 1902, o slavnosti všesokolské na Letné, bylo v Kadetní škole ubytováno více než 1000 Sokolů po tři dny, k čemuž obec pražská půjčila slamníky.

R. 1901. vystavoval akadem. malíř Václav Sochor v kostele sv. Vojtěcha po kolik neděl svůj velký obraz bitvu u Střezetic r. 1866. Za příčinou lepšího osvětlení obrazu bylo jedno okno hlavní lodi probouráno a zvětšeno, jakož i nové dvěře do kostela co druhý ochranný vchod se strany jižní proti Celetné ulici zřízeny.

(Viz pohled kostela sv. Vojtěcha na str. 41. II. svazku »Zpráv«.)

V prosinci r. 1901 a v lednu r. 1902 byl dvůr Kadetní školy proti náměstí Josefskému upraven na kluziště a používán od nájemce p. Jana Tacheziho.

Na to r. 1902—1903. stála zde velká bouda, v níž se produkoval Schumannův cirkus z Berlína. I druhého r. 1903—1904. byl zde cirkus.

Konečně nadešla doba, kdy mohla býti bývalá Kadetní škola sbourána.

Živnostenská banka pro Čechy Moravu a Slezsko zadala tuto práci smlouvou ze dne 3. července r. 1902 Ferdinandu Korbovi, zednickému mistru na Malé straně č. p. 100., s tím výslovným zněním, aby veškeré budovy na svůj náklad sboural a veškerý získaný materiál, který se stává jeho majetkem, ze staveniště odvezl a se zemí slovnal.

Jako náhrada dána mu 12.000 K a banka si pouze vyhradila, aby veškeré starožitnosti a poklady, které by se tu najíti mohly, připadly do jejího vlastnictví, mimo to si vymínila kříž s kostela a dvěře od sakristie.

S bouráním Královských kasáren bylo započato dne 4. července r. 1902., a dle úředního hlášení bylo bourání skončeno 24. srpna r. 1903. Kostel sv. Vojtěcha ze všech budov sbourán naposled.

Při bourání, které jsem sledoval, nenalezalo se nic v líci zdí, neb pod omítkou, co by bylo pocházelo z bývalého Králova dvora ze stol. XIV—XV., a jest tudíž zřejmo, že veškeré tyto stavby pocházely z XVII. a XVIII. stol.

Avšak uprostřed zdí, jež se na hlavním stavení proti Josefskému náměstí bouraly a tam někdy jako stavební materiál zazděny byly, našly se asi dvě řůry různých gotických ostění kamenných, profilovaných, od dveří, oken a kružeb klenbových.

Všechny tyto gotické části měly profilaci tvarů čistě gotických ze XIV. století. Nechal jsem tyto části zvláště ukládati a pro lapidareum schovávat, ale jednoho dne kterýsi vozka z nedopatření je naložil a neznámo kam odvezl. — Tak přišly k ztracení. Při bourání kostela sv. Vojtěcha nalezeny v báni sanktusové věžičky měděné peníze císaře Františka I., z počátku XIX. stol.

V hrobce pod kostelem bylo as 25 spuchřelých rakví s pozůstatky mrtvol alumnu a profesorů, jež odvezeny na hřbitov do Olšan.

V základě pod hlavním oltářem nalezena cínová, a v ní malá skleněná skříňka, se setlelou listinou a ostatky svatých, což odvedeno teprve letos r. 1911. v únoru do městského musea.

V jižním křídle Královských kasáren byl velký sál mající klenby bohatě štukovými ornamenty ozdobené. Zdá se, že to byly někdy sály dva, jeden větší, druhý menší, z nichž byl jeden refektář. Klenby ty musely někdy praskat a zdi rozhánět, proto pod ně později zataženy železné kleště.

Klenby ty spočívaly na zděných konsolách, jaké byly v refektáři klášteřa sv. Mikuláše na Starém městě v assanaci, jenž o několik let dříve byl zbourán.

Za mé paměti býval ve velkém štítu hlavního stavení proti Josefskému náměstí proveden ve štukové bohaté výzdobě znak arcibiskupský buď kardinála Harracha, nebo arcibiskupa Jana Frídriha z Valdštejna; na detail znaku se již nepamatuji.

Když však do Královských kasáren r. 1869 dána byla c. k. vojenská kadetní škola, dány byly několik let na to, asi r. 1876—1878 do štítu nové vojenské emblemy, ve štuku, od sochaře Antonína Poppa z Vinohrad provedené.

Když se mělo přistoupiti k bourání tohoto štítu, chtěl jsem jej ohledati, nejsou-li ony arcibiskupské emblemy štukové zakryty novějšími vojenskými emblemy, abych zjistil znak dotyčného arcibiskupa. Avšak dělníci mě předešli. Komíny, štíty a zděné vikýře nebourali kladivem nebo motykou, nýbrž je vždy v noci velkými dřevěnými pákami v celku dolů shazovali. Při kopání země pro sklepy a základy nynějších nových budov, jež povstaly na podélné frontě do náměstí Josefského od Prašné brány až k ulici Královské, byl odkopávkou zjištěn bývalý příkop městských opevňovacích hradeb Starého města praž. v celém svém tvaru a rozsahu, jak zakreslen na půdorysu na str. 35. II. svazku »Zpráv«.

Kde byl někdy tento příkop, tam nalezen samý návoz sestávající ze šutru, země a rumu, místy ještě většinou nalezeno zdivo staré, hradební, které stěny příkopu drželo.

Od příkopu na západ i na východ, záhy pod terrainem, byl všude čistý, zrnitý říčný písek jdoucí do hloubky více než 9 metrů.

Příkop byl nahoře přes 18 a dole as 16 metrů široký a 7-54 metrů pod terrainem Josefského náměstí hluboký, dno příkopu bylo bahnité a pod tímto dnem byl opět čistý písek.

Základy bývalé hradební zdi od zahrady, kterou dal Harrach po r. 1647. zříditi, když od záduší kostela sv. Jindřicha kus dnešního Josefského náměstí přikoupil, byly též nalezeny.

Také na Prašné bráně a v jejím přímém sousedství nalezeny mnohé zajímavosti. Při odkopávání půdy těsně při severní části Prašné brány, proti nynějšímu obecnímu domu, jenž se dostavuje, uhodilo se v hloubce as pěti metrů na množství vyschlých výkalů, které, jak z ohledání Prašné věže se zjistilo, padaly ze záchodu na Prašné věži ven na krákorcích jako arkýř zbudovaného. Záchod tento nalézá se u sálu věže v prvním patře a jest ze schodů dosud přístupen.

Na Prašné bráně jest ve výši as 7 metrů dosud viděti kamenný, as jeden metr ven vystrčený konsol a druhý zmizel. Na těch někdy spočívala dřevěná pavlač, spojující bývalý Králov dvůr s Prašnou branou v prvním patře.

Poněvadž Králova dvoru již od 16. století nepoužíval král, jenž měl také právo užívati i místností v Prašné bráně, nýbrž Králov dvůr byl později buď zastaven neb prodán, hleděla obec Staroměstská, aby Prašná brána, která jí náležela, měla svůj vlastní přístup z ulice a nikoliv z prvního patra Králova dvora, z půdy nyní cizé. Proto postavila obec r. 1592. na severní straně proti bývalému Královu dvoru z kvádrů malý přístavek, v němž byly a dodnes jsou točité kamenné schody z ulice do prvního patra Prašné věže vedoucí.

U vchodu na tyto schody bývaly dvěře plechem pobité a nad nimi byl v mramoru tesán znak primátora Starého města pražského, Václava staršího Krocína z Drahojble, a nad ním byl letopočet 1592, přístavbu schodů naznačující. Ve znaku byla tato písmena: W. S. K. Z. Dr. (což značí: Václav starší Krocín z Drahojble), avšak dvěře i znak s nápisem z nepochopitelných příčin byly od architekta Josefa Mockra, když v letech 1882—1888 opravné práce na Prašné bráně vedl, odstraněny, poněvadž se prý renesanční znak ke gotické stavbě nehodil.³⁰⁾

Roku 1905. byla stavěna v Celetné ulici velká, 1,75 m ve světlosti vysoká a 1,00 m široká stoka, kteráž vedena i pod Prašnou bránu k Hyberské ulici a dno její bylo 7,80 m hluboko pod povrchem dlažby v Prašné bráně.

Dne 15. července 1905 tunelováním prokopáno se v základech pod Prašnou bránu směrem od Celetné ulice ku Hyberské ulici, a tu se přišlo na to, že na východní straně před Prašnou bránou jest půlkruhem klenutý most v šířce 4,48 m, jenž vedl někdy přes příkop před bránou, když původní dřevěný padací most byl zrušen.

Pod mostem byla a dosud jest prázdná prostora 4 m vysoká a zároveň bylo viděti, že na této straně byly u Prašné brány základy roku 1878. betonem podchytávány.

Klenba mostu jest 50 centimetrů silná a na ní leží násyp a dlažba ulice 2 metry vysoko.

S restauračními pracemi Prašné brány počato roku 1877. za vedení městského stavebního úřadu, na to od r. 1882. až do ukončení restaurace r. 1888. zevní i vnitřní fačada Prašné brány dle návrhu a vedení architekta Josefa Mockra prováděna.

Stávající původní čtyři malé štíty čtyř stran věže, určené pro ciferníky hodin, mající na svém vrcholu po kamenné gotické fiale, dal Mockr sbourati a na místě toho vyprojektoval a provedl nad hlavní římsou ochoz a cimbuří, které zde nikdy nebylo od Matěje Rejska zamýšleno ani vystavěno, a tím starý původní ráz na újmu celkového vzhledu porušen a zkažen.

Ochozu u věže nebylo ani nikdy potřeba, aby hlásný tam seděl a do krajiny obzírál, jestli se nepřítel neblíží, neb hned za Prašnou věží bylo spřátelené Nové město pražské, které mělo též na obvodu města své brány a věže, z nichž dvě brány, Poříčskou a Kutnohorskou, mělo Staré město pražské v držení.

Pátral jsem již před lety po příčině, jaký asi měl architekt Mockr k tomu důvod, a tu jsem zvěděl, že to byl prof. Tomek, který Mockra informoval a také pak v »Dějepis města Prahy« v dílu VIII. r. 1891. tištěném na str. 56 píše, že »r. 1451. položen byl základ ku pěkné věži konec mostu na straně Starého města za vladařství Jiřího Poděbradského co správce zemského, za jehož života byla věž mostecká také dokonána. Roku 1464. položen byl základ k nové věži mostské na Malé straně vedle domu Saského.«

³⁰⁾ »Zlatá Praha« z roku 1864. píše na str. 227. o náhrobku v kostele sv. Štěpána ve zdi Václava staršího Krocína z Drahojble primátora, jenž zemřel 22. prosince r. 1695., 70 let stár.

»Také nad železnými dveřmi vchodu do prvního poschodí Prašné věže dosaváda se spatřuje rodinný erb obezřelého primátora toho s písmenami W. S. K. Z. Dr. a letopočet 1592 v mramoru.«

Obě tyto zprávy nejsou pravdivé, neb věž mostecká staroměstská byla založena za Karla IV. a dokončena za Václava IV., jak jsem monografií »Karlův most v Praze«, (tiskem 1908. co prémie »Umělecké Besedy« pro rok 1909.) prokázal a odůvodnil.

Malostranská severní mostecká věž dle mého náhledu byla od Jiřího Poděbradského pouze v horních poschodích dobudována.

Na rytině pohledu na Prahu od Jiljího Sadelera z r. 1606 vidíme zřejmě, že Prašná věž nad hlavní římsou ochoz s cimbuřím neměla, a současně na téže rytině jest v pravo těsně u Prašné věže viděti stará věž s bránou z XIII. století, která v tu dobu ještě stála, avšak asi koncem 17. století byla zbořena. Krov střechy na Prašné bráně, jak jsme jej znali před restaurací 1877—1888, dala obec staroměstská dle smlouvy ze dne 7. září 1715. s tesařským mistrem Jiřím Koberou, nově postaviti. (Viz městský archiv, sbírka listin I.—246.)

Před Prašnou branou na východní straně stávalo, jak se každý do nedávna pamatuje, 13 malých přízemních krámků, jež byly r. 1904 zbořeny. Původ jejich není starý.

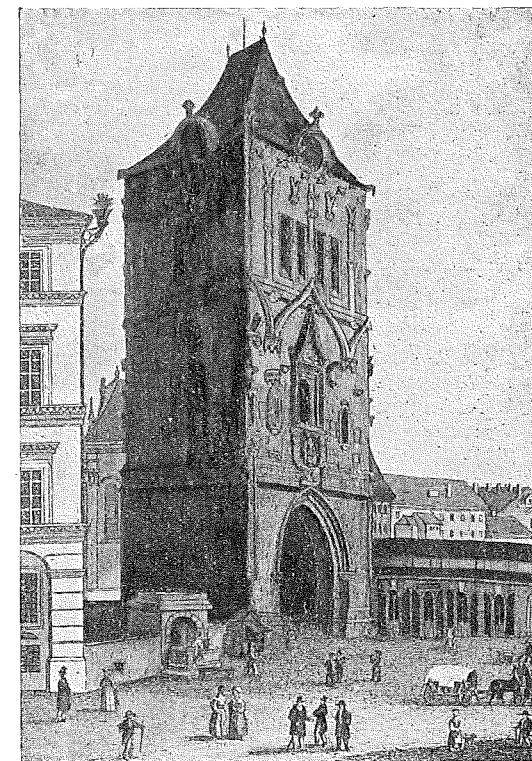
Roku 1810. nařídilo gubernium obci pražské, aby zděné a dřevěné krámky, počtem 13, které na tehdejší Koňském trhu (dnes Václavské náměstí) od nepaměti v dolejší části před Mústkem stávaly, poněvadž náměstí to znešvařovaly a pasáží na Mútku vadily, zrušila a jinam přeložila. Ustanoveno, aby byly zbořeny a na místě nich aby nové zděné krámky u zdi Královských kasáren před Prašnou branou na pozemku těchto kasáren byly umístěny.

Generální vojenské velitelství potřebné pozemky k tomu postoupilo, a stavba jich byla 29. července 1813. nařízena, ale zase na to novým rozkazem zastavena.

Teprve v letech 1816.—1819. postaveno oněch 13 krámků u Prašné brány, jež v pozemkových knihách obdržely čís. pop. 954—I.³¹⁾

V těch místech stávala od konce 17. století vojenská strážnice, která přeložena na druhou jižní stranu Prašné brány, ku dnešnímu č. pop. 969—I. »na Příkop«, kde

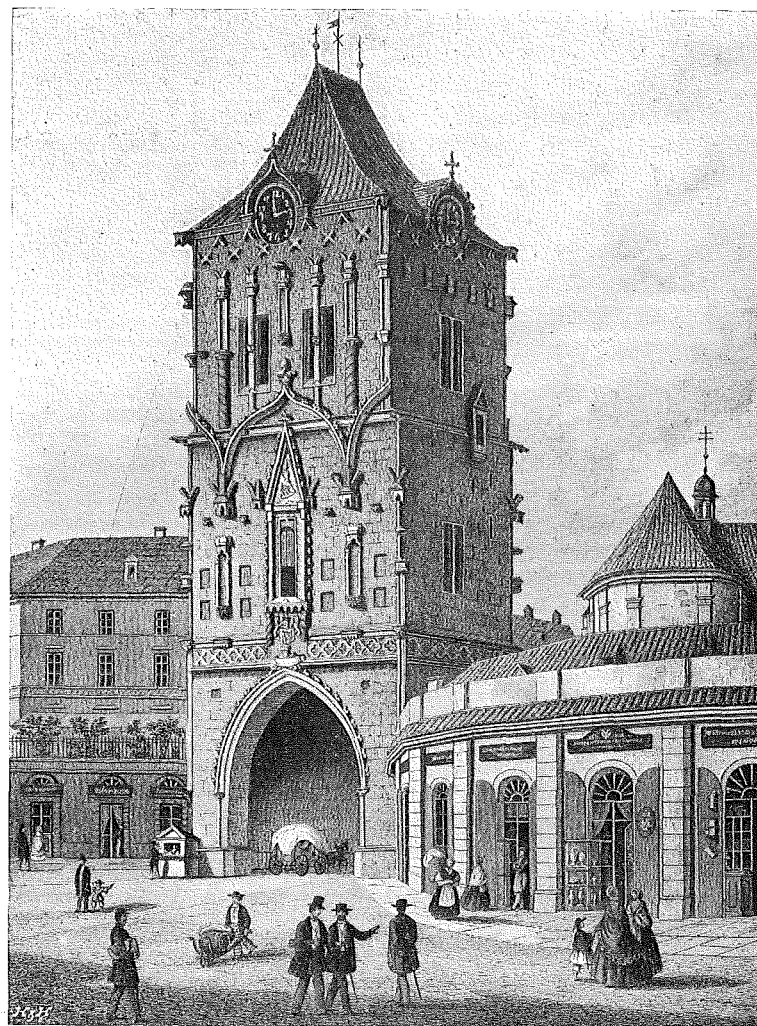
³¹⁾ Archiv města Prahy: Sbírka listin I.—1061.

KRÁMKY U PRAŠNÉ BRÁNY A PŘED KRÁLOVÝM DVOREM Z ROKU 1836.

jest přízemní přístavek s dnešním knihkupectvím Maxe Berwalda, na místě, kde někdy stávala prvotní brána.

Po zbourání Královských kasáren bylo třeba 13 krámků zakoupiti a zbořiti, ježto dle nové regulační čáry jimi zastavená plocha případně měla na uliční pozemek.

KRÁMKY U PRAŠNÉ BRÁNY A PŘED KRÁLOVÝM DVOREM Z ROKU 1840.

Expropriace nebyla možná, proto bylo toho využito majiteli a žádány vysoké ceny za jich prodej, jaké dosud v Praze byly neslyšány.

Na jich výkup přispěla Živnostenská banka 40 procenty, kdežto obec pražská převzala 60 procent, aby jich odstranění se umožnilo.

Bourání jich převzal zednický mistr Ferdinand Korb a započal s ním dne 10. října r. 1904. a dne 20. října je skončil.

Živnostenská banka pro Čechy, Moravu a Slezsko, jakožto nový majitel Královských kasáren, čís. pop. 654—I., rozparcelovala tuto realitu, na které pak povstaly dvě nové ulice, a sice: Pařížská a Petrohradská, a pak následující budovy: čís. pop.: 1078—I., 1079—I., 1080—I., 1084—I., 1085—I., 1086—I., 1081—I., 660—I. a jako hlavní budova, která se právě dostavuje a letos (1911) o sv. Václavě má býti otevřena, jest obcí pražskou postavený reprezentační dům, jenž má obdržeti číslo pop. 1090—I. Divíme se, že žádná zde stávající budova neobdržela staré číslo popisné 654—I., jež měly bývalé Královské kasárny.

Rozhodně měl reprezentační dům, jakožto největší budova na tomto místě obdržeti staré původní č. pop. 654—I., aby historická kontinuita v pozemkových knihách byla dodržena.

Zajímavost jest stopovati, jak erár knihovně nabyt r. 1777. zrušený arcibiskupský seminář č. pop. 654—I.

Po zrušení semináře dáno jednoduše vojsko do semináře, vojenský erár ho nekoupil, ani nenajal a ani činži náboženské matici neplatil, jak se státi mělo.

V deskách zemských jest pod vložkou 177 na str. 80 zanešeno:

»Dle desk zemských č. 304 str. C. 2 zanesené tržní smlouvy ze dne 27. května r. 1631 a čís. 313 str. C 18 vložené druhé tržní smlouvy ze dne 6. října 1659 a čís. 1160 str. S. 15 dle vložení ediktu c. k. zemského soudu král. česk. ze dne 5. listopadu 1842, Nr. 23.868, *vkládá se právo vlastnické pro Arnošta kardinála Harracha arcibiskupa pražského*«. Pak následuje druhý vklad:

»Praesentato 27. března 1885 Č. 12319.

Na základě řízení upravovacího předloženého přihlášení ze dne 27. března 1885 Č. 12319 od c. k. finanční prokuratury v Praze *jménem c. k. vojenského eráru přihlášen nárok na vlastnictví posledně jmenovaného na dům č. pop. 654—I. zvaný Králův dvůr*«.

Zápis vlastnictví č. pop. 654—I. pro c. k. vojenský erár byl dle praesent. 22. října 1885, č. 43.604 na základě výnosu c. k. místodržitelství v Čechách ze dne 17. srpna 1885, č. 63.767 povolen.

Následujícím zápisem postoupil pak vojenský erár Králův dvůr c. k. eráru do vlastnictví:

»Praesent. 13. května 1886, Č. 21.496.

Na základě dohody c. k. ministerstva financí s c. k. vojenským ministerstvem, vydaným výnosem ze dne 4. března 1886, čís. 3712 *vkládá se právo vlastnické č. pop. 654—I. pro c. k. erár*«.

Dle praesentata z 5. prosince 1900, č. d. 10.590 podle smlouvy tržní, dané v Praze dne 3. prosince 1900, *vkládá se právo vlastnické k č. pop. 654—I. pro Živnostenskou banku pro Čechy a Moravu v Praze. (Cena tržní zde neudána)*.

Vojenský erár užíval zdarma, aniž by náboženské matici nájemné platil, budovu č. pop. 654—I. přes 100 let a konečně ji prodal.

Stává ovšem zákon, že kdo přes 30 let budovu nebo nějaký objekt zdarma užívá, nabývá po těchto letech vlastnictví.

To se stalo zde a také se to stalo s bývalou kolejí jezuitskou při kostele sv. Ignáce na Karlově náměstí, kde jest dnes vojenská nemocnice.

Dle našeho soudu byla tím náboženská matice zkrácena, neb zrušený seminář, jako kněžské jmění, měl této matici býti do knih připsán v čas, než uplynulo 30 let, a ve prospěch fondu náboženské matice měly býti Královské kasárny prodány.

Kdyby fond náboženské matice se tak netenčil, mohl by hojněji udělovati subvence na historické a stavitelské památky v Čechách, než to dosud činí.

Kostel sv. Linharta a dům »U černého orla« na Starém městě pražském.

Sděluje *Ed. Šittler*.

Když počali r. 1909 (za příčinou stavby nové administrační budovy pražské obce) bourati bloky domů mezi ulicemi Kaprovou, Platněřskou a Linhartským náměstím (srov. obr. č. 1., 2. a 3.), udeřili v komplexu tom na třech různých místech na románské zbytky budov, totiž: v domě čp. 128., jenž tvořil nároží Linhartského náměstí a uličky Mikulášské, dále v domě čp. 122., stávavším v jižní frontě ulice Platněřské, a konečně při čp. 16., stávavším uprostřed západní fronty drobného náměstíčka před bývalou prelaturou sv. Mikuláše.

Nejzajímavější z těchto zbytkův a pro dějiny profanního stavitelství románského u nás nejdůležitější jsou ovšem pozůstatky dvoupatrové románské budovy v čp. 16. Její nejspodnější (nyní skleповá) místnost jest opatřena původní románskou klenbou, nesenou románským sloupkem; také obě patra nad tím dosti dobře ještě prozrazují původní disposici. Poněvadž jiným autorem slíbeno o ní pojednati, a protože se vlastního předmětu tohoto článku přímo netýká, pomíjím ji, podávaje pouze popis ostatních zbytkův, dnes již setřených, pokud arci stačí názor, v poslední takřka chvíli získaný a obrazem zachycený.¹⁾

Při domě čp. 128 — zvaném »u černého orla« — jenž tvořil severní průčelí Linhartského náměstí (viz obr. č. 1., 2. a 4.) a jenž, ač pouze jednopatrový, svým starobylým, prostým sic, avšak velice zajímavým a svérázným zevnějškem byl nápadný a archaeologovo oko mimoděk k sobě poutal, objeveny zmíněné pozůstatky románské v celém téměř spodním travě, slouživším v poslední době za sklepy. Viz půdorys jeho na obr. 5. Půdorys ten vykazuje tvary lichoběžníka, značně prodlouženého směrem od západu k východu, v polovici východní poněkud rozšířeného. Původní zdivo domu tohoto provedeno bylo pečlivě z vrstvených drobných kvádrův opukových, typu dobře nám známého z románských staveb kostelních. Architektonické detaily — ostatně velmi skrovné — nevykazovaly žádných umělecky významných článkův.

Pokud se týče dispozice budovy té, jak se ovšem na nás dochovala, shledali jsme v nejdolejším patře — sklepním — tři prostorné místnosti v podélné ose domu (od západu k východu) za sebou nastupující; k oběma posledním řadila se pak

¹⁾ Fotografie zbytků těchto, z nichž část tuto jest reprodukována, pořídil pro »Soupisnou komisi« pražskou p. arch. *R. Kříženecký*, půdorys a řezy připojené pak *městský stavební úřad*. Fotografie nereprodukované uloženy jsou v archivu »Soupisné komise.« — Dlužno velice litovati, že »Soupisná komise« příliš pozdě byla o posouzení zbytků těch požádána.

místnost čtvrtá, obdélná, užší, patrně chodba pro přístup. Místnost druhá byla v době gotické rozdělena příčkou, ve směru osy domovní provedenou, na sklepy dva.

Místnost prvá (I. na obr. 5.), celou šíři domu zabírající, 6.40 m široká, 11.20 m ve středu dlouhá, zachovala se v původním stavu. Překlenuta byla prostou valenou klenbou ze štípané opuky, půlkruhového profilu, při samé téměř podlaze bez patek založenou. (Viz příčný řez A—B na obr. 6.) Stěny byly vesměs kvádřikovité; při

Obr. 1. BÝVALÉ NÁMĚSTÍ SVATOLINHARTSKÉ. (POHLED K ZÁPADU.)

podlaze v nich ponecháno několik čtvercových drobných a mělkých důlkův — patrně pro vstavování kahanu a pod. Při pozdější kteréš úpravě domu podepřeli klenbu několika silnými hranolovými pilíři cihlovými, patrně proto, aby mohli na klenbu svrchu vstaviti příční zdi. Stěna východní byla prolomena neprofilovaným dveřním otvorem románského tvaru (obdélník svrchu půlkruhově zakončený), posunutým k jižní stěně. (Viz obr. 7.)

Místnost následující (II. a. b. na obr. 5.) byla, jak již vzpomenuto, později rozdělena příčkou z lomového kamene, v níž upraven byl průchod, sklenutý v mírný hrot (viz obr. 8.). Provedli jej z kvádřikového materiálu, bouráním v domě získaného. Severní stěna byla později v celé téměř šíři do přiléhající chodby prolomena, a neúhledným a neumělým, nepravidelně zlomeným obloukem překlenuta. (Viz příčný řez C—D na obr. 6.)

Třetí místnost (III. na obr. 5.) v jihovýchodním rohu budovy, čtvercového půdorysu (6 m²), neměla přímého přístupu z místnosti II.; toliko malé čtvercové okénko bylo upraveno ve výklenku spojovací zdi. Klenba byla tu křížová, avšak bez žeber, v kameni provedená. Byla podchycena mohutným segmentovým pásem klenbovým, neprofilovaným, na příč (od severu k jihu) zbudovaným. Kolem stěn obíhal hrubý, neprofilovaný trnož. (Viz příčný řez I—K na obr. 6.). Východní, průčelní stěna, která zůstala pod dlažbou ulice Mikulášské vně novostavby zachována, jest nad míru mohutná, téměř 3 m tlustá. Asi 1 m nad podlahou jest v ní osazeno do polokruhu tesané kamenné ostění dveřní; prostranný otvor jeho, jenž tušiti

dává do síly zdi vložené schodiště, přístup k hořením prostorám snad sprostředkující, nebo portál z ulice vedoucí, byl zazděn. Vedle tohoto vchodu prolomen jest pod samou klenbou šikmo vzhůru vyběhající světlík. (Viz obr. 9.)

Také v této místnosti byla severní stěna později jinak upravena. Klenbu její jsme našli zevnitř podepřenu silným, téměř půlkruhovým pásem, jehož otvor však byl až na malé dvěře zazděn. Otvorem tím zjednan byl sem přístup z přilehlé chodby (č. IV. na obr. 5.), do půlkruhu z lomového kamene překlenuté. Klenba ta nebyla však osazena přímo na spojovací zdi místnosti č. III., nýbrž na vlastním, z velikých cihel ke stěně té přiklenutém plochem segmentu. Zdivo stěn bylo tu již vesměs lomové.

Mohutnou východní zeď nebylo možno zevně z ohledů komunikačních prozatím ohledati. Bude velmi záhodno učiniti tak později.

Zdali se také ve svrchních prostorách tohoto domu uchovaly nějaké zbytky románské, nebylo při bourání zjištěno.

Třetí partie románská shledána byla v komplexu bouraných budov při čp. 122, s domem »U černého orla« na zad sousedícím, rovněž v nynějším souterrénu. Půdorys (viz obr. 5.—6.) jeví tvar bezmála čtvercový, rozdělený příčkou na dvě nestejně prostorné místnosti; větší z nich (východní) byla původně překlenuta polokruhovou klenbou o dvou paralelních osách, podepřenou hranolovým kvádrovým pásem uprostřed. Pás ten vybíhal z patky na způsob karnýsové římsy upravené, pozděně románsky článkované, z pískovce vytesané. (Viz obr. 10.)

Pro účel tohoto článku mají význam zvláště románské zbytky domu Adlarovského (čp. 128). Byla totiž po jich objevení pronesena domněnka, že jsou to zbytky bývalého kostelíka sv. Linharta, jenž kdysi v místech těch stával. Domněnka ta zakládala se asi na poněkud neurčitých výroci Tomkova »Místopisu« a »Dějepis Prahy«, zejména pak na tvrzení Ekertově²⁾ a Ruthově.³⁾

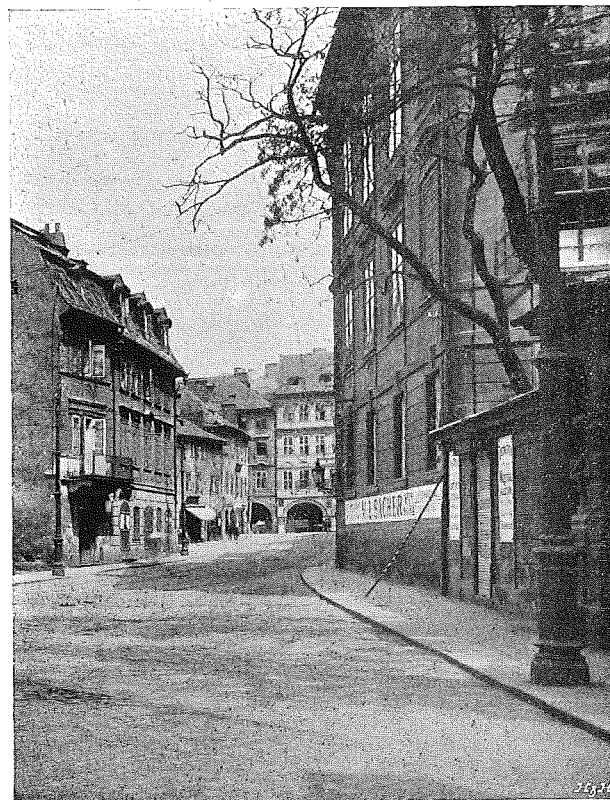
Když jsem po prvé zbytky tyto uzřel — (při komissionelním ohledání jich »Soupisnou komissí«, z jara r. 1909) — dovolil jsem si již tehda rozhodně tvrditi, že domněnka tato jest mylná. Poukázal jsem k tomu, že již prvý pohled na půdorys a dispoici této stavby každému znalci bezpečně okazuje, že tu nemůže býti o kostelní stavbě ani řeči, a že se tu zcela určitě jedná o profanní budovu obytnou. I vzhled domu čp. 128, jak se ve své rázovitosti až po své zboření zachoval, patrně svědčil, že původem jeho úpravy mohla býti nejvýš ranná renaissance XVI. století. Kdyby byl býval dům tento upravován z bývalého kostela, což by se bylo mohlo státi teprve po zrušení, respective po prodeji kostela toho — totiž po r. 1787 — byli by mu zcela jistě byli dali vzhled současnému stylu odpovídající, tedy rokokový nebo barokní, nikoli však tak silně archaistický.

Abych tvrzení svoje doložil, jal jsem se shledávati archivalie, věci se týkající, anať práce ta beztoho spadá v rámeček úkolu, jež sleduji: sebrati historické a umě-

²⁾ »Posvátná místa král. hlav. města Prahy«, II. díl, str. 376: »Kostel sv. Linharta stával na místě nynějšího nárožního domu čp. 128-I. . . .«

³⁾ »Kronika královské Prahy«, str. 659: »Stával (kostel sv. Linharta) již před r. 1298 místo nárožního domu č. 128. . . .«

lecké materialie o zrušených církevních památkách našich. Látka, takto sebraná, poskytl mi nejen plnou jistotu, že dům »U černého orla« a kostel sv. Linharta jsou skutečně dvě zcela různé budovy, ale i možnost určití již předem situaci téhož kostelíka. Učinil jsem tak jednak při referování ve schůzích »Soupisné komise«, jednak i při přednášce své v »Archaeologickém sboru musea král. Českého« (22./XII. 1909). Když pak — při provádění kanalizačních prací na bývalém náměstí Linhartském naskytla se příležitost i výkopy o pravdě se přesvědčiti, podal jsem (ve schůzi

Obr. 2. BÝVALÉ NÁMĚSTÍ SVATOLINHARTSKÉ. (POHLED K VÝCHODU.)

při r. 1298 Kateřina, pozůstalá vdova po panu Jarošovi z Fuchsberka, na smrtelném loži svém »patronátní právo ke kostelu sv. Linharta, kteréž jí dědickým právem od mnohých dávných časů náleželo, zbožným a v Kristu milovaným dcerám řádu sv. Augustina, převoře a konventu řeholních sester kláštera sv. Anny

⁴⁾ Upřímně děkuji p. t. p. řediteli městského archivu, dr. Jos. Teigemu i všem ostatním pp. úředníkům téhož archivu, jakož i p. t. p. K. Köpplovi, řediteli c. k. místodržitelského archivu v Praze, p. t. pp. úředníkům archivu musea král. Českého a c. k. univ. bibliotéky v Praze za vzácnou ochotu a pomoc při archivním badání mi prokázanou, p. t. p. arch. R. Wanderlindovi a slav. kanalizačnímu odboru měst. staveb. úřadu pak za pečlivé provedení výkopův.

dne 25./X. 1910) návrh, aby se »Soupisná komise« podjala vědecké úlohy, základy bývalého kostelíka odhaliti a prozkoumati. Komissí této jakož i sl. radě král. hlav. města Prahy a jejímu primatorovi dr. Grošovi přísluší pak vřelý dík, že benevolencí svou obohatili kulturní dějiny naše o poznatek velmi zajímavý a velmi cenný.

Výsledky, jichž jsme se jak při těchto výkopech tak i v archivech dobrali, tuto veřejnosti podávám.⁴⁾ Vyplýváť nám z nich dosti jasný a velmi zajímavý takřka životopis dvou stavebních památek, jež byly z nejstarších v této vsutku »staropražské« čtvrti.

V místech, kde stával kostelík sv. Linharta, připomíná se na sklonku XIII. stol. »d v o r e c J a r o š ů v« (»curia Jarossii«, »Jerushof«), k jehož obvodu náležel i tento kostel, i krámce uzdařské, poblíž kostelíka již v té době stávavší. Odkázala totiž

v Praze,⁵⁾ podle pravidel a pod správou bratří řádu kazatelského žijících.« Zvídáme o tom ze stvrzovací listiny pražského biskupa Řehoře (Zajíce z Valdeka), datované 11. června 1298, již toto patronátní právo jeptiškám svatoannenským potvrzuje »se všemi užitky tohoto kostela, pod jakýmkoliv jménem mu příslušnými.«

Listina tato, jejíž originál chová se ve dvorním archivu vídeňském, v archivu pak musea král. českého jest uložen Pelclův přepis její, zní:

»In nomine Domini. Amen. Gregorius Dei gratia Pragensis episcopus universis presentes litteras inspecturis salutem in Domino Jesu Christo sempiternam!

Ne rerum gestarum memoria per decursum temporis deperiret, sapientum introduxit auctoritas et consuetudo laudabilis approbavit, ut ea, que geruntur in tempore, scripturarum testimonio perhennentur. Noscat igitur tam presens etas, quam successiva posteritas futurorum, quod honorabiles viri, domini Ulricus prepositus, Johannes archidiaconus et Johannes scolasticus Pragensis ecclesie, nec non nobiles viri dominus Ulricus, filius quondam domini Divissii, marsalcus serenissimi domini nostri regis Boemie, et dominus Hermannus, miles dictus, de Hohemberch, in nostra constituti presentia, ex parte nobilis et honeste domine Katherine, relicte quondam domini Jarossii de Fuchsperch, nobis exponere curaverunt, quod ipsa domina Katherine relicta, fervore almi Spiritus inflammata, jus patronatus ecclesie scti Leonardi in Praga, quod ad ipsam jure hereditario a multis retroactis temporibus pertinebat, religiosis ac dilectis in Christo filiabus priorisse et conventui sororum inclusarum monasterii scte Anne in Praga ordinis scti Augustini, secundum instituta et sub cura fratrum ordinis predicatorum viventium, in ipsorum presentia concessit, tradidit et donavit pro suo suorumque remedio peccatorum, per ipsam priorissam et conventum sororum monasterii predicti libere ac perpetuo possidendum, nobis ex parte ejusdem domine Katharine, relicte ipsius dni Jarossii, humiliter ac cum instantia supplicantes, quatenus concessionem seu donationem sue predictae nostrum assensum benivolum dignaremur de benignitate solita impertiri, ac ipsam ex officii nostri debito confirmare.

Nos attendentes petitionem ipsorum rationabilem atque justam et favore religionis, piis ipsius predictae domine Katherine, relicte domini Jarossii, desideriis annuentes, concessionem seu donationem suam predictam ratam et gratam habentes, auctoritate, qua fungimur, confirmamus, volentes ut predictae filie, in Christo dilecte, priorissa et conventus sororum monasterii sepe dicti, ecclesiam beati Leonardi sepefatam cum vacaverit, per vicarium, qui a nobis et successoribus nostris curam recipiat animarum, officiare debeant, ac ibidem omnia administrare ecclesiastica sacramenta. Ad hec permittimus, ut jam dicte filie in Christo dilecte, priorissa et conventus sororum inclusarum monasterii sepe dicti, omnes fructus ipsius ecclesie beati Leonardi in Praga, quocumque nomine censeantur, suis usibus valeant applicare, sustentatione vicarii congrua reservata, juribus legatorum sedis apostolice, nostris ac archidiaconalibus in omnibus semper salvis.

In cuius rei testimonium presens scriptum fieri et sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum Prage anno Domini MCCXCVIII. III. idus Junii, indictione XI., pontificatus vero nostri anno secundo. — Srov.: J. Emler: »Regesta« II. 774.

Užitky tyto i práva poněkud obšírněji vypisuje druhá ještě stvrzovací listina téhož biskupa Řehoře, datovaná o rok později (r. 1299.), jež se zachovala podnes v transsumptu, učiněném r. 1335. k žádosti bratra Alberta ze řádu kazatelského, tehdejší probošta řeholnic u sv. Anny, veřejným notářem Budislavem Havlovým z Vyšehořovic. Tam vytčeno jest jeptiškám vedle práva, schopného správce duchovního, když by se místo při kostele sv. Linharta uprázdnilo, presentovati, také výslovně právo, všechny užitky z tohoto kostela plynoucí, aťsi z platův, aťsi ve stříbře nebo v drobném penízi, aťsi v městě nebo na venkově, k užitku svého kláštera obracet. Toliko každodenní prosby a ofěry, pak odkazy a jiná práva, jež by od osadníků mohla pojití, jakož i farní

⁵⁾ Na Újezdě pod Petřínem, odkud řeholnice tyto — Dominikánky — později (po r. 1313) přesídlily do kláštera sv. Vavřince na Starém Městě, také »u sv. Anny« přezvaného (nyní závod Haasův na Annenském náměstí).

dům zůstaly faráři rezervovány. Témuž se však ukládá, aby každoročně, na znamení, že poddanost svou patronátní uznává, sestrám řeholním obětoval tři voskovice čtyřliberní, a sice na Hod Boží vánoční i velikonoční, a v den patronky klášterní sv. Anny.⁶⁾

Notářský akt tento, jehož originál chová se v c. k. universitní knihovně pražské, zní:

»In Dei nomine. Amen. Anno eiusdem nativitatis millesimo trecentesimo tricesimo quinto pridie Calendas Februarii in civitate maiori Pragensi in ecclesia scti Clementis Fratrum ordinis predicatorum hora infra sollempnia misse maioris in presencia mei, notarii, et testium subscriptorum, religiosus vir, frater Albertus, prepositus religiosarum domicellarum sanctimonialium scte Anne in civitate predicta, ordinis Predicatorum, nomine totius conventus monasterii predicti exhibuit quendam

Obr. 3. BÝVALÉ NÁMĚSTÍ SVATOLINHARTSKÉ. (STŘED S BÝVALOU KOVÁRNOU.)

litteram sigillis reverendi in Christo patris et domini domini Gregorii pie memorie quondam Pragensis episcopi, et honorabilium virorum dominorum totius capituli dicte Pragensis ecclesie pendentibus sigillatam, prout prima facie apparebat, non cancellatam, non abrasam, non viciatam nec in aliqua sui parte suspectam, sed per omnia salvam et integram, supplicans michi notario infrascripto, quod dictam litteram in publicam formam redigere deberem. Cuius tenor per omnia talis erat: . . . Následuje doslovný přepis listu prvního, jenž se liší pouze v tom, že pan Jaroš zván jest tu »de Fuchsberk«, a že po slovech: »Desideriis annuentes« — vloženo jest: »diligenti super hoc cum capitulo nostro deliberacione et tractatu prehabitis«. . . . Závěr listu se však různí podstatně. Zní: » . . . auctoritate qua fungimur, confirmamus, de ipsius capituli nostri connivencia et assensu, volentes ut predictae filie, in Christo dilecte, priorissa et conventus sororum monasterii predicti ad ecclesiam scti Leonardi supradictam, cum vacaverit, rectorem ydoneum presentare debeant, qui a nobis et successoribus nostris curam recipiat animarum, et qui eandem ecclesiam officiet et ibidem administret omnia

⁶⁾ Z tohoto vosku dávaly jeptišky každoročně (při r. 1326.) osm liber k oltáři sv. Sylvestra ve chrámu svatovítském. — Viz *Palacký*: »Formelbücher« II. 176.

ecclesiastica sacramenta. Ad hec de predicti nostri capituli assensu permittimus, ut iam dicte in Christo filie dilecte, priorissa et conventus monasterii sepefati, omnes fructus ecclesie beati Leonardi sepe dicte in Praga, qui in censu denariali seu argenti, in civitate vel extra civitatem consistunt, quocunque nomine censentur, suis usibus valeant applicare. Cottidianum vero questum, oblaciones, testamenta seu alia jura, que a plebesanis dicte ecclesie poterunt provenire, necnon domum dotis rectori, qui ibidem pro tempore fuerit, pro suis usibus et sustentacione congrua perpetuo reservamus, ita tamen, quod rector predictus in signum recognitionis domini sororibus predictis tres cereos, de quatuor libris quemlibet, unum in Nativitate Domini, secundum in festo Pasche, tertium vero in die ste Anne, patrone ibidem, annis singulis sine contradictione qualibet tenebitur presentare. Iuribus legatorum Sedis Apostolice, nostris ac archidiaconalibus in omnibus semper salvis. In cuius rei testimonium presens scriptum fieri et sigillorum nostri atque capituli nostri predicti munimine fecimus roborari. Datum Prage anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono, VIo Calend. Junii, indictione XII., pontificatus vero nostri anno tercio.

Actum et datum anno, mense, die, hora et loco quibus supra, presentibus honorabilibus viris Petro abbate (?) de Wilemov, Sobiehirdo fratre monasterii predicti ordinis scti Benedicti, Francone canonico Saccensi et Nycolao presbytero et aliis quampluribus testibus fidedignis, ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego, Budizlaus Galli de Wissehorziewicz, clericus Pragensis dyocesis, publicus auctoritate imperiali notarius, predictam litteram ad petitionem predicti Alberti, prepositi sororum ste Anne ordinis predicti, nil addens vel minuens de verbo ad verbum transscripsi et in hanc formam publicam redegei signoque meo solito designavi in testimonium veritatis.«

Darování tomuto dostalo se i papežského potvrzení. Svědčí o tom listina papeže Benedikta XII., datovaná 7. května 1335 v Avignonu, kterouž týž papež převoze i konventu pražského kláštera sv. Anny apoštolskou mocí potvrzuje, co jim »milovaná v Kristu dcera, urozená paní Kateřina, pozůstalá vdova po Jarošovi, pánu z Hohauberka,⁷⁾ kdysi ochránkyně («matrona») pražského kostela sv. Linhartá darovala, totiž právo patronátní řečeného kostela, jež jí tehdež náleželo, jak to ve veřejné listině, o tom sepsané, obšírněji jest obsaženo.«

Excerpt listu tohoto otiskl *Emler* v »Regestech« IV. 60. s poznámkou, že originál nalézá se v univers. bibliothece. Jelikož v pražské univ. bibl. marně jsem jej hledal, podávám jeho znění dle opisu z diplomatáře musejního, na němž jest rukou Emlerovou přičiněna poznámka, že pergamenový originál má přivěšenu olovenou pečeť papežskou. — List zní:

»Benedictus episcopus servus servorum Dei dilectis in Christo filiabus . . . priorisse et conventui monasterii s. Anne Pragensis, per priorissam soliti gubernari, ordinis s. Augustini, secundum instituta et sub cura fratrum ordinis Predicatorum viventibus, quibus licet habere propriam in communi ex indulto sedis apostolice speciali, salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane peticio vestra nobis exhibita continebat, quod dilecta in Christo filia, nobilis mulier Katherina, relicta quondam Jarossii, domini de Hohauverk vidua, Pragensis diocesis, olim matrona ecclesie s. Leonardi Pragensis, cupiens terrena in coelestia, et transitoria in eterna felici commercio commutare, jus patronatus dicte ecclesie, quod tunc spectabat ad ipsam, vobis et per vos eidem monasterio pia et provida liberalitate donavit, prout in instrumento publico, inde confecto, plenius dicitur contineri. Nos igitur vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eadem vidua provide factum est, ratum et gratum habentes, id auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avinione Nonis Maii, pontificatus nostri anno primo.«

⁷⁾ Vzniklo asi nepozorností písařovou, jenž z listiny Řehořovy, za podklad slouživší, zaměnil přídomek pana Jaroše: »z Fuchsberka«, jménem svědka, Heřmana »z Hohenberka«.

Užitky z darování paní Kateřiny klášteru šly zejména z městišť ve jmenovaném dvorci Jarošově, kostelu náležitých, jež propůjčována byla za určitý roční plat obchodníkům, aby ve krámcích (»institae«) a stáncích (»casae«, »huttae«), na městištích těchto zřízených, obchodovati mohli. Záhy již rozmohli se při kostele sv. Linharta zejména uzdaři (»frenifices«), takže se v těch místech ke konci XIV. stol. říkalo »v uzdařích«, podobně jako jinde dosud »v jirchářích« slove.⁸⁾

Některé platy z těchto městišť, jeptiškám náležité, dostaly se z příčiny blíže neoznačené během doby do rukou laických. Svědčí o tom listina, kolem r. 1340 Karlem, tehdejší markrabím moravským, vydaná, v níž týž stvrzuje řeholnicím svatoannenským roční plat 5 kop gr. praž., plynoucí z některých městišť dvorce, zvaného Jarošova, vedle kostela sv. Linharta, »... kterýžto plat druhdy vznešená paní Kateřina, vdova po Jarošovi z Fuchsperka, majíc jej svého času svobodný a vyjmutý ode všech a jakýchkoliv obecních břemen, na smrtelném loži — zároveň s právem patronátním k řečenému kostelu svatolinhartskému — odkázala jmenovanému konventu a na něj převedla k svobodnému užívání«; ačkoliv pak tento plat později, »ježto tak žádala nevyhnutelná nutnost jakási, přešel na čas do rukou světských«, nyní pak již zase od 10 let jest »z almužen přátel« v užívání klášterní sestry Gisy, má po smrti její opět konventu jeptišek připadnouti a pro vždy býti daní prost, zejména i těch, jež nově obcí pražskou z odkazů byly právě vyměřeny.

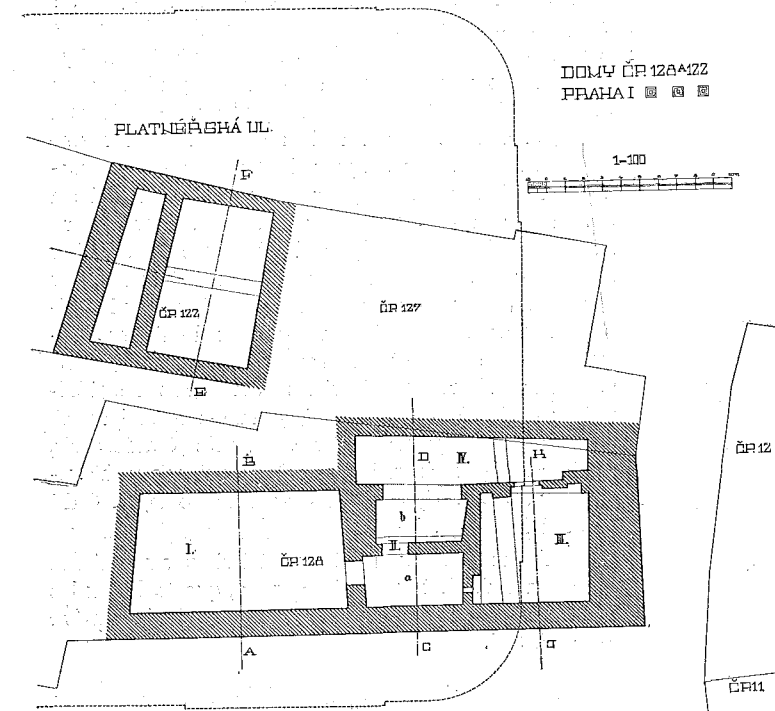
»Summa Gerhardi« (vydal Tadra v A. Oe. G. 1882) č. 83. »Nos Karolus . . . scire volumus universos, quod . . . censum quinque s. gr. pr. de quibusdam areis curie, que dicitur Jarossina, prope ecclesiam s. Leonardi in civitate Pragensi site, annue debitum, quem dilecta nobis puella soror Gisla, sanctimonialis ad s. Laurentium in Praga, de elemosinis amicorum participare habet tantummodo per tempora vite sue, translatum post ipsius puelle obitum nomine per-

⁸⁾ Doklady viz v Tomkových: »Základy starého místopisu pražského«. Oddíl: Staré město, str. 40 nn. — Mnohé listinné svědectví o tom ještě i v dalším líčení citováno bude.

Obr. 4. NÁROŽÍ BÝVALÉHO DOMU čp. 128 (»U ČERNÉHO ORLA«).

petui testamenti in usus virginum conventus ecclesie dicti sc. Laurentii, que ibidem regi superno militant sub observancia paupertatis, quemque censum olim nobilis femina Katherina relicta quondam Jarossii de Fuchesperch, suis temporibus liberum a quibuscunque oneribus civilibus sicut constat possidens et exemptum, in extremis suis una cum jure patronatus dicte s. Leonardi ecclesie, in eo statu sicut ipsa Katherina tunc legavit et disposuit diucius persistentem, in prefatum conventum virginum transtulerit utifruendum per eas libere, prout iuxta piam ipsius transferentis intencionem semper fieri volumus nomine perpetui testamenti, licet postea idem census quadam exigente necessitate inevitabili ad manus civiles ad tempus devenerit, ab eisdem, cum dudum ad ipsum conventum pia intencione consimili ut est dictum denuo revocatus et a predicta Gisla annis X. (prout per dictarum arearum possessores vivos demonstrari poterit) possessus et perceptus libere et quiete, quousque quoddam novum dicte civitatis statutum noviter de oneribus civiliter in generali omnibus testamentis de quibuscunque bonis, que civitatis Pragensis jurisdictioni subiacent, persolvendis in contrarium supervenit, quod tamen quoad ipsas virgines vim nolumus obtinere, eo quod sole religiose persone, que ad implorandum elemosinarum suarum largitoribus veniam delictorum strictissime obligantur, ad usurpandum sibi defunctorum elemosinas vix sufficere videantur, ab omni contribucionis, dacionis, et solucionis quocunque jure vel titulo, statuti vel consuetudinis veteris aut nove nomine faciente duximus perpetuo eximendum, presertim cum propter hoc dictarum arearum possessores de ceteris bonis suis non videantur de sepe dicte civitatis Pragensis oneribus eximi vel absolvi. . . .

Obr. 5. PŮDORYS ROMÁNSKÝCH PARTIÍ DOMŮ čp. 128 a 122 (SKLEPY).

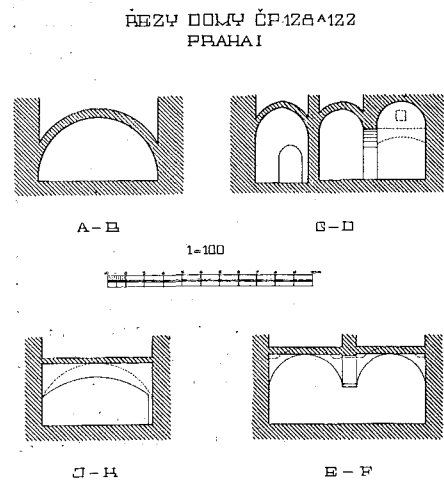
Již tehda, když paní Kateřina kostel sv. Linharta odkazovala jeptiškám svrchu vzpomenutým, stával vedle kostela toho nějaký dům, rovněž ke dvorci Jarošovu patřící, jež táž paní Kateřina darovala — snad také na smrtelném loži — Dominikánům, kteří měli tehdy klášter svůj u sv. Klimenta před mostem, kde nyní stojí Klementinum. Jeptišky svatoannenské koupily však před únorem r. 1301 dům ten od nich, a chtějíce ukázati vděčnost svou proboštu svému Eliášovi, kanovníku Litoměřickému, daly mu jej v doživotní užívání se všemi požitky, s podmínkou, že po smrti jeho právo majetkové i užívací opět jim připadne.

O tom zachovala se listina — nyní v univ. knihovně v Praze — z r. 1301, jež zní: »In nomine domini Amen. Nos Margaretha priorissa, Katherina subpriorissa totusque conventus sororum inclusarum monasterii s. Anne in Praga ordinis s. Augustini secundum instituta et sub cura fratrum ordinis

Predicatorum vivencium ad noticiam presencium et memoriam deducimus futurorum, quod nos, attendentes diversa beneficia, quibus honorabilis vir d. Elyas, prepositus nostri monasterii et canonicus Luthomericensis, se reddidit multipliciter nobis gratum, ac volentes sibi condigna et sincera vicissitudine proinde respondere, eidem domum nostram sitam prope ecclesiam s. Leonardi in Praga, quam d. Katherina, quondam relicta Jarossii, fratribus Predicatoribus pro remedio anime sue aliquando contulerat, ad nos jure empcionis racionabiliter devolutam, cum universis utilitatibus et attinenciis ipsius domus damus et concedimus, ad vite sue tantum tempora possidendam, hac conditione adiecta, quod, non obstante contradiccione aliqua consanguineorum vel amicorum predicti d. Elye quorumlibet, dominium et possessio dicte domus post obitum ipsius ad nos absque impedimento aliquo libere devolvatur.

Et ut idem d. Elyas pro beneficiis nobis impensis benevolentiam nostram tam in vita sua, quam etiam post mortem erga se tanto senciati amplioem, ex nunc presentis scripti testimonio ad hoc nos et monasterium nostrum voluntate spontanea perpetuo obligamus, quod post obitum ipsius d. Elye in die anniversarii sui unam marcam argenti fratribus Predicatoribus de s. Clemente, apud quos sepulturam elegit, et aliam marcam eodem die conventui nostro pro refeccione annis singulis dabimus, ac unam marcam pro duabus lampadibus, quarum una in ecclesia nostra et alia in ecclesia fratrum Predicatorum pro remedio anime dicti Elye ardebit, perpetuo similiter tenebimur assignare. In cuius rei testimonium et robur perpetuo valiturum, quia proprium sigillum non habuimus, sigillis venerabilium virorum et dominorum infrascriptorum presentes litteras volumus communire, videlicet patris reverendi prioris provincialis nostri Ulrichi prepositi, Welizlai decani, Johannis archidiaconi, prelatorum Pragensis ecclesie, Thobie Gradecensis, Michahelis Pylznensis, Nycolai Boleslaviensis archidiaconorum Prag. dyocesis, magistri Symonis, s. Galli plebani in Praga.

Acta sunt autem hec in monasterio nostro s. Anne in Praga a. d. M. trecentesimo primo, quarto Kalendas Marcii, indicione quarta decima. — Srov. *Emler*: o. c. II. 806.

Obr. 6. PŘÍČNÉ ŘEZV ROMÁNSKÝCH ZBYTKŮ DOMŮV čp. 128 a 222.

Jak dlouho řeholnice svatoannenské dům tento, »vedle kostela sv. Linharta« stávavší, po smrti svého probošta Eliáše podržely, ani po které straně kostela stával, nelze pro nedostatek archivních zpráv říci. Známe sice zprávu z r. 1329. o tom, že »opatrní mužové, Pavel Rechzerův a Johlín, zvaný Štuk, měšťané staropražští, buď nově zakupovali, nebo z dluhu vypláceli u Johlína od Kamena, roční důchod dvou kop a 20 dn. praž., ve prospěch řeholnic svatoannenských, plynoucí ze dvou městišť ve dvorci druhdy Jarošově«, z nichž na jedné stával dům. Nemůžeme se však dobádati, jednalo-li se tehdy o dům týž, kterého užíval probošt Eliáš, anebo — což ovšem není nijak vyloučeno — o nějaký dům nově zbudovaný na parcele, za roční důchod od kostelního statku odprodané. — Jedno z těchto městišť měl tehdy Leopold Sleicher, druhé pak Mikuláš Švec. Smlouvou touž bylo ustanoveno, kdyby některý z uživatelův opomenul povinný důchod v určené době splatiti, že spadne majetnictví opět na řeholnice, kteréž také Johlínovi Štukovi zaručily právo, důchod tento buď pro sebe a dědice své vyplatiti, čítajíc za každou kopu důchodu deset kop kapitálu, anebo za jiný stejný důchod v Praze zaměnití. Uč-

nil-li Štuk tak, prameny s námi nesdělují. V zápisech staroměstských sice shledáváme záznam z r. 1353.⁹⁾, dle něhož Leopold Sleicher koupil od Henzlina z Freiberka dům, položený ve dvorci, jenž slove »Jerushof«, a druhý, z r. 1355., jímž byla v radě staroměstské prohlašována koupě domu Mikuláše Černého, jenž kdysi býval . . . ševcův, ve dvorci Jarošově¹⁰⁾, nelze však říci, týká-li se domu našeho, ač jest dosti pravděpodobno, že zejména zápis druhý týká se snad domu ševce Mikuláše, o němž byla svrchu řeč, a jenž snad byl domem paní Kateřinou odkázaným.

Listina tato, v c. k. univ. bibliotheca pražské chovaná, datovaná 9. února 1329., zní:

»Nos Nicolaus Wolflini, quondam de Egra, judex et pillungus, Conradus de Leutmeritz, Martinus de Egra, Conradus Junossii, Meinhardus Wolframii, Henricus Theodorus (?), Nicolaus albus, Henricus (? Hermanus) de Thust, Seidlinus de Pieska, Nicolaus Rottiner, Johlinus Jacobi, Nicolaus frater Bohuslai, Wolflinus de Pasenpach et Wenczlau Alberti, jurati cives civitatis Pragensis, recognoscimus tenore presencium et ad publicam tam presencium, quam futurorum deferimus nocionem, quod discreti viri Paulus Rechzeri et Johlinus dictus Stukh, concives nostri, emerunt et exsolverunt pro sororibus sanctimonialium ad stam Annam Prage rite et racionabiliter pro quadam certa pecunie quantitate apud Johlinum de Lapide, eciam concivem nostrum, censum annuum duarum sexagenarum cum viginti grossis denariorum pragensium, salvis tamen juribus civitatis predictae, super duas areas in curia quondam Jarosschii, quarum arearum unam Leupoldus Sleycher, solvendo 70 grossos, alteram Nicolaus sutor, solvendo 70 grossos census annui possidet jure hereditario sub hiis pactis et condicionibus, videlicet quod viri prenominati, heredes et successores eorum censum predictum ex nunc singulis annis perpetuo in duobus terminis dare debeant in omnem eventum Johlino Stukoni prefato pro ipsis sanctimonialibus, et solvere teneantur quilibet eorum medietatem census debiti in festo beati Georii et aliam medietatem in festo beati Galli, contradiccione qualibet procul mota. Quandocunque autem aliquis aut aliqui eorum in aliquo terminorum debitum censum non reddiderit aut non reddiderint, tunc immediate hic vel hii in subsequenti termino debitum censum simul et semel reddere tenebuntur. Quodsi non fieret, ex tunc aree predictae cum domo predicta debent ad Jochlinum prefatum pro ipsis sanctimonialibus hereditario jure devolvi, ita quod ipse Johlinus se de ipsis areis et domo tamquam de rebus suis et hereditate propria quidquid sibi pro sanctimonialibus prefatis expediens videbitur, libere intromittens, facere poterit cum ipsis areis sue libitum voluntatis, contradiccione et impedimento quolibet non obstante.

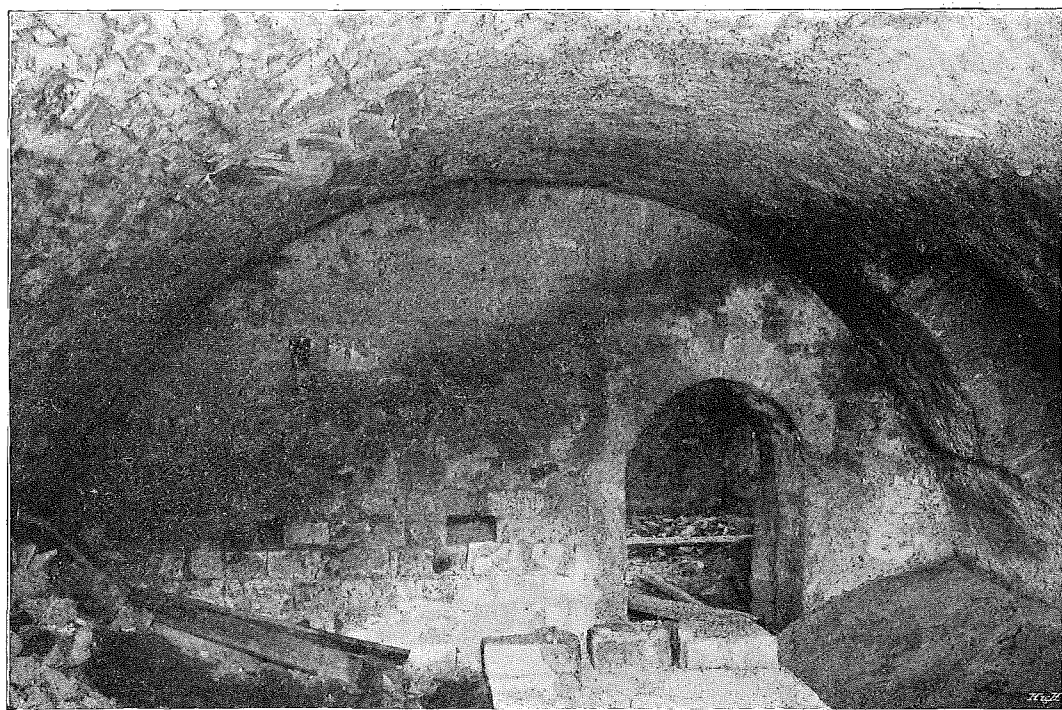
Preterea Johlinus prefatus potest quamlibet marcam census annui predicti, 64 grossos pro ipsa marca computando, cum decem sexagenis denariorum grossorum predictorum in parte vel in toto, quando poterit, redimere pro se et suis heredibus, perpetuo obtinendam. Item quandocunque idem Johlinus alium censum annuum pro censu annuo predicto equivalentem pro sanctimonialibus predictis in parte vel in toto comparaverit et emerit Prage, tunc sanctimoniales predictae debent censu hujusmodi contentari, ita quod predictus census in areis et domo predictis in parte vel in toto liber sibi et suis heredibus remanere debebit. Insuper eodem Johlino non presente vel forsitan non extante quicunque presentes litteras pro ipsis et ab ipsis sanctimonialibus habuerit, idem debet censum predictum annuatim recipere et ipsi sanctimonialibus presentare.

In quorum omnium testimonium et robur perpetuo valiturum presentes fecimus litteras sigillo civitatis nostre predictae ad petitionem predictarum parcium roborari. Datum Prage anno Domini 1329, quinto Ydus februarii.

R. 1346 (6. listop.) byl však »dvorec Jarošův« již majetkem staroměstské obce, kteráž jej koupila za obecní peníz — od koeho, není známo — za tím účelem, aby sem přenesen byl z prostranství při kostele sv. Mikuláše kurný trh. Svědčí o tom

⁹⁾ MS měst. archivu pražského č. 986, fol. 13 b: »Item Leopoldus Sleicher publicavit, quod emit domum erga Henslinum de Freiberk, sitam in curia, que dicitur Jerushof«.

¹⁰⁾ Ibid. fol. 19 a: »Item Nicl Newmuaster publicavit, quod emit domum erga Nicolaum Nigrum, que quondam fuit . . . sutoris in curia Jarossii, quam promisit disbrigare, ut jus civitatis, et pro exclusione . . . (Co vytečkováno, ohofelo.)

Obr. 7. ROMÁNSKÉ SKLEPENÍ V DOMĚ »U ČERNÉHO ORLA«.

zápis v archivu města Prahy¹¹⁾, v němž se děje také zmínka o koupí tou získaném právu na všechny užítky z tohoto dvorce i z »chýší« (»de casis seu hutis«), t. j. drobných krámkův, bud, stánků tam stávajících nebo v budoucnu postavených. Tomu však na odpor jest potvrzení císaře Karla, vydané r. 1358 převoře a konventu kláštera sv. Anny, jímž císař »z plnosti moci královské« potvrzuje navždy řeholnicím těmto »jisté statky, totiž 12 kop ročního platu ve vsi Počernicích, a 2 kopy a 45 gr. ročního platu z krámkův neboli bud uzdařských čili řemenářských, vedle kostela sv. Linhartá, ve větším městě pražském, kteréžto statky a platy dobré paměti uro-

¹¹⁾ MS č. 993. (t. zv. »Liber vetustissimus) f. 70.: »Nos Borsucha iudex et Andreas Goldner, Seylinus de Pieska, Henzlinus Mathie de Egra, Pesko Neuburger, Otlo pannicida, Heynricus Swevus pincerna, Frenczlinus Goppoldi, Heynricus Suevus dictus Czizler, Jesko Bavari, Enderlinus Stuk, Wenczeslaus Geunher et Rudlinus Melniker, jurati cives civitatis Pragensis, recognoscimus et ad publicam tenore presencium deferimus nocionem, quod maturo ac diligenti cum senioribus consilio curiam dictam Jarosschii, in qua nunc forum pullorum existit, prope ecclesiam sancti Leonardi in Praga sitam, pro parata civitatis pecunia emimus et rite ac rationabiliter comparavimus civitati, ita videlicet, quod census et utilitates universe, que de ipsa curia et de casis seu hutis nunc ibidem positis aut de aliis quibusvis edificiis in posterum quomodolibet ponendis poterunt evenire, debent ipsi civitati Pragensi et nulli alteri derivari; nullus quoque concivium nostrorum aut quivis alter pro obtinenda ipsa curia aut eius utilitatibus seu proventibus debet apud dominum nostrum Boemie regem vel suos heredes laborare sub incursione pene, que in literis patentibus domini nostri regis et civitatis predictae super domo consilii confectis continentur. Harum testimonio literarum datum anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, VIII° Ydus Novembris.«

zená Kateřina, vdova po Jarošovi z Fuchsperka, klášteru tomu na věčné časy darovala«. Dlužno patrně rozuměti tak, že »krámky« kolem kostela patřily i nadál klášteru, ostatek pak připadl obci.

Potvrzení Karlovo zachovalo se ve dvou exemplářích; jeden jest v c. k. universitní bibliothecae pražské, druhý v c. k. dvorním archivu vídeňském. Pražský exemplář zní:

»In nomine sancte et individue trinitatis feliciter Amen. Karolus quartus divina favente clemencia Romanorum Imperator semper augustus et Boemie rex ad perpetuam rei memoriam.

Etsi imperialis maiestatis circumspecta benignitas, universos fideles suos ex innata pietatis clemencia pio favore prosequitur, ad illorum tamen honores et comoda procuranda speciali quadam prerogativa favoris non inmerito tenetur intendere, qui sub habitu et observancia regulari calcatis mundi oblectacionibus virtutum Domino decreverunt iugiter famulari. Sane pro parte religiosarum priorisse et conventus sanctimonialium monasterii sancte Anne in maiori civitate Pragensi, ordinis sancti Dominici sub obediencia ordinis fratrum Predicatorum, devotarum nostrarum dilectarum celsitudini nostre nuper oblata supplicacio continebat, quatenus ipsis de solita nostre pietatis clemencia quedam bona, videlicet in villa Poczirnic duodecim sexag. reddituum seu census annui, et in hutis seu casis frenificum seu corrigiariorum penes ecclesiam sancti Leonardi in dicta maiori civitate Pragensi duas sexagenas et quadraginta quinque grossos annui census, que vel quos bone memorie nobilis Katherina relicta quondam Jarossii de Fuchsperg, spiritu devocionis accensa eidem priorisse et conventui predicti monasterii ac ipsi monasterio in perpetuum donavit, dedit ac in ipsarum proprietatem tradidit pro sue suorumque animarum remedio salutari, incorporare, unire ac de regalibus Boemie potestatis plenitudine confirmare dignaremur. Nos igitur ob divine retribucionis meritum predictarum priorisse et conventus monasterii sancte Anne devotarum nostrarum dilectarum votivis et rationabilibus supplicacionibus benignius inclinati, presertim cum prefata supplicacio de fonte rationis emanet et juste petentibus non sit denegandus assensus, animo deliberato, non per errorem aut improvide, sed maturo principum, baronum et nobilium fidelium nostrorum dilectorum accedente consilio, ipsis ac eorum monasterio predicta bona seu redditus annuos incorporamus, invisceramus, counimus et de certa nostra sciencia ac de regalibus Boemie potestatis plenitudine perpetuo confirmamus, mandantes universis et singulis officialibus regni nostri Boemie, qui sunt, vel pro tempore fuerint, quatenus priorissam et conventum prefati monasterii in possessione seu perceptione reddituum predictorum non impediunt, nec per alios impediti permittant, sed potius ipsas penes easdem nostro nomine et auctoritate manuteneant et conservent. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre incorporacionis, invisceracionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire sub pena decem marcarum puri auri, quas ab eo, qui contravenire presumpserit, exigi volumus, et earum medietatem fisci nostre camere, residuam vero partem iniuriam passorum usibus applicari. Signum serenissimi principis et domini domini Karoli quarti Romanorum imperatoris invictissimi et gloriosissimi Boemie regis.

Testes hujus rei sunt: venerabiles Johannes Argentinensis et Fridericus Merseburgensis ecclesiarum Episcopi, illustres Johannes Oswicinensis, Ludovicus Ligniczensis, Bolko Opulienensis et Przemyslaus Tetschinensis duces, nobiles Czenco de Lypa, supremus camerarius regni Boemie, Jesco de Warthemberg, dictus de Wessel, burgravius Pragensis, et alii quamplures principes, nobiles et fideles, presencium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Prage Anno Dni millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo. Indiccione XI. Kalend. Maii. Regnorum nostrorum anno duodecimo, Imperii vero quarto.

Cancellarius: (nepodepsán). R(egistrator) Miliczius«.

Exemplář vídeňský (opis jeho jest uložen v diplomatári zemského musea) souhlasí doslova: Toliko datován jest »XVI° Kalend. Maii«, a signován: »Per dominum Mindensem. Ulricus Schoff«.

Název »dvorce Jarošova« vyskytá se v nejstarších zápisech městských ještě r. 1355; uchoval-li se ještě déle, nevíme pro ztrátu zápisův od r. 1366—1400. R. 1364 se však již uvádí název »v uzdařích«¹²⁾ nebo »na kůrním trhu.«¹³⁾ Parcelace a zasta-

¹²⁾ Viz Tomek: »Základy« I. str. 45.

¹³⁾ Ibidem.

vení dvorce Jarošova pokročila tehdy patrně již tak, že celé okolí kostelíka sv. Linhartá stalo se kompaktní čtvrtí městskou.

Tomek ve svém »Dějepis města Prahy« II. díl (vyd. z r. 1892) str. 194 nn. vykládá názory své o »dvorci Jarošově« takto: »Náměstí svatolinhartské bylo ve XIII. stol. místem zavřeným, to jest byl tu nějaký panský dům či dvůr, ve kterém stál

Obr. 8. GOTICKÝ PRŮCHOD VE SKLEPĚ DOMU »U ČERNÉHO ORLA«.

farní kostel sv. Linhartá (podobně asi, jako kostel sv. Ondřeje ve dvoře tehdáž kláštera Ostrovského a později Zbraslavského). Nejstarším známým majetníkem jeho byl Jaroš z Fuchsberka, purkrabí Loketský za času krále Přemysla Otakara (okolo r. 1266), nebo aspoň jeho manželka Kateřina. Podobá se, že dvůr Jarošův zaujímal právě celé náměstí svatolinhartské, takže bylo na straně východní přehrazeno zdí, jdoucí od nárožního domu (býv. čp. 139, dům Rottův, v němž nyní pošta) na Ovocném trhu (t. j. na Malém náměstí, jež tehdáž slulo »Ovocným«, později »Věnečným« trhem), až k nárožnímu domu (čp. 127) vedle ulice ostrožné (t. j. nynější Platněřské). Tudy nejspíš byl hlavní vchod do něho, a zadní vchod nějaký z uličky od Matky Boží na Louži (kostel tento stával v místech nynější ulice při nárožích novostavby radniční a paláce Clam-Gallasova), jiný

pak fortanou z ulice ostrožné. Však snad již za života Jarošova byla odprodána městiště k vystavení menších domů ve dvoře pod ročním platem, a tímž způsobem postaveny krámce uzdařské a prodány rovněž oblíbeným právem zákupným; při čemž nemohlo jinak býti, nežli že se dvůr otvíral vždy více obecenstvu. Roku 1346, neb něco málo dříve koupili konšelé Staroměstští dvůr Jarošův pro obec se všemi požitky kromě platu z krámů uzdařských, jež i potom podržely jeptišky u sv. Anny, a přenesli do něho, čili na náměstí již potom otevřené, trh drůbeže ze staršího místa jeho u kostela sv. Mikuláše. Odtud nazývalo se náměstí toto trhem kůrním, ač se názvu dvoru Jarošova užívalo také ještě potom některá leta.«

Ponechávaje tyto názory, jež zajisté správně otázku situace »dvorce Jarošova« řeší, plně o své váze, připomínám, že slovem »dvorec« nemůžeme v době, o niž jde (XIII. stol.) rozuměti nějakou hospodářskou usedlost, nebo veliké prostranství nezastavené. Ležel v místech, která patří k nejstarším a zajisté i nejdříve a nejvíce osazeným částem Prahy. Tomu nasvědčuje i hojnost farních kostelů v těch místech — a to vesměs románského původu: Týnský (připomínaný již r. 1135.), sv. Valentína (prvá zmínka r. 1253.), P. Marie na Louži (prvý farář jeho jmenován r. 1268.), sv. Klimenta u mostu, při němž dle Dalimila zbudovali si dominikáni (ve XIII. stol.) klášter, sv. Mikuláše, nejpřednější za starší doby farní chrám staroměstský (listinně doložený již r. 1273.), sv. Martina menšího (v ulici Platněřské), špitál Křížovníkův atd. — I kostelík sv. Linhartá, jak později uslyšíme, měl již r. 1268 svého faráře.¹⁴⁾

Nelze ovšem ani jinak mysliti, povážíme-li velikou blízkost jediného pražského mostu tehdejšího, k němuž se přirozeně všechny cesty musily sbíhati. O hustém zalidnění této čtvrti v době románské podávají ostatně také neklamný důkaz tak četné románské zbytky obytných domů, tu objevené.

Musíme tedy v tomto »dvorci Jarošově« předpokládati obytné budovy, a to vzhledem k významu jich majitele a k postavení, jež ve veřejnosti tehdejší zaujímal, nikoliv nepatrné, ba právě naopak výstavnější, honosnější, a poněvadž při tehdejší způsobu stavby na nějakou monumentální rozlehlost budov profanních mysliti nelze, spíše komplex takovýchto budov. Jest tudíž na snadě domněnka, že v objevených zbytcích románských budov, zejména v čp. 128. a 122. dochovaly se na nás pozůstatky zmíněného dvorce Jarošova; při čemž ani příslušnost románské budovy čp. 16. ke dvorci tomuto netřeba vylučovati.¹⁵⁾

Pokud se týče osoby tohoto pana Jaroše, budiž dovoleno připomenouti, že se tu jedná každým způsobem o muže své doby znamenitého. Jaroš z Fuchsberka jest totiž stotožňován se slavným panem Jarošem ze Slivna, jinak z Poděhus, jedním z nejpřednějších velmožů českých při dvorech králů Václava I. a Přemysla Otakara II., jenž jako purkrabí pražský velel v bitvě u Kressenbruna (1260) hlavnímu voji těžce obrněných jezdcův a po návratu svém z boje dosvědčil¹⁶⁾ »před biskupem Pražským a proboštem i děkanem a kanovníky v kapitule Pražské, že voj jeho, v jehož prostředku nesena byla korouhev sv. Václava mučedníka, neutrpěl žádného úrazu ani ztráty na koních ani na lidech, nýbrž kamkoli se obrátil, protivníci od něho záda obraceli, utíkajíce.« — Tak na př. *Palacký* ve svých dějinách¹⁷⁾ zřejmě obě tyto osobnosti

¹⁴⁾ Proto bych na příliš velikou uzavřenost tohoto kostela — farního — ve dvorci Jarošově, jako ji Tomek předpokládá, nesoudil. Obě, kostel i dvorec, mohlo býti v sousedství.

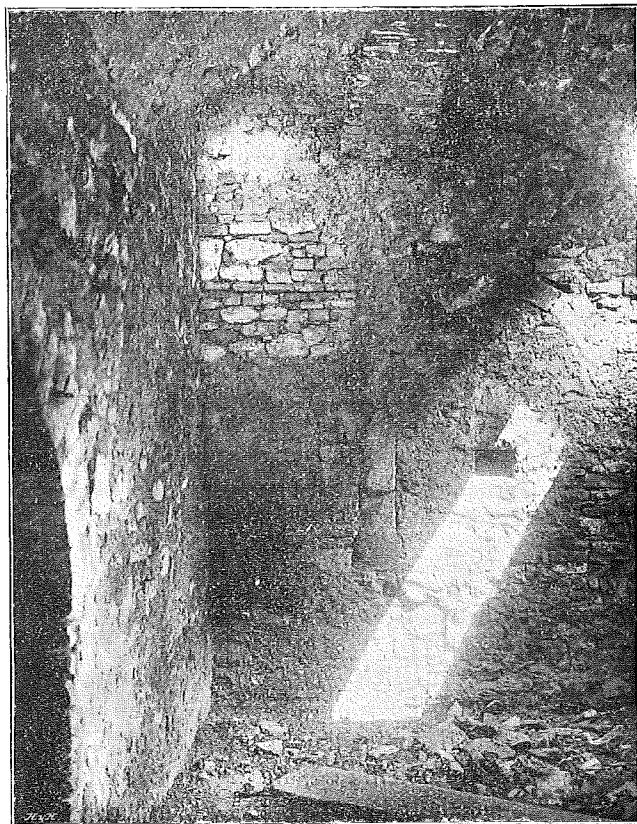
¹⁵⁾ Sám Tomek byl toho domněni, že dům čp. 128. byl příslušenstvím tohoto dvorce, a sice že to byl právě dům darovaný Dominikánům, jež potom jeptišky svatoannenské pro svého probošta Eliáše od nich zakoupily. Vysvítá to z toho, že ve svých »Základech« (I. str. 44.), cituje zprávu o věnování tohoto domu proboštu Eliášovi, přičinil v závorce — ovšem s otazníkem — číslo domu Adlarovského (128 ?). V »Dějepis« svém (díl II., vyd. 1892., str. 195.) pak pokládá dům tento za »nejspíš hlavní stavení ve dvoře tom.«

¹⁶⁾ Pokračovatelé Kosmovi v »Pramenech dějin českých« II. 319.

¹⁷⁾ »Dějiny národu českého« I., (4. vyd. 1894) str. 509. — *Tomek* (»Dějepis města Prahy« II. 1892 str. 509. v poznámce) tomu sice odporuje, však neprávem, maje za to, že se podpis páně Jarošův

identifikuje; činí tak i *Emler*¹⁸⁾ i *Sedláček*.¹⁹⁾ Ještě dále jde *Hermenegild Jireček*, jenž dokazuje,²⁰⁾ že týž pan Jaroš jest identický s legendárním rekem Jaroslavem ze Sternberka, vítězem nad Tatary u Olomouce r. 1241. Nechť si ostatně věc — pokud se těchto sporných otázek týče — má se jakkoliv,²¹⁾ zbytky románských domův, při kostele svatolinhartském nalezené, osobou páně Jarošovou, jejíž vlastní syn, pan Albert z Poděhus, zakládaje ve chrámu svatovítském pro spásu duše své a rodičův svých oltář ke cti sv. Václava, nazývá »velikým«, stávají se tím zajímavějšími, a dlužno proto ještě více litovati, že pro kvapnost bourání nebylo možno je důkladněji prozkoumati.

Originál zakládacího listu zachoval se v archivu svatovítské kapituly. Jest datován 23. května 1298. Čteme v něm: »Noverint universi presentes litteras inspecturi, quod ego Albertus de Podehus, filius quondam Jarossii magni, anime mee salutem nec non progenitorum meorum cupiens providere, ad honorem Dei et beate Virginis Marie ac beatorum martyrum Viti, Wenceslai atque Alberti, patronorum nostrorum, et specialiter ad honorem beati Wenceslai, in ecclesia Pragensi altare construxi retro portam ecclesie maiorem . . .« — Nemůže býti pochyby o tom, že tento Albert z Poděhus jest synem našeho pana Jaroše z Fuchsperka, jenž se tak zval po hradě Fuchsberku (Pušperku) u Klatov nad městečkem Polení. Vysvítá tak — vedle genealogických zpráv citovaného nekrologu kláštera svatoannenského

Obr. 9. TŘETÍ ROMÁNSKÉ SKLEPENÍ V DOMĚ »U ČERNÉHO ORLA«.

— zejména z toho, že listu Albertovu připojena jest pečeť se znakem Albertovým, který má za klenot běžící lišku. Téhož znaku užíval i pan Jaroš. — Srov. *M. Kolář*: »Příspěvky heraldicko-

v listinách naposledy vyskytá asi r. 1266. Pan Jaroš byl však ještě r. 1271. (13. července) svědkem míru uzavřeného mezi Přemyslem II. a uherským Štěpánem II. — Srov. *Emler* »Regesta« II. 299.

¹⁸⁾ »Nekrologium kláštera sv. Anny v Praze« ve Zprávách o zasedáních král. české společ. nauk 1878 (též ve zvláštním otisku).

¹⁹⁾ Ottův »Slovník naučný« XXIII. str. 395.

²⁰⁾ »Pan Jaroš ze Slivna. Nákres životopisný.« V Čas. Matice moravské XII. (1880) str. 95. nn.

²¹⁾ Doufal jsem, že při odkrytí zbytkův chrámu svatolinhartského se snad podaří najíti něco, co by se týkalo pana Jaroše z Fuchsberka, snad i jeho hrob. Bohužel naděje tato úplně zklamala. — Jaroslav ze Sternberka byl prý pohřben v klášteře bl. Anežky. (*Ehert* »Posv. místa Prahy« II. 437.).

genealogické: Pan Jaroš ze Slivna a jeho rod« ve »Sborníku historickém, vydaném na oslavu 10letého trvání Klubu histor. v Praze« (1883) str. 104. (Autor poukazuje na původ rodu Tovačovských z Cimburka z rodu páně Jarošova); *Kolář-Sedláček*: »Českomoravská heraldika« I. (1902). str. 176.

Staroměstské zápisy podávají nám od prvního počátku XV. stol. nepřetržitě hojnost zpráv o domu čp. 128., namnoze velmi zajímavých, z nichž také vztah tohoto domu ke kostelu sv. Linharta dobře vysvítá. Nejstarší určitá zmínka o něm se děje r. 1400, kdy se připomíná jako majetek uzdaře Pechy, v sousedství kostela sv. Linharta se strany jedné, se strany pak druhé nárožního domu Jana Benešovského, jenž stával na rohu ulice ostružníkův (Platněřské, čp. 127.)²²⁾ Výslovně se také připomíná, že stával poblíž chóru (t. j. presbytáře) kostela sv. Linharta,²³⁾ a že k němu bezprostředně přiléhal uzdařský krámk — patrně ve východní průčelí hřbitůvku mezi domem tím a kostelem —, z něhož bylo dlužno platiti ročně jednu kopu grošů bratrstvu Božího Těla, o němž bude později řeč, a půl kopy klášteru sv. Anny²⁴⁾. Krámk ten koupil r. 1407. již po smrti Pechově — od vdovy jeho Alžběty — Maršo Šatka, uzdař, jehož vdova jej však — již rok po té — opět prodala zeti svému, uzdaři Enderlinovi²⁵⁾ za 20 kop. Vdova Pechova prodala konečně r. 1411 celý dům uzdaři Enderlinovi za 80 kop gr.²⁶⁾

Uzdař Enderlin však domu toho dlouho nepodržel; nebyloť ho již r. 1414. mezi živými. Poručník jeho pozůstalých, řemenář Brikcí (»Briccius Rimer«), prodal jej totiž

²²⁾ *MS* arch. pražs. č. 996. fol. 4. b.: »Christophorus aurifaber, Pesoldus linicida et Henslinus Gundacker, testamentarii olim Georii de Kam (město Cham v Bavořích), resignaverunt et condescenderunt datum et resignatum decem sexag. gross. prag. census annui et perpetui super domo Johannis de Beneschaw et omnibus pertinenciis suis, que olim fuit Wanikonis Czepicze, sita in acie platee calcariatorum, penes domum Peche frenificis immediate...«

Ibidm fol. 14. a: »Petrus Czasslawer emit pro se et suis heredibus septem sexag. gross. prag. census annui et perpetui erga Lentlinum Czwirner pro septuaginta sex. gross., quos habuit super domo Peche frenificis et pertinenciis suis, sita penes ecclesiam sti Leonhardi ex una et domum Johannis de Beneschaw parte ex alia...« (Obojí zápis z r. 1400.)

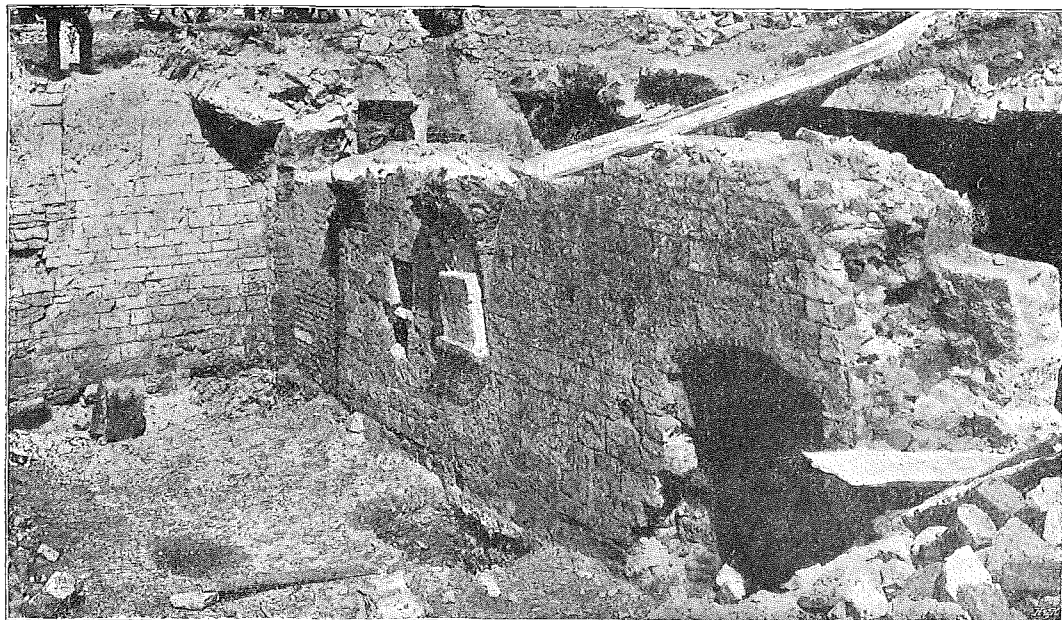
²³⁾ Zápis z r. 1402. v *MS* arch. praž. č. 996 fol. 61. a: »Petrus Czasslawer emit... unam sexag. gross. prag. census... erga Pecham frenificem pro novem sexag. gross. super domo ipsius Peche et pertinenciis suis universis, sita prope chorum ecclesie sti Leonardi ex una, et domum Johannis de Beneschaw parte ex altera...«

Zápis z r. 1404. v *MS* arch. praž. č. 2101. fol. 10. a: »Barbara de Egra, famula olim Johannis Puschmann, emit pro se et successoribus suis legitimis 1½ sex. gross. prag. census annui et perpetui erga Erhardum Steubil pro 12 sex. gross., quem habuit super domum Peche frenificis, sita prope chorum ecclesie sti Leonardi, penes domum olim Wanikonis Czepicze, nunc Johannis de Beneschaw...«

²⁴⁾ Zápis z r. 1407. v *MS* arch. praž. č. 2101 fol. 110. b: »Marssso Ssatka. frenifex, emit pro se et heredibus suis institam frenificum erga Elisabeth, relictam olim Peche frenificis, pro 10 sex. gross. prag., et sita est immediate penes domum ejusdem Elisabeth ex una et institam Welikonis frenificis parte ex altera, eo jure sicut ipsa habuit. Et tenetur de ipsa institam ad fraternitatem Corporis Christi unam sex. gross., et Marziconi sutori unam sex. gross., et ad sct. Annam mediam sex. gross., totum census annui perpetui annis singulis censuare...«

²⁵⁾ Zápis o tom viz tamtéž fol. 161.

²⁶⁾ Zápis kupní v témže *MS* fol. 260. b.: Enderlinus frenifex emit pro se et heredibus suis domum cum suis pertinenciis erga Elysabeth, relictam olim Peche frenificis, pro octaginta sex gross., et sita est prope sct. Leonhardum, penes domum Nicolai sellatoris immediate...«

Obr. 10. ROMÁNSKÉ ZBYTKY DOMU čp. 122. V PLATNĚŘSKÉ ULICI.

řečeného roku Stanislavu od Háje, za 100 kop, i »s pozemkem jeho«. Ze zápisu²⁷⁾ o koupi této se dovídáme, že na domě tom byl zajištěn plat dvou kop ročních pro kaplana kaple ve staroměstské radnici, jež byl koupí opatřil (11. ledna r. 1414) Václav Cháně, tehdejší purkmistr (»magister civium«) staroměstský, zaplativ zaň Barboře, vdově po Richlinovi uzdaři 18 kop, jež jí na domě Enderlinově dluhem patřily.²⁸⁾

Ani Stanislav od Háje dlouho v domě našem nepobyl. Již po třech letech připomíná se při prodeji ročního platu půl druhé kopy, na jeho domě Jindřichu Falknovskému (Falkenawer), faráři u sv. Jiljí, a Janovi Kunigswerder, notáři radního domu staroměstského náležitého, jako zemřelý. V zápisu kupním děje se zároveň výslovná zmínka o tom, že mezi domem tímto a kostelem sv. Linhart a byl hřbitov.²⁹⁾

²⁷⁾ MS arch. praž. č. 2102. fol. 54 b: »Stanislaus Othay emit pro se et suis heredibus domum cum ipsius area erga Briccium Rimer, tutorem olim Enderlini frenificis, pro 100 sexag. gross., que sita est penes ecclesiam sc̄ti Leonhardi et penes domum Nicolai Dinsthafft sellatoris immediate . . . et tenetur de premissa domo . . . ad capellam pretorii 2 sex. gross. censuare«.

²⁸⁾ MS arch. praž. č. 2102, fol. 18. a: »Wenceslaus Chanye, protunc magister civium, emit pro capellano capelle pretorii Maioris civitatis Prag. duas sex. gross. prag. census annui et perpetui erga dominam Barbaram relictam olim Reychlini institoris pro decem et octo sex. gross., quas habuit super domo Enderlini frenificis, sita penes chorum ecclesie st. Leonhardi . . . et Nicolai Dinsthafft . . .« (Srov.: Teige »Základy starého místopisu pražského« I. str. 10. č. 26.)

²⁹⁾ Zápis z r. 1417. v MS arch. praž. č. 2102. fol. 144 b: »Elisabeth, olim Ulrici Eherer relictā, emit pro se et suis heredibus alteram dimidiam sex. gross. prag. census annui et perpetui erga dominum Heinricum Falkenawer, plebanum ecclesie sc̄ti Egidii, et Johannem Kunigswerder, notarium pretorii Maioris civitatis prag., pro duodecim sexag. gross., quem habuerunt super domo olim Enderlini frenificis, nunc relicte Stanislai Othay, que sita est penes cimiterium ecclesie sc̄ti Leonhardi, et penes domum Nicolai Dinsthafft sellatoris immediate . . .«

R. 1422. odkázala Markéta, dcera Othajova, vdova po Mikeškoví, dům ten svým dětem Johance a Markétě.³⁰⁾ R. 1439. pak (12. února) koupil jej — byl tehdy obecně zván domem Othajovským — po zemřelém uzdaři Mořicovi z Nuslí, prý pro dluhy a zřejmou zchrátralost, Jan uzdař, zvaný Hrdinka, za 43 kopy. Zápis kupní³¹⁾ zřejmě opět praví, že leží poblíž kostela sv. Linhart a vedle domu platněře Kříže (čp. 127. v ulici Mikulášské³²⁾).

Od konce XV. věku slul tento dům u »černých sloupův« — »u črných slúpuov«, »ad nigras statuas,« »ad nigras columpnas.« Koupil jej³³⁾ r. 1481. (13. února) od Matěje Hrdiny Mikoláš, syn Jakuba ze Slaného, s Kateřinou manželkou svou za 74 kopy gr., avšak již 14. června postoupil jej témuž Matěji Hrdinovi zpět, kterýž odkázal jej, jsa sám vdovcem, bratrovci svému Jiříku, kožišníku³⁴⁾. Po smrti pak Hrdinově vznikl spor mezi jmenovaným Jiříkem a mezi Šimonem z Tůní o tento odkaz. Spor ten rovnali páni r. 1486, jak svědčí zápis³⁵⁾, v tento rozum: »V té při, kteráž jest byla mezi Šimonem z Tuoní z jedné a Jiříkem od črných slúpuov z strany druhé, v niežto Šimon vinil jest Jiříka, že by mu v tom překážku činil, jakož jemu Matěj od črných slúpuov dobrou vůli na některé listy udělal a potom také tu dobrou vůli i jiný statek svojoj svrchupsaný Matěj kšaftem odkázal a ten kšaft že by i tvrzen byl. Pravě dále, ten kšaft Jiříkuov od téhož Matěje jemu učiněný že by pravý nebyl. Nebo v tu chvíli, když jest ten kšaft již jmenovaný Matěj dělal, velikú nemocí jsa obklíčen, žádně paměti ani rozumu jest neměl. — Proti tomu Jiřík odpor jest učinil pravě, že by ten kšaft řádný a pravý byl, pravě také, že by Šimon svrchupsaný některé věci pobral Matějovi, kteréž by vedle kšaftu Jiříkovi přiležaly. Páni purgmistr a rada vyslyševše svědomie (= svědectví) dvú súsed zachovalých, kteříž sú takto pověděli: Když Matěj nemocen byl, žádal jest na nás, abychom k němu přišli; tu jest sobě velice stýskal, a my jeho tázali, proč sobě stýstieš? Však máš přátele, kteří by tě opatřili. A on jest řekl: Co sobě nemám stýskati a já již nic nemám, neb sem Šimona prosil, aby kladl do truhly, a on pak kladl do rukáva a vzal mi pás stříbrný, křížek stříbrný a páteř (= růženec) korálový a grošuov a zlatých, neviem to, bez počtu. I radil se s námi, mohl-li by kšaft prvnější změnití, a my jemu řekli, můžeš. — Vyslyševše i starú radu, jenž tak vyznali sú: Když Matěj byl nemocen, požádal jest dvú pánuov, před nimižto poručenství jest udělal a potom ten kšaft jest vy-

³⁰⁾ Zápis v arch. pražs. (MS č. 992. fol. 76.): »Ego Margaretha, quondam Othajonis filia et relicta Mikeskonis — lego domum meam, quam inhabito, sitam juxta ecclesiam S. Leonardi, Johance et Margarethe, pueris meis.«

³¹⁾ Arch. města Prahy (MS č. 90. f. 31.): »Johannes dictus Hrdinka frenifex emit domum dictam Othajowsky, sitam prope ecclesiam s. Leonardi et penes domum Crucis thoricis erga comisarios olim Mauricii de Nosl frenificis propter evidentes defectus illius domus nec non oneracione debitorum — pro XLIII sexag. Actum fer. V. ante s. Valentini.«

³²⁾ Platněř Kříž koupil tento dům, »olim Niklasonis sellatoris«, od obce staroměstské. Viz o tom zápis z r. 1424. v arch. praž. MS č. 2102. Fol. 243 b.

³³⁾ Zápis kupní v arch. pražs. (MS č. 2106. f. 72.): »Nicolaus, natus Jacobi de Slana, et Katherina emerunt domum circa chorum s. Leonardi ad nigras statuas, penes domum relicte Fresser sitam, apud Mathiam Hrdinam pro LXXIII sex. Isto adiecto, quod Mathias reliquit pro se habitaculum supra hostium maius usque suam mortem. Act. fer. III. ante Valentini.«

³⁴⁾ Zápis ibidem fol. 80. (Viz Teige o. c. str. 4. č. 5.)

³⁵⁾ Arch. města Prahy, MS č. 1128. II. f. 5.

svědčen i stvrzen a Šimonovi z Tuoní vydán. Potom opět týž Matěj po některém času požádal dvů pánův, chtě jiný kšaft dělati, a potom ti páni přišedše vysvědčili kšaft, před nimiž jest takto mluvil: Páni milí, ten kšaft prvnější já měním a odvolávám, kterýž sem byl Šimonovi udělal, neb mi jest mnoho pobral, a prosím vás, aby to pobránie v tomto posledním kšaftu položeno bylo. — I ortelem svým nalezli: Poněvadž každý měštěnin St. Města Pražs. kšaft svoj kolikrát koli by chtěl, tolikrát jej muož změnití a statek svoj, komuž by chtěl, muož poručití, a poněvadž týž Matěj vedle seznánie Jiříkovi statek svoj posledním kšaftem odkázal, páni tomu kšaftu moc dávají.

Vdova Jiříkova prodala 10. října 1503. dům »u černých slúpuov« Václavu Zimovi z Novosedl za 75 kop.³⁶⁾ od něhož jej koupil r. 1510 (9. dubna) Jakub, zvaný Král, uzdař a Kateřina jeho manželka za 57 $\frac{1}{2}$ kopy.³⁷⁾ Mám za to, že právě tento Jakub Král celý dům nově upravil a přestavěl v tu podobu, jak se na nás až dochovala. Soudím tak z toho, že prodal jej (20. května 1530), sám pouze za 57 $\frac{1}{2}$ kopy koupiv, Jindřichovi Křepelkovi, zámečníku a jeho ženě Dorotě z a 160 kop českých,³⁸⁾ kteréžto tak značné zvýšení hodnoty nelze dobře jinak vysvětliti.

Nový majitel Jindřich Křepelka požádal (24. listopadu 1530) »za východ do domu svého, ukázav krám podle domu svého, kterýž koupil ku potřebě a verštatú řemesla svého, a nemaje v něm dostatku světla, že míní udělati vokno a obrátiti do krchova kostela sv. Linhartá, žádaje, aby jemu toho dopuštěno bylo. Ale že osadní téhož kostela tomu bránice toho vokna tu dopustiti nechtějí, pravíce, že by tím voknem skrze tlučení a pilování do kostela překážka se dála, též žádají, aby toho nebylo dopuštěno. Páni úředníci pováživše, že on Jindřich Křepelka podle téhož krámu v domu svém jiný krám má a vokna z něho též na krchov kostelní a v něm i výheň a jiné potřeby, což k kování náleží, a tu dělaje, proto osadním nic na překážku nenie, neb i jiní tu též krám majíce tomu podobná řemesla dělají, a z toho krámu Jindřichova že jest prve též vokno uděláno bylo, jsúci nezahrazené, i z těch příčin dopuoštie se jemu Jindřichovi z toho krámu vokno udělati mimo první, dvou loket z délí a puol druhého lokte a vajíše k světlu a je zamřežovatí i sklo do něho udělati a vokenicí, aby, kdyžby zvláště času ranieho ve dne nebo přede dnem v kostele služba se dála, tu vokenicí zavřenou měl až do skonání, aby skrze to pokojněji v kostele bylo.«³⁹⁾

Od zámečníka Křepelky koupil dům náš 29. dubna 1538⁴⁰⁾ Hanuš Adlar, za 150 kop čes. Po něm obdržel dům jméno »Adlarovský,« z čehož patrně vzniklo

³⁶⁾ Zápis v arch. pražs. (MS č. 2107. fol. 239.): »Wenceslaus Zima z Novosek (!) emit domum — u černých slúpuov et penes domum Wenceslai calcariste — a Johanna relicta olim Georgii pellificis pro LXXV sex. gr. Act. die Gereonis.« (Kupní sumu splácel ještě r. 1507 Závíš Sulek z Hrádku, »capitaneus castri Pragensis.«)

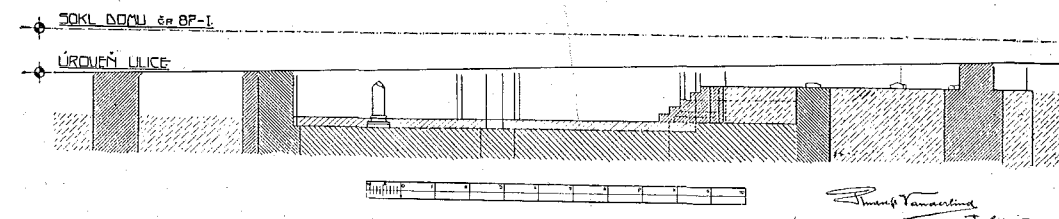
³⁷⁾ Zápis tamže (MS 2108. fol. 54.): »Jacobus frenifex dictus Král et Katharina emerunt domum penes ecclesiam — dictam ad nigras columpnas — penes domum Wenceslai calcariste, dicti Fresser, a Wenceslao Zima z Novosedl pro LVII $\frac{1}{2}$ sex. Act. fer. III. post Ambrosii.«

³⁸⁾ Zápis kupní viz Arch. pražs. (MS č. 2110 fol. 333.): »Jindřich zámečník a Dorota koupili dům u černých sloupuov od Jakuba Krále za CLX k. č. Act. fer. VI. post Sophiae (1530).«

³⁹⁾ Actum fer. V. ante Katherine (1530). Viz arch. města Prahy MS č. 2153. fol. 543.

⁴⁰⁾ Zápis kupní v arch. pražsk. (MS č. 2111. fol. 216.): »Hanus Adlar a Anna koupili d ů m mezi domem Jana Fressera a kostelem sv. Linhartá od Jindřicha Křepelky za CL kop čes. Act. fer. II. post Conductum paschae.

i poslední jméno »u černého orla.« Týž Adlar jmenován jest v přímluvném listě krále Ferdinanda I. (z 10. června 1534) ku Staroměstským pánům⁴¹⁾ »německým písařem,« od času dávního již v Praze osedlým a živnosti své dbalým, jenž se tu i oženil, a chce sobě na Starém Městě dům zakoupiti a se tu usaditi. Poněvadž však jest cizozemec a z dalekých zemí rodem, že se obává, aby se mu v tom nějaké překážky nedály, »jestliže by k tomu přišlo a on měl to prokázati, kto jsú rodiči jeho a jaké přátely má, že by mu to s velikú škodú, útratú i nebezpečím hrdla pro dalekost cesty přišlo, kdyby se měl tam trmácti a odtud listy zachovací přiněsti.« Proto se král za něho přimlouvá, aby toho na něm nebylo žádáno, »poněvač týž Hanuš Adler z mladosti své (jakž od urozeného Hanuše Lambergara, králové, její lásky manželky naší nejmilejší, dvoru hofmistra, zpraveni býti ráčíme) i při bratru a strejci jeho sloužil, a oni rodiče a přátely jeho dobře znali, že jsú dobří, zachovalí lidé byli, i on Hanuš také, že jest řádně od rodičuov svých pošel a vždycky se, jako dobrému náleží, zachovával.«

Obr. 11. PODÉLNÝ ŘEZ OBJEVENÝMI POZŮSTATKY KOSTELA SVATOLINHARTSKÉHO.

Týž Hanuš přikoupil r. 1541. také krám ležící při domu jeho, snad týž, jehož okno Křepelka nově upravoval.⁴²⁾ R. 1555. pak přiznával dluh 225 kop gr. čes. záduší svatolinhartskému.⁴³⁾ Dluh ten mu rok po té vypověděli, a když do roka zaplatiti nemohl, povolili mu příročí, jež ještě jednou r. 1568. bylo obnoveno. Dluh však vzrostl až do 600 kop míšen. Po smrti Adlarově, postoupili »úředníci a starší záduší kostela sv. Linhartá« (29. dubna 1577.) dluh ten Tiburciovi Bokovi krejčímu a Dorotě manželce jeho, jenž se na dům Adlarovský, pojav vdovu Adlarovu Dorotu za manželku, přiznal.⁴⁴⁾

Po Bokovi byl majitelem domu Adlarovského Ondřej Minych. Týž jej koupil⁴⁵⁾ s manželkou svou Marjanou (21. srpna 1586.) za značnou sumu 425 kop českých, což zdá se

⁴¹⁾ Kopiař v arch. místodrž. v Praze č. 1534. fol. 327. List otiskl Teige, o. c. II. str. 4. č. 12.

⁴²⁾ Arch. měst. Prahy MS č. 2152. fol. 25.

⁴³⁾ Ibidem (MS č. 2121. fol. 131.)

⁴⁴⁾ MS arch. pražsk. č. 2112. fol. 4.: »Úředníci a starší záduší kostela sv. Linhartá, mistr Matěj Bydžovský z Aventinu, Ondřej Brukner, krajčí v domě Hankovém, Martin Karchezius, písař radní, Adam šmukýř, Martin Vítů a Kryštof Dorn truhlář, kostelník, oznámili, že spravedlnost na domu Adlarovském, který Hanuš Adlar za živobyti svého duom vždy a po smrti jeho Dorota pozuostalá po něm manželka s sirotkem jest držela, do šesti set kop míš. postoupili Tiburciovi Bokovi, krajčímu a Dorotě manželce jeho. Act. postridie Vitalis (1577).«

⁴⁵⁾ Zápis o tom v arch. pražsk. MS 2112. fol. 241.: »Ondřej Minych a Marjana koupili duom Adlarovský od Tiburcia Boka a Doroty manželky jeho a Jana Adlara, syna jejího, za 425 kop čes. Act. fer. II. post Assumpt. M. V.«

opět nasvědčovat novému stavebnímu zlepšení domu toho, jež můžeme tuším právem připisati Hanuši Adlarovi. Vdova Minychova odkázala pak dne 22. srpna 1595. pro případ své smrti dům ten Wolfovi Knejzlovi z Borovska, úředníku desk zemských a písaři při soudu komorním, pravděpodobně zeti svému.⁴⁶⁾ Zapsání to bylo r. 1596. sice obnoveno, avšak r. 1599. splácel tžž Wolf Knejzl Tomášovi Nikolaiovi, císařskému přednímu tapecíru a jeho manželce Runě — asi švagru svému — 100 kop gr. čes., kteréž Marjana vdova Minychova jim z majetku svého určila.⁴⁷⁾

I za tohoto majitele zůstal dluh k záduší sv. Linharta na domě tom. V seznamu zádušního jmění téhož kostela z r. 1609.⁴⁸⁾ uveden jest mezi dlužníky i p. Wolf Knaysl se 300 kopami, kterýžto dluh r. 1613. vzrostl na 400 kop, jak o tom svědčí k seznamu tomu přiložený »šuldbrif na 400 kop miš. od p. Wolfa Gneysla u »černého vorla.«⁴⁹⁾

R. 1623. (25. října) zapsal p. Wolf — jsa nemocen — dům svůj nárožní vedle krchova sv. Linharta, u černého vorla řečený,« Anně, manželce své.⁵⁰⁾

Přestáváje na tomto zcela jasném a přesném určení domu našeho, připomínám jen ještě, že při prvním očíslování domů pražských dostalo se domu »U černého orla« č. p. 638., kdežto kostelu svatolinhartskému, po němž zvana tehdy i okolní čtvrť městská, čtvrtí svatolinhartskou⁵¹⁾, a jeho příslušenství dáno č. p. 639. Nej-

⁴⁶⁾ Prvá manželka jeho, Anežka, byla vdovou po Sixtovi Reichnaurovi, »hospodáři v celnici«, od r. 1569. majiteli nárožního domu čp. 139 (nynějšího Rottova), s níž Kneisl dům tento vyženil. Vysvítá to ze zápisu arch. praž. (MS č. 2230. f. 263) ze dne 6. března 1589., dle něhož »Jan a Václav Reichnaurové bratří, pozůstalí po Sixtovi Reichnaurovi s Anežkou splození synové a téhož Wolfa pastorkové« s otčímem svým se srovnali, »takže oni Jan a Václav v domu proti kostelu sv. Linharta spravedlnosti své otcovské postoupili jsú otčímovi za 100 kop gr. českých.« — Srov. *Teige* o. c. I. 772. č. 9.

⁴⁷⁾ Zápisy o tom v arch. pražsk. MS č. 2113. fol. 32. a fol. 44. Srov. *Teige* o. c. II. str. 5. č. 19—21.

⁴⁸⁾ V arch. místodrž. praž. Fsc. P 128 63/2.

⁴⁹⁾ Ibidem I. c. č. 1.: »Já Wolff Kneysl z Borovska, písař desk dvorských královských a při soudu komorním, měštnín starého města Pražského, vyznávám tímto listem přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, že sem dlužen slovným pánuom starším ouředníkům i vši osadě záduší kostela sv. Linharta v Starém městě Pražském, nyníším i budoucím, a tomu každému, komužby tento list pořádně s dobrou volí podle práva a zřízení zemského odevzdán byl, věřiteluom mým pravého a spravedlivého dluhu čtyři sta kop míšenských, kteroužto summu jistinnou slibuji a připovídám dáti týmž věřitelům mým i s ourokom obyčejným, podle nového nařízení placeným každého půl leta po dvanácti kopách míšenských, tak dlouho a dotud, dokudžby mi tíž věřitelé moji aneb já jim také půl leta napřed věděti nedali. A když bychom koliv sobě, buďto oni mně aneb já jim toho půl leta napřed věděti [dali], tehdy ihned při vyjití toho polouletí věděti napřed daného, dávám týmž věřitelům mým tímto listem plnou moc a právo z též jistiny dluhu nadepsaného i z ouroku, pokudž by co zadržáno bylo, mne (nebo po smrti mé ihned dědice a budoucí mé i toho každého, kdož by statkem a zbožím mým vládl a jej držel) podle vyměření práva městského napomínati, na to nastupovati, a toho buďto na mně ještě živým nebo na držitelých statku mého týmž processem dle vyměření práva městského dobývati, se všemi škodami a náklady na to vzešlymi, vše věrně a beze lsti. Na potvrzení a zdržení toho všeho já předeepsaný Wolf Kneysl z Borovska pečeť svou vlastní přitiskl sem k tomuto listu dobrovolně a vlastní rukou sem se podepsal. A pro lepší toho jistotu dožádal sem se urozených pana Pavla Chotounského z Chotouně a pana Jana Frodle z Tatenic, písařův při soudu komorním, že jsou také pečetě své na svědomí k tomuto listu přitiskli, však sobě a budoucím jich beze škody. Jenž jest dán v středu, den památky svatého Havla, leta tisícého šestistého třináctého,«

⁵⁰⁾ Zápis viz v Arch. pražsk. MS č. 2114. fol. 327.

⁵¹⁾ Staré město dělilo se tehda na čtvrti: týnskou, svatohavelskou, svatolinhartskou a svatomikulášskou. Čtvrť linhartská zaujímalá městský okršlek od Příkopu podél řeky až k Rejdišti, ulici Kaprovou až k Mikulášskému plácku, Malé náměstí, ulici Dominikánskou až po Perštýn.

starší pražský šematismus, *Janem Ferdinandem šlechticem Schönfeldem* r. 1774. vydaný⁵²⁾, uvádí obě tyto budovy pod těmito čísly, a sice dům »u černého orla« jakožto majetek Kateřiny Farabosco, kostel pak jakožto příslušenství kláštera sv. Anny. I *Schaller* v III. díle své pražské topografie⁵³⁾, vydaném r. 1796., uvádí obě budovy vedle sebe pod těmiže čísly, připomínaje, že dům jest majetkem Josefa Strengera, koupí nabytým (citovány gruntovní knihy: »L. Contr. rub. 21, fol. 51.«), kostel pak, kdysi majetek deskový (totiž kláštera svatoannenského), že r. 1787. koupil Josef Antl, o čemž dále více bude pověděno. Při novém očíslování dali domu Adlarovskému č. p. 128., jež mu zůstalo až do jeho zboření v přítomné době.

Z toho, co jsme tuto z archiviálí, domu Adlarovského se týkajících, uvedli, vysvítá zajisté jasně a s veškerou určitostí, že románské zbytky v tomto domě objevené nemohly nijak býti pozůstatky kostela svatolinhartského. Nade vši pochybu však věc vysvitla, když vykopávkou na uličním prostranství mezi domem Adlarovským a nyníším nárožním domem Rottovým (č. p. 87.) se podařilo pozůstatky kostelíka toho odhaliti.

Budiž však připomenuto, že to nebylo poprvé, kdy na tyto pozůstatky bylo udeřeno. Stalo se tak již r. 1861. Svědčí o tom lokálka »Národních Listů« z téhož roku (č. 238. str. 4.): »V posledních dobách mnoho se v Praze staví, kopá a nalézá. V platněřské ulici vykopáno množství hnatů ze hřbitova bývalého chrámu Matky B. na Louži. Na Linhartském plácku objeven náhrobek se znakem a částí nápisu od r. 1306., který p. prof. J. E. Vocelem získán pro museum.⁵⁴⁾ Dělníci přišli na část základních zdí chrámu sv. Linharta, jenž tam druhy stával...« Také opětovně při kanalisačních pracích, v těch místech již vícekrát prováděných, a zvláště při nedávném kladení rour pro pneumatickou poštu byly zbytky ony odkryty. Též i při stavbě domu Rottova (č. p. 87.) musili na ně přijíti, neboť značná část jich byla stavbou tou zničena; podobně se stalo i při zakládání nové městské budovy. Nebylo si toho však vůbec ani povšimnuto.

Radostný výsledek odkrývacích prací znázorňují obr. 11. až 20.⁵⁵⁾

Na pozůstatky kostela udeřili jsme všude těsně pod dlažbou ulice, v místech těch mírně od západu k východu stoupající (úhnrnem v prostore kostela o 65 cm). Původní dlažbu kostelní shledali jsme v západní partii cca 1·70 m pod uličním povrchem. Základy bylo možno stopovati skoro všude na 1 m, místy ještě hlouběji. — Viz obr. 11:

Nemálo nás překvapilo, když postupem odkrývacích prací zjevily se nám vlastně pozůstatky kostelíků dvou, z nichž jeden byl čistě románský, druhý pak ve slohu

⁵²⁾ »Beschreibung der königlichen Hauptstadt Prag.« Altstadt, str. 36.

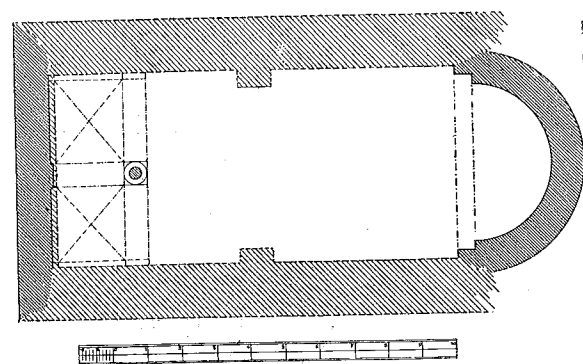
⁵³⁾ »Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag« III. str. 666.: „HN. 638 »Zum schwarzen Adler«, Josef Strenger, käuflich. — HN. 639. Die ehemalige St. Leonardskirche (landtäf.). Josef Antel übernahm selbe 1787. käuflich.“

⁵⁴⁾ Bohužel, nelze se tohoto náhrobku dopátrati. Ve sbírkách musejních ho není.

⁵⁵⁾ Výkresy tyto zhotovil pro »Soupisnou komisi« p. architekt R. *Wanderlind*. Púdorysné koty vázány jsou vesměs na sokl Rottova domu. Poněvadž za příčinou projížďení pouliční dráhy nebylo možno celý komplex kostela najednou odkryti a okresliti — byloť nutno jej po částech odhalovati a ihned zase zasypávati — byl zjišťován každý podstatný bod nejméně trojí uhlopříčkou, aby co možno nejpřesnějších měř se docílilo.

ranně gotickém (t. zv. přechodním) na místě románského zbudovaný, při čemž některé partie románské zůstaly zachovány.

Románský kostelík (půdorys jeho viz na obr. 12.) byl drobná orientovaná budovička, sestávající z obdélníkové lodi o dvou čtvercích, 11·85 m (uvnitř) dlouhé a cca 5·90 m široké, k níž byla ve východním průčelí přiřaděna půlkruhová absida (vnitřní poloměr 2·25 m). Zdivo, z přitesávaných opukových kvádrů vrstvené (viz vzorec jeho — z jihozápadního vnitřního líce — na obr. 13.), zachovalo se pouze v západním průčelí a v absidě (proraženo arcif kanálem); jest v obou partiích 1 m silné (v základech ovšem silnější). Obě podélné stěny byly již při prvotní přestavbě v kostel trojlodní až po základ sneseny; základy však jejich zůstaly zachovány. Jsou provedeny též zdivem vrstveným, avšak z kamene, již ne tak pečlivě zpracovaného.

Obr. 12. PŮDORYS PŮVODNÍHO (ROMÁNSKÉHO) KOSTELÍKA SVATOLINHARTSKÉHO.

45 cm příplátováno. Zdivo to pak není románského způsobu.

Architektonických detailů jsme na zdivu tohoto románského kostelíčka neshledali. Jedinou výminku tvoří zbytek románského sloupku, jenž patrně uprostřed podpíral krucht, při západní stěně kostelíka druhdy stávavší. (Srov. obr. 11. a 14.) Sloupek tento našli jsme — cca 20 cm k jižní stěně z osy lodi posunutý — stojící (2·50 m od západní stěny vzdálen) na hladce kolkolem urovnané maltě na místě dlažby. Plynthus jeho i část patky byly zakryty pozdnější dlažbou. Naproti tomuto sloupku vystupuje z líce západní stěny čistě v románském zdivu provedená neprofilovaná lizénka, jež opět tomu nasvědčuje, že podkruchtí bylo již původně překlenuto, a sice patrně opět dvojím křížovým polem, páskem (o onu lizénku a sloupek opřeným) děleným. Domněnku tuto potvrzuje i pozůstatek sřícené klenby, v těch místech nalezený, v němž jsme dobře mohli rozpoznati ještě celistvý kus onoho klenbového pásku, ze štípané opuky sklenutého.

Sloupek sám stál na attické, kroužené patce, plynthem (kvadratická deska 65 cm², 10 cm vys.) podložené. (Průměr prstěncův: spodní 64 cm, svrchní 45·5 cm, výška bez plynthu 25 cm). Ze spodního prstěnce vybíhají k rohům plynthu prostě zahrocené výpusťky. Dík, jen z části zachovaný a prasklý, jest válcový, 35·5 cm v průměru. — Celý sloupek jest vytesán z jemného pískovce.

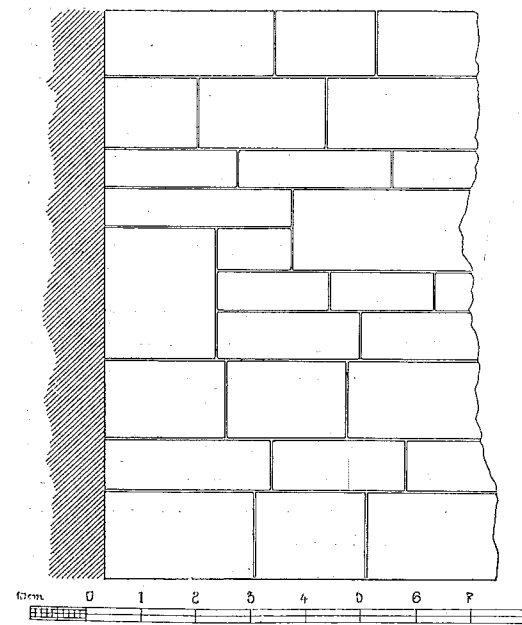
Uprostřed podélných stěn shledali jsme v základech výstupky pro lizénové přípory. Z toho lze souditi, že tento románský kostelík byl sklenut, a sice křížem do dvou čtvercových polí, půlkruhovým pásem, na zmíněných příporách spočívajícím, od sebe oddělených. Triumfální oblouk naznačen jest dvojím rovnoúhelným ústupkem, při podlaze neprofilovaným.

Tento prvotní kostelík neměl žádné věže. Shledali jsme zbylé zdivo věžní v západním průčelí k původnímu líci románské zdi pouze na

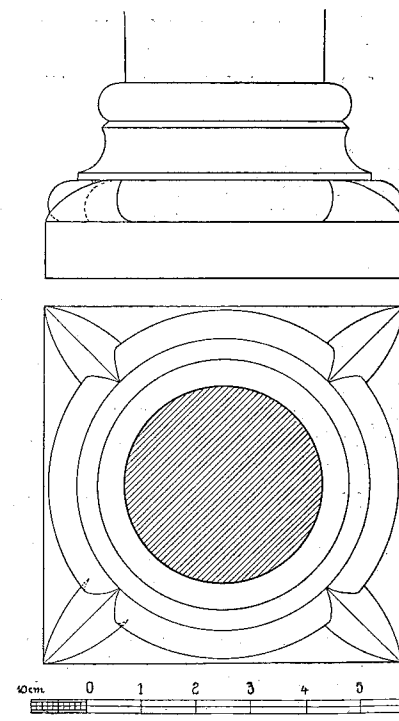
Mezi tímto kostelíkem a domem »u černého orla« zbývalo hřbitovní prostory cca 8 m.⁵⁶⁾ Kolik prostoru bylo kdysi po straně jižní, nelze ovšem dnes, když stavbou domu Rottova celá jižní fronta náměstí Linhartského za své vzala, zjistiti.

Pokud skromnické detaily této budovy připouštějí archaeologický posudek o stáří této svatyňky, lze původ její položení nejpozději do XII. stol. Kdo by byl jejím zakladatelem, není ovšem známo.

Zpráva *Hammerschmidova* v »Prodromus gloriae Pragenae« str. 158., jakoby kostel svatolinhartský byl již r. 1170. listinou pražských měšťanův doložen, z čehož asi vznikla domněnka, zas a zas papouškováná, že by kostelík ten byl od občanstva staroměstského býval na nejstarším tržišti

Obr. 13. SCHEMA ROMÁNSKÉHO ZDIVA PŘI KOSTELÍKU SVATOLINHARTSKÉM.

Obr. 14. ROMÁNSKÝ SLOUPEK V PODKRUCHTÍ KOSTELÍKA SVATOLINHARTSKÉHO.

staroměstském založen, (vyslovena o. c. str. 159.) postrádá vědeckého podkladu. — Jedná se tu o listinu, již cituje (v témž smyslu jako *Hammerschmid*) i *Schaller* (»Beschreibung der kön. Haupt- und Residenzstadt Prag« III. 80), inserovanou v zápisu knih erekčních vol. XII., fol. B 16 b—17 b, kteráž však nepochází z r. 1170, nýbrž 1370. Zápis ten totiž zní:

»Pro ecclesia s. Leonardi Prage LXXV gr. in macellis dimidio altero donantur. — Constitutus coram nobis Nicolao Puchnik, official. prag. etc., providus vir Jacobo Benessovius, civis Maioris civitatis pragensis, matura deliberacione prahabita sponte et libere confessus est et recognovit, se donavisse et pro remedio salutis ipsius pie deputasse censum LXXV gr. prag. denar. domino plebano ecclesie s. Leonardi in Praga, qui pro tempore est vel fuerit, temporibus perpetuis per ipsos tollendum, levandum et recipiendum. Quem quidem censum praefatus Jacobus indicavit et in dictos plebanum et ecclesiam s. Leonardi transtulit et potenter transfudit in macellis

⁵⁶⁾ Na obr. 15. zakreslená jižní zeď domu Adlarovského nemohla býti při provádění vykopávky do půdorysu zaměřena, poněvadž již nestávala. Zakreslena jest dle plánů novostavby. (Srov. obr. 5.)

dimidio altero Maioris civitatis pragensis, videlicet in uno macello, quod situatum est septimum a fine in sinistra parte, videlicet Bohemorum, et in medio macello, quod iacet a fine secundum in parte dextra Theutonicorum. In quibus quidem macellis praefatus Jacobus censum praescriptum habuit et possedit a temporibus retroactis, prout hoc in litera seu privilegio civium Maioris civitatis pragensis desuper confecto et inferius plene descripto plenius continetur. Et illum censum, videlicet LXXV gr. tantum, licet census 1½ sexagen. in dicto privilegio sit descriptus, dictae ecclesiae et ipsius rectoribus deputavit temporibus perpetuis tenendum et levandum ipsum censum in terminis subnominatis, videlicet incipiendo in festo Nativitatis Christi proxime venturo medietatem, et residuam medietatem in festo s. Jacobi proximo termino et festis proxime venturis et immediate sequentibus, omni contradictione proculmota.

Ibidem stans Johannes dictus Kokoth, carnifex et dictorum macellorum possessor, de praemissis omnibus et singulis libere et sponte, obligans dicta macella sua ad censum memoratum, consensit, promittens per se et heredes ac possessores dictorum macellorum praedictum censum solvere perpetue in terminis praenarratis, sub excommunicationis poena, se et heredes ac possessores dictorum macellorum sponte jurisdictioni nostrae et successorum nostrorum in officio submitiendo in hac parte.

Est tamen expressum, quod ex donacione dicti census, quem dictus Jacobus fecit, domus et area ipsius Jacobi parva, sita iuxta curiam dotis ecclesiae praedictae, a praescripto censu LXXV grossorum, in cuius possessione praefatus dominus plebanus et ecclesia sua praedicta fuit hucusque, pacifica et quieta maneat, libera, quitta, exonerata et soluta, quam ex nunc praefatus plebanus suo et ecclesiae suae nomine, nostro consensu ad hoc accedente, quittam praesentibus reddit et liberam a censu memorato, promittens nihilominus praefatus dominus plebanus per se et successores suos futuros plebanos pro censu memorato unam lampadem ante archam Corporis Christi in eadem ecclesia ardentem et inextinguibilem die noctuque disponere et ordinare, ut nunquam extinguatur temporibus perpetuis, sub excommunicationis poena praedicta, se et successores suos futuros plebanos submitiendo ad praemissa in hac parte.

Protestatus est etiam ibidem ipse plebanus, quod robora, dicta vulgariter »krokwy« et »tramy«, quae nuper super muros domus maioris praefati Jacobi posuit, locavit et extruxit, ea fecit consensu praefati Jacobi accedente. Noluit etiam praefatus Jacobus, ut aliquis plebanorum illum murum sibi praescriberet aut appropriaret, nisi de bona ipsius voluntate, et tamdiu per praefatum plebanum et ipsius successores praefato muro utendo, quousque praefato Jacobo placuerit et videbitur expedire.

Tenor vero literae seu privilegii super dicto censu confecto, de quo superius fit mencio, in pergamento scriptae, non viciatae nec in aliqua sui parte corruptae vel suspectae, sigillo Civitatis maioris Pragensis magno rotundo de cera alba communi in pressula pergamen. pendente sigillatae (in quo quidem sigillo ymago sancti Venceslai martyris gloriosi armis induta bellicis, dextera gladium super humeros elevatum, sinistra vero clipeum tripartitum, et in clipeo eodem figura cuiusdam leonis caudam bipartitam habentis, pedibus extensis quasi ad cursus velocitatem, erat sculpta, sub elevatura turris, diversis fenestris et moenibus decorata, erecta stare videbatur, quaedam autem literae dictae ymagini collaterales erant sculptae taliter per omnia: ✠ SCT. VENCELAUS, ab utraque autem ymaginis praescriptae parte duae turres cum suis municionibus, moenibus, hostiis et fenestris pulcre designatis erant sculptae, intra quas turres caput vigilis excubias observantis locabatur, literae vero circumferenciales eiusdem sigilli, ut prima facie apparebant, tales erant per omnia: ✠ SIGILLUM CIVIUM PRAGENSIVM), sequitur et talis est: Nos Mirtlinus Rotlew, iudex, Leo sartor, Bernhardus de Pieska, Hana Beneschauer, Pesslinus Nuemburgensis, Wolflinus Clementis, Venceslaus Negel, Venceslaus Gemher, Petrus Leuthmericensis, Nicolaus de Nova Domo... jurati cives et consules Maioris civitatis pragensis, tenore praesencium recognoscimus universis, quod discretus vir Jacobus Beneschauer, noster concivis, unam literam supra una sexagena gr. cum dimidia, salvam et integram, census annui... nobis praesentavit. Cuius tenor litere sequitur in haec verba: »Noverint universi, quod ego Nicolaus carnifex, dictus Mussek, civis pragensis, tenore praesencium recognosco, me meo, haeredum et successorum meorum nomine, matura deliberatione ac sano consilio praehabitis, mediam alteram sexagen. pragen. census annui et perpetui super jure meo alteri medii macelli... inter macella Boemicalia... et aliud medium macellum inter theutonicalia macella... vendidisse... Pragae, dominica, qua cantatur „Domine, ne longe facias...“, anno domini MCCCLXX«. Ut autem

predictus Jacobus, haeredes et sui successores virtute dictae clausulae... dictum censum, ad quem jus habere dignoscuntur, tamquam haereditarium consequi valeant, quae omnia et singula praemissa in ipsos per praesentem nostram literam transferimus... Anno domini MCCCLXXX...»⁵⁷⁾

Pokud se patrocina (zasvěcení) kostelíka toho týče, netřeba o tom pochybovati, že již původní založení stalo se ke cti sv. Linhart a poustevníka. Světec tento, rodem z Francie (v krajině Limogesské), zemřel při r. 559. Byl žákem sv. Remigia, apoštola Frankův. Jest patronem jednak nevinně vězněných, jednak pastevcův a jejich stád. Svátek jeho se světí 6. listopadu.

Drobná tato budovička, — patrně již záhy jak svými rozměry tak i svou skromností nedostačující — byla brzy po té, když nový sloh — gotika — v Čechách dráhu si klesit počal, nahrazena prostornější a honosnější stavbou trojlodní, zakončenou polygonálním kněžištěm. Při této přestavbě bylo západní průčelí původního kostelíka, — patrně i s kruchtou — pojato ve stavbu novou. Zdali i s jinými ještě partiemi staré budovy se tak stalo, nelze dnes pro značnou porušenost zbytkův více říci. — Srov. obr. 15., kdež situace románského kostelíka spolu jest zakreslena.

Hlavní lodi nové budovy ponechali rozměry staré. Za to rozšířili novou stavbu po obou bocích přístavěním lodí bočních. Rozměry těchto přístavků nelze přesně určit; byly pozůstatky obou vnějších zdí jejich jednak stavbou domu Rottova, jednak stavbou nové administrační budovy úplně setřeny (srov. obr. 15.). Jen tolik jsme mohli zjistiti, že obě boční lodi byly na východ ukončeny polygonálně. V jižní lodi jsme totiž shledali zbytek oltářní mensy (lit. B na obr. 15.). Mensa ta byla zbudována z opukových kvádrů (jest zachována do výše cca 60 cm), na základně čtvercové (1·40 m²). Východní hranou přiléhala těsně k zachované východní stěně lodi, která však v obou rozích mensy zřetelně se lomí. Z toho lze zcela bezpečně usouditi, že jižní loď byla zakončena třemi stranami šestiúhelníka. Západní protilehlá stěna byla úplně rozrušena — teprve nedávno vedením pneumatické pošty a kladením telefonního kabelu. Podélná stěna (jižní) — pozůstalo-li něco z ní — skryta jest v základech Rottova domu. Domyslíme-li však dle míry, jednou hranou šestiúhelníka dané, rozměry ostatní, vyplyne nám cca 3 m obnášející šířka vnitřní prostory této lodi, při délce cca 14·50 m.

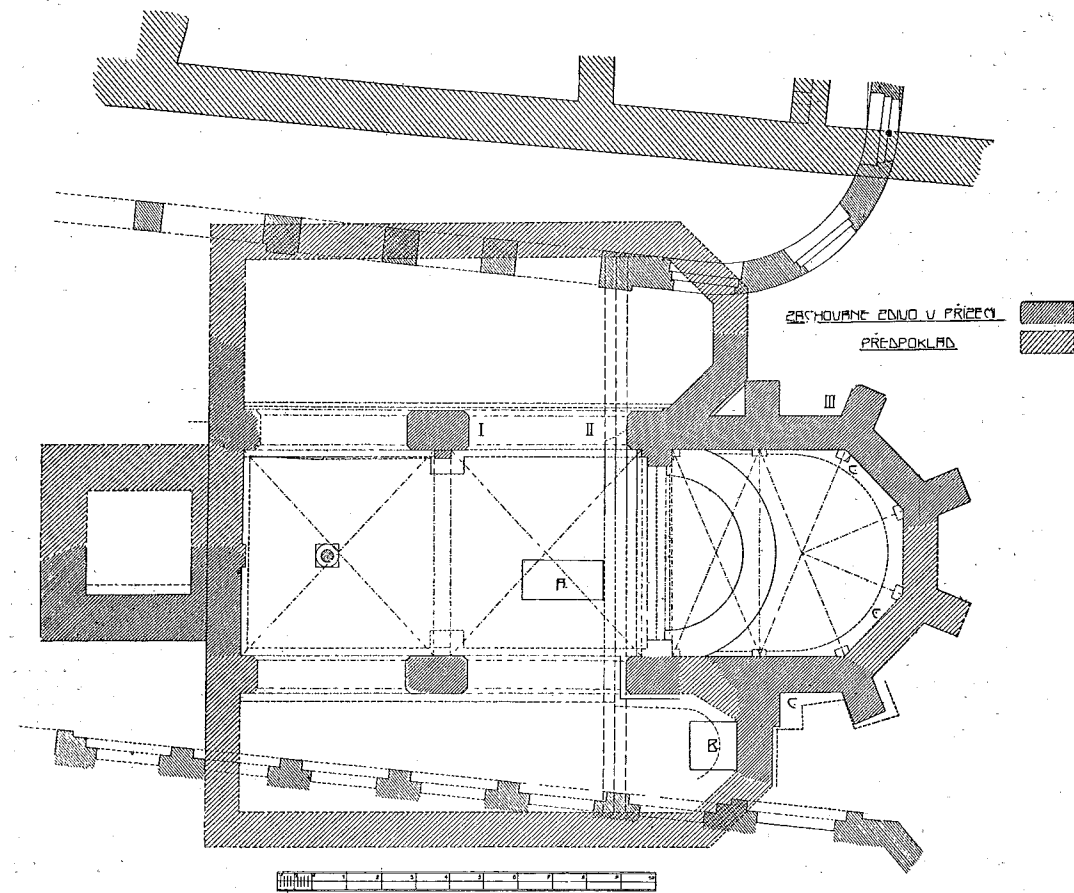
Severní loď byla zakončena podobně. Nasvědčuje tomu rovněž zachovaná jedna z kosmých stěn šestiúhelníkového závěru — o něco však rozměrnější nežli v lodi jižní. Domyslíme-li podle její míry ostatní, můžeme předpokládati vnitřní šířku této lodi 3·60—4 m, délku pak asi 13·20 m. Záhadou však zůstávají nalezené tu zbytky silné zdi, velmi ledabyly stavěné, která tuto loď buď z části nebo po celé délce v podélné ose rozdělovala, ač-li to není některá z příček, které Antl, koupiv zrušený kostel a upravuje jej ve stavení obytné, udělali dal.⁵⁸⁾ I při této lodi jsou západní a severní partie úplně setřeny.

⁵⁷⁾ Vsdp. metrop. kanovníku Dr. A. Podlahovi děkuji za laskavý přepis listiny této.

⁵⁸⁾ »Schönfeldovské čís. král. pražské noviny« z r. 1787. přinesly o této přestavbě následující noticku (28. července, str. 235.): »Nyní zajisté víme, že naši Čechové pomalu lepší chuti k vedení obchodu dostávají budou. Kdežkoli co nového staví, všady několik kupeckých krámů vystavěno jest. Tak také v někdejším chrámu sv. Linhart na Starém městě, který před nějakým časem prodán byl, nynější držitel jeho při zemi samé krámy staví, ač to místo pro vedení obchodu dosti z cesty jest.«

Dle dohady, z rekonstrukce plynoucího, bylo by zbývalo mezi domem Adlarovským a touto druhou stavbou kostelní pouze cca 2:50, místy 3:50 *m* hřbitovního prostoru.

Obě spojovací zdi mezi lodí hlavní a pobočnými byly při této přestavbě upraveny arkádovitě. Shledali jsme totiž (na zmíněném již základě podélných stěn

Obr. 15. PŮDORYS GOTICKÉ PŘESTAVBY SVATOLINHARTSKÉHO KOSTELÍKA.

románského kostelíka) při triumfálním oblouku pilířovitě upravené výstupky, provedené z opukových kvádrů,⁵⁹⁾ na hranách do lodí obrácených hladce skosené (11 *cm*²), kolem nichž pravděpodobně obíhal trnož, 30 *cm* vysoký, 15 *cm* široký, svrchu taktéž (na 15 *cm* výšky) ploše sříznutý. Takovouto úpravu zjistili jsme zcela určitě při výstupku jižním; při severním nebyla však více tak zřetelná. Uprostřed zbývajících prostoru pak (směrem k západnímu průčelí) našli jsme zbytky středních, obdélníkových pilířů (180×115 *cm*), stejně jako popsané již protilehlé výstupky upravené. I při západní stěně u severní lodi nasvědčuje zbytek zdiva, že tam asi stával nějaký shodný výstupek. Není tudíž pochyby, že obě tyto spojovací zdi byly prolomeny

⁵⁹⁾ Jeden z nich uložen jest v musejním lapidariu.

každá párem oblouků, patrně ve hrot sklenutých, s hranami po obou stranách ploše sříznutými. (Srov. obr. 15.) Jak byla při tom upravena kruchta, respekt. na čem spočívala její klenba, nebyla-li nahrazena dřevěnou podlahou, románským sloupkem podepřenou, nebylo možno více určit, chybí k tomu indicie vůbec.

Velmi zajímavě bylo zbudováno kněžiště. (Viz obr. 11. a 15.) Jest čtvercové, šířkou svou šířce střední lodí se rovnajíc (cca 6 *m*²); východní stěna jeho pak jest nahrazena třemi stranami pravidelného osmiúhelníka. Všechna nároží opatřena jsou zevně opěráky, 1 *m*² silnými. Poslední opěrák po jižní straně splývá již se zdí zvěru jižní lodi; ne tak tomu při lodi severní. Tam počali totiž opěrák i kosmou zeď lodí té vyzdívatí odloučeně, takže obojí líc jest patrný. Trojúhelníkový, mezi oběma líci zbylý prostor byl teprve dodatečně zazděn. Základy presbytáře jsou velmi mohutné; jejich vnitřní líc jest kruhovitý, vnější pak lomený, avšak dosti od vlastního půdorysu opěrákův odlišný. (Viz obr. 15.) K opěrákům přistaveny byly všude zdi bývalých krámkův, jež patrně těsně ke stěně chrámové mezi pilíři přiléhaly. — Ostatní chrámová nároží opěrákův neměla.

Podlaha chrámová různila se při obojí stavbě co do úpravy značně. V románském kostelíku byla podlaha lodí — dle uložení patky sloupku bezpečně soudíc — o 25 *cm* níže položena, nežli v lodi gotické; k absidě pak vedl (pod triumfálním obloukem) jediný stupeň, 25 *cm* vysoký. Kromě hladce urovnané malty neshledali jsme žádných stop románské dlažby. Zato podlaha kněžiště gotického byla o 1:05 *cm* nad dlažbu lodí vyvýšena. Vystupovalo se tam po pěti opukových hranolových stupních, jichž zbytky (na 2 *m* dlouhé) při severní lodi se ještě zachovaly, silně ovšem ošlapány. Byly upraveny tak, že západní líc arkádových podpěr stál na třetím stupni. Ostatní dva stupně byly již pod triumfálním obloukem hranolovým, 75 *cm* silným, na 50 *cm* ze stěny vystupujícím. Dlažba v jižní lodi při popsané již mense byla shledána ve výši třetího stupně k presbytáři vedoucího. Patrně se tedy k oltářům v závěrech bočních lodí vystupovalo toliko po třech schodech. — Na podlaží shledali jsme zbytky dlažby opukové, kosočtvercové i obdélníkové; toliko kolem zachované jižní meny byly položeny šestiúhelníkové dlaždice cihelné, bez ozdob.⁶⁰⁾

⁶⁰⁾ Srovnáme-li poměrně nehluboké založení kostelní podlahy pod dnešním povrchem ulice s mnohem větší hloubkou přízemní podlahy na př. románské budovy v č. p. 16. (tam obnáší přes 3 *m*), můžeme souditi, že kostelík sv. Linharta stával prvotně na jakémsi pahorečku, cca 2 *m* nad svoje severní okolí povýšen. — Tomu zdá se nasvědčovat i ta okolnost, že kostelík svatolinhartský byl starým Pražanům jaksi měřítkem neobyčejně velikých povodní. Tak na př.: roku 1373 v neděli Reminiscere dosáhla zátopa vody až ke dveřím sv. Linharta, (»usque ad hostium sc̄ti Leonardi«), jak svědčí t. zv. Lipská kronika česká (vyd. Höfler »Geschichtschreiber der Husit. Bewegung« I. (1856) str. 7. Rovněž r. 1374. »byla potopa v Praze, až do prahu sv. Jiljí, tu neděli před masopustem. Téhož leta, první neděli v postě byla voda veliká až do sv. Linharta; ta voda mnoho dobrých domův zkažila a také mlýny pobrala« (Dobner »Monumenta« I. 212., a IV. 133.) — Ještě k r. 1629. připomíná Beckovský (»Poselkyně« II. díl, vyd. Rezkovo III. str. 74. n.) povodeň velikou, která »prvního dne října měsíce z velkých dešťův u Prahy a jinde v Čechách se strhla a až do jedenáctého dne téhož měsíce trvala, která na mnohonácte tisíc rozličných škod na stavení i na dříví zdělala. V Praze v Podskalí lidé v svých domích na lodích plavití se musili. Tato povodeň dosahovala tehdež do kostela sv. Valentína, okolo něhož ležící gruntové nazývají se »Smetiška«; dosahovala také na ryneček kostela sv. Linharta, kteréžto místo od starodávna jmenuje se Hořejší ryneček, jinak »V kuchyňkách«. Při kostele sv. Valentína ryneček jmenoval se Dolejší ryneček. A ti oba kostelové nacházejí se v Starém městě pražském.«

V dlažbě hlavní lodi těsně pod schody (srov. na obr. 15. lit. A.) položen byl opukový náhrobník (deska cca 25 cm silná, 1·10 m široká a 2·36 m dlouhá, několikrát rozražená, viz obr. 16.) při jehož okraji jako jediná ozdoba obíhá pěknou, ještě romanisující majuskulí provedený nápis:

✠ A. MCC[C]XVII . . . OR . . . , [PER]EGRINVS
INS[TIT]OR [CIVIS P]RAGENSIS ✠⁶¹⁾

Deska tato — jedna z nejstarších nyní známých náhrobníků pražských — kryla snad druhdy hrob pražského soukeníka Pelhřima, o jehož sirotcích děje se zmínka v listině z r. 1328⁶²⁾ Nenašli jsme však pod ní žádných pozůstatkův mrtvoly.⁶³⁾ Byla asi z původního svého místa jinam položena. Značné stopy ošlapání nasvědčují, že se přes ni hojně chodilo, a sice právě uprostřed.

Před severním polopilířem, pod prvou severní arkadou u triumfálního oblouku (viz na obr. 15. značku II.) byl nalezen úlomek jiného ještě náhrobníku, (deska z červeného leštěného mramoru, cca 53×37 cm — asi čtvrtina celku), se stopami řádkového nápisu tabulkovitě po způsobu renaissančním orámovaného. (Viz. obr. 17.) Nápis však jest pro velikou porušenost nerozluštitelný. Přečísti lze pouze: . . . OMME . . . E SABOLLAE | S . . . E . . . TVLIT | . . . RIMA . . . E . . . MANS | z D . . . VS.

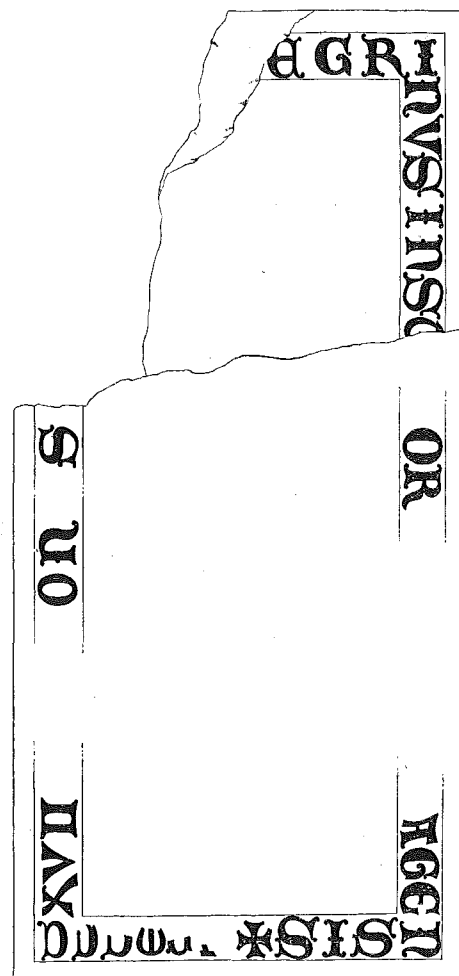
Naproti pak, pod touže arkadou, při středním pilíři (obr. 15. I.) ležel druhý úlomek, rovněž z červeného mramoru — snad část téhož náhrobníku, na němž jsou patrný ozdoby drobného znaku (t. zv. fafrnochy). Oba tyto úlomky byly asi při dřívějších kanalisačních pracích zásypem v tato místa pohozeny. Jsou nyní, jakož i náhrobník opukový i románský sloupek, uloženy v musejním lapidariu.

I tento druhý kostel byl klenut. Nasvědčují tomu jak v lodi (při středních pilířích) tak i v presbytáři (v koutech polygonu i při triumfálním oblouku), jakož

⁶¹⁾ Litery v závorkách [] uvedené jsou doplněny z dohady dle pravděpodobnosti. Zápis takto doplněný podával by tento smysl: »L. P. 1317... zemřel kramář Pelhřím, měšťan pražský.«

⁶²⁾ Viz Emler »Regesta« III. 564.

⁶³⁾ Skoro těsně vedle tohoto náhrobníku, směrem k jižní lodi, shledali jsme poměrně mělce uloženou lidskou kostru, rozrušenou. — Kostí lidských bylo vůbec uvnitř i kolem kostela nalezeno přemnoho.

Obr. 16. NÁHROBNÍK KUPCE PELHŘIMA Z R. 1317.

i uprostřed obou podélných stěn — srovnej půdorys na obr. 15. — zjištěné základy přípor, nadto pak i dosti hojně úlomky pískovcových žeber, různě žlábkovaných i různé velikosti (viz obr. 19.), v rumech kostela nalezené.⁶⁴⁾ Dle toho můžeme předpokládati, že byla loď překlenuta do čtvercových polí, presbytář pak bohatěji: do dvou polí obdélníkových, příčných, z nichž k východnímu připojovaly se i cípy klenby polygonové.

Měly-li přípory nějaké patky a hlavice, nelze posouditi, poněvadž se toho žádné určité pozůstatky nenašly.⁶⁵⁾ Vně kostela, v koutě při severovýchodním opěráku, těsně při severní stěně presbytáře (č. III. na půdorysu obr. 15.) byla sice nalezena v rumu půlka velmi zajímavé románské hlavice (viz obr. 18.), z velmi jemného pískovce vytesané, 37 cm široké, 29 cm vysoké (i s prstěncem), na rozích i uprostřed palmettovými listy zdobené. Nelze však určití, který článek stavby kostelní asi zdobila. Hlavice jest na svrchní ploše značně ošlapána, čímž nejen svrchní partie středního listu, ale i profilování abaku jest šetřeno. Patrně jí použili na čas za dlažební kámen.

Pokud se týče portálu a dispozice oken, nezbylo tu žádné určité stopy. Toliko v rumech našli jsme dva úlomky okenního ostění, z pískovce tesaného. Profilyce jeho jeví na rohu ploché sříznutí (na 14 cm²), na kterém nasazen jest oblý prut (viz obr. 20). Z ostění dveřních shledali jsme (opět pouze v rumech) dva segmentové články, z pískovce tesané. Prvý jest ozdoben na vnějším nároží profilací (20×7 cm), složenou ze dvou nehlubokých žlábkův, na jichž styčné hraně jest nasazen drobný váleček. Druhý kus má za ozdobu pouze s obou stran vnější hrany na 2 cm vyhloubenou plošku. Poloměr tohoto kusu svědčí zřejmě, že dveřní otvor tohoto ostění byl nahoře ukončen pravidelným půlkruhem (r = 62 cm).⁶⁶⁾

Kostel byl uvnitř malován. Našli jsme na několika kamenech v rumu omítku al fresco omalovanou, pravděpodobně figurálně.

Věž byla hranolová (cca 6 m²); detaily její jsou však úplně setřeny. Z archivních zpráv zdá se vyplývatí, že byla vůbec teprve v XVI. století přistavěna.

Zdivo tohoto druhého chrámu jest všeměs — ozdobnější články ovšem vyjmajíc — lomové. Síla jeho obnáší 1—1·06 m. Toliko zdivo věže jest mohutnější (1·40 m).

Pokud z těchto všech zjištěných podrobností jest patrné, byl tento druhý kostelík zbudován při počátku gotického slohu u nás, asi uprostřed XIII. stol. Vzhledem k tomu však, že lodi nemají vůbec opěráků, není vyloučena možnost, že snad presbytář jest dílem ještě pozdějším. Nejistota, přísluší-li nalezené úlomky klenbových žeber skutečně zdejší stavbě, nedopouští také ovšem určitějšího úsudku, v které době byl kostel sklenut.

⁶⁴⁾ Není ovšem vyloučeno, že některé z úlomků těch byly sem snad ze sousedstva pohozeny. Bylyť některé z nich nalezeny zevně kostela v uličním násypu.

⁶⁵⁾ V rumech našli jsme žulový tesaný kámen, 20 cm vysoký, obdélníkového půdorysu (49×25 cm), jehož dva rohy (na jedné z delších stran) jsou kosmo rovně sříznuty, takže vznikl tvar polovice pravidelného osmistěnu (přední ploška jest 20·5 cm široká). Jest velmi pravděpodobno, že to byl jeden z článků, jež skládaly hranolovou (půl osmistěnu) příporu, která podpírala střední klenbový pás v hlavní lodi. Nalezené stopy základu této přípory by se v mírách dobře shodovaly. Srov. půdorys na obr. 15. (Kámen ten uložen také v lapidariu.)

⁶⁶⁾ Oba tyto kusy i románská hlavice jsou rovněž uloženy v mus. lapidariu.

Kdo by byl původcem této druhé stavby, bohužel opět nevíme. Na snadě byl by dohad, že snad pan Jaroš sám⁶⁷⁾ ji způsobil. Dostí četné zachované listiny, věci se týkající, však o tom mlčí.

Za to nechybí dokladů, že se později častěji na kostele tom stavělo. Takž na př. máme toho povědomost ze kšaftu staropražské měštky paní Elšky, vdovy Petzoldovy, bohaté plátenice, druhdy majitelky domu čp. 4. na Rynečku, kteráž dne 23. května 1436 kšaftujíc,⁶⁸⁾ do poslední vůle své položila: »Item odkazují na dílo kostela sv. Linhartá dvě kopy gr. a těch aby Lazar (t. j. Lazar Kantorův, bratran a dědic její) vydal ve dvě letú pořád zběhlú od mé smrti počítajíc. Také odkazují na dílo kostela sv. Jiljje pět kop gr.«

Při r. 1529. stavělo se na věži. Svědčí o tom zápis v knihách staroměstských,⁶⁹⁾ dle něhož Anna, vdova po Šimkovi uzdaři, bydlící na rynečku u sv. Valentína, porídila, aby po její smrti vydali »k záduší sv. Linhartá na stavení věže X kop gr. pr.; však z rukou těch peněz aby žádnému nedávali, než dělníkum, když by se věž stavěla, anebo na ty potřeby, kterýchžby to dílo k té věži potřebovalo, a jinam nikam ani nač jiného těch peněz aby nedávali než na věž.« (Actum sabbato ante Valeriani 1529.) Také r. 1532 svědčili páni, purkmistr a rada,⁷⁰⁾ kterak Kateřina Tomková učinila kšaft« »k záduší sv. Linhartá na opravu věže X. kop m.« (Vysvědčeno 17. května.) — Roku pak 1541 (2. února), Marta, manželka Pavla Šáleného, majitelka domu »u cepuov« (čp. 10 na Malém náměstí), činíc »poručenství své poslední vůle«, dala zapsati⁷¹⁾: »A jakož jsou mi byli půjčili osadní sv. Linhartá 20 kop m. a já jim jistotu učinila na domu, ty jsem jim dala zúplna, když věži stavěli.«

K témuž účelu přispěl též — a to značnou sumou 20 kop — měšténin staroměstský, Michael Karyk z Řezna,

⁶⁷⁾ Dle zápisu Nekrologia kláštera svatoannenského (vydání *Emlerovo* l. c. str. 6.) zemřel pan Jaroš z Fuchsberka 26. února, roku nepochybně 1272.

⁶⁸⁾ Zápis toho kšaftu viz v arch. pražsk. MS č. 992, fol. 1816 (otištěn u *Teige*: »Základy« l. str. 214.).

⁶⁹⁾ MS arch. pražsk. č. 2110, fol. 301.

⁷⁰⁾ Zápis v MS arch. pražsk. č. 2142, fol. O. 13.

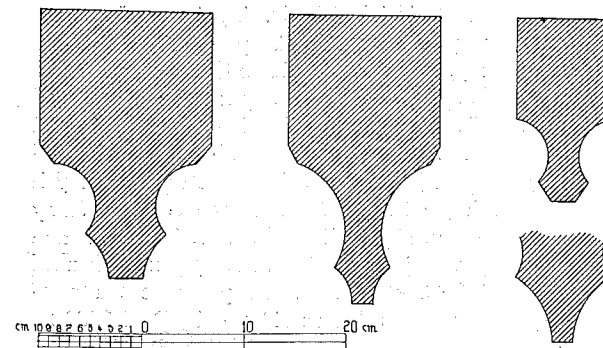
⁷¹⁾ Archiv města Prahy MS č. 2142, fol. T 11. (Srovnej *Teige* o. c. I. 193.)

Obr. 17. ÚLOMEK RENAISSANČNÍHO NÁHROBNÍKU.

Obr. 18. ROMÁNSKÁ HLAVICE.

Obr. 19. PROFILY KLENBOVÝCH ŽEBER, V RUMECH KOLEM KOSTELA SV. LINHARTA NALEZENÝCH.

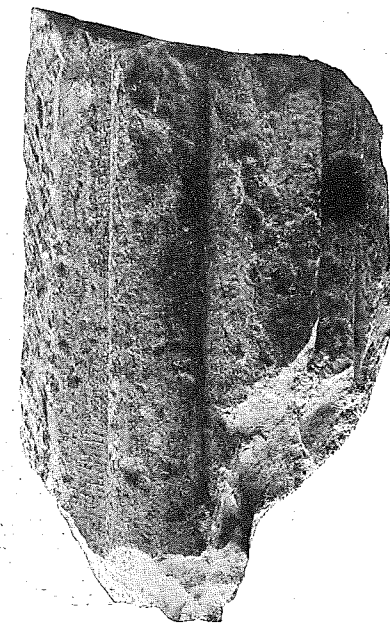
tróm svým milým: Item totiž předkem a nejprvé aby hned po smrti mé bylo chudým a potřebným lidem rozdáno, kteří přijdou k pohřbu mému na pochování, mladým i starým, po bílém penízi každému. Item aby potom hned také bylo kupováno a rozdáno deset postav ov černého sukna, těch jako p. Benácký sukna krojič kupuje a vozí z Bělé a mně k žádosti své prodával a zjednal, a to aby každé osobě po 6 loktech dáno bylo, pokud vystačiti muože, však lidem hodným a ne těm, kteří to hned zase prodají neb zastaví, peníze prohrají a prožerú, což se mi prve od některých přihodilo. Také aby bylo obzvláště brzo po mé smrti rozdáno chudým a potřebným nemocným lidem, kteříž by nouzí a velkú chudobú trpěli, by pak chudí řemeslníci neb sedláci byli, mužského neb ženského pohlaví, buď starým neb mladým lidem 100 kop m., buď po jedné kopě neb po puol kopě neb po několika groších, více neb méně, jakž na kom k jeho potřebě a zdraví uznáno a vyrozumíno bude, lidem dobrym, spravedlivým, Pána Boha bojícím a kteří pro nemoci své dělají a živiť se nemohli. Také poroučím a chci, aby bylo hned po mé smrti na zajtří dáno těm kněžím, kdež já pochován budu, v kostele u Sněžné Matky Boží v klášteře na Novém Městě⁷²⁾ a kde první manželky mé dvě a děti mé leží a pohřeb mají, šest kop míš., jakož i ústně jsem to manželce mé a synu Mikulášovi poručil a rozkázal i peníze na to, na pohřeb zvláště a na všechny jiné věci nechal; než za těch 6 kop aby ti kněží téhož kláštera hned na zajtří zpívanú mši, requiem, a jiných více mší, což mohou z jiných klášteruov více kněží zjednatí, aby mše sloužili za duši můj a rod muoj i manželek mých a předkuov našich, těm kněžím aby se z těch 6 kop zaplatilo, a ostatek těm kněžím, což z těch 6 kop jim zuostane, téhož kláštera aby zuostalo. A k tomu aby na každú neděli do roka v témž kostele za duše rodu našeho všech prosili Pána Boha podle cedule, o kteréž manželka má i synové moji dobře vědí, jak u sv. Jakuba prosí; i za to jim také má nětco dáno býti na každé suché dni, jak obyčej jest, ač budouli tak činiti, po 4 gr. alb. — Také poroučím a chci, aby bylo dáno hned 10 kop míš. k opravě téhož kostela u Sněžné Matky Boží téhož kláštera, a to aby bylo dáno těm kostelníkóm a správčím téhož kláštera a ko-

⁷²⁾ Zapsán v MS arch. pražsk. č. 2142. fol. L 18.

⁷³⁾ Jiný Karyk z Řezna, kupec, a sice Jan (snad syn tuto jmenovaného), a synové i příbuzní jeho pohřbeni byli v kapli Betlemské. — Srov. *Winter*: »O životě na vysokých školách pražských knihy dvoje« (Praha 1899) str. 63.

majitel domu »u volka« (č. p. 142 na Malém nám.) a statku Rožmitála. Zmiňujet se o tom ve svém obšírném a velmi zajímavém kšaftu z 11. října 1550,⁷³⁾ kdež mimo jiné čteme:

» . . . Item také při tom já Michal Karyk z Řezna toto oznamuji a příkazují, aby z téhož statku mého jmenovaného městského etc. napřed psaní synové moji a páni poručníci moji níže psaní tak a toto učinili, jakž tuto níž pořád psáno stojí, kdež já jim toho předkem věřím jako synóm svým, manželce mé a pánóm poručníkóm, také jako přátelóm a kmo-

Obr. 20. ÚLOMEK PROFILU PORTÁLOVÉHO.

stela, aby ten kostel na to opravili tu, kde do něho teče, a kde já ležeti budu. A potom opět po některém času, po roce neb také po půl letě, kdyby toho se potřeba uznala, k opravě téhož kláštera aby druhých 10 kop míš. jim dáno bylo, ba i třetích 10 kop, bylo by co platno k opravě, však aby bylo přihlížáno a ohledáno od manželky mé, synuov a pánuov poručníkuov, aby k tomu a k takové potřebě obráceno bylo a ne jinam. — Také chci a přikazuji synóm mým i manželce mé milé a poručníkóm mým věřím, aby dali udělati hned brzo po mé smrti kámen na hrob muoj a erb muoj mosazný do něho s textem v Norimberce litý, jako na jiných hrobích manželek a dětí mých jsem udělati dal. — Také poručím, aby dáno bylo 15 kop míš. k záduší kostela a fary naší sv. Linhartá na opravu zlámaného zvonu, aby to ti osadní a úředníci na lichvu nepuočovali a peněz na gruntech domovních za to nekupovali, jakž za jiné lidské peníze odkázané činili, kto jim co odkázal, kdež jsem jim pak prve také 20 kop míš. na pomoc na stavení na tu věž i dal, i také zvláště naložil jsem na opravu kancellu, kde Boží Tělo chovají, více než 17 kop míš., a to proto, že mně jsou byli malý krok šíře do toho domu faráře přidali zdi zdělati, když jsem do domu mého z zadu zdi opraviti musil. Také že jsou mně teház osadní přirekli za to, abych všech úřaduov kostelních, i děti moje, dokudž jsme živi, prázdní byli . . . » (Ostatek viz *Teige* o. c. I. 761 un.)

Všecky stavební opravy však — zdá se — rázu kostelíka našeho asi valně nepozměnily. Zmiňujef se ještě i sám *Schaller*, znaje kostelík ten dobře z autopsie, o starobylém způsobu jeho stavby, a nazývá styl jeho výslovně gotickým.⁷⁴⁾

Zachovala se nám sice také některá vyobrazení kostelíka svatolinhartského; bohužel nejsou dosti přesná, aby nám mohla poskytnouti správný názor o jeho podobě. Na prvním místě uvádím *kresbu Grohovu*, zachovanou v rukopisném sborníku materiálů k dějinám kostelů pražských.⁷⁵⁾ Její reprodukci viz v příloze.

Na tomto obrázku znázorněn jest pohled na západní průčelí kostela. Spatřujeme tu věž hranolovou v popředí, úpravy pozdně gotické, s nevysokou stanovou střechou. Okna jsou v ní dvě: jedno úzké, obdélníkové uprostřed výšky, druhé

⁷⁴⁾ »Beschreib. der kön. Haupt- und Residenzstadt Prag« III. 80.: »Man kann dieselbe billig unter die ältesten Gotteshäuser in der Stadt Prag zählen... Selbst die äussere und innere gothische Bauart zeigt das Alterthum dieser Kirche an«.

⁷⁵⁾ Sborník ten chová se nyní v archivu města Prahy (č. 740). Původcem jeho jest velmi pravděpodobně *Karel Navrátil*, farář u sv. Jindřicha v Praze (z této fary byl také sborník ten archivu získán.) Jsou v něm vlepena četná vyobrazení (rytiny i pérokresby), z nichž největší počet náleží jakés starší jednotné sbírce lehce akvarelovaných pérokreseb, vzniklých pravděpodobně při počátku XIX. stol. Jsouť listy tyto vedle jednotejně úpravy vesměs opatřeny přípisem: »*Johann und Michael Willer, Domcustos u Dto 1824.*« a latinskými neb i italskými texty biblického vztahu. Mezi nimi nalézá se zpodobení i kostel svatolinhartský. — Byť si kresby tyto po stránce umělecké valně nevynikaly, mají nicméně pro nás velikou cenu, poněvadž nám podávají mnohý cenný obraz památek dnes již zmizelých. Mnohé z nich jsou signovány: *Groh Jos. Delin.*; není však pochyby, že vyšly všechny z téže ruky.

(*Dlabač* ve svém lexikonu malíře jménem »Groh« neuvádí. Za jeho doby byl *Michael Willer* chválený hotovitel hudebních nástrojův, (o. c. III. 373. »ein sehr guter Instrumentmacher«), o němž se zmiňuje také *Rieggler* (»Materialien«, VII. z r. 1788 str. 162): »Michael Willer macht gute instrumente von allen Gattungen um billige Preise«. — Je-li však tento Willer v nějakém vztahu k onomu, na obrázcích připomínanému, nevím.)

Ed. Herold pojal obrázek kostelíka svatolinhartského z této sbírky do svého díla: »Malebné cesty po Praze« (Praha 1866, str. 489). Jest arci překreslen, a na místě nápisu jsou přidána oblaka. — Týž obrázek ilustruje i ve »Květech« 1868. č. 47. krátký článek *A. Baumův*: »Zbořeně chrámy pražské: Kostel sv. Linhartá na Starém městě Pražském« (o. c. roč. III. str. 374.). Obrázek označen tu jménem malířovým: »Kreslil *A. Knöchel*«.

širší, hrotité, ve zvonovém patře. Za věží jest patrna průčelní zeď severní lodi, hrotitým oknem (bez kružby) prolomená. Záhadou zůstává na tomto obrázku patrný přístavek po jižní straně věže, jakési polokruhovitě nižší kaplici podobný, bohatou kružbou gotickou v oknech opatřený. Střecha zobrazena na způsob vysokého, prohnutého sedla. Kolem obíhá hřbitovní zeď, v jihozápadním nároží zaoblená, v níž — proti severní lodi — jest rustikovaná branka s jakýmsi stínkovým cimbuřím. Na sever přilehá těsně ke kostelu jakási nevysoká příčná budova, na jih pak jest volný prostor neširoké uličky. — Poněvadž neznáme určitého data, kdy Groh obrázek tento kreslil, připsaný pak letopočet 1824 připouští možnost, že obrázek tento, teprve při tomto roce snad vzniklý, nebyl již kreslen dle autopsie, nýbrž snad jen dle paměti nebo dle vyobrazení jiného, nemůžeme zobrazení tomuto plnou víru přisouditi.

Tomuto vyobrazení dosti podobně podán jest kostelík náš i na dřevorezbě v dómu svatovítském, útěk Bedřicha Falckého znázorňující. Tam zejména jest nápadno sešikmení západního průčelí severní lodi.

Poněkud jinak jest vyobrazen kostelík náš na znamenitém situačním plánu Starého Města, z r. 1729, jež pořídil mlynář *Václav Josef Veselý* za účelem vyznačení vodního potrubí.⁷⁶⁾ (Část kostelíku našemu přilehlou podává připojený faksimil; viz přílohu.) Plán tento jest pro uměleckou historii Prahy svrchovaně důležit, poněvadž autor jeho podává některé partie — zejména chrámy a význačnější budovy — v perspektivickém zobrazení. Tak i kostelík svatolinhartský podobně jest zakreslen. I zde spatřujeme v západním průčelí hranolovou věž, avšak s dvěma páry oken po všech stěnách nad sebou. Střecha jest též stanová, ale štíhlejší. Zvonové patro není — jako tomu na kresbě Grohově — odděleno římsovým přístřeškem. Střecha má též podobu sedlovou, nedělenou. V severní stěně kostelní naznačena jsou tři štíhlá okna rázu gotického; za to není v západním průčelí severní lodi okna žádného. I zeď hřbitovní jest v jihozápadním nároží zaokrouhlena, a vchod v ní upraven před věží. Také zde jakoby nějaké budovy k západnímu průčelí kostelnímu na sever přiléhaly.

Ze všech dosud uvedených poznatkův, čerpaných jak z archívalií tak i z výkopův, vysvítá nám dosti jasně situace kostelíka svatolinhartského, zejména v XV. a XVI. století. Kostelík ten stál volně na malém hřbitůvku, jenž jej na severu, západě a východě obklopoval. Hřbitůvek byl na západ a na sever ohrazen zdi, již se ke kostelu procházelo. Kde byl kostelní portál, nebylo možno sice zjistiti; pravděpodobně však býval v západním průčelí severní lodi, a nepochybně i druhý uprostřed jižní stěny chrámové. Proti severu neměl hřbitov zdi; ohraničoval jej v těch místech dům »u černého orla«. Podobně tomu bylo i proti východu, kde tvořily hradbou řemeslnické krámky, jež tiskly se i mezi opěráky presbytáře, pokračující i kolem jihovýchodního nároží nějaký kus,⁷⁷⁾ až asi k jižnímu vchodu na hřbitov.

Pokud se týče někdejšího sousedství kolem kostela, zpravují nás staré záznamy o tom, že proti západnímu průčelí před hřbitovem bylo volné prostranství,

⁷⁶⁾ Originál jeho, kreslený na pergameni, zachován jest v archivu města Prahy. Litografickou reprodukcí celého plánu připojil *Teige* k I. dílu svých »Základův místopisu pražského«.

⁷⁷⁾ Starší archívalie uvádějí takovýcht krámků s e d m. Doklady viz v *Tomkových Základech místopisu* I. str. 40 nn.

»kurný trh«, jemuž se později i »v kuchyňkách« říkalo, poněvadž se tu usadili někteří »vyvářovači«. Uprostřed tohoto náměstíčka vznikla později známá kovárna, teprve v letech devadesátých min. stol. zbořená (viz obr. 3.). Od západu, totiž z náměstí Mariánského, nebylo k tomuto prostranství asi žádného příchodu, jelikož jej zcela zastupoval kostel P. Marie na Louži a přilehlý k němu domek, jenž sousedil potom těsně s palácem Clamovským.⁷⁸⁾ Chodilo se sem pouze z ulice Platněřské úzkou uličkou kolem domu »u zlatého hřebene«.

Se strany jižní stávaly proti kostelíku našemu dva domy (býv. čp. 139 a 138): jeden již na rohu Malého náměstí (bývalého »věnečného«,⁷⁹⁾ později »ovocného« trhu), druhý západně při něm. Na místě obou stojí nyní nový nárožní dům Rottův. Mezi těmito domy a kostelem (respec. hřbitovní zdí a krámky k presbytáři přítisknutými) byla ulička. Nebyla ovšem široká, neboť r. 1599. Ondřej Štang, deklamátor při deskách zemských — tehdy majitel nárožního domu čp. 139 — toho »při páních i při starších záduší sv. Linhartu snažně hledal, aby jemu pro zpevnění domu jeho nárožního přes ulici obecní k kostelu prampouch překlenouti dopustili«,⁸⁰⁾ kteréžto žádosti jeho bylo svoleno. Jest patrné, že dům tento nemohl býti přespříliš od kostela vzdálen a ulička široká. Také kostelík náš — jak uslyšíme — jen proto padl, aby ulička tato mohla býti rozšířena tak, aby i povozy mohly tu projížděti.⁸¹⁾

Za oběma těmito domy fronta uliční poněkud ustupovala. V koutě tom byla škola svatolinhartská a farní dům, k nimž se přicházelo nějakou příčnou uličkou, do nítra bloku směrem k ulici Karlově se druhdy zařezávající.

Na východě vedla pak z Rynečku podél krámků, k presbytáři chrámovému přítulných, a podél domu Adlarovského (nárožního) a ještě druhého za ním (na rohu ulice Platněřské) ulička k sv. Mikuláši. Naproti kostelu stály pak dosud tu zachované domky čp. 11. až 13.

Po severní straně konečně sousedil kostel pouze s domem Adlarovským, jenž jej délkou svojí na východ i přesahoval, takže průčelí krámků tu stávavších tvořila s ním asi rovnou frontu uliční. Mezi kostelem (lodí) a domem Adlarovským zbývalo něco hřbitova. Nebylo tu však žádného průchodu. Tím asi vznikla domněnka o pospolitosti obou těchto budov, Tomkem (poněkud arcif nejasně) vyslovená.⁸²⁾

Tu také někde asi stávala sakristie kostelní, o níž se děje zmínka r. 1440⁸³⁾ kdy se prý v ní daly úmluvy o zradu města straně polské. Možno, že to byl onen

⁷⁸⁾ Situace jest velmi dobře patrna na plánu *Veselého*. Viz přílohu.

⁷⁹⁾ »Forum crinalium«. Zván tak proto, že se zde usadili »věnečníci«, kteří hotovili ozdobné přikrývky ženské na hlavy.

⁸⁰⁾ Zápis v *MS arch. pražsk. č. 2113. fol. 133.*

⁸¹⁾ Staré zprávy důsledně vždy praví: »kudy se chodí (Sicut itur ad s. Leonhardum) k sv. Linhartu. Srovnej na př.: *Tomek »Základy« I. str. 40 nn.*

⁸²⁾ »Dějepis Prahy« (2. vyd. II. 197.): »Kostel sv. Linhartu podepřen byl s levé strany po celé délce své na dům, který stál mezi ním a posledními domy v ulici Ostrožné (= Platněřské, č. 128) a k východní straně vysahoval trochu dále nežli kůr kostela a hřbitov při něm s této strany«.

⁸³⁾ »*Starší letopisové čeští*« str. 120: »A potom jsou zjímání Ondřej uzdař, Matěj Smolař, Ambrož od věže, Rivec platněř, Slatina, hospodář od podkovy, kněz Mikuláš, farář od sv. Linhartu, a ten z města vypověděn, neb sú u něho v kostele v zákříště to jednali«. — Srov. *Tomek »Dějepis Prahy IV. (1885) str. 84.*

přístavek, jež kresba Grohova po severní straně ke kostelu připojuje. — Také zvláštní kostnice se při zdejším kostele připomíná, a to r. 1545., kdy v knihách městských⁸⁴⁾ zapsána jest koupě domu »vedle kostnice sv. Linhartu a domu Prokopa kožešníka« ležícího.

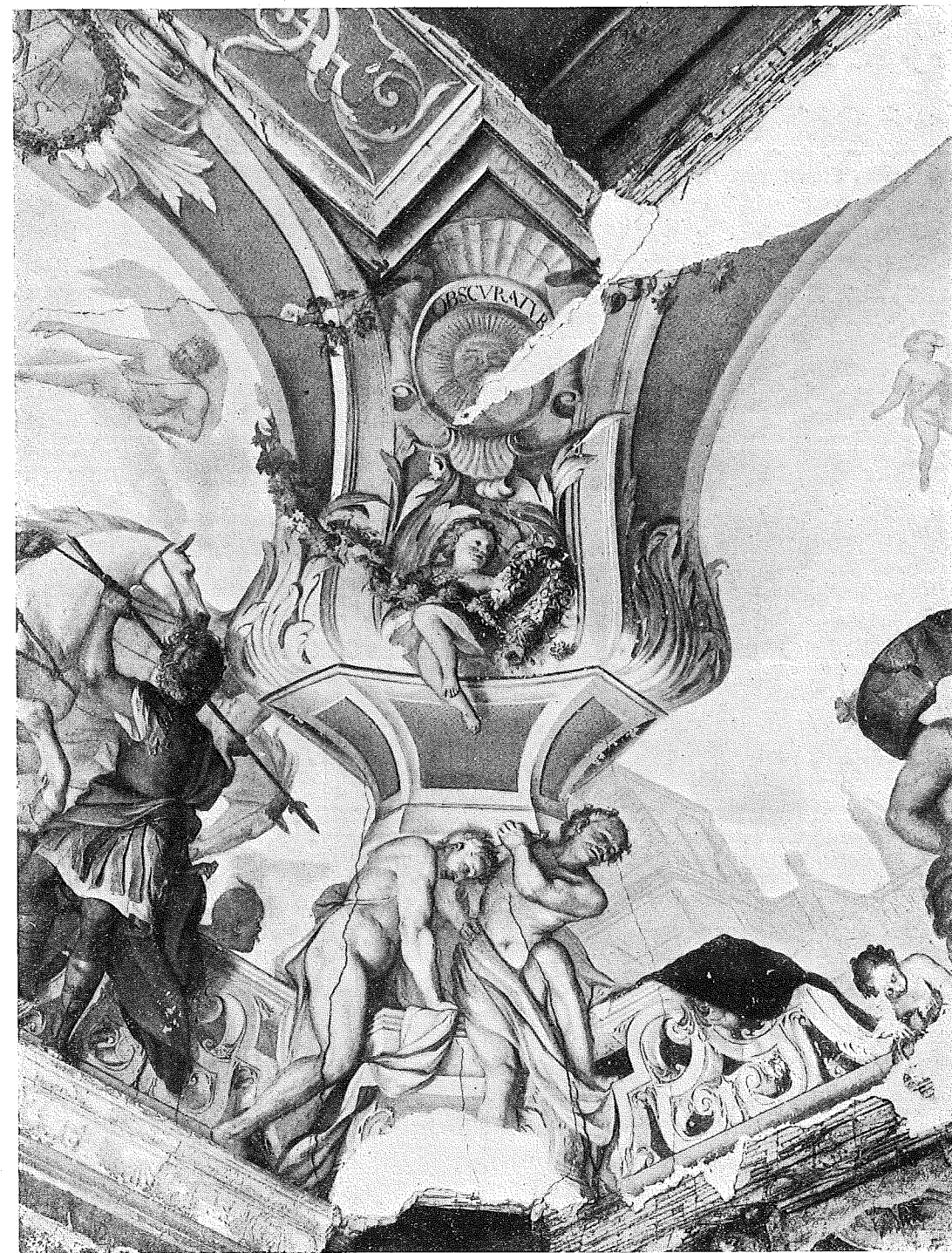
Když pak r. 1798. kostelík svatolinhartský i s budovami k němu příslušnými bourali, spadla v domě »u černého orla« následkem toho jedna světnice. Majitel domu onoho, Josef Strenger, si do toho stěžoval u gubernia, jež dalo na to městu radu,⁸⁵⁾ aby se obec u věci té raději smírně srovnala a tak se vyhnula pochybnému processu. Dali tudíž od obce Strengerovi náhradou 160 zl., s nimiž on se spokojil. — Jednalo se tu buď o nějaký pozdější přístavek, anebo nepochybně o krámek, k domu Adlarovskému příslušný, nám již známý.

(Dokončení příště.)

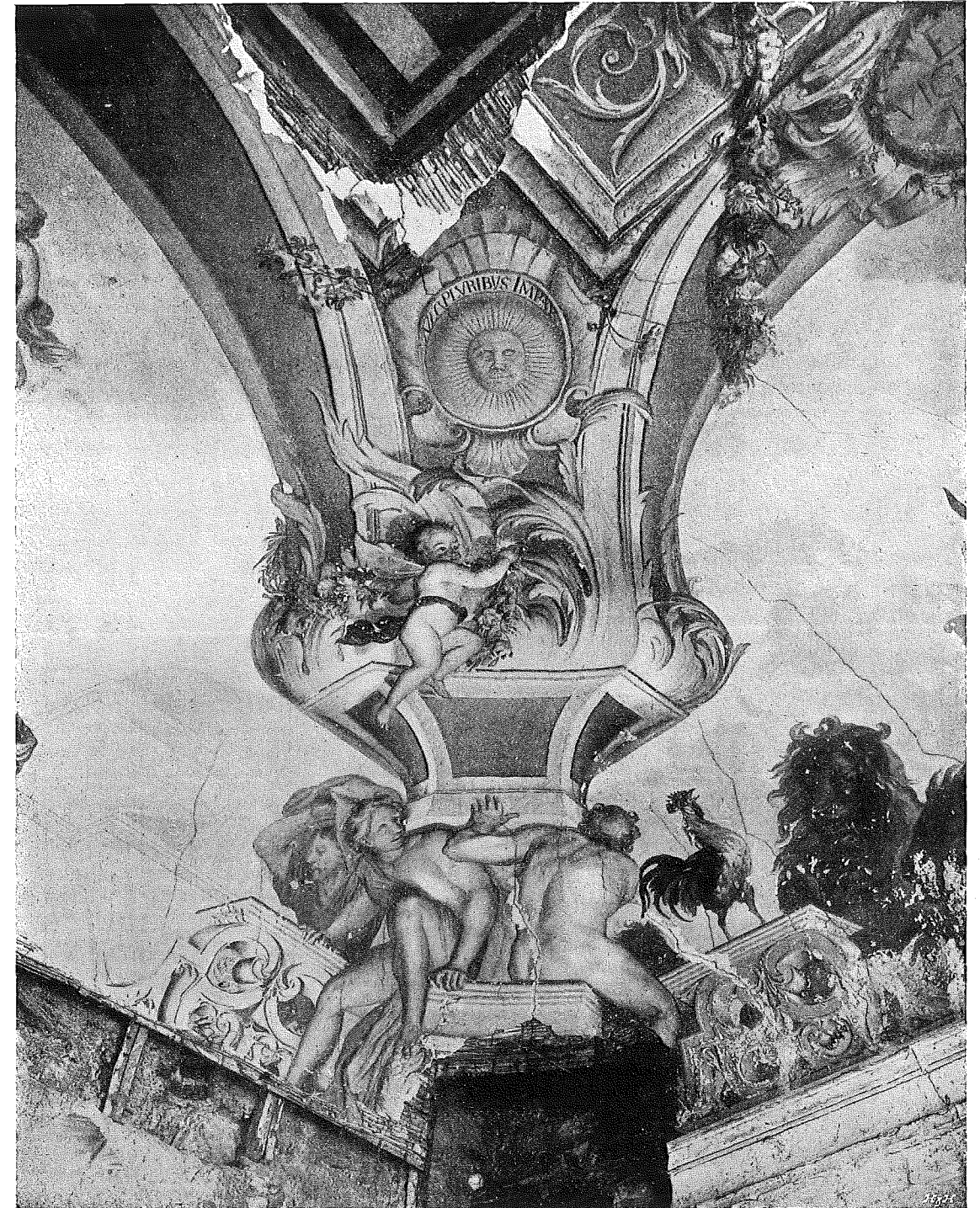

⁸⁴⁾ *MS arch. pražsk. č. 2117 fol. 62. a.*

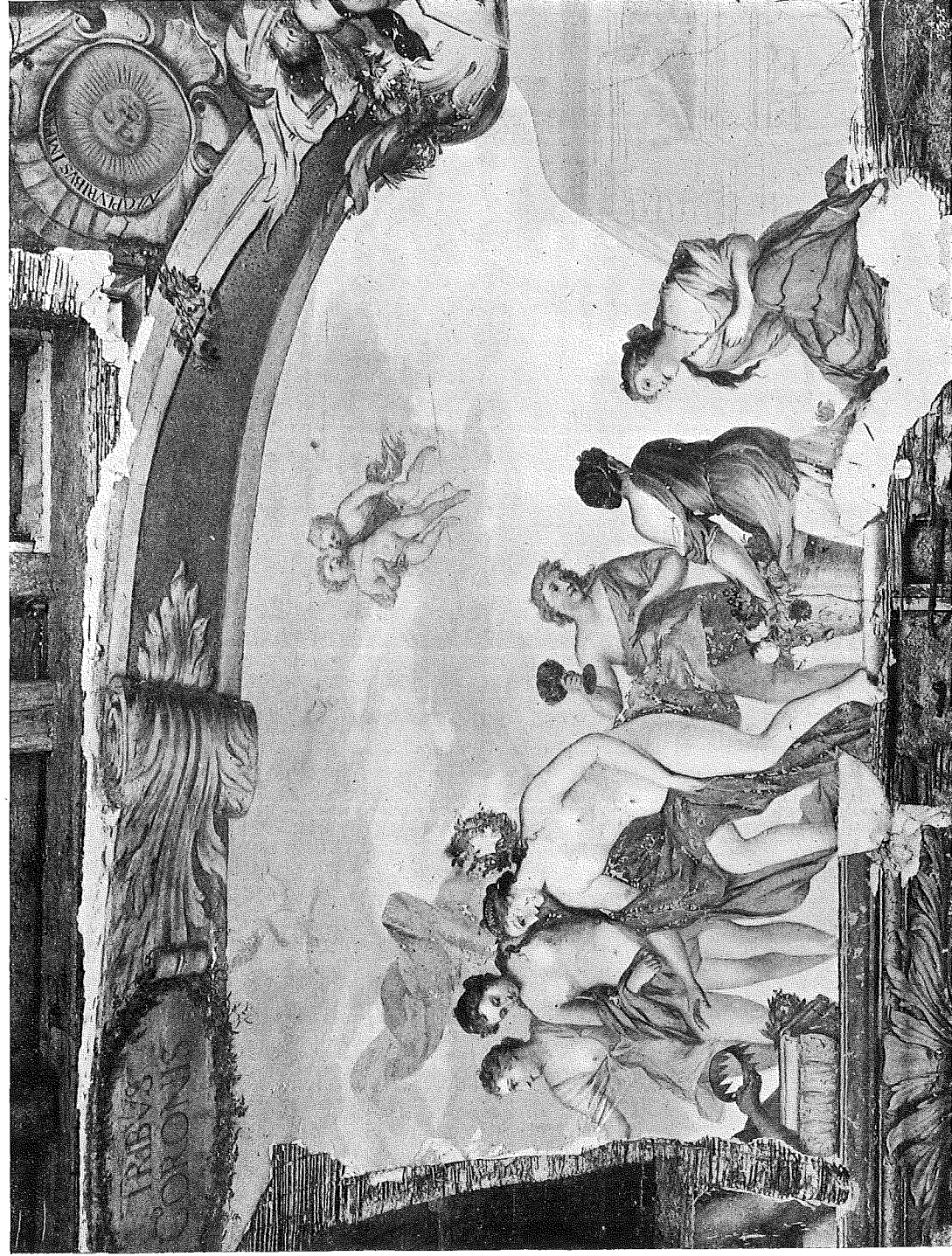
⁸⁵⁾ 20. prosince 1798. *Arch. města Prahy List. č. 67.116.*

DŮM HRABĚTE J. P. STRAKV. — Čís. 3. NÁSTROPNÍ MALBA SÁLU V DRUHÉM PATŘE.

DŮM HRABĚTE J. P. STRAKY. — Čís. 4. NÁSTROPNÍ MALBA SÁLU V DRUHÉM PATŘE.

DŮM HRABĚTE J. P. STRAKY. — Čís. 5. NÁSTROPNÍ MALBA SÁLU V DRUHÉM PATŘE.

DŮM HRABĚTE J. P. STRAKY. — Čís. 6. NÁSTROPNÍ MALBA SÁLU V DRUHÉM PATŘE.

DŮM HRABĚTE J. P. STRAKY. — Čís. 7. J. R. BYSS: NÁSTROPNÍ MALBA VEDLEJŠÍHO SALONU VE DRUHÉM PATŘE.

*Johann und Michael Witten) Domestros u. Dts
Parobolo di Sa Tomone Sigliuolo di David Israele*

KOSTEL SV. LINHARTA. (KRESLIL JOS. GROH.)

J. V. VESELÉHO SITUAČNÍ PLÁN KOSTELA SV. LINHARTA A JEHO OKOLÍ (Z R. 1729).